Honoré de BALZAC

Honoré de BALZAC

Şuanii

(Scene din viaţa militară)

CUPRINS:

Introducere la ediţia din 1829
ŞUANII.
AMBUSCADA.
O IDEE A LUI FOUCHÉ.
O ZI FĂRĂ NICI UN MÂINE.

Introducere la ediţia din 1829

Luându-şi subiectul lucrării sale din perioada cea mai gravă şi cea mai delicată a istoriei contemporane, autorul se vede în situaţia de a declara aici, cu o anume solemnitate, că n-a avut niciodată intenţia să ridiculizeze sau să dispreţuiască nici opinii, nici persoane. El respectă convingerile. Persoanele îi sunt necunoscute şi nu e vina lui că faptele vorbesc de la sine şi că vorbesc aşa de puternic. El nici nu le-a creat, nici nu le-a provocat.

Aici, regiunea este regiunea însăşi, oamenii sunt oamenii înşişi, cuvintele sunt cuvintele înseşi. Faptele n-au fost tăgăduite nici de memoriile publicate în diferite epoci ale Restauraţiei, nici de Revoluţia franceză; numai Imperiul le înmormântase sub negurile cenzurii. A spune că această lucrare n-ar fi putut să vadă lumina sub domnia lui Napoleon nu înseamnă, oare, a cinsti opinia publică ce ne-a cucerit libertatea?

Autorul a încercat să exprime unul dintre evenimentele pline de triste învăţăminte pentru toate popoarele şi în care Revoluţia franceză a fost atât de bogată.

Existenţa unor persoane interesate i-a impus să redea fizionomiile cu o exactitate riguroasă şi să nu aibă decât pasiunea îngăduită pictorului: aceea de a înfăţişa întocmai un portret, de a distribui în chip firesc lumina şi de a se strădui să facă să se creadă în viaţa personajelor.

Dar aceste precizări cer o explicaţie.

Autorul nu înţelege să contracteze obligaţia de a reda strict toate faptele, sec şi de o asemenea manieră încât să demonstreze până la ce punct se poate face ca istoria să ajungă la înfăţişarea unui schelet, cu oasele numerotate sârguincios. Astăzi, marile învăţăminte pe care istoria le desfăşoară în paginile sale trebuie să devină populare. După acest sistem, urmat de mai mulţi oameni de talent, autorul a încercat să pună, în cartea de faţă, spiritul unei epoci şi al unui fapt, preferând discuţia în locul procesului verbal, bătălia în locul unui buletin, drama în locul povestirii. Deci, niciunul dintre evenimentele acestei vrajbe naţionale, cât de mic ar fi fost, niciuna dintre catastrofele care au însângerat atâtea câmpuri acum liniştite, n-au fost uitate: personajele se pot vedea aici, din faţă ori din profil, în umbră sau în lumină, şi cele mai mărunte nenorociri se vor regăsi, fie în acţiune, fie în principii.

În ceea ce priveşte fabulaţia cărţii, autorul nu o dă drept nouă, epigraful stă ca dovadă, dar ea-i dureros de adevărată; cu deosebirea că realitatea este odioasă şi că evenimentul care e descris pe parcurs de câteva zile s-a petrecut în patruzeci şi opt de ore. Precipitarea catastrofei reale nu va fi fost poate atât de dulce; dar natura s-a însărcinat să-l scuze pe autor.

Ignorând, pe vremea când a scris cartea, destinele câtorva dintre actorii dramei sale, el le-a modificat numele. Această precauţie, dictată de delicateţe, a fost extinsă şi asupra localităţilor.

Districtul Fougčres nu-l va privi atât de ostil pe autor, încât să-l învinovăţească de faptul că l-a făcut teatrul întâmplărilor ce s-au petrecut la câteva leghe mai departe.

Nu el era, oare, cu totul firesc să fie ales drept tip pentru Bretania în 1799 unul dintre leagănele şuaneriei şi vatra, poate cea mai pitorească, a acelor frumoase ţinuturi?

Fie ca această lucrare să facă eficace năzuinţele exprimate de toţi prietenii acelei regiuni în legătură cu ameliorarea fizică şi morală a Bretaniei! De peste treizeci de ani, războiul civil a încetat să domnească acolo, nu însă şi ignoranţa. Agricultura, învăţământul, comerţul n-au făcut în acele ţinuturi nici un progres, de o jumătate de veac. Mizeria de la sate e demnă de vremurile feudale, iar superstiţiile înlocuiesc morala lui Cristos.

Încăpăţânarea firii bretone este unul dintre marile obstacole în calea realizării celor mai generoase proiecte. Prosperitatea Bretaniei nu este o problemă nouă. Ea constituia însuşi fondul procesului dintre La Chalotais şi ducele d'Aiguillon.

Mişcarea rapidă a spiritelor către revoluţie a împiedicat până acum revizuirea acestui proces celebru; dar când un prieten al adevărului va arunca oarecare lumină asupra luptelor de atunci, fizionomiile istorice ale opresorului şi ale oprimatului vor căpăta aspecte cu totul diferite de acelea pe care le-a avut în opinia contemporanilor. Patriotismul regalist al unui om care nu căuta, poate, să facă binele decât în profitul fiscului şi al tronului, s-a lovit de acel strâmt patriotism local, atât de funest progresului luminilor. Ministrul avea dreptate, dar el oprima; victima era vinovată, dar era în lanţuri. Or, în Franţa, sentimentul de generozitate înăbuşă până şi raţiunea. Opresiunea aici este tot atât de odioasă în numele adevărului, pe cât poate fi şi în numele erorii.

DL. D'Aiguillon încercase să distrugă acele haie ale Bretaniei, să dea pâine provinciei, introducând acolo cultura grâului, croind drumuri, săpând canale, cerând să se vorbească franceza, perfecţionând comerţul şi agricultura, în sfârşit, punând acolo un germene al belşugului pentru cât mai mulţi şi făcând să ajungă lumina

pentru toţi; acestea erau rezultatele îndepărtate ale măsurilor al căror gând a dat loc acelei mari dezbateri. Viitorul ţării se îmbogăţise cu cele mai frumoase speranţe.

Câţi oameni de bună credinţă vor fi fost uluiţi să afle că victima apăra ruinele, ignoranţa, feudalitatea, aristocraţia şi că nu invoca toleranţa decât pentru a perpetua răul în ţara sa! Existau doi oameni în acel om: francezul care, în marile probleme de interes naţional, proclamă, cu generozitate, cele mai salutare principii; şi bretonul, căruia prejudecăţile străvechi îi sunt atât de scumpe încât, asemenea eroului lui Cervantes, începe să bată câmpii cu elocvenţă şi fermitate, de îndată ce e vorba să lecuiască plăgile Bretaniei.

Astăzi, în 1829, un jurnal anunţă că un regiment francez, alcătuit din bretoni, a debarcat la Nantes, după ce traversase Franţa şi ocupase Spania, fără ca vreunul dintre ei să ştie un cuvânt francez ori spaniol; era Bretania ambulantă, străbătând Europa ca o seminţie galică.

Iată unul dintre rezultatele victoriei domnului de la Chalotais împotriva ducelui d'Aiguillon.

Autorul va opri aici observaţiile sale. Ele nu erau de natură a intra în carte, iar dezvoltarea lor ar fi necesitat o prea mare întindere pentru o introducere.

(Dacă anumite consideraţii materiale îşi mai pot găsi locul, după atâtea Credo-uri politice şi literare, autorul îl previne aici pe cititor că a încercat să importe în literatura noastră micul artificiu tipografic prin care romancierii englezi exprimă unele amănunte ale dialogului.

În natură, un personaj face adeseori câte un gest, scapă câte o schimbare de fizionomie în care plasează un uşor semn cu capul între un cuvânt şi altul din aceeaşi frază, între două fraze şi chiar între cuvinte ce nu par că ar trebui să fie separate. Până acum, asemenea mici subtilităţi de conversaţie erau lăsate pe seama fanteziei cititorului. Punctuaţia era de un slab ajutor pentru a ghici intenţiile

autorului. În sfârşit, ca să spunem totul, punctele ce înlocuiau destul de multe lucruri au fost cu totul discreditate prin abuzul pe care unii autori l-au făcut cu ele în ultimul timp. O nouă expresie pentru sentimentele din lectura orală erau, deci, în general, dorite.

Între acestea, acel semn care, la noi, precede interlocuţiunea a fost destinat, la vecinii noştri, să exprime ezitările, gesturile, pauzele ce adaugă o anume fidelitate unei conversaţii, pe care cititorul o accentuează atunci mult mai bine şi mai la locul ei.

Astfel, spre a da un exemplu, autorul ar putea să facă următorul soliloc:

— Aş fi făcut o erată pentru greşelile pe care o tipărire efectuată în grabă le-a lăsat în cartea mea; dar – cine citeşte o erată?

— Nimeni).

H. DE BALZAC.

Paris, 15 ianuarie 1829.

Domnului Théodor Dablin.

Primului prieten, prima lucrare.

DE BALZAC.

ŞUANII1 sau BRETANIA ÎN 1799

AMBUSCADA.

Era desăvârşit de frumoasă.

Îi spuse: „Cine sunt eu, ca să mă împotrivesc dorinţelor stăpânului meu? Împlinirea vrerilor tale îmi va fi prilej de bucurie până la moarte”.

Ea îl lovi năprasnic de două ori peste gât şi-i despărţi capul de trup.

IUDITH, cap. 8-12-13

I.

În primele zile ale anului al VIII-lea, pe la începutul lui vandemiar2 sau, după calendarul actual, pe la sfârşitul lunii septembrie 1799, vreo sută de ţărani şi un număr destul de mare de orăşeni, plecaţi de cu dimineaţă din Fougčres ca să ajungă la Mayenne, urcau anevoie muntele Pelerinei, situat

cam la jumătatea distanţei dintre Fougčres ţi Ernče, un orăşel unde călătorii, de obicei, opresc să se odihnească. Detaşamentul, împărţit în grupuri mai mult sau mai puţin numeroase, prezenta o colecţie de costume atât de bizare şi un amestec de indivizi de prin locuri şi de îndeletniciri atât de diferite, încât descrierea deosebirilor lor specifice nu va fi inutilă, spre a da povestirii noastre acele culori vii pe care se pune atâta preţ astăzi; cu toate că, după unii critici, ele dăunează zugrăvirii sentimentelor.

O parte dintre ţărani – şi anume cei mai numeroşi – erau desculţi, purtând ca îmbrăcăminte doar un cojoc de capră ce-i acoperea de la gât până la genunchi, şi nişte pantaloni de pănură albă şi învârtoşată care, prin firele prost toarse, ilustrau starea de înapoiere industrială a ţinutului. Pletele linse ale părului lor se îmbinau aşa de bine cu părul din cojoacele de capră şi le ascundeau atât de desăvârşit chipurile aplecate către pământ, încât cojoacele uşor ar fi putut să fie luate drept părul lor, iar bieţii nenorociţi să fie confundaţi, la o primă vedere, cu animalele ale căror piei le slujeau de veşmânt. Dar, de sub plete, li se întrezăreau îndată ochii strălucind ca nişte stropi de rouă într-o iarbă deasă; iar privirile lor, deşi vădeau o inteligenţă omenească, pricinuiau desigur mai mult spaimă decât plăcere. Pe cap purtau o tocă îngălată, de lână roşie, asemănătoare cu boneta frigiană pe care pe-atunci Republica o adoptase drept emblemă a libertăţii. Toţi sprijineau pe umăr câte-o bâtă noduroasă de stejar, în vârful căreia atârna o desagă lungă, destul de goluţă. Câţiva purtau peste bonetă o pălărie grosolană de fetru, cu boruri mari şi împodobită de jur împrejur cu un fel de vipuşcă de lână de culori felurite. Nici în hainele acestora, îmbrăcaţi eu aceeaşi dimie din care erau făcuţi pantalonii şi desagii celor dintâi, nu se afla mai nimic din produsele civilizaţiei actuale. Pletele lungi le atârnau peste gulerul unui suman scurt, pe laturi cu nişte buzunăraşe pătrate, şi care nu cobora decât până la şolduri, îmbrăcăminte specifică ţăranilor din Vest. Sub

sumanul descheiat se zărea o jiletcă din acelaşi material, cu nasturi mari. Unii aveau în picioare saboţi; alţii, din economie, îşi duceau ghetele în mână. Acest costum, jegoşit de îndelunga purtare, năclăit de sudoare şi de praf, mai puţin original decât cei precedent, avea meritul istoric de a face tranziţia spre îmbrăcămintea aproape elegantă a câtorva inşi care, împrăştiaţi ici şi colo printre cei din gloată, străluceau ca nişte flori. Într-adevăr, pantalonii lor de pânză albastră, jiletcile roşii sau galbene, împodobite cu două rânduri paralele de nasturi de aramă şi asemănătoare unor platoşe pătrate, ieşeau numaidecât în evidenţă dintre veşmintele albe şi cojoacele tovarăşilor lor, ca albăstriţele şi ca macii într-un lan de grâu. Câţiva erau încălţaţi cu acei saboţi pe care ţăranii din Bretania se pricep să şi-i facă singuri; cei mai mulţi însă purtau botfori mari, ţintuiţi, şi haine de dimie grosolană, croite ca vechile haine franţuzeşti, a căror formă încă mai este păstrată cu evlavie de ţăranii noştri. Gulerul cămăşii le era prins cu nişte butoni de argint ce închipuiau fie inimi, fie ancore. În sfârşit, desagii pe care-i purtau păreau mai bine aprovizionaţi decât cei ai tovarăşilor lor; iar mulţi dintre ei aveau în echipamentul lor de drum şi câte-o ploscă, fără îndoială plină de rachiu, pe care o purtau atârnată de gât cu o sfoară. Printre aceşti oameni pe jumătate sălbatici, cei câţiva orăşeni păreau a reprezenta ultimul semn al civilizaţiei din acele ţinuturi. Purtând pe cap pălării rotunde, clacuri ori caschete, având în picioare cizme cu carâmbii răsfrânţi sau ghete şi jambiere, îmbrăcămintea lor, ca şi cea a ţăranilor, se remarca prin câteva trăsături specifice. Vreo zece dintre ei purtau acea vestă republicană cunoscută sub numele de carmaniolă. Alţii, de bună seamă niscaiva meşteşugari înstăriţi, erau îmbrăcaţi din creştet până-n talpă în haine din postav de aceeaşi culoare. Cei mai pretenţios îmbrăcaţi se distingeau prin fracurile şi prin redingotele de postav albastru ori verde, mai mult sau mai puţin uzate. Aceştia, adevăraţi domni, purtau cizme de

diferite forme şi îşi vânturau în glumă marile bastoane, făcând haz de necaz. Câteva capete pudrate din belşug şi cu cozile destul de elegant împletite ilustrau acel soi de prestanţă pe care-l dă un început de bogăţie sau de educaţie.

Privindu-i pe aceşti oameni, nedumeriţi de a se vedea alături, adunaţi ca din întâmplare, s-ar fi putut crede că sunt locuitorii vreunui târg alungaţi din căminele lor de cine ştie ce incendiu. Vremurile şi locurile dădeau însă un cu totul alt rost acestei mase de oameni. Un observator iniţiat în tainele discordiilor sociale ce frământau pe atunci Franţa ar fi putut recunoaşte uşor un mic număr de cetăţeni, pe a căror fidelitate Republica putea conta, în acea trupă, alcătuită aproape numai din bărbaţi care, cu patru ani în urmă, luptaseră împotriva ei. O ultimă trăsătură, destul de evidentă, nu mai lăsa nici o îndoială asupra opiniilor ce dezbinau mulţimea respectivă. Numai republicanii păşeau cu oarecare voioşie. Pe când ceilalţi indivizi din trupă, dacă în îmbrăcămintea lor dovedeau deosebiri evidente, în schimb pe feţe şi în atitudini păstrau acea expresie uniformă pe care o provoacă nenorocirea. Orăşeni sau ţărani, toţi purtau pecetea unei tristeţi adânci; tăcerea lor avea ceva sălbatic, toţi păreau încovoiaţi sub jugul unui singur gând, cumplit, fără îndoială, însă ascuns cu grijă sub chipurile de nepătruns; numai încetineala neobişnuită a mersului lor putea să trădeze anumite socoteli tainice. Din vreme în vreme, unii dintre ei, deosebiţi de ceilalţi prin şiragurile de mătănii ce le purtau la gât în ciuda pericolului pe care se zvonea că-l prezintă un asemenea semn al unei religii mai degrabă suprimate decât zdrobite, îşi scuturau pletele şi ridicau iscoditori capul. Cercetau pe furiş pădurile, cărările şi stâncile ce mărgineau drumul, însă cu aerul cu care un câine, ridicându-şi nasul în vânt, încearcă să adulmece vânatul; pe urmă, neauzind decât cadenţa monotonă a paşilor tăcuţilor lor tovarăşi, îşi lăsau iar capu-n pământ şi-şi reluau înfăţişarea deznădăjduită, asemenea

criminalilor mânaţi spre ocnă, ca să trăiască ori să moară în lanţuri.

Marşul către Mayenne al unei asemenea coloane, elementele eterogene ce-o alcătuiau şi simţămintele deosebite pe care le vădea, se explicau, destul de firesc, prin prezenţa unei alte trupe, ce forma fruntea detaşamentului. Vreo sută cincizeci de soldaţi mergeau înainte, cu arme şi cu bagaje, sub comanda unui şef de demi-brigadă. Nu e inutil să atragem atenţia celor ce n-au asistat la drama Revoluţiei, că denumirea aceasta înlocuia titlul de colonel, proscris de către patrioţi, ca fiind prea aristocratic. Aceşti soldaţi făceau parte dintr-o demi-brigadă de infanterie stabilită la Mayenne. Pe vremurile acelea de vrajbă, locuitorii din Vest îi numeau albaştri pe toţi soldaţii Republicii. Porecla se datora primelor uniforme, albastre şi roşii, a căror amintire este încă destul de proaspătă pentru a face de prisos descrierea lor. Detaşamentul albaştrilor era, aşadar, escorta acelei gloate de oameni, aproape toţi nemulţumiţi că sunt duşi spre Mayenne, unde disciplina militară urma să le dea repede acelaşi mod de a gândi şi de a simţi, aceeaşi tunică şi aceeaşi înfăţişare ce le lipseau deocamdată cu desăvârşire.

Coloana reprezenta contingentul obţinut cu greu din districtul Fougčres, contingent pe care ţinutul îl datora în cadrul mobilizării ordonate de Directoratul Executiv al Republicii franceze, printr-o lege din 10 messidor precedent. Guvernul ceruse o sută de milioane de franci şi o sută de mii de oameni, ca să trimită ajutoare grabnice armatelor sale, bătute pe atunci de austrieci în Italia, de prusaci în Germania şi ameninţate în Elveţia de ruşii pe care Suvorov îi făcea să viseze la cucerirea Franţei. Departamentele din Vest, cunoscute sub numele de Vandeea, Bretania şi o parte din Normandia-de-Jos, pacificate în urmă cu trei ani prin eforturile generalului Hoche după un război de patru ani3, păreau să fi socotit momentul potrivit pentru reînceperea luptei. Faţă de atâtea

lovituri, Republica îşi regăsi energia de la începuturi. Îşi asigură mai întâi apărarea departamentelor atacate, dându-le în paza locuitorilor patrioţi, printr-unul dintre articolele acelei legi din messidor. În consecinţă, guvernul, neavând nici trupe, nici bani de care să poată dispune în interior, rezolvă dificultatea printr-o gasconadă legislativă: neputând trimite nimic în departamentele răzvrătite, le acorda încrederea sa. Nădăjduia, poate, că o asemenea măsură, înarmându-i pe unii cetăţeni împotriva altora, va înăbuşi răzvrătirea din faşă. Acel articol, sursă de represalii funeste, era redactat astfel: „Se vor organiza detaşamente loiale în departamentele din Vest”. O atare dispoziţie, lipsită de tact politic, provocă în Vest o atitudine atât de ostilă, încât Directoratul pierdu orice speranţă că va birui prea curând acolo. Iar după câteva zile, ceru Adunărilor măsuri speciale în privinţa slabelor contingente datorate pe temeiul articolului ce legaliza detaşamentele loialiste. Deci, o nouă lege, promulgată cu câteva zile înainte de începutul acestei povestiri, şi comunicată în a treia zi complementară a anului al VII-lea, ordona să se organizeze în legiune acele firave recrutări de oameni. Legiunile urmau să poarte numele departamentelor Sarthe, Orne, Mayenne, Ille-et-Vilaine, Morbihan, Loire-Inférieure şi Maine-et-Loire. „Aceste legiuni, spunea legea, vor fi folosite în mod special în lupta împotriva şuanilor4 şi nu vor putea, sub nici un pretext, să fie duse la graniţe” Detaliile acestea plicticoase, dar ignorate, explică deopotrivă şi starea de slăbiciune în care se afla Directoratul5, şi marşul grupului de oameni condus acum de către albaştri. Aşa încât, poate că nu va fi de prisos să adăugăm că frumoasele şi patrioticele hotărâri directoriale n-au obţinut niciodată altceva decât înserarea lor în Buletinul de legi. Nemaifiind susţinute de marile idei morale, de patriotismul ori de teroarea care le făceau până nu demult executorii, decretele Republicii creau milioane de franci şi de soldaţi, din care nimic n-ajungea nici în Tezaur, nici în armată; Resortul Revoluţiei se uzase în mâini

neîndemânatice, iar aplicarea legilor căpăta amprenta împrejurărilor, în loc să le domine.

Departamentele Mayenne şi Ille-et-Vilaine erau comandate pe-atunci de un ofiţer cu veche experienţă care, judecând la faţa locului oportunitatea măsurilor de luat, încercă să-i smulgă Bretaniei contingentele pretinse, şi mai ales pe cel din Fougčres, unul dintre focarele cele mai de temut ale ţuaneriei. Nădăjduia că astfel va slăbi forţa acestor districte primejdioase. Devotatul militar profită de prevederile iluzorii ale legii, spre a afirma că el îi va echipa şi îi va înarma imediat pe cei rechiziţionaţi şi că ţine la dispoziţia lor solda promisă de guvern unor astfel de trupe speciale. Cu toate că pe atunci Bretania refuza orice fel de serviciu militar, planul reuşi, în primul rând datorită făgăduielilor făcute, şi cu atâta rapiditate încât ofiţerul se alarmă. El era însă un bătrân dulău de pază şi cu greu putea fi luat prin surprindere. De îndată ce văzu sosind atât de grabnic la district o parte din contingente, bănui că numai vreun motiv tainic provocase acea promptă avalanşă de oameni, şi nu se înşela, poate, când socotea că ei nu vor decât să-şi procure arme. Atunci, fără a-i mai aştepta pe cei întârziaţi, luă măsuri spre a încerca să se retragă spre Alençon, ca să se apropie de regiunile aduse la supunere, deşi răzvrătirea crescândă din acele ţinuturi făcea foarte problematic succesul planului său. Ofiţerul, care, după informaţiile primite, păstrase cel mai mare secret în legătură cu dezastrele armatelor noastre şi cu ştirile prea puţin încurajatoare sosite din Vandeea, încerca, deci, în dimineaţa în care începe această istorisire, să ajungă printr-un marş forţat la Mayenne, unde era hotărât să aplice legea aşa cum va socoti de cuviinţă, completându-şi cadrele demi-brigăzii cu conscrişii bretoni. Cuvântul conscris, devenit mai târziu atât de celebru, înlocuise, pentru prima dată, în legi, numele de rechiziţionaţi, dat la început recruţilor republicani. Înainte de plecarea din Fougčres, comandantul poruncise soldaţilor lui să-şi ia în taină cartuşele şi raţiile de

pâine necesare, ca să nu atragă luarea-aminte a conscrişilor asupra lungimii drumului; şi îşi făcea socoteala să nu poposească nici măcar la Ernée, unde, revenindu-şi din buimăceală, oamenii ce alcătuiau contingentul s-ar fi putut înţelege cu şuanii, care fără îndoială că erau răspândiţi prin toate câmpiile vecine. Tăcerea mohorâtă ce domnea în trupa de rechiziţionaţi, luaţi prin surprindere de manevra bătrânului republican, precum şi încetineala marşului lor peste munte stârneau în cel mai înalt grad bănuielile acestui şef de demi-brigadă, pe nume Hulot; trăsăturile cele mai izbitoare ale descrierii precedente erau pentru el de un viu interes; aşa încât mergea tăcut, între cinci tineri ofiţeri care, cu toţii, respectau îngrijorarea şefului lor. Dar în clipa când ajunse pe culmea muntelui Pelerinei, Hulot întoarse brusc capul, parcă instinctiv, spre a inspecta chipurile întunecate ale rechiziţionaţilor, şi nu întârzie să rupă tăcerea. Într-adevăr, încetineala tot mai mare cu care mergeau bretonii crease între ei şi escortă o distanţă de vreo două sute de paşi. Hulot făcu atunci o grimasă, care-i era tipică.

— Ce dracu au muscadinii6 ăia? exclamă el, cu glas răsunător. Conscrişii noştri mi se pare că închid compasul, în loc să-l deschidă!

La aceste cuvinte, ofiţerii ce-l însoţeau se întoarseră printr-o mişcare spontană, foarte asemănătoare cu tresărirea din somn pricinuită de un zgomot brusc. Sergenţii şi caporalii îi imitară, iar compania se opri, fără să fi primit porunca: „Stai”! Dacă ofiţerii aruncară mai întâi o privire asupra detaşamentului care, asemenea unei lungi broaşte-ţestoase, urca anevoie muntele Pelerinei, tinerii aceştia, pe care apărarea patriei îi smulsese, ca pe atâţia alţii, de la eminentele lor studii, şi în sufletul cărora războiul nu stinsese încă sensibilitatea faţă de frumuseţe, rămaseră atât de impresionaţi de spectacolul ce li se înfăţişa, încât lăsară fără răspuns observaţia lui Hulot, a cărei importanţă le era necunoscută. Cu toate că veneau din Fougčres, de

unde priveliţtea ce li se înfăţişa acum ochilor se vede la fel, doar cu deosebirile pricinuite de schimbarea de perspectivă, nu putură să n-o mai admire, pentru o ultimă oară, asemeni acelor dilettanti cărora o muzică le produce cu atât mai multe plăceri, cu cât o cunosc mai în amănunt.

De pe culmea muntelui Pelerinei, ochii călătorilor priveau larga vale a râului Couësnon unde, pe unul dintre punctele cele mai înalte, se ridică la orizont oraşul Fougčres. Castelul din Fougčres domină, de pe vârful de stâncă pe care e zidit, trei sau patru drumuri importante, poziţie ce-l făcea odinioară una dintre cheile Bretaniei. De acolo, ofiţerii contemplară în toată întinderea lui acel bazin, tot atât de remarcabil prin darnica fertilitate a solului, cât şi prin varietatea priveliştilor sale. Jur-împrejur, munţii de şist se înalţă ca un amfiteatru, ascunzându-şi coastele roşcate sub pădurile de stejari şi tăinuind pe povârnişurile lor vâlcele pline de răcoare. Stâncile acelor culmi descriu o vastă centură circulară, la poalele căreia se întinde domoală o câmpie imensă, frumoasă ca un parc englezesc. Mulţimea de garduri de mărăcini ce împrejmuiesc numeroasele proprietăţi risipite pretutindeni, toate plantate cu livezi, dau acestui covor verde o înfăţişare rară printre peisajele Franţei, şi închid, în multiplele lor contraste, nenumărate frumuseţi tainice, ale căror efecte sunt atât de copleşitoare, încât cuceresc până şi sufletele cel mai puţin sensibile. În acea clipă, priveliştea era însufleţită de strălucirea fugară cu care naturii îi place să-şi încunune uneori nepieritoarele-i creaţii. În vreme ce detaşamentul străbătuse valea, răsăritul soarelui împrăştiase încet-încet aburii albi şi uşori care plutesc peste pajişti în dimineţile de septembrie. Iar când soldaţii se opriră, o mână nevăzută părea că ridică ultimul văl ce acoperea peisajul, mulţimea de nori diafani, asemănători linţoliului de voal străveziu ce se pune peste bijuteriile scumpe, pentru ca, privite prin acel văl, să stârnească şi mai mult curiozitatea. În vastul orizont pe care ofiţerii îl contemplau nu se mai zărea pe cer nici cel

mai suav nor, care prin strălucirea lui de argint să confirme că imensa boltă albastră ar fi într-adevăr firmamentul. Părea mai degrabă un baldachin de mătase, sprijinit pe piscurile zimţuite ale munţilor şi ridicat în văzduh pentru a proteja acea magnifică îmbinare de câmpuri, de pajişti, de pârâiaşe şi de crânguri. Ofiţerii nu se mai săturau să contemple priveliştea scăldată în atâtea frumuseţi câmpeneşti. Unii şovăiau îndelung înainte de a-şi coborî privirile spre uimitoarea risipă de dumbrăvi ale căror culori de bronz erau sporite de nuanţele severe ale tufişurilor galbene şi pe care verdele de smarald al pajiştilor îl scoteau şi mai mult în evidenţă. Alţii se fixau asupra contrastelor dintre miriştile roşiatice – unde hrişcă recoltată se ridica în snopi conici, ca piramidele de arme pe care soldaţii în bivuac le aşază una lângă alta – şi suprafeţele de aur ale miriştilor de secară. Ici-colo, ardezia sumbră a câtorva acoperişuri de unde se înălţau fumuri albe; apoi făgaşele sprintene şi argintate prin care curg pârâiaşele întortocheate ce se varsă în Couësnon atrăgeau ochiul prin acele ispite optice care, fără a şti de ce, tulbură sufletul şi-l predispun la visare. Răcoarea îmbălsămată a adierilor de toamnă şi mireasma tare a pădurilor se înălţau ca un abur de tămâie, fermecându-i pe admiratorii minunatului ţinut, ce contemplau ca vrăjiţi florile necunoscute, vegetaţia puternică, pajiştile rivalizând cu cele ale Angliei, vecina sa, al cărei nume e comun ambelor ţări7. Câteva turme însufleţeau scena, îndeajuns de emoţionantă şi-aşa. Păsările cântau, umplând valea de o suavă şi dulce melodie ce fremăta în văzduhuri. Dacă imaginaţia contemplativă ar vrea să perceapă din plin bogatele jocuri de umbră şi lumină, orizonturile vaporoase ale munţilor, fantasticele perspective ce lăsau vaste spaţii fără arbori, pe unde râurile străluceau desfăşurându-şi cochetele sinuozităţi; dacă amintirea ar colora, ca să spunem aşa, descrierea noastră tot atât de rapidă ca şi clipa în care a fost încadrată, persoanele pentru care atari privelişti nu-s

lipsite de valoare vor obţine o imagine aproximativă a magicului spectacol în faţa căruia sufletul impresionabil al tinerilor ofiţeri rămăsese înmărmurit.

Atunci, gândindu-se că bieţii oameni îşi părăseau cu părere de rău ţinutul şi obiceiurile dragi spre a se duce să moară, poate, în pământuri străine, ei le iertară conserişilor lipsa de grabă, pe care le-o înţelegeau. Apoi, cu mărinimia firească a soldaţilor, îşi ascunseră duioşia sub o prefăcută dorinţă de a examina poziţiile militare ale frumosului ţinut. Hulot, însă, pe care e mai bine să-l numim comandantul, spre a evita numele prea puţin armonios de şef de demi-brigadă, era unul dintre acei militari care, în faţa unei mari primejdii, nu se prea lasă vrăjiţi de farmecele unui peisaj, de-ar fi acela chiar şi raiul pământesc. Îşi scutură, aşadar, capul cu un gest de nemulţumire? şi îşi încruntă sprincenele groase şi negre ce dădeau fizionomiei lui o expresie aspră.

— De ce dracului nu vin? întrebă el, pentru a doua oară, cu vocea-i îngroşată de mizeriile războiului. Nu cumva se află în sat cine ştie ce sfântă Fecioară cu care-ar vrea să schimbe vreo strângere de mână?

— Întrebi de ce? răspunse o voce.

Auzind nişte sunete ce păreau a ieşi din cornul cu care ţăranii de prin acele văi îşi strâng turmele, comandantul se întoarse brusc, ca înţepat de vârful unei săbii, şi văzu la doi paşi de el un personaj mult mai bizar decât oricare dintre cei mânaţi spre Mayenne ca să slujească Republica. Necunoscutul, un bărbat bondoc şi lat în spete, îi arătă un cap aproape tot atât de mare cât al unui bou, animal cu care se asemuia şi în alte privinţe. Nişte nări groase făceau ca nasul lui să pară încă şi mai scurt decât era. Buzele-i late, răsfrânte peste dinţii albi ca zăpada, ochii-i mari, rotunzi şi negri, adumbriţi de nişte sprâncene crunte, urechile-i clăpăuge şi pletele-i roşii aparţineau mai puţin frumoasei noastre rase caucaziene, cât mai degrabă genului erbivorelor. În sfârşit, lipsa totală de orice alte

caracteristici ale omului social îi făceau capul şi mai vrednic de luare-aminte. Faţa, ca bronzată de soare, şi ale cărei linii colţuroase prezentau o vagă analogie cu granitul ce formează solul ţinuturilor de-aci, era singura parte vizibilă a trupului ciudatei făpturi. De la gât în jos, era acoperit cu un soi de zeghe de dimie roşcată, încă şi mai grosolană decât cea a pantalonilor celor mai sărăcani dintre conscrişi. Această zeghe, în care un muzeograf ar fi recunoscut vechea saye (saga) sau sayon a galilor, nu cobora mai jos de brâu şi era încheiată cu ajutorul a două fâşii din piele de capră şi a câtorva bucăţi de lemn cioplite grosolan, unele încă mai păstrând pe ele coaja. Sub cojoacele de bique8, spre a vorbi în limba regiunii, care-i împodobeau pulpele şi coapsele, nu se putea distinge nici un fel de formă omenească. Picioarele îi erau vârâte în nişte saboţi enormi. Lungile-i plete lucitoare, asemănătoare cu părul din cojocul de capră, îi cădeau de-a lungul obrajilor, despărţite în două părţi egale, ca pletele acelor statui din evul mediu ce se mai văd încă prin unele catedrale, în locul bâtei noduroase pe care o purtau pe umăr conscrişii, el ţinea strâns la piept, ca pe-o flintă, un bici gros, a cărui curea, împletită cu dibăcie, părea să fie de două ori mai lungă decât a biciuştilor obişnuite. Brusca apariţie a bizarei fiinţe părea uşor de explicat. După prima impresie, câţiva ofiţeri presupuseră că necunoscutul era vreun rechiziţionat ce se apropiase de coloană când o văzuse oprită. Pe comandant, însă, sosirea lui îl impresionase în mod deosebit; deşi păru omul cel mai puţin tulburat de pe lume, fruntea i se înnegură: şi, după ce-l cântări îndelung pe străin, repetă maşinal şi parcă năpădit de gânduri sinistre:

— Da' de ce nu vin? Ştii tu cumva, ai?

— Păi, răspunse sumbrul interlocutor, cu un accent ce dovedea că vorbeşte destul de greu franţuzeşte, păi, din pricină că acolo, spuse el, întinzându-şi mâna aspră şi butucănoasă către Ernée, acolo e Maine şi acolo se sfârşeşte Bretania.

Pe urmă, izbi năprasnic în pământ, la picioarele comandantului, cu greaua codirişte a biciului său. Impresia pe care laconica omilie o produse asupra spectatorilor acestei scene fu asemenea celei pe care ar provoca-o un bubuit de tam-tam în curgerea lină a armoniilor unei melodii. Cuvântul omilie de-abia izbuteşte să redea ura şi dorinţa de răzbunare pe care le exprimară gestul sfidător, vorba repezită şi înfăţişarea plină de o dârzenie cruntă şi rece. Grosolănia acelui bondoc, parcă cioplit cu toporul, aspectu-i noduros, ignoranţa stupidă gravată pe chipul lui, îl făceau să pară un fel de semizeu barbar. Păstra o atitudine profetică şi se ivise acolo ca însuşi duhul Bretaniei, ce se redeştepta dintr-un somn de trei ani spre a reîncepe un război în care victoria se ascundea sub două rânduri de văluri.

— Ia uite ce cocoşel grozav! zise Hulot, vorbind cu sine însuşi. Tare-mi vine să cred că e ambasadorul celor ce se pregătesc să parlamenteze cu noi prin bubuituri de puşcă.

După ce mormăi printre dinţi vorbele acestea, comandantul îşi plimbă pe rând privirile de la acest om la peisaj, de la peisaj la detaşament, de la detaşament la povârnişurile abrupte ale drumului, cu crestele adumbrite de înaltele grozame ale Bretaniei; apoi le întoarse deodată către necunoscut, pe care-l supuse parcă unui interogatoriu mut, încheiat printr-o întrebare bruscă:

— De unde vii?

Privirea-i cruntă şi pătrunzătoare încerca să ghicească tainele impenetrabilului chip care, în acest răstimp, luase înfăţişarea năucă, de toropeală, în care se cufundă ţăranul când se odihneşte.

— Din ţara garsilor9, răspunse omul, fără să arate vreo tulburare.

— Numele tău?

— Marche-ŕ-Terre.

— De ce porţi, împotriva legii, poreclă de şuan?

Marche-ŕ-Terre, cum singur se recomandase, îl privi pe comandant cu un aer de imbecilitate atât de profund autentic, încât militarului i se păru că n-a fost înţeles.

— Faci parte dintre cei rechiziţionaţi la Fougčres?

La această întrebare, Marche-ŕ-Terre răspunse printr-un Nu ştiu, a cărui inflexiune exasperantă curmă orice discuţie. Se aşează liniştit pe marginea drumului, scoase de sub zeghe câteva bucăţi de azimă subţire şi neagră de secară, hrană naţională ale cărei triste delicii nu pot fi înţelese decât de bretoni, şi începu să mănânce cu o nepăsare tâmpă. Făcea impresia unei lipse atât de totale de inteligenţă, încât ofiţerii îl asemuiră, în acea situaţie, rând pe rând, ba cu vreunul dintre animalele ce păşteau prin păşunile grase de pe vale, ba cu sălbaticii din America, ba cu vreun primitiv de pe la Capul Bunei-Speranţe. Înşelat de o asemenea atitudine, comandantul însuşi începuse să-şi uite temerile, când, aruncând o ultimă privire pre caută spre omul pe care-l bănuia a fi crainicul unui măcel apropiat, îi văzu pletele, zeghea şi cojoacele de capră pline de spini, de resturi de frunze, de crengi şi de mărăcini, ce dovedeau că şuanul străbătuse un drum lung prin tufărişuri. Aruncă o privire semnificativă către adjutantul său Gérard, lângă care se afla, îi strânse puternic mâna şi-i spuse şoptit:

— Am plecat după lână, şi-o să ne-ntoarcem tunşi.

Ofiţerii, nedumeriţi, se priviră în tăcere.

II.

E necesar să introducem aici o digresiune, menită a-i face să înţeleagă temerile comandantului Hulot pe acei oameni mărginiţi, deprinşi să se îndoiască de orice, din pricină că nu văd nimic, şi care ar putea să tăgăduiască existenţa lui Marche-ŕ-Terre ţi a ţăranilor din Vest, a căror comportare, pe-atunci, a fost formidabilă.

Cuvântul gars, care se pronunţă ga, este o moştenire din limba celtică. El a trecut din limba bretonă în franceză, şi reprezintă cuvântul care, în limba noastră actuală, conţine

cea mai mare încărcătură de amintiri străvechi. Gais era principala armă a gaëlilor, adică a galilor; gaisdé însemna „înarmat”; gais – „vitejie”; gas – „forţă”. Aceste apropieri dovedesc înrudirea cuvântului gars cu expresiile respective din limba strămoşilor noştri. Cuvântul prezintă analogii cu latinescul vir, „bărbat”, rădăcina lui virtus. – putere, curaj. O asemenea disertaţie îşi găseşte scuza în obârşia sa naţională şi poate că va fi de folos pentru a reabilita, în mintea multora, cuvintele gars, garçon10, garçonette11, garce12, garcette13 îndeobşte surghiunite din vorbire, ca fiind necuviincioase, dar care au o origină destul de războinică şi care vor apărea ades în decursul acestei povestiri. Expresia: „Este o garce faimoasă”! constituie un elogiu pe care nu prea l-a înţeles doamna de Staël, care a auzit-o într-un canton mărunt din Vendomois, unde a petrecut câteva zile de exil. Din întreaga Franţă, Bretania este regiunea în care datinile galice au lăsat cele mai puternice urme. Iar ţinuturile acestei provincii unde, până în zilele noastre, viaţa sălbatică şi spiritul superstiţios al crunţilor noştri străbuni s-au păstrat, ca să spunem aşa, flagrante, se numesc Ţara Garsilor. Când un canton e locuit de un număr mai mare de sălbatici asemănători cu cel ce s-a ivit în scena aceasta, oamenii din regiune spun: „Garsii din cutare parohie”; şi un asemenea nume clasic reprezintă un fel de răsplată acordată credinţei cu care ei se străduiesc să păstreze tradiţiile de limbă şi de datini galice; aşa încât viaţa lor păstrează vestigii adânci de credinţe şi de practici superstiţioase din timpurile vechi. Acolo, obiceiurile feudale mai sunt încă respectate. Specialiştii pot regăsi neatinse în aceste locuri monumentale druizilor, iar spiritul civilizaţiei moderne se sfieşte să pătrundă printre uriaşii lor codri ancestrali. O cruzime de necrezut şi o încăpăţânare brutală, dar şi respectul faţă de jurământul dat; o lipsă totală a legilor noastre, a deprinderilor şi a felului nostru de a ne îmbrăca, a monedelor noastre noi şi a limbajului nostru, dar şi o simplicitate patriarhală şi o

virtute eroică se îmbină spre a-i face pe locuitorii de aici mai incapabili de combinaţii intelectuale decât chiar mohicanii ori pieile-roşii din America de Nord, dar tot atât de mari, tot atât de vicleni, tot atât de duri ca şi ei. Locul pe care Bretania îl ocupă în centrul Europei o face mult mai interesantă de studiat decât însăşi Canada. Înconjurate de o lumină a cărei binefăcătoare căldură nu le atinge, aceste ţinuturi se aseamănă cu un cărbune îngheţat care rămâne rece şi negru în mijlocul jarului dintr-o vatră. Strădaniile pe care le-au încercat câteva spirite mari spre a cuceri în favoarea vieţii sociale şi a prosperităţii această frumoasă parte din Franţa, atât de bogată în comori ignorate; totul, până şi tentativele guvernului, se stinge în mijlocul imobilităţii acestei populaţii rămase credincioasă practicilor unor rutine imemoriale. Faptul se explică îndeajuns, atât prin natura unui sol brăzdat peste tot de văi, de torente, de lacuri şi de mlaştini, presărat cu garduri de mărăcini plantate pe un fel de dâmburi ca nişte bastioane de pământ ce fac din fiecare bucată de câmp o cetate, lipsit de drumuri şi de canale – cât şi prin firea ignorantei populaţii, credincioasă prejudecăţilor, ale căror primejdii vor fi ilustrate prin întâmplările din această povestire, şi carE. Nu vrea să accepte agricultura noastră modernă. Pitoreasca geografie a ţinutului, ca şi superstiţiile locuitorilor săi exclud atât concentrările de indivizi, cât şi binefacerile pe care le aduc confruntările şi schimburile de idei. Sate nu există. Şubredele construcţii, denumite locuinţe, sunt risipite ici-colo prin regiune. Fiecare familie trăieşte acolo ca într-un pustiu. Singurele reuniuni cunoscute sunt efemerele adunări, consacrate în zilele de duminică ori de sărbători religioase, la parohie. Asemenea reuniuni tăcute, dominate de către rector, singurul stăpân al acelor suflete primitive, nu durează decât câteva ceasuri. După ce a ascultat glasul cumplit al preotului, ţăranul se întoarce pentru o altă săptămână la sălaşul lui insalubru, din care nu iese decât ca să se ducă la muncă, şi în care intră iar ca să

doarmă. Dacă primeşte cândva vreo vizită, vizita aceea e a rectorului, sufletul ţinutului. Aşa se face că, la glasul preotului, mii de oameni se năpustiră împotriva Republicii, şi că aceste părţi ale Bretaniei, cu cinci ani înainte de epoca în care începe povestirea noastră, furnizaseră masele de soldaţi ale primei insurecţii a şuanilor. Fraţii Cottereau14, contrabandişti care au dat numele lor acestui război, îşi exercitau primejdioasa meserie între Laval şi Fougčres. Dar răscoalele din ţinuturile bretone nu au avut nimic nobil, şi se poate spune cu certitudine că, dacă Vandeea a făcut din tâlhărie un război, Bretania a făcut din război o tâlhărie. Izgonirea principilor, desfiinţarea religiei – n-au fost pentru şuani decât pretexte de jaf, iar desfăşurarea luptelor intestine a căpătat trăsăturile cruzimii sălbatice ale moravurilor de aici. Când adevăraţii apărători ai monarhiei au venit să-şi recruteze soldaţii printre garsii ignoranţi şi războinici, s-au străduit zadarnic să dea, sub steagul alb, oarecare măreţie unor acţiuni ce făcuseră şuaneria odioasă, iar şuanii au rămas ca un exemplu vrednic de ţinut minte despre primejdia pe care o reprezintă răsculareа maselor prea puţin civilizate ale unei ţări. Priveliştea celei dintâi văi pe care o înfăţişa Bretania ochilor călătorului, zugrăvirea oamenilor ce alcătuiau detaşamentul rechiziţionaţilor, descrierea garsului apărut pe culmea muntelui Pelerinei oferă, în mic, o imagine fidelă a ţinutului şi a locuitorilor săi. O minte cât de cât imaginativă va putea, pe baza amănuntelor de mai sus, să-şi reprezinte şi teatrul şi instrumentele războiului de aici; acestea erau elementele. Gardurile vii, atât de pline de flori de prin aceste frumoase văi, ascundeau pe-atunci nenumăraţi agresori nevăzuţi. Fiecare câmp era o fortăreaţă, fiecare copac tăinuia o capcană, fiecare scorbură de salcie bătrână reprezenta o primejdie. Locul de luptă era pretutindeni. Puştile îi aşteptau la cotiturile drumurilor pe albaştri pe care tinerele fete îi atrăgeau râzând sub tirul armelor, fără ca ele să se creadă ticăloase; se duceau în pelerinaj, împreună cu

părinţii şi cu fraţii lor, să ceară viclenie şi iertarea păcatelor de la vreo sfântă-fecioară de lemn mâncat de carii. Religia, sau mai degrabă fetişismul acestor fiinţe ignorante, despovăra omorul de remuşcările lui. Aşa încât, o dată lupta dezlănţuită, totul în ţinut devenea primejdios: zgomotul ca şi tăcerea, duioşia ca şi groaza, vatra căminului ca şi drumul cel mare. Exista multă bunăcredinţă în acele tâlhării. Erau nişte sălbatici careţi slujeau dumnezeul şi regele, în genul în care poartă războiul mohicanii. Dar, spre a reda cât mai exact şi cât mai adevărat, în toate privinţele, tabloul luptelor de-atunci, cronicarul trebuie să adauge că, din ziua în care pacea cu Hoche fusese semnată, întregul ţinut redevenise zâmbitor şi prietenos. Familiile care, în ajun, se mai sfâşiau încă, a doua zi luau masa, fără nici o primejdie, sub acelaşi acoperiş.

În clipa în care Hulot înţelese tainicele intenţii pe care le trăda cojocul de capră al lui Marche-ŕ-Terre, el fu cu totul încredinţat de sfârşitul fericitei păci datorate geniului lui Hoche şi a cărei menţinere i se păru cu neputinţă. Astfel, războiul reîncepea, mai cumplit, fără îndoială, decât odinioară, după o linişte de trei ani. Revoluţia, temperată după 9 thermidor15, avea să-şi reia, poate, caracterul de teroare care-o făcuse odioasă spiritelor blajine. Aurul Angliei ajutase, deci, ca întotdeauna, la discordiile din Franţa. Republica, părăsită de tânărul Bonaparte, ce părea a fi geniul ei tutelar, făcea impresia că nu va mai fi în stare să reziste atâtor duşmani, dintre care cel din urmă se dovedea a fi şi cel mai crud. Războiul civil, vestit prin mii de mărunte răzvrătiri locale, căpăta un caracter de o gravitate cu totul nouă, de vreme ce şuanii îndrăzneau să pună la cale atacarea unei escorte atât de puternice. Acestea erau gândurile ce se învolburau în mintea lui Hulot, cu toate că într-un chip cu mult mai puţin succint, de îndată ce i se păru că întrevede în apariţia lui Marche-ŕ-Terre indiciul unei ambuscade pregătite cu dibăcie, căci numai el ghici din prima clipă tâlcul primejdiei în care se afla.

Tăcerea ce urmă după fraza profetică a comandantului rostită către Gérard, şi care încheia scena precedentă, îi sluji lui Hulot pentru a-şi recăpăta sângele rece. Bătrânul militar aproape că se clătină pe picioare. El nu izbuti să alunge norii ce-i năpădiră fruntea, când se gândi că se şi găsea prins în grozăviile unui război de ale cărui cruzimi poate că şi canibalii s-ar fi înspăimântat. Căpitanul Merle şi adjutantul Gérard, cei doi prieteni ai lui Hulot, căutau să-şi explice teama, atât de neobişnuită, pe care o exprima figura ţefului lor, ţi-l priveau pe Marche-ŕ-Terre, ce-ţi ronţăia azima pe marginea drumului, fără a putea să stabilească nici cea mai mică legătură între acel soi de animal şi îngrijorarea neînfricatului lor comandant. Chipul lui Hulot se însenină însă pe dată. Deplângând nenorocirile Republicii, se bucură totuşi că va lupta pentru ea; îşi făgădui, înseninat, să nu se lase înşelat de şuani şi să-l descoase pe insul de o viclenie atât de perfidă căruia duşmanii îi acordaseră cinstea de a-l folosi împotriva lui. Înainte de a lua vreo hotărâre, începu să cerceteze poziţia în care atacatorii ar fi voit să-l surprindă. Văzând că drumul în mijlocul căruia se afla în acea clipă trecea printr-un fel de strungă, nu prea adâncă, ce-i drept, dar mărginită de o pădure în care se afundau mai multe poteci, el îşi încruntă de-a binelea stufoasele sprâncene negre, apoi, cu o voce surdă şi foarte emoţionată, le spuse celor doi prieteni ai săi:

— Am dat într-o belea afurisită!

— Şi de ce primejdie vi-i teamă, oare? întrebă Gérard.

— Teamă?.. zise comandantul; da, teamă! Totdeauna mi-a fost teamă să nu fiu împuşcat ca un câine la un colţ de pădure, fără ca să-mi strige cineva: „Stai! Cine-i?”

— Ei, aş! spuse Merle, râzând; „Stai! Cine-i?” e chiar prea mult.

— Ne aflăm, într-adevăr, în vreo primejdie? întrebă Gérard, tot atât de nedumerit de sângele rece al lui Hulot, pe cât fusese şi de spaima lui trecătoare.

— Sst! făcu comandantul, suntem în gura lupului, o să se facă beznă ca-ntr-un mormânt şi o să trebuiască să aprindem lumânările. Noroc că, urmă el, deţinem vârful acestei coline!..

O împodobi cu un epitet straşnic, şi adăugă:

— Poate că voi izbuti, până la urmă, să văd limpede.

Comandantul, trăgându-i după el pe cei doi ofiţeri, îl înconjură pe Marche-ŕ-Terre; garsul se prefăcu a crede că-i stânjenea şi se ridică numaidecât.

— Stai pe loc, mişelule! îi strigă Hulot, îmbrâncindu-l şi făcându-l să cadă îndărăt pe malul pe care şezuse până atunci.

Din acea clipă, şeful de demi-brigadă nu-l mai slăbi din ochi pe impasibilul breton.

— Prieteni, reluă el în şoaptă, e timpul să vă spun că ni s-a cam înfundat. Directoratul, în urma unui tărăboi care-a avut loc la Marea Adunare, a mai tras o dată cu mătura prin treburile noastre. Pentarcii16 ăia de directori, sau pantini, 17 că e mai pe franţuzeşte, au pierdut o sabie de valoare: Bernadotte ne-a părăsit.

— Cine l-a înlocuit? întrebă îngrijorat Gérard.

— Milet-Mureau, o fostă perucă. Şi-au ales un timp tare păcătos ca să-i lase pe gogomani să navigheze! Ia uite fregatele englezeşti cum ne înconjoară coastele. Şi toţi mierloii ăştia de vandeeni şi de şuani sunt în aer, iar cei ce se află în spatele marionetelor alea s-au priceput de minune să prindă momentul în care ne prăbuşim.

— Cum? zise Merle.

— Armatele noastre sunt bătute pe toate fronturile, reluă Hulot, înăbuşindu-şi glasul şi mai mult. Şuanii ne-au şi interceptat de două ori până acum curierii, iar eu mi-am primit instrucţiunile şi ultimele decrete numai printr-un curier special, trimis de Bernadotte18 în momentul când părăsea ministerul. Din fericire, nişte prieteni mi-au scris confidenţial despre acest prăpăd. Fouché19 a descoperit că tiranul de Ludovic al XVIII-lea20 a fost sfătuit de trădătorii

de la Paris să trimită un comandant ticăloşilor lui dinlăuntru. Se crede că Barras21 trădează Republica. Pe scurt, Pitt22 şi principii săi l-au trimis în părţile noastre pe un fost, un bărbat hotărât şi plin de har, care-ar vrea, unind eforturile vandeenilor cu ale şuanilor, să doboare boneta Republicii. Camaradul ăsta a debarcat la Morbihan, am aflat numaidecât de la deştepţii ăia de la Paris; şi-a dat numele de le Gars. Toate vitele astea, spuse el arătându-l pe Marche-ŕ-Terre, încalţă nişte nume care i-ar da dureri de burtă unui patriot cinstit. Or, individul se află în districtul nostru. Apariţia şuanului ăsta – şi îl arătă din nou pe Marche-ŕ-Terre – mă vesteşte că e în spatele nostru. Dar nu se dau unei maimuţe bătrâne lecţii cum să se strâmbe, iar voi o să mă ajutaţi să-mi pun cintezoii la loc în colivie, şi cât ai clipi! Aş fi un guguman de tot hazul dacă m-aş lăsa prins în laţ, ca o cioară, de fostul ăsta, care ne vine de la Londra sub pretext că vrea să ne scuture de praf pălăriile!

Când aflară aceste împrejurări critice şi secrete, cei doi ofiţeri, ştiind că niciodată comandantul lor nu se alarma degeaba, luară ţinuta gravă pe care o au în toiul primejdiei militarii căliţi în lupte şi deprinşi să vadă ceva mai departe în treburile omeneşti. Gérard, pe care gradul ce-l avea – grad desfiinţat mai târziu în armata franceză – îl apropia de şeful său, vru să mai pună câteva întrebări şi să afle toate noutăţile politice din care o parte fuseseră, evident, trecute sub tăcere; dar un semn al lui Hulot îi impuse linişte, şi tustrei îşi îndreptară privirile spre Marche-ŕ-Terre. Ţuanul nu da nici cea mai mică dovadă de tulburare văzându-se supravegheat de nişte bărbaţi deopotrivă de primejdioşi atât prin inteligenţa, cât şi prin forţa lor fizică. Curiozitatea celor doi ofiţeri, pentru care un asemenea fel de război era nou, fu viu stârnită de acest început al unor întâmplări ce oferea un interes aproape ca-n romane: aşa că vrură să glumească; dar, de la primul cuvânt pe care-l rostiră, Hulot îi privi cu gravitate şi le spuse:

— Trăsnetul lui Dumnezeu! Să nu ne-apucăm să fumăm pe un butoi cu pulbere, cetăţeni! Mai bine distraţi-vă cărând apă într-un coş, decât să dovediţi curaj atunci când nu e cazul.

— Gérard, spuse el mai departe, aplecându-se la urechea adjutantului său, apropie-te pe nesimţite de banditul ăsta; şi, la cea mai mică mişcare suspectă, stai gata să-nfigi sabia-n el. Iar eu am să iau măsurile necesare pentru a susţine conversaţia, dacă necunoscuţii noştri vor cu tot dinadinsul s-o înceapă.

Gérard înclină uşor capul în semn de înţelegere, pe urmă începu să contemple priveliştile văii, cu care se familiarizase; păru că vrea să le examineze ceva mai atent, şi se învârtea, ca să spunem aşa, pe loc, parcă fără să-şi dea seama; e însă de la sine înţeles că peisajul reprezenta cel din urmă lucru care-l interesa. La rându-i, Marche-ŕ-Terre nu arăta absolut în nici un chip dacă manevra ofiţerului îl îngrijora cumva; după felul în care îşi juca vârful biciului, s-ar fi zis că pescuia prin şanţ cu o undiţă.

În vreme ce Gérard încerca să ia astfel poziţie în faţa şuanului, comandantul îi spuse abia şoptit lui Merle:

— Dă-i unui sergent zece oameni pe sprânceană şi du-te să-i postezi personal deasupra noastră, pe vârful colinei, acolo unde drumul se lărgeşte formând un platou şi de unde o să zăriţi o bună bucată din capătul drumului spre Ernée. Căutaţi un loc unde şoseaua să nu fie mărginită de copaci şi de unde sergentul să poată supraveghea câmpia. Ia-l pe la Clef-des-Coeurs, e băiat deştept… Nu-i nimic de râs aici; şi n-o să pierdem nici o bucăţică din pieile noastre, dacă nu ne-apucăm de zgoande.

În timp ce căpitanul Merle executa ordinul cu o promptitudine a cărei importanţă fu înţeleasă întru totul, comandantul ridică mâna dreaptă ca să impună o adâncă tăcere soldaţilor ce-l înconjurau şi care tăifăsuiau glumind. Ordonă, apoi, printr-un alt gest, să-şi reia toţi armele. Când liniştea se restabili, îşi plimbă privirile dintr-o parte a

drumului în cealaltă, ascultând cu o atenţie încordată, de parcă s-ar fi aşteptat să surprindă vreun zgomot înăbuşit, vreun zăngănit de arme sau nişte paşi prevestitori ai luptei ce urma să se dezlănţuie. Ochii lui negri şi sfredelitori păreau că străpung pădurile până în cele mai tainice adâncuri; necăpătând însă nici un semn, cercetă nisipul de pe drum, aşa cum fac sălbaticii, încercând să descopere urmele nevăzuţilor duşmani a căror îndrăzneală îi era cunoscută. Necăjit că nu descoperă nimic care să-i îndreptăţească temerile, se îndreptă spre marginea drumului, urcă anevoie povârnişurile accesibile, apoi străbătu cu pas rar culmile. Înţelegând cât de folositoare se dovedea pentru salvarea ostaşilor săi experienţa ce-o avea, coborî grăbit. Chipu-i deveni şi mai întunecat; căci, pe acele vremuri, şefii regretau cu adevărat faptul că nu puteau lua numai asupra lor sarcinile cele mai primejdioase. Ceilalţi ofiţeri şi soldaţi, băgând de seamă îngrijorarea şefului lor, a cărui fire o îndrăgiseră şi a cărui valoare le era cunoscută, se gândiră că atenţia lui încordată prevestea vreo primejdie; aşa încât, deşi n-aveau cum să bănuiască ce gravă era situaţia, rămaseră totuşi nemişcaţi şi aproape fără să mai respire, din instinct. Asemenea unor câini de vânătoare ce se străduiesc să ghicească intenţiile isteţului lor stăpân, a cărui poruncă nu o înţeleg, dar căruia i se supun fără cârtire, soldaţii priviră pe rând când valea Couësnonului, când pădurile de pe marginea drumului, când faţa aspră a comandantului lor, străduindu-se să-şi citească astfel soarta. Se întrebau din ochi, şi câteva zâmbete se transmiseră de pe o gură pe alta.

Când Hulot făcu schima lui obişnuită, Beau-Pied, un tânăr sergent ce trecea drept mucalitul companiei, spuse în şoaptă:

— Da-n ce naiba ne-om fi băgat, de face soldăţoiul ăsta bătrân o mutră aşa de băltăreaţă? Are aerul unui consiliu de război!

Hulot aruncă spre Beau-Pied o privire severă, şi tăcerea pretinsă soldaţilor se reînstăpâni numaidecât. În acea tăcere solemnă, paşii târşiţi ai conscrişilor, sub tălpile cărora nisipul scrâşnea surd, scoteau un sunet regulat ce adăuga un vag fior îngrijorării generale. Un asemenea sentiment greu de definit nu va fi înţeles decât de cei care, în clipele vreunei crude aşteptări, în tăcerea nopţii, şi-au simţit bătăile grele ale inimii sporite de cine ştie ce zgomot a cărui repetare monotonă picură groaza strop cu strop. Întorcându-se în mijlocul drumului, comandantul se întrebă: „Să mă fi înşelat eu?” Şi-l privi cu o mânie stăpânită, ce-i străfulgera în priviri, pe paşnicul şi netulburatul Marche-ŕ-Terre; dar ironia sălbatică pe care Hulot izbuti s-o descopere în privirea pământie a şuanului îl convinse să-şi ia mai departe măsurile de apărare. În acea clipă, după ce îndeplinise ordinele lui Hulot, căpitanul Merle se întoarse lângă el. Actorii muţi ai acestei scene, asemănătoare cu mii de altele care au făcut ca războiul acela să fie cel mai dramatic dintre toate, aşteptară apoi neliniştiţi noile evenimente, nerăbdători să vadă luminându-se, prin următoarele manevre, punctele întunecate ale poziţiei lor de luptă.

— Am făcut bine, căpitane, spuse comandantul, că i-am pus la coada detaşamentului pe cei câţiva patrioţi pe care-i avem printre rechiziţionaţi. Mai ia vreo doisprezece flăcăi isteţi, pune-i sub comanda sublocotenentului Lebrun şi condu-i rapid la coada detaşamentului; să apeleze la patrioţii de-acolo şi să facă să înainteze cât mai repede stolul ăsta de orătănii, în aşa fel încât, în doi timpi, să le adunăm pe toate, pe înălţimea ocupată de camarazi. Aştept!

Căpitanul dispăru printre militari. Comandantul îşi îndreptă apoi privirile către patru ostaşi îndrăzneţi, cărora le cunoştea şi priceperea şi isteţia, şi-i chemă la el, făcându-le acel semn amical din deget, care constă în a îndoi arătătorul către nas, printr-o mişcare rapidă şi repetată. Când ei veniră, Hulot le spuse:

— Aţi luptat împreună cu mine sub comanda lui Hoche, pe vremea când îi învăţam minte pe bandiţii ăştia care-şi zic vânătorii regelui; ştiţi cum se ascundeau pentru a-i împuşca din umbră pe albaştri!

La acest elogiu adus îndemânării lor, cei patru soldaţi clătinară din cap, făcând o schimă semnificativă. Aveau acea înfăţişare eroic marţială a cărei resemnare nepăsătoare dovedea că, de când începuse lupta dintre Franţa şi Europa, ideile lor nu depăşiseră, îndărăt, banduliera cu cartuşe, şi nici nu le trecuseră, înainte, dincolo de vârful baionetei. Cu buzele încreţite ca o pungă strâns legată, îşi priveau comandantul cu ochii atenţi şi curioşi.

— Ei, bine, reluă Hulot, care stăpânea în mod desăvârşit arta de a vorbi pitoreasca limbă a soldatului, nu se cuvine ca nişte vulpoi bătrâni ca noi să se lase înhăţaţi de nişte şuani, şi asta-i primejdia aici, ori nu mă mai cheamă pe mine Hulot. Voi patru duceţi-vă să scotociţi cele două laturi ale drumului. Estimp, detaşamentul va încerca să spele putina. Aşa că ţineţi-vă tare, fiţi cu ochii-n patru să nu vă curăţaţi şi lămuriţi-mă cât mai repede!

Apoi le arătă primejdioasele culmi ale şoselei. Tuspatru, în semn de mulţumire, îşi duseră dosul palmelor înaintea vechilor lor pălării cu trei colţuri, ale căror boruri înalte, bătute de ploi şi roase de ani, se deformaseră şi se pleoştiseră. Unul dintre ei, cu numele de Larose, un caporal pe care Hulot îl cunoştea demult, îi spuse, zăngănindu-şi puşca:

— O să le fluierăm un cântecel din clarinet, comandante.

Plecară, doi la dreapta şi doi la stânga. Iar compania îi urmări, nu fără o anume lăuntrică înfiorare, cum dispăreau pe cele două laturi ale drumului. Îngrijorarea soldaţilor era împărtăşită şi de comandant, care-şi spunea în sine că-i trimite la o moarte sigură. Fu chiar zguduit de un tremur involuntar în clipa când nu mai zări vârful pălăriilor lor. Ofiţeri şi soldaţi ascultară foşnetul tot mai stins pe care paşii lor îl făceau prin frunza uscată, cu un sentiment cu

atât mai greu cu cât era mai ascuns în adâncurile sufletului. Se petrec în război unele scene când patru oameni ce-şi riscă viaţa pricinuiesc mai multă tulburare sufletească decât toate miile de morţi căzuţi la Jemmapes23. Fizionomiile militarilor au nişte expresii atât de multiforme, atât de schimbătoare, încât cei ce se ambiţionează să le zugrăvească sunt nevoiţi să apeleze la amintirile soldaţilor şi să lase celor cu mintea liniştită grija de a studia îndelung asemenea chipuri atât de dramatice, pentru că nişte furtuni atât de încărcate cu detalii n-ar putea fi zugrăvite complet fără interminabile descrieri.

În clipa când sclipirile baionetelor celor patru soldaţi nu se mai zăriră deloc, căpitanul Merle se înapoie, după ce executase cu iuţeala fulgerului ordinele comandantului său. Atunci Hulot, prin câteva comenzi scurte, îşi desfăşură restul trupei în ordine de luptă de-a lungul drumului şi ordonă apoi plecarea spre vârful muntelui Pelerinei, unde staţiona mica lui avangardă; el mergea la urmă, uitându-se mereu îndărăt, ca să poată observa chiar şi cea mai mică schimbare ce ar fi survenit în orice punct al acelei scene pe care natura o crease aşa de fermecătoare şi pe care omul o făcea aşa de cumplită. Când Hulot ajunse în dreptul unde Gérard îl păzea pe Marche-ŕ-Terre, acesta din urmă, după ce urmărise cu priviri aparent nepăsătoare toate manevrele comandantului, iar acum se uita cu nişte ochi plini de o inteligenţă surprinzătoare după cei doi soldaţi ce se afundau în pădurile din dreapta drumului, scoase deodată vreo trei-patru şuierături ce imitau ţipătul scurt şi ascuţit al cucuvelei. Cei trei contrabandişti celebri, ale căror nume le-am citat mai înainte, foloseau şi ei, la vreme de noapte, diferite intonaţii ale acestui ţipăt, pentru a se avertiza în legătură cu primejdiile ori cursele care-i pândeau, şi despre tot ceea ce-i interesa. De aceea li s-a şi dat porecla de chuin, cuvânt care, în dialectul local, înseamnă cucuvea sau bufniţă. Cuvântul acesta, stâlcit, a început să denumească apoi pe toţi cei care, în primul război, au folosit procedeele

şi semnalele celor trei fraţi. Auzind şuierătura aceea suspectă, comandantul se opri şi-l privi ţintă pe Marche-ŕ-Terre. Se prefăcu încrezător în atitudinea nătângă a şuanului, spre a-l reţine în preajma lui, ca pe un barometru ce-i indica mişcările duşmanului. Aşadar, opri mâna lui Gérard, care se pregătea să-l lichideze pe şuan, şi plasă apoi doi soldaţi la câţiva paşi de iscoadă, ordonându-le, cu glas tare şi răspicat, să fie gata să-l împuşte la cel mai mic semn pe care l-ar face. În ciuda primejdiei iminente în care se afla, Marche-ŕ-Terre nu lăsă să i se vadă nici un fel de tulburare, iar comandantul, care-l studia, înţelese tâlcul nepăsării lui.

— Năvlegul ăsta nu e prea deştept! îi spuse el lui Gérard. He, he! nu-i uşor să citeşti pe mutra unui şuan; ăsta însă s-a trădat prin dorinţa de a-şi dovedi isteţia. Vezi tu, Gérard, dacă s-ar fi prefăcut înspăimântat, l-aş fi luat drept un dobitoc. Atunci, el şi cu mine am fi făcut o bună pereche. Gata! Eh, o să fim atacaţi! Dar să-nceapă! Acum, sunt gata.

După ce rosti în şoaptă şi cu un aer de triumf aceste cuvinte, încercatul militar îşi frecă mâinile şi-l privi pe Marche-ŕ-Terre cu un aer mucalit; pe urmă, îşi încrucişă braţele pe piept, rămase în mijlocul drumului între cei doi ofiţeri dragi şi aşteptă rezultatul măsurilor luate. Sigur de bătălie, îşi cercetă liniştit soldaţii.

— Hehe, aici o să aibă loc o scărmăneală straşnică, zise Beau-Pied în şoaptă: comandantul îşi frecă mâinile!

III.

Situaţia critică în care se afla comandantul Hulot şi detaşamentul său era una dintre acelea în care viaţa este atât de cumplit pusă în joc, încât oamenii de acţiune socotesc drept o datorie de onoare să se arate plini de sânge rece şi netulburaţi sufleteşte. Numai în atare împrejurări se poate judeca un bărbat până la ultimul său resort. Aşa încât, pentru comandant, mai informat despre primejdie decât cei doi ofiţeri ai săi, fu o problemă de amor-propriu să pară cel mai liniştit. Aţintindu-şi privirile, rând pe

rând, când asupra lui Marche-ŕ-Terre, când asupra drumului ţi a pădurilor, aştepta, nu fără îngrijorare, salva de împuşcături a şuanilor, pe care-i credea ascunşi ca nişte spiriduşi împrejurul său; chipu-i rămânea însă impasibil. În clipa când ochii tuturor soldaţilor se aţintiră într-ai săi, îşi încreţi uşor obrajii măslinii şi ciupiţi de vărsat, ridică în sus colţul drept al buzelor şi îşi miji ochii, grimasă totdeauna luată drept zâmbet de către soldaţii lui; apoi îl bătu pe Gérard pe umăr şi-i spuse:

— Acum, iată-ne liniştiţi; ce voiai să mă întrebi adineauri?

— În ce nouă criză ne mai aflăm, aşadar, comandante?

— Povestea nu-i nouă, răspunse el, în şoaptă. Toată Europa e împotriva noastră şi, de astă dată, a brodit-o bine. În vreme ce Directorii se bat între ei ca nişte cai fără ovăz într-un grajd, şi când totul se duce de râpă sub guvernământul lor, ei lasă armatele fără sprijin. Suntem zdrobiţi în Italia! Da, prieteni, am evacuat Mantua, în urma dezastrelor de la Trebia, şi-acum Joubert a pierdut bătălia de la Novi. Nădăjduiesc că Maséna va apăra defileurile din Elveţia, invadate de Suvorov. Suntem înfrânţi pe Rin. Directoratul l-a trimis acolo pe Moreau. Vulpoiul ăsta va apăra, oare, frontierele?.. eu o doresc din toată inima; dar coaliţia va sfârşi prin a ne zdrobi şi, din păcate, singurul general care ar putea să ne salveze e la dracu-n praznic, pe undeva prin Egipt… Şi cum să se întoarcă, la urma-urmei? Anglia e stăpână pe mări.

— Pe mine absenţa lui Bonaparte nu mă prea îngrijorează, comandante, răspunse tânărul adjutant Gérard, căruia o educaţie aleasă îi dezvoltase o judecată superioară. Oare Revoluţia noastră se va opri? Ah, noi n-avem numai sarcina de-a apăra teritoriul Franţei, noi avem o dublă misiune. Oare nu trebuie ca noi să păzim deopotrivă şi sufletul ţării, şi acele măreţe principii de libertate şi de independenţă, acea raţiune umană, trezită de Adunările noastre, şi care va birui, sper, pas cu pas? Franţa este un călător însărcinat să ducă o lumină, ea ţine această lumină cu o mână, iar cu

cealaltă se apără; dacă informaţiile pe care le aveţi sunt adevărate, niciodată în ultimii zece ani n-am fost împresuraţi de atâţia duşmani care încearcă s-o stingă. Şi doctrine, şi ţară, totul e în pragul pieirii.

— Vai, da! spuse suspinând comandantul Hulot. Paiaţele astea de Directori s-au priceput să se certe cu toţi cei care ar fi ştiut să conducă barca aşa cum se cuvine. Bernadotte, Carnot, toţi, până şi cetăţeanul Talleyrand24, ne-au părăsit. Pe scurt, nu mai rămâne decât un singur bun patriot, amicul Fouche, care menţine totul prin poliţie; iată un om! Tot el m-a şi prevenit la timp despre insurecţia de-aici. Totuşi, iată-ne prinşi în capcană, sunt sigur.

— Oh, dacă armata n-are să se îngrijească oleacă de treburile ocârmuirii noastre, spuse Gérard, avocaţii au să ne ducă într-o stare şi mai proastă decât cea în care ne aflam înainte de Revoluţie. Că ce se mai şi pricep şmecherii ăia să comande!

— Mă tot tem, reluă Hulot, să n-aud că negociază cu burbonii. Ar fi ca un trăsnet! De s-ar înţelege, în ce năpastă ne-am găsi noi, ceştilalţi de-aici!

— Nu, nu, comandante, nu vom ajunge până acolo, zise Gérard. Armata, aşa cum aţi spus, va ridica glasul şi, dacă n-are să-şi ia expresiile din vocabularul generalului Pichegru25, sper că nu ne-am trudit vreme de zece ani ca să creştem inul şi, la sfârşit, să-l vedem tors de alţii.

— Oh, da, exclamă comandantul, amarnic ne-a mai costat schimbarea straielor!

— Ei bine, spuse căpitanul Merle, aici să acţionăm totuşi ca nişte buni patrioţi şi să ne străduim să-i împiedicăm pe şuanii noştri să ia legătura cu Vandeea; căci dacă se înţeleg şi dacă se amestecă şi Anglia, de data asta eu nu mai răspund de boneta Republicii, una şi indivizibilă.

În clipa aceea, ţipătul cucuvelei, răsunând la o depărtare destul de mare, întrerupse conversaţia. Comandantul, şi mai neliniştit, cercetă încă o dată pe Marche-ŕ-Terre, a cărui figură adormită nu da, ca să spunem aşa, nici un semn

de viaţă. Conscrişii, păziţi de un ofiţer, şedeau cioporâţi ca o turmă de vite în mijlocul drumului, la vreo treizeci de paşi de compania aşezată în ordine de luptă. Iar în spatele lor, la vreo zece paşi, se aflau soldaţii şi patrioţii comandaţi de locotenentul Lebrun. Comandantul îşi roti ochii peste întreaga-i oaste şi aruncă o ultimă privire către pichetul de oameni postat pe drum, ceva mai încolo. Mulţumit de măsurile luate, tocmai se întorcea să ordone plecarea, când zări deodată cocardele tricolore ale celor doi soldaţi ce se înapoiaţi, după ce cercetaseră pădurea situată în stânga. Comandantul, văzând că ceilalţi doi cercetaşi din dreapta nu se mai arată, se gândi să aştepte şi întoarcerea lor.

— Poate că tocmai de-acolo va plezni bomba, spuse el către cei doi ofiţeri ai săi, arătându-le pădurea în care cei doi copii pierduţi ai lui intraseră parcă-n mormânt.

Pe când cei doi tiraliori îi prezentau un fel de raport, Hulot îl scăpă din vedere pe Marche-ŕ-Terre. Ţuanul scoase atunci un ţuierat cumplit, aţa ca să fie auzit la o distanţă cât mai mare; apoi, mai înainte ca vreunul dintre paznicii lui s-apuce să ridice arma la ochi, el le şi aplică o lovitură de bici care-i rostogoli pe povârnişul râpos. Numaidecât, nişte strigăte sau mai degrabă nişte urlete sălbatice îi uluiră pe republicani. O salvă cumplită de împuşcături, venind din pădurea ce acoperea panta pe care şezuse şuanul, doborî vreo şapte-opt soldaţi. Marche-ŕ-Terre, asupra căruia cinci sau şase oameni traseră fără să-l atingă, dispăru în pădure, după ce se căţărase pe dâmb cu sprinteneala unei pisici sălbatice; tălpile încălţărilor lui se rostogoliră peste culme şi-n clipa aceea fu lesne să se vadă că era încălţat cu acei vânjoşi bocanci ţintuiţi pe care-i purtau pe-atunci vânătorii regelui. De la primele strigăte scoase de şuani, toţi conscrişii săriră în pădurea din dreapta, ca un stol de păsări ce se împrăştie bătând din aripi la apropierea unui trecător.

— Foc! Trageţi în orătăniile alea! strigă comandantul.

Compania trase asupra lor, dar conscrişii izbutiseră cu toţii să se pună la adăpost de împuşcături, ascunzându-se

pe după copaci; şi, până ce armele să fie reîncărcate, dispăruseră.

— Decretaţi, aşadar, legiuni departamentale, na! zise Hulot către Gérard. Trebuie să fii tâmpit ca un Directorat ca să te bizui pe rechiziţionarea ţării ăsteia. Marea Adunare ar face mai bine să nu tot voteze pentru noi atâtea haine şi bani şi muniţii, ci să ni le şi dea o dată.

— Iacătă nişte broscoi cărora le place mai mult azima lor uscată decât pâinea soldăţească, zise Beau-Pied, mucalitul companiei.

La cuvintele lui, huiduielile şi hohotele de râs pornite din mijlocul trupei de republicani îi veştejiră pe dezertori, dar tăcerea se restabili îndată. Soldaţii îi zăriseră coborând anevoie povârnişul pe cei doi cercetaşi pe care comandantul îi trimisese să iscodească pădurile din dreapta. Cel mai puţin rănit dintre cei doi îl sprijinea pe camaradul său, al cărui sânge uda pământul. Cei doi bravi soldaţi izbutiseră să ajungă la jumătatea dâmbului, când Marche-ŕ-Terre îţi arătă faţa hâdă; el îi plezni cu atâta dibăcie pe cei doi albaştri, încât îi prăvăli dintr-o singură lovitură de bici, iar ei se rostogoliră neputincioşi în şanţ. Abia i se zărise capul mare, când treizeci de ţevi de puşcă se şi ridicară; dar, asemenea unei vedenii, el şi dispăruse printre blestematele tufe de grozamă. Aceste evenimente, care au necesitat atâtea cuvinte, se petrecură într-o clipită; apoi, tot într-o clipită, patrioţii şi soldaţii din ariergardă se strânseră alături de restul escortei.

— Înainte! strigă Hulot.

Compania se deplasă rapid spre dâmbul deschis unde se plasase pichetul. Acolo, comandantul aşează compania în linie de luptă; neobservând nici o intenţie de atac din partea şuanilor, socoti că singurul scop al ambuscadei fusese eliberarea conscrişilor.

— După strigătele lor, spuse el către cei doi prieteni ai săi, nu-mi pare să fie prea mulţi. Să pornim la drum cât mai repede, poate că vom ajunge la Emée fără ca ei să ne atace.

Unul dintre patrioţi, auzindu-l, ieşi din rânduri şi se prezentă:

— Generale, spuse el, eu lupt de mult în acest război; sunt contra-şuan. Vi se pot spune două cuvinte?

— Ăsta e avocat, se crede mereu în instanţă, spuse comandantul la urechea lui Merle. Hai, pledează, îi răspunse el tânărului din Fougčres.

— Comandante, fără îndoială că şuanii le-au adus arme oamenilor cu care s-au unit acum. Or, dacă ne luăm tălpăşiţa, au să ne aştepte la fiecare colţ de pădure şi au să ne ucidă până la unul, înainte ca noi să ajungem la Ernée. E necesară o pledoarie, cum spui tu, dar cu gloanţe. În timpul hărţuielilor care vor dura cu mult mai mult decât îţi închipui, unul dintre tovarăşii mei va da fuga să cheme garda naţională şi trupele regulate din Fougčres. Şi chiar dacă noi nu suntem decât nişte conscrişi, ai să poţi vedea că nu facem parte din neamul corbilor.

— Cu alte cuvinte, tu crezi că şuanii sunt foarte numeroşi.

— Judecă şi tu, cetăţene comandant!

Şi-l conduse pe Hulot într-un loc de pe platou unde nisipul fusese parcă răscolit cu o greblă; pe urmă, după ce-i arătă aceasta, îl conduse şi mai departe, pe o cărare, unde îi arătă urmele trecerii unui mare număr de oameni. Acolo frunzele erau îngropate în pământul bătucit.

— Ăştia-s garsii din Vitré, spuse tânărul din Fougčres; se duc să se unească cu ceilalţi, în Normandia-de-Jos.

— Cum te numeşti, cetăţene? întrebă Hulot.

— Gudin, comandante.

— Ei bine, Gudin, te fac caporal peste târgoveţii tăi. Îmi pari un om straşnic. Te însărcinez să hotărăşti care dintre camarazii tăi trebuie să fie trimis la Fougčres. Tu să stai pe lângă mine. Deocamdată, ia-ţi rechiziţionaţii şi du-te de-adună puştile, cartuşierele şi hainele bieţilor noştri camarazi pe care tâlharii i-au doborât în drum. N-o să staţi aici să înghiţiţi focuri de puşcă fără a le înapoia şi voi.

Curajoşii flăcăi din Fougčres se repeziră să strângă bunurile rămase de la cei morţi, susţinuţi de întreaga companie printr-un foc de armă necurmat îndreptat către pădure, în aşa fel încât izbutiră să-i dezbrace pe morţi fără a pierde vreun om.

— Bretonii ăştia, îi spuse Hulot lui Gérard, dacă vor îndrăgi vreodată gamela, au să ajungă nişte ostăşei straşnici.

Emisarul lui Gudin plecă în fugă pe o potecă lăturalnică de sub pădurile din stânga. Soldaţii îşi cercetară armele şi se pregătiră de luptă; comandantul îi trecu în revistă, le zâmbi şi se opri la câţiva paşi mai în faţa lor, împreună cu cei doi ofiţeri favoriţi ai săi, aşteptând, cu pieptul scos înainte atacul şuanilor. Tăcerea se reînstăpâni pentru un răstimp, dar nu dură mult. Trei sute de şuani, ale căror costume erau aidoma cu cele ale rechiziţionaţilor, năvăliră din pădurea din dreapta şi se repeziră de-a valma, scoţând adevărate urlete, să ocupe tot drumul din faţa slabului batalion al albaştrilor. Comandantul îşi rândui ostaşii în două grupe egale, fiecare dintre ele opunând duşmanului un front de zece oameni. Aşeză între aceste două grupe pe cei doisprezece rechiziţionaţi ai săi, înarmaţi în grabă, şi trecu în fruntea lor. Mica oaste era apărată pe cele două laturi de câte o formaţie de douăzeci şi cinci de oameni fiecare, rânduiţi pe cele două margini ale şoselei, sub ordinele lui Gérard şi ale lui Merle. Cei doi ofiţeri, la momentul potrivit, urmau să-i ia pe şuani din flanc şi să-i împiedice să se izidească26. Cuvântul acesta, din dialectul local, exprimă acţiunea de a se răspândi prin câmpie, unde fiecare ţăran se putea piti în aşa fel încât să poată trage în albaştri, fără a-şi primejdui viaţa; în atare situaţie, ostaşii republicani nu mai ştiau unde să-şi caute duşmanii.

Dispoziţiile, ordonate de comandant cu iuţeala cerută de împrejurări, transmiseră şi soldaţilor încrederea lui, aşa încât toţi înaintară tăcuţi împotriva şuanilor. După câteva minute, impuse de înaintarea celor două trupe, urmă o

salvă de împuşcături, de la o distanţă foarte scurtă, răspândind moartea în ambele tabere. În acea clipă, cele două aripi republicane, cărora şuanii nu putuseră să le opună nimic, ajunseră în dreptul flancurilor lor şi, printr-o ploaie de împuşcături rapide şi necurmate, semănară moartea şi învălmăşeala printre duşmani. Manevra aceea aproape că restabili echilibrul numeric dintre cele două tabere. Firea şuanilor însă e de o îndrăzneală şi de o dârzenie gata să înfrunte orice; fără să şovăie o clipă, fără să se tulbure de pierderile suferite, ei îşi strânseră rândurile şi încercară să împresoare mica trupă înghesuită şi rânduită strict a albaştrilor, ce ocupa un spaţiu atât de îngust încât părea o regină de albine în mijlocul roiului. Se încinse atunci una dintre acele lupte cumplite, în care vuietul împuşcăturilor, răsunând tot mai rar, este înlocuit cu clinchetele luptei la baionetă, când bătălia se dă piept la piept şi când, la curaj egal, numărul decide victoria. Şuanii ar fi dobândit-o din prima clipă, dacă cele două aripi comandate de Merle şi de Gérard n-ar fi izbutit să descarce două-trei salve ce prinseră în cruciş ultimele rânduri ale duşmanului. Albaştrii din cele două aripi ar fi putut să stea pe poziţiile lor şi să continue a-i secera astfel, cu mare precizie, pe vajnicii adversari; dar, îndârjiţi la vederea primejdiei în care se afla viteazul batalion al soldaţilor, împresurat de peste tot de vânătorii regelui, ei se repeziră pe şosea ca nişte turbaţi, cu baioneta la armă şi, pentru câteva clipe, făcură şi mai egală bătălia. Cele două trupe se încleştară într-o încăierare sporită de toată ura şi de toată cruzimea pasiunilor care au făcut din luptele ce se purtau atunci un război cu totul aparte. Fiecare combatant, atent la primejdiile ce-l pândeau, deveni tăcut. Scena era sumbră şi rece ca moartea. În acea tăcere, nu se auzeau, printre zăngănitul de arme şi scârţâitul nisipului sub tălpi, decât surdele şi grelele gemete ale celor care, răniţi grav sau dându-şi sufletul, se prăbuşeau la pământ. În oastea republicanilor, cei doisprezece rechiziţionaţi îl apărau cu

atâta dârzenie pe comandantul ocupat să dea sfaturi şi nenumărate ordine, încât nu numai o dată câţiva soldaţi strigară:

— Bravo, recruţii!

Hulot, netulburat şi cu ochiul la toate, observă numaidecât printre şuani un bărbat care, înconjurat ca şi el de o trupă de elită, trebuia să fi fost căpetenia. I se păru necesar să-l vadă mai bine pe acel ofiţer; zadarnic încercă însă, în câteva rânduri, să-i distingă chipul pe care mereu i-l ascundeau bonetele roşii ori pălăriile cu boruri largi. Îl zări însă pe Marche-ŕ-Terre care, stând lângă şeful lui, îi repeta ordinele cu un glas răguşit, pe când carabina-i nu se odihnea o clipă. Pe comandant înfruntarea aceea tot mai îndârjită îl îngrijora. Trase sabia, îşi strigă rechiziţionaţii, şarjă spre mijlocul şuanilor cu o asemenea furie încât le străpunse rândurile, şi izbuti să-l zărească pe şef, al cărui chip, din păcate, era cu totul ascuns sub o pălărie de fetru cu cocardă albă. Necunoscutul însă, uluit de un atac atât de năprasnic, făcu o săritură îndărăt, care-i dete pe spate pălăria; atunci Hulot izbuti să vadă într-a fulgerare obrazul acelui personaj. Era un tânăr, căruia Hulot nu-i dădu mai mult de douăzeci şi cinci de ani; purta o bluză de vânătoare, din postav verde, iar la brâu-i alb stăteau înfipte câteva pistoale. Bocancii-i erau ţintuiţi ca şi cei ai şuanilor. Jambierele de vânător, înalte până sub genunchi, şi pantalonii groşi de dril îi completau costumul, sub care se bănuia un trup mijlociu, dar zvelt şi bine legat. Mânios că albaştrii răzbătuseră până la el, îşi trase pălăria peste faţă şi se năpusti spre ei; numaidecât, însă, fu înconjurat de Marche-ŕ-Terre ţi de alţi şuani alarmaţi. Lui Hulot i se păru că întrezăreşte, printre spaţiile lăsate de capetele ce se înghesuiau împrejurul tânărului, un cordon roşu, lat, peste o vestă descheiată. Ochii comandantului, atraşi mai întâi de această decoraţie regală, dată pe-atunci cu totul uitării, se opriră o clipă asupra feţei tânărului, pe care o pierdu însă imediat din vedere, silit fiind de desfăşurarea bătăliei să

vegheze la securitatea şi la mişcările micii sale trupe. Aşa încât, abia zări nişte ochi strălucitori a căror culoare nu izbuti s-o desluşească, nişte plete blonde şi un obraz foarte fin, bronzat de soare. Totuşi, reţinu strălucirea unui gât gol, a cărui albeaţă ieşea şi mai mult în evidenţă datorită unei cravate negre înnodată larg şi neglijent. Atitudinea aprigă şi neînfricată a tânărului şef era militărească, în maniera celor care într-o luptă caută şi o anume poezie convenţională. Mâna lui frumos înmănuşată vântura o sabie ce sclipea în soare. Înflăcărarea-i remarcabilă, sporită de frumuseţea-i tinerească şi de manierele-i distinse, făcea din acel emigrant o graţioasă imagine a nobilimii franceze; tânărul contrasta vădit cu Hulot care, la patru paşi de el, înfăţişa la rându-i o imagine vie a dârzei Republici în numele căreia lupta bătrânul soldat, cu figura lui severă, în uniforma-i albastră cu reveniri roşii uzate şi cu epoleţii înnegriţi şi spânzurând pe după umeri, ilustrând aşa de limpede şi necazurile îndurate şi caracterul.

Ţinuta graţioasă şi chipul tânărului nu-i scăpară lui Hulot, care strigă, cu intenţia să-l zădărească:

— Hei, dansator de operă, vino să te cotonogesc oleacă!

Şeful regalist, înfuriat din pricina inferiorităţii lui momentane, se năpusti orbeşte, dar, când oamenii lui îl văzură primejduindu-se astfel, năvăliră cu toţii asupra albaştrilor. Deodată, un glas cântat şi limpede domină vuietul luptei:

— Aici a murit sfântul Lescure! Nu vreţi să-l răzbunaţi?

La aceste cuvinte magice, dârzenia şuanilor deveni teribilă, iar soldaţii Republicii avură mult de furcă pentru a-şi menţine neclătinată ordinea de bătălie.

— Dacă ăsta n-ar fi tânăr, îşi spunea Hulot, dând îndărăt pas cu pas, n-am fi fost atacaţi. S-au mai văzut vreodată, oare, şuani avântându-se deschis la luptă? Dar cu-atât mai bine, aşa cel puţin nu ne vor ucide ca pe nişte câini pe la colţuri de drum.

Apoi răcni de răsunară pădurile:

— Hai, mai năprasnic, vulpanii mei! Ce, vreţi să ne lăsăm cotoiţi de nişte tâlhari?

Verbul cu care înlocuim aici expresia folosită de bravul comandant nu-i decât un slab echivalent; veteranii, însă, vor şti să citească expresia cea adevărată, care, desigur, are un iz soldăţesc mult mai tare.

— Gérard, Merle, zbieră iar comandantul, strângeţi-vă oamenii, orânduiţi-i în batalion, aşezaţi-vă în ariergardă şi împuşcaţi-i pe câinii ăştia, ca să isprăvim odată!

Ordinul lui Hulot fu executat anevoie, pentru că, auzind strigătul adversarului său, tânărul şef strigă la rându-i:

— Pe sfânta Anne din Auray, nu le daţi răgaz! Flăcăi, izâdiţi-vă!

Când cele două aripi comandate de Merle şi de Gérard se smulseră din grosul încăierării, fiecare batalion fu urmărit de şuanii îndârjiţi, mult superiori ca număr. Bătrânele cojoace de capră îi împresurară din toate părţile pe soldaţii lui Merle şi ai lui Gérard, scoţând iar strigătele lor sinistre, asemănătoare cu nişte urlete.

IV

— Tăceţi odată, domnilor, că nu mai auzim să ucidem! strigă Beau-Pied.

Gluma lui reîmprospăta curajul albaştrilor. În loc să se bată într-un singur loc, republicanii se încăierară în trei puncte diferite de pe platoul Pelerinei; vuietul împuşcăturilor trezi toate ecourile acelor văi, până atunci atât de liniştite. Victoria ar fi putut rămâne nehotărâtă ceasuri în şir, sau lupta s-ar fi încheiat prin pieirea tuturor combatanţilor, căci şi albaştrii şi şuanii dovedeau o valoare egală. Dârzenia sporea mereu şi de-o parte şi de cealaltă, când, de undeva de departe, o tobă răsună slab; judecând după direcţia din care venea vuietul ei, trupa pe care o vestea părea a traversa valea Couësnonului.

— E garda naţională din Fougčres! strigă Gudin; Vannier trebuie s-o fi întâlnit.

La exclamaţia lui, pe care o auziră şi tânărul şef al şuanilor şi ferocele său aghiotant, regaliştii făcură o mişcare de dare îndărăt, reprimată pe loc de un răcnet cumplit scos de Marche-ŕ-Terre. După câteva comenzi şoptite de şef şi retransmise de Marche-ŕ-Terre în limba bretonă, şuanii executară retragerea cu o abilitate care-i descumpăni pe republicani, chiar şi pe comandantul lor. La cel dintâi ordin, şuanii valizi se aşezară în linie, alcătuind un front respectabil, în spatele căruia răniţii şi restul trupei se retraseră să încarce puştile. Apoi, deodată, cu sprinteneala dovedită mai înainte de Marche-ŕ-Terre, răniţii escaladară creasta dealului din dreapta drumului, urmaţi de jumătate dintre şuani, care se repeziră într-o clipă să pună stăpânire pe mal, nemaiarătându-le albaştrilor decât nişte feţe crunte. Îşi alcătuiră un meterez din arbori şi îndreptară ţevile puştilor către rămăşiţele escortei, care conform comenzilor date de Hulot se aşezase rapid în linie, spre a opune de pe drum un front egal cu cel al şuanilor. Aceştia se retraseră pas cu pas, apărând terenul şi manevrând în aşa fel încât să se adăpostească sub tirul camarazilor lor. Când răzbătură până la şanţul de pe marginea drumului, se căţărară şi ei pe povârnişul înalt a cărui creastă era ocupată de ai lor, şi ajunseră acolo, înfruntând vitejeşte focul republicanilor, care-i împuşcară cu atâta precizie încât presărară cu trupuri mai tot lungul şanţului. Cei de pe creasta malului răspunseră printr-un foc nu mai puţin ucigător. În acea clipă, garda naţională din Fougčres sosi în pas alergător la locul luptei şi prezenţa ei puse capăt încăierării. Cei din garda naţională şi câţiva soldaţi înfierbântaţi săriseră peste şanţul drumului, ca să se avânte în pădure; dar comandantul strigă cu vocea-i marţială:

— Vreţi să vă lăsaţi ciolanele-acolo?

Flăcăii se întoarseră lângă batalionul Republicii, rămas, nu fără mari pierderi, stăpân pe câmpul de luptă. Toate Vechile pălării fură puse în vârful baionetelor, puştile fură înălţate în văzduh şi soldaţii strigară în cor, de două ori: „Trăiască

Republica!” Până şi răniţii, înşiraţi pe marginea drumului, împărtăşiră entuziasmul general, iar Hulot strânse mâna lui Gérard, spunându-i:

— Eh! Iată ce se cheamă nişte vultani!

Merle fu însărcinat să-i înmormânteze pe cei căzuţi, într-o groapă de lângă drum. Alţi soldaţi se îngrijiră de transportarea celor răniţi. Căruţele şi caii de pe la fermele învecinate fură rechiziţionate, iar camarazii suferinzi fură aşezaţi în grabă pe hainele celor morţi. Înainte de a pleca, garda naţională din Fougčres predase lui Hulot un şuan grav rănit, pe care-l găsise la poalele coastei abrupte pe unde se retrăseseră şuanii şi de unde acesta se rostogolise, părăsit de ultimele puteri.

— Mulţumesc pentru mâna de ajutor, cetăţeni, spuse comandantul. Trăsnetul lui Dumnezeu! Fără voi, am fi avut de petrecut un sfert de oră năprasnic. Fiţi cu băgare de seamă: a început războiul! Adio, vitejii mei!

Şi Hulot se întoarse către prizonier:

— Cum se numeşte comandantul tău? întrebă el.

— Le Gars.

— Cine?.. Marche-ŕ-Terre?

— Nu, le Gars.

— De unde-a apărut le Gars ăsta?

La această întrebare, vânătorul regelui, cu faţa cruntă şi posacă schimonosită de durere, rămase tăcut, îşi luă mătăniile şi începu să murmure rugăciuni.

— Pesemne că le Gars e acel tânăr fost, cu cravată neagră? L-au trimis aici tiranul şi aliaţii lui, Pitt şi Cobourg…

Şuanul, care nu ştia prea multe, înălţă dârz capul:

— E trimis de Dumnezeu şi de rege!

Rosti aceste cuvinte cu o mânie ce-i secătui toate puterile. Comandantul, văzând că era greu să interogheze un muribund a cărui încăpăţânare dovedea un fanatism orb, întoarse capul şi încruntă o sprinceană. Doi soldaţi, prieteni cu cei pe care Marche-ŕ-Terre izbutise cu năprasnica-i

lovitură de bici să-i lichideze pe dâmbul drumului, căci, într-adevăr, îi lichidase, se dădură câţiva paşi înapoi, îndreptară puştile către şuan, ai cărui ochi împietriţi nu se clintiră în faţa ţevilor aţintite spre el, traseră, şi şuanul se prăbuşi. Când soldaţii se apropiară să-l despoaie de haine, el mai apucă să strige o dată:

— Trăiască regele!

— Da, da, ticăloşiile, spuse le Clef-des-Coeurs, du-te să mănânci galete la buna ta Fecioară… Ia uite-l cum ne ţipă-n nas: „Trăiască tiranul!” taman când ai fi zis că a crăpat.

— Poftiţi, comandante, zise Beau-Pied, iată hârtiile tâlharului.

— O, o! exclamă Clef-des-Coeurs, veniţi să-l vedeţi pe pedestraşul ăsta al preabunului Dumnezeu, ia uitaţi ce de mai zugrăveli are pe burtă!

Hulot şi câţiva soldaţi veniră lângă trupul complet gol al şuanului şi văzură pe pieptul lui un fel de tatuaj de culoare albastră, reprezentând o inimă în flăcări. Era semnul de aderare al iniţiaţilor în confreria Sacré-Coeur. Sub inima tatuată, Hulot citi: Marie Lambrequin – de bună seamă, numele şuanului.

— Ai vedere bună, Clef-des-Coeurs! spuse Beau-Pied. Da' ai putea să stai o sută de decade, fără să ghiceşti la ce slujeşte o zugrăveală ca asta.

— Păi ce mă pricep eu la uniformele papii? răspunse Clef-des-Coeurs.

— Bă, pifan păcătos, tu n-ai de gând să-nveţi nimic în viaţa asta? reluă Beau-Pied. Nu vezi că neicuşorului i s-a făgăduit că va învia şi că şi-a zugrăvit pipota ca să aibă după ce să fie recunoscut?

La gluma aceasta, care nu era lipsită de temei, Hulot însuşi nu se mai putu stăpâni să nu împărtăşească ilaritatea generală. Isprăvind şi Merle înmormântarea celor căzuţi, iar răniţii fiind, de bine, de rău, aşezaţi de către camarazii lor în două căruţe, ceilalţi soldaţi se rânduiră pe două şiruri de-a lungul ambulanţelor improvizate şi porniră să coboare

povârnişul muntelui pe latura dinspre Maine, de unde se vede frumoasa vale a Pelerinei, tot atât de frumoasă ca şi valea Couësnonului. Hulot, însoţit de cei doi prieteni ai săi, Merle şi Gérard, porni şi el încet după soldaţi, urându-şi să ajungă cu bine la Ernée, unde răniţii aveau să primească îngrijiri. Bătălia aceasta, rămasă aproape ignorată printre atâtea mari evenimente ce se desfăşurau pe-atunci în Franţa, primi numele locului unde se dăduse. Ea stârni totuşi oarecare vâlvă în Vest, unde locuitorii, preocupaţi de această a doua insurecţie armată, observară o schimbare în maniera în care şuanii reîncepeau războiul. Odinioară, ei n-ar fi atacat detaşamente atât de mari. După presupunerile lui Hulot, tânărul regalist pe care-l văzuse trebuie să fi fost le Gars, noul comandant trimis în Franţa de către suverani, şi care, după obiceiul şefilor regalişti, îşi ascundea titlul şi numele sub o poreclă aşa-zisă nume de război. Atare situaţie îl neliniştea pe comandant după trista-i biruinţă, tot atât de mult ca şi în clipa când aştepta să înceapă ambuscada; se întoarse de mai multe ori să privească platoul Pelerinei, pe care-l lăsa în urmă-i şi dinspre care se mai auzea, din când în când, sunetul înfundat al tobei gărzii naţionale ce cobora spre valea Couësnonului, în vreme ce albaştrii coborau spre valea Pelerinei.

— Poate să-mi spună vreunul dintre voi, îi întrebă el brusc pe cei doi prieteni ai săi, care-o fi fost motivul atacului dat de şuani? împuşcăturile, pentru ei, reprezintă o negustorie, iar eu nu izbutesc să văd ce aveau de câştigat aici. Trebuie să fi pierdut pe puţin vreo sută de oameni, iar noi, adăugă el, încreţindu-şi obrazul drept şi clipind din ochi a zâmbet, noi n-am pierdut nici şaizeci. Trăsnetul lui Dumnezeu! nu pricep care-i socoteala. Caraghioşii puteau foarte bine să se dispenseze a ne ataca, noi am fi trecut în pace şi onor, şi nu mă dumiresc ce le-a folosit să ne ciuruiască oamenii.

Şi arătă cu un gest trist cele două căruţe pline de răniţi. Pe urmă adăugă:

— Poate-or fi vrut să ne dea un bună-ziua.

— Păi, comandante, nu i-au câştigat pe cei o sută cinci zeci de piţigoi ai noştri? răspunse Merle.

— Rechiziţionaţii să fi sărit ca broaştele în pădure, şi noi nu ne-am fi dus să-i mai pescuim, mai ales după ce înghiţiserăm o salvă de împuşcături, replică Hulot.

— Nu, nu, reluă el, aici e un clenci.

Se mai întoarse o dată către Pelerină.

— Iacă-tă, exclamă el, priviţi!

Cu toate că cei trei ofiţeri se îndepărtaseră destul de mult de platoul fatal, ochii lor exersaţi recunoscură cu uşurinţă pe Marche-ŕ-Terre ţi pe alţi câţiva şuani ce puseseră iarăşi stăpânire pe culme.

— Grăbiţi pasul! strigă Hulot către trupă, lărgiţi compasul şi îndemnaţi caii să meargă mai iute. Ce, le-au îngheţat picioarele? Ori şi vitele-astea-s tot nişte Pitt şi Cobourg?

Vorbele lui imprimară micii oştiri un mers rapid.

— Cât despre taina prin al cărei întuneric mi se pare cu neputinţă să străvăd ceva, deie Dumnezeu, prieteni, spuse el către cei doi ofiţeri, să nu ni se dezlege prin nişte bubuituri de puşcă la Ernée. Tare mă tem să nu aflăm că drumul spre Mayenne ni-i tăiat de supuşii regelui.

Problema de strategie care zburlea mustaţa comandantului Hulot nu pricinuia, în acele clipe, o mai mică nelinişte nici oamenilor pe care el îi zărise pe culmea muntelui Pelerina. De îndată ce vuietul tobei gărzii naţionale din Fougčres nu se mai auzi, iar Marche-ŕ-Terre îi zări pe albaştri dedesubtul lungului povârniş pe care aceştia îl coborâseră, începu vesel să scoată ţipetele-i de bufniţă, iar şuanii reapărură, mai puţin numeroşi însă. Mulţi dintre ei erau, de bună seamă, ocupaţi cu pansarea răniţilor, în satul Pelerinei, situat de partea cealaltă a muntelui, pe latura dinspre valea Couësnonului. Câţiva şefi de-ai vânătorilor regelui veniră lângă Marche-ŕ-Terre.

La patru paşi de grupul lor, tânărul nobil, stând pe o stâncă de granit, părea cufundat în gândurile negre stârnite de dificultăţile pe care sarcina ce o avea i le şi

oferise. Marche-ŕ-Terre îţi puse mâna streaţină la frunte, ca să-şi ferească ochii de lumina soarelui, şi scrută îngândurat drumul pe care-l străbăteau republicanii prin valea Pelerinei. Micii-i ochi negri şi pătrunzători se străduiau să descopere ce se petrecea pe celălalt dâmb de la capătul văii.

— Albaştrii au să pună mâna pe curier, rosti cu o voce cumplită acela dintre şefi ce se găsea cel mai aproape de Marche-ŕ-Terre.

— Pe sfânta Anne din Aurey! întrebă un altul, de ce ne-ai mai pus atunci să ne batem? Ca să-ţi salvăm pielea?

Marche-ŕ-Terre aruncă spre cel ce pusese întrebarea o privire otrăvită şi izbi în pământ cu greaua lui carabină.

— Ce, eu sunt şeful? spuse el.

Apoi, după o pauză:

— Dacă aţi fi luptat toţi ca mine, niciunul dintre albaştrii ăia n-ar fi scăpat, reluă el, arătând restul detaşamentului lui Hulot. Atunci, poate că trăsura ar fi ajuns până aici.

— Crezi că, se băgă în vorbă un al treilea, s-ar fi gândit ei s-o escorteze sau s-o oprească, dacă noi i-am fi lăsat să treacă în linişte? Ai vrut să-ţi scapi pielea ta de câine, pentru că nu-i credeai pe albaştri plecaţi la drum. Pentru plăcerea râtului lui, adăugă nemulţumitul întorcându-se spre ceilalţi, ne-a pus să ne vărsăm sângele şi, pe deasupra, mai pierdem şi douăzeci de mii de franci de aur curat…

— Rât eşti tu! zbieră Marche-ŕ-Terre, dându-se cu trei paţi îndărăt şi luându-l la ochi pe cel care-l învinuise. Tu nu-i urăşti pe albaştri, tu iubeşti doar aurul. Ai să mori nespovedit, ţărănoi blestemat care tot anul ăsta nu te-ai împărtăşit o dată!

Insulta îl mânie aşa de cumplit pe şuan, încât îngălbeni şi scoase un grohăit înfundat din piept, în vreme ce se pregătea să-l ia la ochi pe Marche-ŕ-Terre. Tânărul şef se repezi întrei ei şi le zvârli armele din mâini, izbindu-le carabinele cu ţeava puştii sale; ceru apoi lămuriri în

legătură cu cearta, căci discuţia fusese purtată în bretonă, idiom ce nu-i era prea familiar.

— Domnule marchiz, spuse Marche-ŕ-Terre, isprăvindu-şi lămurirea, pe deasupra îmi poartă pică de pomană, de vreme ce l-am lăsat în urmă pe Pille-Miche, care are să izbutească cumva să scape trăsura din ghearele hoţilor.

Şi-i arătă pe albaştri care, pentru acei credincioşi slujitori ai altarului şi ai tronului, erau cu toţii asasini ai lui Ludovic al XVI-lea, şi tâlhari.

— Cum? strigă tânărul clocotind de mânie, aşadar numai pentru a jefui o trăsură aţi rămas aici, laşilor, care n-aţi izbutit să câştigaţi o victorie în prima bătălie comandată de mine! Dar cum să fi izbândit cu asemenea gânduri? Apărătorii lui Dumnezeu şi ai regelui sunt, oare, nişte borfaşi? Pe sfânta Anne din Auray! noi ducem lupta împotriva Republicii, nu împotriva diligenţelor. Cei care de azi înainte se vor face vinovaţi de asemenea atacuri josnice nu vor căpăta sfânta împărtăşanie şi nu vor beneficia de nici o răsplată acordată bravilor slujitori ai regelui.

Un murmur surd se ridică din mijlocul trupei. Era uşor de văzut că autoritatea noului şef, atât de greu de stabilit asupra unor asemenea gloate nedisciplinate, avea să fie compromisă. Tânărul, căruia nemulţumirea aceea nu-i scăpase, căuta să salveze în vreun fel onoarea-i de comandant, când un tropot de cal se auzi în toiul tăcerii. Toate capetele se întoarseră în direcţia din care se presupunea că va apărea noul personaj. Era o doamnă tânără, aşezată lăturalnic pe un mic cal breton şi care, zărindu-l pe tânărul şef, îndemnă calul la galop spre a ajunge cât mai repede lângă ceata de şuani.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea, privind când spre şuani, când spre şeful lor.

— Închipuieşte-ţi, doamnă, că ei aşteaptă poşta de la Mayenne către Fougčres, cu gândul s-o jefuiască, după ce, pentru a-i elibera pe garsii noştri de la Fougčres, am avut o

încăierare ce ne-a costat mulţi oameni, fără a fi izbutit să-i zdrobim pe albaştri.

— Ei bine, şi care-i supărarea? întrebă tânăra doamnă, căreia un tact instinctiv de femeie îi dezvăluise secretul scenei. Aţi pierdut nişte oameni, de care nu vom duce lipsă niciodată. Curierul poştal aduce nişte bani, iar aceştia ne vor lipsi totdeauna! Ne vom înmormânta oamenii, care vor ajunge în cer; şi vom pune mâna pe bani, care vor ajunge în buzunarele tuturor acestor viteji. Care-i neînţelegerea?

Şuanii toţi aprobară cele spuse, prin zâmbete unanime.

— Aşadar, nu există nimic în această poveste care să te facă să roşeşti? întrebă tânărul în şoaptă. Oare ai o atât de mare nevoie de bani, încât trebuie să-i capeţi la drumul mare?

— Sunt atât de flămândă de ei, marchize, încât cred că mi-aş da inima zălog, de n-ar fi dată, spuse ea, zâmbind cochet. Dar de unde vii, oare, dumneata, de-ţi închipui că te poţi sluji de şuani fără a-i lăsa să jefuiască, pe ici, pe colo, câte-un albastru? N-ai auzit zicala: Hoţ ca o cucuvaie? Or, ce-i un şuan? 27 De-altminteri, spuse ea, ridicând glasul, oare nu-i drept aşa? N-au răpit, oare, albaştrii toate bunurile Bisericii şi pe cele ale noastre?

Un alt murmur, cu totul deosebit de grohăitul prin care şuanii răspunseseră marchizului, îi întâmpină cuvintele. Tânărul, a cărui frunte se întunecă, o luă atunci pe tânăra doamnă de-o parte şi-i spuse cu cea mai vădită nemulţumire a unui om bine crescut.

— Domnii-aceia vor veni la Vivetičre în ziua stabilită?

— Da, spuse ea, toţi, şi l'Intimé, şi Grand-Jacques, şi poate că şi Ferdinand.

— Îngăduie-mi, atunci, să plec; căci n-aşi putea să întăresc asemenea tâlhării prin prezenţa mea… Da, doamnă, am spus tâlhării. Există o nobleţe în faptul de a fi jefuit de alţii, dar…

— Ei bine, spuse ea, întrerupându-l, voi lua eu şi partea dumitale, şi-ţi mulţumesc că mi-ai cedat-o. Acest supliment

de pradă îmi va fi de mare folos. Mama a întârziat atâta să-mi trimită banii, încât am ajuns la disperare.

— Adio! rosti marchizul.

Şi dispăru; dar tânăra doamnă alergă sprintenă după el.

— De ce nu rămâi cu mine? întrebă ea, aruncându-i acea privire pe jumătate despotică, pe jumătate alintătoare, prin care femeile care au unele drepturi la respectul unui bărbat se pricep atât de bine să-şi exprime dorinţele.

— Nu te duci să jefuieşti trăsura?

— Să jefuiesc? replica ea; ce expresie ciudată! Lasă-mă să-ţi explic…

— Nimic, spuse el, luându-i mâinile şi sărutându-i-le, şi cu galanteria iscusită a unui curtezan.

— Ascultă-mă, continuă el după o pauză: dacă aş rămâne aici în timpul capturării diligenţei, oamenii noştri m-ar ucide, pentru că eu îi…

— Nu-i vei ucide, reluă ea cu vioiciune, pentru că îţi vor lega mâinile, cu toată cinstirea datorată rangului ce-l deţii, şi, după ce vor lua de la republicani o contribuţie necesară echipării, întreţinerii şi cumpărării pulberii lor de puşcă, te vor asculta orbeşte.

— Şi vrei ca eu să poruncesc aici? Dacă viaţa mea este necesară cauzei pe care o apăr, îngăduie-mi să salvez onoarea puterii mele. Retrăgându-mă, pot ignora această laşitate. Mă voi întoarce să te însoţesc după aceea.

Şi se îndepărtă grăbit. Tânăra doamnă ascultă, cu o neplăcere vădită, zgomotul paşilor săi. Când foşnetul de frunze uscate se stinse cu totul, ea rămase tulburată o clipă, pe urmă se întoarse în mare grabă la şuani. Făcu un gest brusc de nepăsare şi-i spuse lui Marche-ŕ-Terre, care o ajută să coboare de pe cal:

— Tânărul ăsta ar vrea să poarte un război legal împotriva Republicii… ah, bine! încă vreo câteva zile şi-are să-şi schimbe părerea. Cum m-a tratat! îşi spuse ea, după o pauză.

Se aşează pe stânca de care se servise ca de un scaun marchizul şi aşteptă în tăcere sosirea trăsurii. Prezenţa aici a acestei tinere şi nobile doamne, aruncată de pasiunile sale violente în lupta monarhilor împotriva spiritului veacului, şi împinsă de clocotul sentimentelor ei la acţiuni cu care, ca să spunem aşa, nu era complice, reprezenta unul dintre fenomenele cele mai puţin remarcabile ale acelei epoci; era şi ea asemenea atâtor altora care au fost târâte de o exaltare adeseori creatoare de lucruri măreţe. Ca şi ea, multe femei au jucat pe atunci roluri fie eroice, fie blamabile, în acea furtună. Cauza regalistă n-a găsit emisari nici mai devotaţi, nici mai activi decât aceste femei, dar niciuna dintre eroinele sale n-au plătit erorile devotamentului sau nefericirea unor situaţii interzise sexului lor cu o ispăşire atât de grea ca amărăciunea acestei doamne, atunci când, aşezată pe piatra de lângă drum, nu putu să nu admire nobilul dispreţ şi caracterul integru al tânărului şef. Pe nesimţite, ea se cufundă într-o visare profundă. Amintiri amare o făcură să dorească inocenţa celor dintâi ani ai vieţii sale şi să regrete că n-a căzut şi ea victimă a acestei Revoluţii al cărei marş, pe-atunci biruitor, nu putea fi oprit de mâinile ei atât de firave.

V.

Trăsura, care deţinea un anume rost în atacul şuanilor, părăsise orăşelul Ernée la câteva clipe după începerea încăierării dintre cele două trupe. Nimic nu zugrăveşte o regiune mai exact decât bunurile ei sociale. Sub acest raport, tipul de trăsură în cauză merită o menţiune aparte. Nici măcar Revoluţia n-a izbutit să-l desfiinţeze, el se mai află în circulaţie şi în zilele noastre. Când Turgot a cumpărat privilegiul pe care o companie îl obţinuse sub Ludovic al XIV-lea de-a transporta, în exclusivitate, călătorii în întregul regat şi când a înfiinţat întreprinderile denumite turgotine, vechile rădvane ale domnilor de Vousges, Chanteclaire şi ale văduvei Lacombe se refugiară în provincie. Una dintre acele butci prăpădite asigura, deci,

legătura dintre Mayenne şi Fougčres. Câţiva deştepţi au denumit-o cândva, prin antifrază, turgotină, spre a imita Parisul, ori din duşmănie faţă de un ministru ce încerca să introducă unele inovaţii. Turgotina de-aici era o cabrioletă nenorocită, pe două roţi foarte înalte, în fundul căreia două persoane ceva mai grasE. Anevoie s-ar fi putut ghemui. Îngustimea unei alcătuiri atât de şubrede neîngăduind o încărcătură prea mare, iar lada ce reprezenta scaunul fiind rezervată strict serviciului poştal, călătorii, dacă aveau vreun bagaj, erau nevoiţi să-l ţină între picioare, destul de chinuiţi şi fără asta, într-o colivie a cărei formă o făcea să se asemuie teribil cu nişte foale. Culoarea ei originară, ca şi cea a roţilor, rămâneau pentru călători o enigmă de nedezlegat. Două perdele de piele, greu de manevrat, în ciuda îndelungii lor folosiri, trebuia să-i apere pe stoicii călători împotriva frigului şi a ploii. Surugiul, aşezat pe o banchetă mai prăpădită decât lada celei mai prăpădite coucou28 pariziene, lua parte, vrând-nevrând, la conversaţia călătorilor, datorită felului în care era plasat între victimele lui bipede şi cele patrupede. Trăsura aceasta prezenta o fantastică asemănare cu acei bătrâni decrepiţi care au suferit un mare număr de guturaiuri şi de apoplexii, şi pe care moartea pare a-i ocoli: gemea amarnic şi se văicărea într-una. Ca un călător cuprins de un somn greu, ea se apleca ba înainte, ba îndărăt, de parcă se străduia să reziste violentei acţiuni a celor doi căluţi bretoni care o târau pe un drum destul de gloduros. Monumentul acesta din alte vremuri ducea trei călători care, după ieşirea din Ernée, unde caii fuseseră schimbaţi, continuară cu vizitiul o discuţie, începută înainte de popas.

— Cum de credeţi că şuanii s-ar putea ivi pe-aici? zicea vizitiul. La Ernée mi s-a spus că comandantul Hulot nici n-a plecat din Fougčres.

— He-he, prietene, îi răspunse cel mai puţin vârstnic dintre călători, tu nu-ţi primejduieşti decât harabaua! Dacă

ai avea, ca mine, trei sute de scuzi29 asupra ta, şi dacă te-ar şti toţi drept un bun patriot, n-ai mai fi aşa de liniştit.

— În tot cazul, sunteţi tare limbut, răspunse surugiul, clătinând din cap.

— Oile numărate le mănâncă lupul, răspunse cel de al doilea personaj.

Îmbrăcat în negru, el părea să aibă vreo patruzeci de ani şi era, pesemne, vreun rector de prin împrejurimi. Bărbia i se sprijinea pe două caturi, iar obrazu-i dojenitor făcea parte, fără îndoială, din tagma preoţească. Deşi era gros şi scurt, dovedea o oarecare sprinteneală ori de câte ori trebuia să coboare din trăsură sau să se urce la loc.

— Nu cumva sunteţi şuani? exclamă cel ce se lăudase cu cei trei sute de scuzi, al cărui larg cojoc de capră acoperea un pantalon de stofă bună şi o vestă foarte curată, ce păreau a dovedi că personagiul era vreun cultivator bogat. Pe sufletul sfântului Robespierre! jur că veţi nimeri rău…

Îşi plimbă apoi ochii suri de la surugiu la călător, arătându-le cele două pistoale ce le avea ia brâu.

— Bretonii nu se prea sperie de-aşa ceva, spuse cu dispreţ rectorul. De-altminteri, facem noi impresia că am râvni la banii dumneavoastră?

De fiecare dată când se rostea cuvântul bani, vizitiul devenea tăcut, şi de bună seamă că rectorul avea destulă minte ca să nu-şi închipuie că patriotul ar poseda vreun scud, ori ca să creadă că ghidul lor nu transportă totuşi bani.

— Ai un transport greu, astăzi, Coupiau? întrebă abatele.

— Oh, domnule Gudin, n-am mai ni'ic, răspunse poştaşul.

Abatele Gudin, cercetând chipul patriotului şi pe cel al lui Coupiau, le găsi la fel de imperturbabile la acest răspuns.

— Cu atât mai bine pentru tine, replică patriotul; voi putea, deci, să iau măsurile necesare pentru a-mi salva averea, în caz de primejdie.

O asemenea afirmaţie, exprimată atât de răspicat, îl revoltă pe Coupiau, care răspunse cu brutalitate:

— Sunt stăpân pe trăsura mea şi, de vreme ce vă transport…

— Eşti patriot sau eşti şuan? îl întrebă repezit adversarul său, întrerupându-l.

— Niciuna, nici alta, Îi răspunse Coupiau. Sunt surugiu şi, pe deasupra, breton; aşa că nu mă tem nici de albaştri, nici de gentilomi.

— Vrei să spui gens-pille-hommes30 spuse ironic patriotul.

— Nu fac decât să ia îndărăt ceea ce li s-a răpit, spuse aspru rectorul.

Cei doi călători se priviră, dacă ne este îngăduit să împrumutăm un termen din limbajul de toată ziua, până-n albul ochilor. În fundul trăsurii se afla un al treilea personaj, care păstra, în toiul acestor dezbateri, cea mai adâncă tăcere. Căruţaşul, patriotul şi chiar Gudin nu-i acordau nici o atenţie mutului personaj. Acesta era, într-adevăr, unul dintre acei călători incomozi şi prea puţin sociabili care stau în trăsură ca un viţel ce s-a resemnat să fie dus, cu picioarele legate, la târgul din apropiere. Ei încep prin a pune stăpânire pe întregul lor spaţiu legal şi sfârşesc prin a adormi, fără nici un respect faţă de om, cu capul pe umerii celor de lângă ei. Patriotul Gudin şi vizitiul îl lăsară să doarmă în boii lui, după ce văzuseră că era zadarnic să vorbească unui ins al cărui chip de piatră trăda o viaţă petrecută cu măsuratul coţilor de pânză şi o inteligenţă preocupată numai să vândă mai scump decât cumpăra. Era un omuleţ gras, ghemuit în colţul lui, deschidea din când în când ochii-i mici şi albaştri ca de faianţă, purtându-i pe rând de la un interlocutor la altul, cu o expresie de spaimă, de îndoială şi de neîncredere, în timpul discuţiei lor. Părea însă a nu se teme decât de aceşti tovarăşi de călătorie şi a-i păsa prea puţin de şuani. Când îl privea pe vizitiu, ai fi zis că sunt doi francmasoni. În acea clipă, împuşcăturile de pe Pelerină începură. Coupiau, uluit, opri trăsura.

— O! O! se minună eclesiastul, care părea a pricepe despre ce-i vorba; e o încăierare serioasă acolo, e lume

multă.

— Domnule Gudin, greu-i să ştim cine va birui! exclamă Coupiau.

De data aceasta, toate feţele se arătară unanim îngrijorate.

— Să tragem trăsura la hanul de colea, spuse patriotul, şi s-o ascundem, aşteptând rezultatul bătăliei.

Sfatul păru atât de înţelept, încât Coupiau îl urmă numaidecât. Patriotul îi ajută surugiului să ascundă trăsura în spatele unei grămezi de butuci de vie. Presupusul rector se folosi de prilej spre a-i şopti lui Coupiau:

— Oare să aibă într-adevăr bani?

— Deh, domnule Gudin, de-ar avea atâţia câţi s-au scurs din buzunarele Reverenţei Voastre, n-ar fi prea mulţi!

Republicanii, grăbind să ajungă la Ernée, trecură prin faţa hanului, fără să se oprească. La auzul cadenţei lor de marş forţat, Gudin şi hangiul, mânaţi de curiozitate, se duseră până la poartă ca să-i vadă. Deodată, vânjosul preot se repezi la un ostaş ce rămăsese mai în urmă:

— Hei, Gudin, încăpăţânatule, strigă el: te duci, aşadar, cu albaştrii!.. Copilul meu, te-ai gândit bine?

— Da, unchiule, răspunse caporalul. Am jurat că voi apăra Franţa.

— Eh, nenorocitule, ai să-ţi pierzi sufletul! spuse unchiul, încercând să trezească în sufletul nepotului său simţămintele religioase, atât de puternice în inimile bretone.

— Unchiule, dacă regele ar fi trecut în fruntea armatelor sale, nu zic că…

— Ah, prostănacule! cine-ţi pomeneşte de rege? Dar Republica ta a dat cuiva vreo abaţie? A răsturnat totul. Ce vrei s-ajungi? Rămâi cu noi; vom birui, într-o zi ori alta, şi vei ajunge consilier în parlament.

— Parlament?.. spuse Gudin batjocoritor. Adio, unchiule.

— N-ai să capeţi de la mine nici trei ludovici găuriţi, zise mânios unchiul. Te dezmoştenesc!

— Mulţumesc, spuse republicanul.

Se despărţiră. Rachiul de cidru, cu care patriotul îl cinstise pe Coupiau în timpul trecerii micii trupe, izbutise să tulbure minţile surugiului; el se ridică plin de voioşie în clipa când hangiul, după ce aflase rezultatul luptei, aduse vestea că albaştrii fuseseră mai tari. Coupiau atunci îşi scoase iarăşi la drum trăsura, care nu peste mult se ivi în josul văii Pelerinei în care, şi de pe platoul dinspre Maine, şi de pe cel dinspre Bretania, putea fi uşor văzută, ca o epavă de corabie legănată de valuri după o furtună.

Ajuns în vârful unei coline pe care tocmai atunci o urcau albaştrii şi de unde încă se mai zărea în depărtări Pelerina, Hulot se întoarse să vadă dacă şuanii se mai aflau acolo unde îi lăsase; soarele sclipind în ţevile puştilor lor, i-i semnală ca pe nişte puncte strălucitoare. Aruncând o ultimă privire peste valea pe care o părăseau spre a intra în valea Ernée-ului, i se păru că zăreşte pe drumul cel mare trăsura lui Coupiau.

— Oare aceea nu-i poşta de Mayenne? îi întrebă pe cei doi prieteni ai săi.

Cei doi ofiţeri, îndreptându-şi privirile spre vechea turgotină, o recunoscură numaidecât.

— Ei bine, zise Hulot, cum de n-am întâlnit-o în drum?

Se priviră în tăcere.

— Iată încă o enigmă! exclamă comandantul. Încep, totuşi, să întrevăd adevărul.

În acea clipă, Marche-ŕ-Terre, recunoscând ţi el turgotina, o arătă tovarăşilor săi, iar manifestarea bucuriei lor generale o trezi din visare pe tânăra doamnă. Necunoscutul veni şi el şi văzu trăsura ce se apropia pe drumul dinspre Pelerina cu o viteză fatală. Prăpădita turgotină ajunse îndată pe platou. Şuanii, ce se ascunseseră din nou, săriră atunci asupra prăzii, cu o sprinteneală lacomă. Călătorul cel mut se lăsă să alunece în fundul trăsurii şi se ghemui acolo, încercând să capete înfăţişarea unui balot.

— Aha, exclamă Coupiau de pe lada lui, arătându-l pe ţăran, l-aţi dibăcit pe patriotul ăsta cu sacul lui de aur!

Şuanii îi întâmpinară cuvintele cu un hohot de râs general şi strigară:

— Pille-Miche! Pille-Miche! Pille-Miche!

În zarva de râsete, la care însuşi Pille-Miche răspunse ca un ecou, Coupiau coborî umilit de pe ladă. Când vestitul Cibot, poreclit Pille-Miche, îl ajută pe vecinul lui să se dea jos din trăsură, se auzi un murmur de respect.

— E părintele Gudin! strigară câţiva.

La auzul veneratului nume, toate pălăriile se ridicară, şuanii îngenunchează dinaintea preotului şi-i cerură binecuvântarea, pe care abatele, grav, le-o dădu.

— Asta l-ar înşela până şi pe sfântul Petru şi i-ar şterpeli cheile raiului, zise rectorul, bătându-l pe umeri pe Pille-Miche. Fără el, albaştrii ar fi pus mâna pe noi.

Zărind-o pe tânăra doamnă, abatele Gudin se duse să steA. De vorbă cu ea, Ia câţiva paşi mai încolo. Iar Marche-ŕ-Terre, deschizând cu îndemânare lada cabrioletei, scoase la iveală, cu o bucurie sălbatică, un sac care, după înfăţişare, părea să conţină o sumă frumuşică de aur. Nu zăbovi prea mult până să facă împărţeala. Fiecare şuan îşi primi partea cu atâta exactitate, încât împărţirea nu stârni nici cea mai mică nemulţumire. Pe urmă, Marche-ŕ-Terre se apropie de tânăra doamnă şi de preot şi le înmână vreo şase mii de franci.

— Pot să-i primesc cu conştiinţa liniştită, domnule Gudin? întrebă ea, simţind nevoia unei aprobări.

— De ce nu, doamnă? Oare Biserica, odinioară, n-a aprobat confiscarea bunurilor protestanţilor? Cu atât mai mult o va îngădui în ce-i priveşte pe revoluţionari, care-L tăgăduiesc pe Dumnezeu, distrug bisericile şi prigonesc religia.

Abatele Gudin adăugă şi exemplul personal la predică, primind fără şovăială zeciuiala de tip nou pe care i-o oferea Marche-ŕ-Terre.

— De altfel, adăugă părintele, eu, de-acuma, pot închina tot ce am apărării lui Dumnezeu şi a regelui: nepotul meu a plecat cu albaştrii!

Coupiau se jeluia şi striga că a fost ruinat.

— Vino cu noi, îi spuse Marche-ŕ-Terre, ţi îţi vei căpăta şi tu partea.

— Dar se va crede că anume m-am lăsat furat, dacă am să mă întorc fără să fi suferit nici un necaz.

— Numai asta-i?.. zise Marche-ŕ-Terre.

Făcu un semn, şi o salvă de împuşcături ciurui turgotina. La o asemenea lovitură neprevăzută, bătrâna trăsură scoase un ţipăt atât de jalnic, încât şuanii, superstiţioşi din fire, tresăriră înfioraţi; Marche-ŕ-Terre însă văzu sărind şi răsturnându-se într-un colţ al cabrioletei figura palidă a călătorului taciturn.

— Ce, mai aveai o orătanie în coteţul tău? îl întrebă Marche-ŕ-Terre în ţoaptă pe Coupiau.

Pille-Miche, care auzise întrebarea, clipi din ochi în semn de înţelegere.

— Da, răspunse surugiul; dar n-am să mă înrolez în rândurile voastre, decât dacă mă lăsaţi să-l duc viu şi nevătămat pe acest om de treabă, până la Fougčres. Am jurat pe numele sfintei Anne din Auray.

— Cine este? întrebă Pille-Miche.

— Nu pot să vă spun, răspunse Coupiau.

— Lasă-l! zise Marche-ŕ-Terre, trăgându-l pe Pille-Miche de mână; a jurat pe sfânta Anne din Auray, trebuie să-şi ţină jurământul.

— Dar, spuse şuanul, adresându-se lui Coupiau, să nu coborî prea iute muntele, trebuie să te ajungem din urmă; avem noi motivele noastre. Vrem să vedem mutra călătorului tău şi să-i dăm un paşaport.

În acea clipă, se auzi un galop de cal ce se apropia grăbit de Pelerină. Curând se ivi şi tânărul şef. Doamna ascunse repede punga pe care-o ţinea în mână.

— Poţi păstra banii fără nici o remuşcare, spuse tânărul, aducând în faţă mâna doamnei. Iată o scrisoare pe care am găsit-o printre cele ce mă aşteptau la Vivetičre; e de la mama dumitale.

După ce privi pe rând spre şuanii ce se retrăgeau în pădure şi spre trăsura ce cobora în valea Couësnonului, adăugă:

— Cu toată silinţa pe care mi-am dat-o, n-am izbutit să ajung la timp. Deie Cerul să mă fi înşelat în temerile mele!

— Aceştia-s banii de la biata mea mamă! strigă doamna, după ce deschisese scrisoarea, ale cărei cele dintâi rânduri îi smulseră acea exclamaţie.

Câteva râsete înfundate răsunară în pădure. Tânărul însuşi nu se putu împiedica să nu zâmbească, văzând-o pe doamna cum ţine în mână punga în care se afla partea ei din jefuirea propriilor săi bani. Ea însăşi începu să râdă.

— Ei bine, marchize, Domnul fie lăudat! De data asta am scăpat neprihănită, îi spuse ea şefului.

— Eşti, aşadar, o uşuratică în toate, până şi în remuşcările dumitale?.. zise tânărul.

Ea roşi şi-l privi pe marchiz cu o căinţă atât de vădită, încât el se simţi dezarmat. Abatele înapoie politicos, deşi cu destulă şovăire, zeciuiala pe care o primise şi porni după tânărul şef, ce se îndreptă către drumul lăturalnic pe care venise. Înainte de a-l ajunge, tânăra doamnă făcu un semn lui Marche-ŕ-Terre, care veni lângă ea.

— Duceţi-vă la intrarea în Mortagne, îi spuse doamna în şoaptă; albaştrii trebuie să trimită fără întârziere la Alençon o sumă mare de bani în vederea pregătirilor de război. Dacă le las camarazilor tăi captura de-acum, o fac cu convingerea că ei vor şti să mă despăgubească. Şi ai grijă ca le Gars să nu afle nimic despre această operaţie; s-ar putea opune; iar dacă se va întâmpla ceva grav, am să am eu grijă.

— Doamnă, spuse marchizul, pe al cărui cal încălecă şi ea, la spate, dând calul ei abatelui, prietenii noştri de la Paris

îmi scriu să fim cu luare-aminte. Republica încearcă să lupte împotriva noastră prin viclenie şi prin trădare.

— Nu-i prea rău, răspunse ea. Au destule idei bune, domnii ăia! Voi putea să iau şi eu parte la război şi să-mi găsesc adversari pe potrivă.

— Cred! exclamă marchizul. Pichegru mă sfătuieşte să fiu cât mai atent şi cât mai prudent în relaţiile mele de orice natură. Republica îmi face cinstea de a mă socoti mai primejdios decât toţi vandeenii laolaltă, şi mizează pe slăbiciunile mele, ca să mă înhaţe.

— Te îndoieşti de mine? spuse ea, lovindu-l uşor peste inimă cu mâna cu care se ţinea de el.

— Vei fi acolo, doamnă?.. răspunse el, întorcându-şi spre ea fruntea, pe care doamna o sărută.

— În acest caz, grăi abatele, poliţia lui Fouché va fi mai primejdioasă pentru noi decât toate batalioanele mobile şi decât toţi contra-şuanii.

— Aşa-i cum spuneţi, reverende.

— Ah, ah! exclamă doamna, deci Fouché are să trimită nişte femei împotriva dumitale?.. Le aştept, adăugă ea, după o scurtă pauză, cu un glas profund.

La o depărtare de vreo trei-patru bătăi de puşcă de la platoul pustiu pe care şefii îl părăseau, se petrecea una dintre acele scene care, pentru încă o bună bucată de vreme, vor deveni destul de frecvente pe drumurile cele mari. La ieşirea din micul sat Pelerina, la o curmătură a drumului, Pille-Miche şi Marche-ŕ-Terre opriseră din nou trăsura. Coupiau coborâse de pe lada lui, după o uşoară rezistenţă. Călătorul cel taciturn, dezgropat din ascunzătoare de către cei doi şuani, sta îngenuncheat într-o tufă de grozamă.

— Cine eşti? îl întrebă Marche-ŕ-Terre cu glas sinistru.

Călătorul păstră tăcere; Pille-Miche repetă întrebarea, izbindu-l cu patul puştii.

— Sunt Jacques Pinaud, spuse el atunci, aruncând o privire către Coupiau; sunt un biet negustor de pânzeturi.

Coupiau făcu un semn de tăgadă, fără a se gândi că-şi calcă făgăduiala. Semnul lui îl lumină pe Pille-Miche, care-l luă la ochi pe călător, pe când Marche-ŕ-Terre îi aducea la cunoţtinţă în mod hotărât următorul ultimatum cumplit:

— Eşti prea gras ca să porţi grijă de cei săraci! Dacă aştepţi să mai fi întrebat o dată care ţi-e numele adevărat, iacătă-l pe prietenul meu Pille-Miche stând gata, cu o singură apăsare de trăgaci, să capete toată cinstirea şi recunoştinţa moştenitorilor tăi. Cine eşti? adăugă el, după o pauză.

— Sunt d'Orgemont, din Fougčres.

— Ah! ah! exclamară cei doi şuani.

— Nu eu v-am trădat numele, domnule d'Orgemont, zise Coupiau. Mi-e martoră sfânta Fecioară că v-am apărat destul.

— De vreme ce dumneavoastră sunteţi domnul d'Orgemont din Fougčres, zise Marche-ŕ-Terre cu un respect ironic, noi vă vom lăsa să plecaţi în bună pace. Dar, întrucât nu sunteţi nici bun şuan, nici un adevărat albastru, cu toate că aţi cumpărat bunurile abaţiei din Juvigny, ne veţi plăti, adăugă şuanul, cu aerul că-şi socoteşte asociaţii, trei sute de scuzi de câte şase franci, pentru răscumpărarea dumneavoastră. Neutralitatea preţuieşte din plin o sumă ca asta.

— Trei sute de scuzi de şase franci! repetară în cor nenorocitul bancher, Pille-Miche şi Coupiau, dar în feluri deosebite.

— Vai, scumpul meu domn, spuse d'Orgemont, sunt ruinat. Împrumutul forţat, de o sută de milioane, făcut de Republica asta a diavolului, care mă taxează cu o sumă enormă, m-a secătuit.

— Şi cât ţi-a cerut Republica asta a ta?

— O mie de scuzi, scumpul meu domn, răspunse bancherul pe un ton jalnic, sperând că va obţine vreo reducere.

— Dacă Republica ta scoate de la tine împrumuturi forţate atât de mari, vezi bine că ai totul de câştigat cu noi

ceştilalţi, ocârmuirea noastră nu e aşa de scumpă. Trei sute de scuzi reprezintă, prin urmare, prea mult pentru pielea ta?

— De unde să-i iau?

— Din casa ta de bani, spuse Pille-Miche. Şi să nu care cumva să fie scuzi piliţi, ca să nu-ţi pilim şi noi unghiile la flacără!

— Unde să vi-i plătesc? întrebă d'Orgemont.

— Conacul tău de lângă Fougčres nu-i prea departe de ferma din Gibarry în care locuieşte vărul meu Galope-Chopine, numit şi Marele-Cibot; dă-i lui banii, spuse Pille-Miche.

— Asta nu-i legal, zise d'Orgemont.

— Ei şi! răspunse Marche-ŕ-Terre. Ţi nu uita că, dacă până-n cincisprezece zile, începând de azi, nu-i vor fi înmânaţi lui Galope-Chopine, avem să-ţi facem o mică vizită ce-are să te vindece de guta de la picioare. În ce te priveşte pe tine, Coupiau, continuă el adresându-i-se surugiului, numele tău de azi înainte va fi Mčne-ŕ-Bien31.

După aceste cuvinte, cei doi şuani plecară. Călătorul se urcă la loc în trăsura care, cu ajutorul biciului lui Coupiau, porni în goana mare către Fougčres.

— Dacă aţi fi fost înarmat, îi spuse Coupiau, am fi putut să ne apărăm ceva mai bine.

— Nerodule, am colea zece mii de franci! răspunse d'Orgememt, arătându-şi bocancii enormi. Poţi să te aperi când ai o sumă aşa de mare la tine?

Mčne-ŕ-Bien se scărpină după ureche şi privi în urmă-i, dar noii lui camarazi dispăruseră cu desăvârşire.

VI.

Hulot şi soldaţii lui se opriră la Ernée, spre a-şi depune răniţii la spitalul din acel orăşel; apoi, fără ca vreun eveniment neplăcut să întrerupă marşul trupelor republicane, ajunseră la Mayenne. Acolo, comandantul putu, a doua zi, să-şi verifice toate îndoielile în legătură cu poştalionul, căci toţi locuitorii aflaseră de cu zori despre

jefuirea trăsurii. La câteva zile după aceea, autorităţile strânseră în Mayenne destui conscrişi patrioţi, cu care Hulot putu să-şi completeze cadrele demi-brigăzii lui. Pe urmă, începură să circule tot felul de zvonuri alarmante despre răscoală. Revolta era totală pretutindeni unde, în vremea ultimului război, şuanii şi vandeenii îşi avuseseră stabilite principalele focare ale insurecţiei. În Bretania, regaliştii puseră stăpânire pe Pontorson şi făcuseră joncţiunea cu marea. Orăţelul Saint-James, situat între Pontorson ţi Fougčres, fusese cucerit, ţi se părea că acolo intenţionează să-şi instaleze deocamdată locul de adunare al oştilor, centrul depozitelor şi baza de operaţii. De acolo, puteau lua fără nici o primejdie legătura cu Normandia şi cu Morbihan. Şefii subalterni străbăteau cele trei regiuni pentru a ridica la răscoală pe toţi partizanii monarhiei şi pentru a-i determina să se unească, în vederea ţelului comun. Urzelile acestea coincideau cu veştile sosite din Vandeea, unde uneltiri asemănătoare tulburau ţinutul, sub influenţa a patru şefi vestiţi: abatele de Vernal, conţii de Fontaine, de Chatillon şi Suzannet. Iar cavalerul de Valois, marchizul d'Esgrignon şi Troisville-ii32 se zicea că sunt similarii lor din departamentul Orne. Şeful vastului plan de operaţii ce se desfăşurau încet, dar într-un chip formidabil, era într-adevăr le Gars, poreclă pe care şuanii o dăduseră domnului marchiz de Montauran, încă de la debarcarea lui. Observaţiile transmise miniştrilor de către Hulot era exacte din toate punctele de vedere. Autoritatea noului şef venit de peste graniţă fusese recunoscută numaidecât. Marchizul căpătă chiar şi asupra şuanilor suficientă influenţă încât săi facă să priceapă adevăratul ţel al războiului şi să-i convingă că excesele de care se făceau vinovaţi întinau cauza generoasă pe care-o îmbrăţişaseră. Firea cutezătoare, vitejia, sângele rece, capacităţile deosebite ale tânărului senior redeşteptau speranţele vrăjmaşilor Republicii şi înflăcărau atât de puternic cruntul entuziasm din acele ţinuturi, încât până şi cei mai puţin zeloşi cooperau în

vederea pregătirii unor evenimente hotărâtoare pentru monarhia doborâtă. Hulot nu primea nici un răspuns la cererile şi la rapoartele repetate pe care le tot expedia la Paris. Tăcerea aceasta de necrezut prevestea, fără îndoială, o nouă criză revoluţionară.

— Vom fi rămas acum, le spunea bătrânul şef prietenilor săi, în ceea ce priveşte guvernul, tot aşa cum am rămas şi în ceea ce priveşte banii: toate petiţiile noastre se aruncă la coş?

Dar zvonul despre magica întoarcere a generalului Bonaparte şi despre evenimentele de la 18 brumar33 nu întârzie să se răspândească. Comandanţii militari din vest înţeleseră atunci tăcerea miniştrilor. Totuşi, aceşti comandanţi nu deveniră decât şi mai nerăbdători să fie eliberaţi de responsabilitatea ce apăsa asupra loR. Şi destul de e curioşi să afle măsurile ce avea să le ia noul guvern. Auzind că generalul Bonaparte fusese numit prim-consul al Republicii, militarii fură cuprinşi de o bucurie nemărginită: ei vedeau, pentru întâia oară, pe unul dintr-ai lor ajungând la conducerea treburilor. Franţa, care-şi făcuse un idol din tânărul general, tresări de speranţă. Energia naţiunii se reîmprospătă. Capitala, obosită de îndelunga-i atmosferă posacă, se dărui sărbătorilor şi plăcerilor de care fusese lipsită atâta vreme. Cele dintâi acte ale Consulatului nu tulburară nici o speranţă, iar libertatea n-avu de ce să se sperie. Primul-consul adresă o proclamaţie către locuitorii din Vest. Asemenea elocvente alocuţiuni adresate maselor, şi pe care, ca să spunem aşa, Bonaparte le inventase, produceau, în acele vremuri de patriotism şi de miracole, efecte nemaipomenite. Glasul lui răsuna în lume ca glasul unui profet, pentru că niciuna dintre proclamaţiile sale nu fuseseră încă dezminţite de victorie:

Locuitori, Un război nelegiuit cuprinde pentru a doua oară departamentele din Vest.

Capii acelor trupe sunt trădători vânduţi englezilor sau tâlhari care nu urmăresc în discordiile civile decât jaful şi

scăparea de pedeapsă pentru ticăloşiile lor.

Unor asemenea oameni, guvernul nu le datorează nici îndurare, nici declaraţii de principii.

Există însă unii cetăţeni scumpi patriei, care au fost amăgiţi de vicleşugurile lor; acestor cetăţeni li se cuvine lumina şi adevărul.

Legi nedrepte au fost promulgate şi executate; acte arbitrare au tulburat siguranţa cetăţenilor şi libertatea de conştiinţă; pretutindeni, înscrieri întâmplătoare pe listele de emigranţi au lovit mulţi cetăţeni; în sfârşit, mari principii de ordine socială au fost încălcate.

Consulii declară că, libertatea credinţei fiind garantată de Constituţie, legea din 11 prerial al anului II, care lasă cetăţenilor folosinţa edificiilor destinate cultelor religioase, va fi aplicată strict.

Guvernul va ierta; el va graţia pe cei ce dovedesc căinţa, iertarea pe care o dă va fi totală şi absolută; dar va pedepsi, după această declaraţie, pe oricine va îndrăzni să se opună autorităţii naţionale.

— E bine, spunea Hulot, după afişarea publică a acestei cuvântări consulare, e destul de părintesc, nu? Veţi vedea, însă, că nici un tâlhar de regalist n-are să-şi schimbe părerea!

Comandantul avea dreptate. Proclamaţia nu sluji decât să întărească pe fiecare în convingerile lui. Peste câteva zile, Hulot şi colegii săi primiră întăriri. Noul ministru de război îl anunţa că generalul Brune a fost însărcinat Să ia comanda trupelor din vestul Franţei. Hulot, a cărui experienţă era cunoscută, fu numit provizoriu comandant al departamentelor Orne şi Mayenne. O activitate nemaipomenită reînsufleţi numaidecât toate resorturile guvernului. O circulară a ministrului de război şi a ministrului poliţiei generale vestea că măsuri hotărâte, încredinţate şefilor comandamentelor militare, au fost luate, pentru a stârpi răscoala din rădăcină. Dar şuanii şi vandeenii profitaseră deja de delăsarea Republicii pentru a

răzvrăti satele şi pentru a pune stăpânire pe toate; aşa încât o nouă proclamaţie consulară fu rostită. De data aceasta, generalul se adresa trupelor:

Soldaţi, N-au mai rămas în Vest decât tâlhari, emigranţi, stipendiaţi ai Angliei.

Armata este alcătuită din peste şaizeci de mii de viteji; să mi se comunice îndată că şefii rebelilor au fost înfrânţi. Gloria nu se capătă decât prin trudă; dacă s-ar putea căpăta ţinându-ţi cartierul general în marile oraşe, cine n-ar căpăta-o?..

Soldaţi, oricare ar fi gradul pe care-l aveţi în armată, recunoştinţa naţiunii vă aşteaptă. Pentru a fi demni de ea, trebuie să înfruntaţi intemperiile, viscolele, zăpezile, frigul cumplit al nopţilor; surprindeţi-i pe duşmanii voştri în revărsat de zori şi exterminaţi-i pe mizerabili, ruşini ale numelui de francez.

Înfăptuiţi o campanie scurtă şi deplină; fiţi neînduplecaţi faţă de tâlhari, dar păstraţi sever disciplina.

Gărzi naţionale, uniţi eforturile braţelor voastre cu cele ale trupelor de linie.

Dacă printre voi cunoaşteţi partizani ai briganzilor, arestaţi-i! Nicăieri să nu găsească adăpost faţă de soldaţii care-i vor urmări; şi, dacă vor exista trădători ce ar îndrăzni să-i primească şi să-i apere, să piară împreună cu ei!

— Ce cumătru! exclamă Hulot; face ca şi cu armata din Italia: el anunţă liturghia, şi tot el o şi cântă. Se poate vorbi aşa?

— Da, dar vorbeşte singur şi în numele lui, zise Gérard, care începea să se alarmeze de urmările lui 18 brumar.

— Eh, sfântă gheretă, ce-are a face asta, de vreme ce-i vorba de-un militar de-al nostru? exclamă Merle.

La câţiva paşi mai încolo, mai mulţi soldaţi se îmbulzeau înaintea proclamaţiei afişate pe un zid. Şi cum niciunul dintre ei nu ştia să citească, o contemplau, unii cu un aer nepăsător, alţii cu o anume curiozitate, în vreme ce câţiva

căutau printre trecători vreun cetăţean care să aibă un chip mai de savant.

— Ia vezi, Clef-des-Coeurs, ce-i cu zdreanţa aia ele hârtie, îi spuse mucalitul de Beau-Pied camaradului său.

— Păi e destul de lesne de ghicit, răspunse Clef-des-Coeurs.

La aceste cuvinte, toţi priviră către cei doi camarazi gata pururea să-şi joace rolul.

— Poftim, priviţi, adăugă Clef-des-Coeurs, arătând în fruntea proclamaţiei o vignetă grosolană în care, de câteva zile, un compas înlocuise nivela lui 1793. Asta vrea să însemne că va trebui ca noi ăştia, soldăţoii, să mărşăluim zdravăn! Au pus acolea un compas veşnic deschis, asta-i o emblemă.

— Băiatule, nu-ţi este prea la îndemână să faci pe savantul! Asta se numeşte o problemă. Eu am fost la început în artilerie, adăugă Beau-Pied, ofiţerii mei nu rumegau decât de-astea.

— E o emblemă.

— E o problemă.

— Pariem?

— Pe ce?

— Pe pipa ta nemţească.

— Bate palma!

— Fără să vreau să vă influenţez, domnule adjutant, nu-i aşa că aceasta-i o emblemă, şi nu o problemă? îl întrebă Clef-des-Coeurs pe Gérard, care, îngândurat, venea în urma lui Hulot şi a lui Merle.

— E şi una, e şi alta, răspunse el grav.

— Adjutantul îşi bate joc de noi, zise Beau-Pied. Hârtia asta vrea să spună că generalul nostru din Italia a ajuns consul, ceea ce-i un grad fain, şi că noi vom căpăta mantăi şi ciubote.

Pe la sfârşitul lunii brumar, în clipa când, într-o dimineaţă, Hulot făcea instrucţie cu demi-brigada lui, concentrată toată la Mayenne, în urma unor ordine de sus, un curier

special, venind de la Alençon, îi înmână nişte depeşe; pe când le citea, o nemulţumire destul de puternică i se zugrăvi pe chip.

— Hai înainte! strigă el, morocănos, mototolind hârtiile în fundul pălăriei. Două companii vor porni în marş, împreună cu mine, şi se vor îndrepta către Mortagne. Şuanii sunt acolo. Voi mă veţi însoţi, spuse el către Merle şi Gérard… Dacă pricep o vorbă din depeşa asta, pretind să fiu făcut nobil! Poate că nu sunt decât un dobitoc, dar ce-are a face? înainte! Nu-i timp de pierdut.

— Comandante, dar ce-i aşa de barbar în tolba asta? zise Merle arătând cu vârful cizmei plicul ministerial în care fusese adusă scrisoarea.

— Trăsnetul lui Dumnezeu! nu-i nimic, dacă nu cumva vor numai să ne aiurească.

Când comandantul lăsă să-i scape această expresie militărească, ce cuprindea în sine însăşi o anume rezervă, ea prevestea totodată şi cine ştie ce furtună, diferitele intonaţii ale unei asemenea fraze exprimând diverse sensuri, care, pentru demi-brigadă, constituiau un termometru sigur al stării sufleteşti a şefului; iar firea deschisă a bătrânului soldat îl făcuse atât de lesne de ghicit, încât până şi cel mai prostănac tambur ghicea îndată cum sta Hulot al său cu inima, luând seama doar la variaţiile uşoarei grimase cu care comandantul îşi strâmba obrazul şi clipea din ochi. De data aceasta, tonul de mânie surdă cu care îşi însoţise cuvintele îi făcu pe cei doi prieteni să rămână tăcuţi şi circumspecţi. Până şi micile semne de vărsat de pe obrazu-i milităros părură mai adânci, iar culoarea feţei mai smeadă decât de obicei. Iar când lunga-i panglică tivită cu trese i se agăţă de unul dintre epoleţi în clipa în care îşi pusese pe cap pălăria cu trei colţuri, Hulot o smulse cu atâta furie, încât cadenetele34 i se deranjară. Totuşi, pe când Hulot sta nemişcat, cu pumnii strânşi, cu braţele dârz încrucişate pe piept, cu mustaţa zburlită, Gérard îndrăzni să-l întrebe:

— Plecăm chiar acum?

— Da, dacă patrontaşele sunt pline, răspunse el mormăind.

— Sunt.

— Cu ocolire la stânga, înainte marş! ordonă Gérard, la un semn al comandantului.

Toboşarii se şi aşezaseră în fruntea celor două companii indicate de Gérard. La sunetele tobei, comandantul, cufundat în gândurile lui, păru a se trezi, şi ieşi din oraş, însoţit de cei doi prieteni, cărora nu le spuse o vorbă. Merle şi Gérard se priviră de câteva ori în tăcere, de parcă s-ar fi întrebat: „Oare mult timp are să ne mai frece aşa?” Şi, în vreme ce mărşăluiau, aruncau pe furiş priviri iscoditoare spre Hulot, care continua să mormăie printre dinţi cuvinte neînţelese. În mai multe rânduri, frazele lui răsunară a înjurătură în urechile soldaţilor; dar niciunul nu cutează să sufle o vorbă, căci, la nevoie, toţi ştiau să păstreze severa disciplină cu care fuseseră deprinşi ostaşii comandaţi odinioară în Italia de către Bonaparte. Cei mai mulţi dintre ei erau, ca şi Hulot, rămăşiţele faimoaselor batalioane care capitulaseră la Maienţa, făgăduindu-li-se că nu vor fi folosiţi pe frontiere, iar armata îi denumise maienţenii. Era greu să întâlneşti nişte soldaţi şi nişte comandanţi care să se înţeleagă mai bine.

O IDEE A LUI FOUCHÉ.

VII.

A doua zi, Hulot şi cei doi amici ai lui se aflau, de cu zori, pe drumul Alençonului, la vreo leghe depărtare de acest ultim oraş, spre Mortagne, în regiunea unde drumul străbate păşunile udate de râul Sarthe. Priveliştile pitoreşti ale câmpiilor se aştern una după alta, pe partea stângă a drumului, în vreme ce pe dreapta, umbrită de pădurile bătrâne care se unesc cu codrii de la Menil-Broust, formează, dacă ne este îngăduit să împrumutăm acest termen de pictură, un repoussoir pentru fermecătoarele cotituri ale râului. Laturile drumului sunt delimitate de

nişte şanţuri, din care pământul, fiind aruncat mereu afară, a dat naştere unor maluri acoperite cu ajoncs, nume dat în întregul vest spinăriilor de grozamă. Acest arbust, cu lăstărişurile lui bogate, furnizează un excelent nutreţ de iarnă pentru cai şi pentru celelalte vite; până a fi însă recoltat, şuanii se ascund de minune pe sub tufele lui de un verde întunecat. Malurile-acelea acoperite de desişurile de grozamă, ce semnalau călătorului apropierea de Bretania, făceau, aşadar, această parte a drumului tot atât de primejdioasă pe-atunci, pe cât era de frumoasă. Pericolele ce se puteau ivi pe traseul dintre Mortagne şi Alençon, precum şi pe cel dintre Alençon şi Mayenne, constituiau cauza deplasării lui Hulot; iar acolo, până la urmă, taina mâniei sale se dădu pe faţă. Escortă o străveche diligenţă trasă de nişte cai de poştă care, din pricina oboselii soldaţilor, trebuiau să meargă foarte încet. Companiile de albaştri, aparţinând garnizoanei de la Mortagne şi care însoţiseră prăpădita de trăsură până la capătul etapei lor, unde Hulot venise să-i înlocuiască în acel serviciu, pe bună dreptate numit de soldaţi o corvoadă patriotică, se întorceau spre Mortagne, mai întrezărindu-se în depărtare ca nişte puncte negre. Una dintre cele două companii ale bătrânului republican mergea la câţiva paşi în urma caleştii, pe când cealaltă mergea înaintea ei. Hulot, aflat între Merle şi Gérard, la jumătatea distanţei dintre avangardă şi trăsură, spuse deodată:

— Mii de trăsnete! Credeţi că pentru a le însoţi pe cele două fuste din furgonul ăsta hodorogit ne-a detaşat de la Mayenne generalul?

— Dar, comandante, adineauri, când am luat poziţie în preajma acestor cetăţence, răspunse Gérard, le-aţi salutat cu un aer ce nu părea prea răuvoitor.

— Păi asta-i ticăloşia! Muscadinii ăia de la Paris ne pretind cele mai alese atenţii faţă de blestematele lor de muieruşti! Poţi, oare, să dezonorezi nişte buni şi bravi patrioţi ca noi, punându-i în coada unei fuste? O, eu păşesc drept pe

drumul meu şi nu-mi plac zigzagurile altora! Când am văzut că Danton are amante, că Barras35 are amante, le-am spus: „Cetăţeni, când Republica v-a cerut s-o guvernaţi, n-a făcut-o ca să legalizeze chiolhanurile vechiului regim”. O să-mi spuneţi că femeile…? O, femeile, da, e just. Unor vulpani de soi, aşa-i, le trebuie femei, ba chiar nişte femei de soi. Dar, când vine primejdia, gata cu trăncăneala! La ce slujeşte să mături abuzurile vechiului regim, dacă patrioţii le reiau de la cap? Ia uite la primul-consul, ăla om: nici o femeie, pururi la datorie! Aş paria pe mustaţa mea a stângă că el habar n-are de slujba pe care am fost puşi s-o săvârşim aici.

— Pe legea mea, comandante, răspunse Merle râzând, eu am zărit vârful nasului tinerei doamne ghemuite în fundul diligenţei şi mărturisesc că oricine din lumea asta ar putea, fără nici o jenă, să se simtă ispitit, aşa cum mă simt şi eu, să dea târcoale împrejurul acestei trăsuri ca să-nnoade cât de cât o conversaţie cu călătoarele.

— Ia seama, Merle! zise Gérard. Ciorile astea coafate sunt însoţite de un cetăţean destul de viclean ca să te prindă într-o cursă.

— Cine? Incroyabilul36 ăla care-şi plimbă necontenit ochişorii dintr-o parte a drumului în cealaltă, de parcă ar vedea peste tot numai şuani? Muscadinul ăla din care de-abia se zăresc călcâiele şi care, în clipa când picioarele calului lui sunt mascate de trăsură, seamănă cu un cap de răţoi, ieşind dintr-o plăcintă? Dacă nătăfleaţă ăsta m-ar împiedica vreodată s-o giugiulesc pe drăguţa de bibilică…

— Răţoi! Bibilică! Oh, bietul meu Merle, te dai tare la orătănii. Fereşte-te, însă, de răţoi! Ochii lui verzi mi se par vicleni ca ai unei vipere şi isteţi ca ai unei femei care îşi iartă soţul. Eu nici de şuani nu mă tem, cum mă tem de avocaţii ăştia cu mutrele ca nişte carafe de limonadă.

— Aş! exclamă Merle înveselit, eu am să risc, eu permisiunea comandantului! Femeia asta are ochi ca nişte stele, merită să pui totul la bătaie ca să-i vezi.

— Camaradul e prins tare, zise Gérard către comandant, a-nceput să toarne prostii.

Hulot făcu grimasa obişnuită, ridică din umeri şi răspunse:

— Înainte de-a înfuleca ciorba, eu îl sfătuiesc s-o miroasă.

— Bravul Merle, reluă Gérard calculându-şi mersul în aşa fel încât să fie ajuns treptat-treptat de diligentă, e vesel. El e singurul om în stare să râdă de moartea unui camarad, fără a fi învinuit de nesimţire.

— Aşa-i adevăratul soldat francez, spuse Hulot, pe un ton grav.

— Oho, ia uite-l ce-şi mai aranjează epoleţii pe umeri ca să se poată vedea că e căpitan, exclamă Gérard râzând; ca şi cum, aici, ar avea vreo importanţă gradul!

În trăsura spre care se tot răsucea ofiţerul, se aflau, într-adevăr, două femei, dintre care una părea a fi slujnica celeilalte.

— Femeile astea umblă totdeauna două câte două, spuse Hulot.

Un omuleţ uscat şi slab se tot vânzolea, când înaintea, când în urma trăsurii; dar, deşi părea că le însoţeşte pe cele două călătoare privilegiate, nimeni nu-l văzuse încă adresându-le vreun cuvânt. Tăcerea aceasta, dovadă de dispreţ ori de respect, bagajele numeroase, cutiile de carton ale celei pe care comandantul o numea prinţesa, totul, până şi costumul curtenitorului ei cavaler, stârniseră şi mai mult veninul lui Hulot. Costumul necunoscutului înfăţişa un tablou exact al modei care prilejuise pe-atunci caricaturile de incroyabili. Închipuiţi-vă un personaj împopoţonat cu o haină ale cărei poale erau atât de scurte încât lăsau să se vadă vreo cinci-şase degete din vestă, şi cu pulpanele atât de lungi încât semănau cu o coadă de morun, termen folosit pe-atunci pentru a le denumi. O cravată enormă îi aşternea împrejurul gâtului atât de multe încreţituri, încât căpşorul ce ieşea din acest labirint de muselină mai că îndreptăţea comparaţia gastronomică a căpitanului Merle. Necunoscutul purta nişte pantaloni

strâmţi şi cizme a la Suvorov. O imensă camee albă şi albastră îi servea drept ac de cămaşă. Două lanţuri de ceas îi atârnau paralele la brâu; iar pletele-i, spânzurând ca nişte tirbuşoane pe laturile feţei, îi acopereau aproape toată fruntea. În sfârşit, ca ultim ornament, gulerul cămăşii, asemenea celui al hainei sale, se ridicau atât de sus, încât capul lui semăna cu un buchet de flori înfăşurat într-un cornet de hârtie. Adăugaţi la un asemenea potop de recuzite, ce se băteau cap în cap, fără să alcătuiască un ansamblu, nepotriveala burlescă dintre culoarea galbenă a pantalonilor, cea roşie a jiletcii, cea de scorţişoară a hainei, şi veţi avea imaginea exactă a bontonului căruia i se supuneau eleganţii pe la începutul Consulatului. Un atare costum, oricât de baroc, părea să fi fost inventat spre a servi drept dovadă de graţie şi spre a demonstra că nimic nu este suficient de caraghios pentru ca moda să nu izbutească a-l consacra. Cavalerul arăta ca un om de vreo treizeci de ani, dar de-abia împlinise douăzeci şi doi; îşi datora, poate, această înfăţişare fie destrăbălărilor, fie frământărilor epocii. În ciuda toaletei sale empirice, comportamentul lui dovedea o anume eleganţă în manierele după care se recunoaşte un om bine crescut. Când căpitanul ajunse lângă caleaşcă, muscadinul păru a-i pricepe intenţiile, şi i le favorizâ, încetinind pasul calului său; Merle, care-i aruncase o privire sardonică, întâlni una dintre acele feţe de nepătruns, deprinse, prin vicisitudinile Revoluţiei, să-şi ascundă toate emoţiile, chiar şi pe cele mai mărunte. În clipa când călătoarele zăriră vârful îndoit al vechii pălării triunghiulare şi epoletul căpitanului, o voce de o dulceaţă îngerească îl întrebă:

— Domnule ofiţer, sunteţi aşa de bun să ne spuneţi pe unde ne aflăm?

Există un farmec de nespus într-o întrebare pusă de o călătoare necunoscută, când până şi în cel mai neînsemnat cuvânt pare să se ascundă o întreagă aventură; iar dacă femeia, în temeiul slăbiciunii sale şi al unei anume

ignoranţe a lucrurilor, solicită vreo protecţie, ce bărbat nu-i tentat să făurească o poveste imposibilă, în care se şi vede copleşit de fericire? Aşa încât cuvintele „domnule ofiţer” şi felul politicos al întrebării treziră o tainică tulburare în inima căpitanului. Încercă s-o cerceteze mai bine pe călătoare şi fu cu totul dezamăgit, pentru că un blestemat de voal îi ascundea chipul; de-abia izbuti să-i zărească ochii care, prin pânza străvezie, străluceau ca două pietre de onix bătute de soare.

— Vă aflaţi acum la o leghe depărtare de Alençon, doamnă.

— Alençon?

Şi doamna cea necunoscută se răsturnă iar, sau mai degrabă se lăsă să alunece în fundul trăsurii, fără să mai răspundă ceva.

— Alençon? repetă cealaltă femeie, părând a se trezi. Veţi revedea locurile…

Îl privi pe căpitan şi tăcu. Merle, înşelat în nădejdea lui de-a o vedea pe frumoasa necunoscută, începu s-o cerceteze pe însoţitoarea ei. Era o fată de vreo douăzeci şi şase de ani, blondă, cu un trup drăguţ, cu acea culoare proaspătă în obraz, cu acea strălucire de sănătate ce caracterizează femeile din Valognes, din Bayeux şi de prin împrejurimile Alençonului. Privirile ochilor ei albaştri nu relevau multă inteligenţă, ci doar o anume fermitate amestecată cu duioşie. Era îmbrăcată cu o rochie de stofă obişnuită. Părul strâns sub o boneţică după moda din regiunea Caux a Normandiei şi fără nici o pretenţie da chipului ei o simplitate fermecătoare. Atitudinea sa, fără a avea nobleţea convenţională a saloanelor, nu era lipsită de acea demnitate naturală a unei tinere modeste care îşi putea privi tabloul vieţii sale trecute fără să găsească în el nici o faptă de care să se ruşineze. Dintr-o singură privire, Merle înţelese că această fiinţă era ca o floare de câmp care, transplantată într-o seră pariziană unde se concentrează atâtea lumini veştejitoare, nu-şi pierduse totuşi nimic din culorile-i pure,

ori din rustica-i prospeţime. Atitudinea naivă a tinerei fete şi modestia privirii sale îi arătară lui Merle că nu dorea să fie auzită ce spune. Într-adevăr, după ce el se depărtă, cele două necunoscute începură pe şoptite o conversaţie al cărei murmur abia ajungea până la urechile lui.

— Aţi plecat aşa de grăbită, spuse tânăra ţărancă, încât n-aţi avut timp nici să vă îmbrăcaţi cum trebuie. Frumos vă stă! Dacă mergem mai departe de Alençon, va trebui numaidecât să vă schimbaţi acolo îmbrăcămintea…

— Oh, oh! Francine! exclamă necunoscuta.

— Bine-i aşa?

— Uite, pentru a treia oară încerci să afli încotro şi de ce facem această călătorie.

— Am spus eu cât de cât ceva pentru care să mi se cuvină un asemenea reproş?..

— O, am băgat de seamă micul tău vicleşug! Din nevinovată şi simplă cum erai, ai căpătat oarecare viclenie la şcoala mea, începi să ai oroare de întrebări. Faci foarte bine, fetiţo. Dintre toate modurile obişnuite de a smulge un secret, acesta, după părerea mea, este cel mai prostesc.

— Ei bine, reluă Francine, de vreme ce nu vi se poate ascunde nimic, de ce nu recunoaşteţi, domnişoară Marie, că purtarea dumneavoastră ar trezi până şi curiozitatea unui sfânt? Ieri de dimineaţă n-aveaţi un ban, iar astăzi aveţi mâinile pline de aur; la Mortagne vi se dă diligenţa poştală jefuită, al cărei surugiu a fost omorât; sunteţi ocrotită de trupele guvernamentale şi vegheată de un bărbat pe care eu îl socotesc drept duhul rău al dumneavoastră…

— Cine, Corentin?.. întrebă tânăra necunoscută, accentuând cele două cuvinte prin două inflexiuni de voce pline de un dispreţ ce se revărsă până şi prin gestul cu care îl arătă pe cavaler. Ascultă, Francine, continuă ea, îţi aminteşti de Patriot, maimuţoiul pe care-l învăţaserăm să-l imite pe Danton şi care ne distra grozav?

— Da, domnişoară.

— Ei bine, ţi-era frică de el?

— Era legat.

— Păi şi Corentin are botniţă, fetiţo!

— Ne jucam cu Patriot ceasuri în şir, ştiu, zise Francine, dar, până la urmă, tot el izbutea să ne joace vreo festă.

Cu aceste cuvinte, Francine se ghemui în fundul trăsurii lângă stăpâna sa, îi luă mâinile pe care începu să i le strângă şi să i le alinte, spunându-i cu un glas plin de afecţiune:

— Dar dumneavoastră, domnişoară Marie, aţi înţeles ce vreau eu şi nu mi-aţi răspuns nimic. Cum de puteţi ca, la douăzeci şi patru de ore după acele lacrimi şi suferinţe, care pe mine m-au topit, oh, m-au topit de tot, să deveniţi dintr-odată de o veselie nebună, ca atunci când spuneaţi că o să vă omorâţi? De unde vine schimbarea asta? Am şi eu dreptul întrucâtva să vă cer socoteală despre sufletul dumneavoastră. Pentru că, înainte de al oricui altcuiva, sufletul dumneavoastră e al meu, căci nimeni, niciodată, n-are să vă iubească mai mult decât vă iubesc eu. Spuneţi-mi, domnişoară!

— Păi, Francine, oare nu vezi împrejurul nostru tot secretul veseliei mele? Priveşte vârfurile galbene ale acestor copaci în zare: niciunul nu-i la fel cu celălalt. Contemplându-i în depărtări, n-ai zice că sunt nişte vechi draperii ale unui castel? Priveşte dâmburile gardurilor acoperite de lăstărişuri, din dosul cărora se pot ivi în fiece clipă şuanii. Când mă uit la aceste tufărişuri, îmi pare că şi zăresc ţevi de puşcă. Îmi place primejdia aceasta nouă care ne înconjoară. Ori de câte ori drumul la o înfăţişare sumbră, mă gândesc că îndată vom şi auzi împuşcăturile; atunci, inima mi se înfioară, o senzaţie necunoscută mă cuprinde. Şi nu este nici tremurai pe care ţi-l dă frica, nici fiorul plăcerii; nu! e mai mult, e jocul a tot ceea ce se zbuciumă-n mine, e viaţa. Şi când n-am fost eu gata să mă bucur că-mi pot însufleţi o clipă viaţa?

— Ah, nu vreţi să-mi spuneţi nimic, rea ce sunteţi.

— Sfântă Fecioară, adăugă Francine, ridicând ochii cu durere spre cer, faţă de cine-şi va deschide inima, dacă până şi faţă de mine tace?

— Francine, reluă necunoscuta pe un ton grav, nu pot să-ţi împărtăşesc ceea ce am de făcut. De data aceasta e ceva îngrozitor.

— De ce să faci răul cu bună ştiinţă?

— Ce vrei? mă surprind adesea gândind ca şi cum aş avea cincizeci de ani şi comportându-mă ca şi cum aş mai avea încă tot cincisprezece! Tu ai fost totdeauna raţiunea mea, biată fată; dar, în problema de-acum, trebuie să-mi înăbuş conştiinţa… Şi, adăugă după o pauză, suspinând, nu izbutesc. Şi-atunci cum vrei să mai şi pun pe urmele mele un duhovnic aşa de aspru ca tine?

Şi o bătu duios pe mână.

— Eh, când v-am dojenit eu pentru vreo faptă? exclamă Francine. La dumneavoastră, până şi ceea ce e rău e frumos. Da, sfânta Anne din Auray, la care atâta mă rog pentru mântuirea dumneavoastră, are să vă ierte totul. Şi-apoi, oare nu mă aflu eu lângă dumneavoastră, fără ca nici măcar să ştiu încotro mergeţi?

Şi, în revărsarea ei de afecţiune, îi sărută mâinile.

— Dar poţi să mă părăseşti, răspunse Marie, dacă conştiinţa ta…

— Hai, stăpână, nu mai vorbiţi aşa, o întrerupse Francine, făcând un botişor supărat. Oh, nu vreţi să-mi spuneţi…?

— Nimic! zise tânăra domnişoară, cu voce hotărâtă. Să ştii însă că urăsc ceea ce trebuie să fac acum, mai mult decât îl urăsc chiar şi pe cel a cărui limbă de aur m-a determinat… Vreau să fiu sinceră şi să-ţi mărturisesc că nu m-aş fi potrivit dorinţelor lor, de n-aş fi întrezărit în această farsă vulgară un amestec de spaimă şi de plăcere care m-a ispitit. Şi-apoi, n-am vrut să plec de pe pământ fără a fi încercat să culeg florile în care mai nădăjduiesc, chiar dacă va trebui să pier! Dar să-ţi aminteşti, spre cinstea amintirii mele, că, dacă aş fi fost vreodată fericită, vederea cruntului lor cuţit

gata să cadă asupra capului meu nu m-ar fi făcut să accept vreun rol în această tragedie, pentru că este o tragedie… Acum, continuă necunoscuta, făcând un gest de dezgust, dacă cele hotărâte ar fi contramandate, m-aş arunca în apele Sarthei; şi n-ar fi o sinucidere, pentru că de fapt eu n-am trăit încă niciodată.

— O, iart-o, sfântă Fecioară din Auray!

— De ce ţi-e frică? Serbedele plictiseli ale vieţii casnice nu mă ispitesc, ştii şi tu. Asta-i rău pentru o femeie, însă sufletul meu şi-a făurit un mod de a simţi cu mult mai măreţ, în stare să îndure suferinţele cele mai grele. Aş fi fost, poate, ca şi tine, o fiinţă blajină. De ce m-am ridicat mai presus, sau de ce am coborât mai prejos de sexul meu? Ah, ce fericită e soţia generalului Bonaparte! Uite, eu voi muri tânără, dacă am şi ajuns să nu mă mai înspăimânt de plăcerile unei întâmplări în care se va bea sânge, cum spunea sărmanu-acela de Danton. Să uiţi însă ceea ce ţi-am spus acum; nu ţi-a vorbit decât femeia de cincizeci de ani. Slavă Domnului, copila de cincisprezece se va reîntoarce numaidecât.

Tânăra ţărancă se înfioară. Numai ea cunoştea firea clocotitoare şi pătimaşă a stăpânei sale; numai ea era iniţiată în misterele acestui suflet plin de avânturi, în sentimentele acestei fiinţe care, până atunci, privise cum viaţa trece pe nesimţite ca o umbră, vrând totuşi s-o prindă. După ce semănase cu amândouă mâinile, fără să recolteze nimic, această femeie rămăsese fecioară; dar, biciuită de o mulţime de doruri înşelate, obosită de o luptă fără adversar, ajunsese atunci, în deznădejdea ei, să prefere binele în locul răului, dacă binele se înfăţişa ca o plăcere; răul în locul binelui, dacă răul oferea puţină poezie; mizeria în locul mediocrităţii, ca pe un lucru mai de preţ; primejdia sumbră şi necunoscută a morţii, în locul unei vieţi sărace în speranţe sau chiar în suferinţe. Niciodată nu se îngrămădise la un loc atâta pulbere de puşcă gata să explodeze, niciodată atâtea comori gata să fie mistuite de

iubire, în sfârşit, niciodată vreo fiică a Evei nu fusese plămădită cu mai mult aur în lutul ei. Asemeni unui înger pământean, Francine veghea asupra acestui suflet, în care ea adora desăvârşirea, crezând că îndeplineşte un mesaj ceresc dacă îl menţine în corul serafimilor, de unde i se părea surghiunit spre a ispăşi vreun păcat de trufie.

— Iată clopotniţa din Alençon, spuse cavalerul, apropiindu-se de trăsură.

— O văd, răspunse scurt tânăra doamnă.

— Ah! bun! spuse el, îndepărtându-se cu supunere servilă, în ciuda unei vădite nemulţumiri.

— Mână, mână cât mai iute, spuse doamna către surugiu. Acum nu mai există nici o primejdie. Mână la trap întins, ba chiar la galop, dacă se poate. Nu ne aflăm, oare, pe caldarâmul din Alençon?

Când trecură prin faţa comandantului, ea îi strigă cu o voce caldă:

— Ne revedem la han, comandante. Vă aştept.

— S-a făcut, răspunse comandantul.

„La han! Vă aştept. Aşa-i vorbeşti mata unui şef de demi-brigadă?..” Şi scutură pumnul după trăsura ce duruia în goană pe drum.

— Să nu crâcniţi, comandante, gradul dumneavoastră de general se află în mâneca ei, spuse râzând Corentin, care se străduia să dea galop calului ca să ajungă din urmă trăsura.

— Ah, n-am să mă las eu cotoit de enoriaşii ăştia, mormăi Hulot către cei doi prieteni ai săi. Mai degrabă mi-aş zvârli haina de general într-un şanţ, decât s-o capăt dintr-un pat. Ce-or vrea orătăniile astea? Voi pricepeţi ceva?

— O, da! zise Merle, eu ştiu că aceasta-i femeia cea mai frumoasă pe care am văzut-o vreodată! Cred că înţelegeţi greşit metafora. Poate că-i chiar soţia primului-consul?

— Aş! Soţia primului-consul e bătrână, iar asta-i tânără, răspunse Hulot. De altminteri, ordinul pe care I-am primit de la ministru mă informează că se numeşte domnişoara de Verneuil. E o fostă. Ce, nu mă pricep eu la de-astea? Înainte

de Revoluţie, toate practicau meseria asta; pe-atunci, în doi timpi şi trei mişcări, ajungeai şef de demi-brigadă; nu trebuia decât să ştii cum să le spui de vreo două-trei ori: Inima mea!

VIII.

Pe când fiecare soldat, ca să folosim expresia comandantului, lărgea compasul, cumplita trăsură ce slujea de diligenţă ajunse repede la hanul Trei mauri, situat la jumătatea străzii principale din Alençon. Zgomotul de fierărie pe care-l făcea informa haraba îl scosese pe hangiu în pragul uşii. Sosirea diligenţei la hanul Trei mauri era o întâmplare de care nimeni din Alençon n-ar fi trebuit să se mire; dar groaznicul eveniment de la Mortagne făcu ca ea să fie înconjurată de atâta lume, încât cele două călătoare, ca să scape de curiozitatea generală, intrară repede în bucătărie, inevitabila anticameră a hanurilor din întregul Vest; hangiul tocmai se pregătea să le urmeze, după ce cercetase trăsura, când surugiul îl luă de braţ.

— Atenţiune, cetăţene Brutus, spuse el, suntem urmaţi de-o escortă de albaştri. Întrucât nu există nici un alt şef şi nici o recomandaţie oficială scrisă, eu însumi ţi le dau în seamă pe aceste cetăţence; şi-ţi vor plăti, fireşte, ca fostele prinţese; aşa că…

— Aşa că o să bem pe curând un pahar de vin împreunĂ. Flăcăule, îi spuse hangiul.

După ce aruncă o privire asupra bucătăriei afumate şi asupra unei mese pline de sânge de carne crudă, domnişoara de Verneuil se refugie, sprintenă ca o păsărică, în sala de alături, îngrozită de aspectul şi de mirosurile din bucătărie, precum şi de curiozitatea unui bucătar murdar şi-a unei muieruşti grase care o şi cercetaseră cu atenţie.

— Cum să facem, nevastă? spuse hangiul. Cine naiba s-ar fi gândit că o să avem atâta omenet tocmai acuma? Până s-apuc eu să-i pregătesc o masă ca lumea, femeia aceea are să-şi piardă răbdarea. Pe legea mea, mi-a venit o idee:

întrucât par persoane de neam, ce-ar fi să le propun să ia masa împreună cu cei pe care-i avem colo sus, ce zici?

Când hangiul se uită după noua sosită, n-o mai văzu decât pe Francine, căreia îi spuse în şoaptă, conducând-o în fundul bucătăriei, în partea dinspre curte, ca să fie mai departe de cei ce ar fi putut să-l audă:

— Dacă doamnele vor să fie servite mai acătării, lucru de care de altminteri nici nu mă îndoiesc, am gata pregătită pentru o doamnă şi pentru fiul ei o masă foarte bună. Călătorii aceştia nu se vor opune, de bună-seamă, să-şi împartă dejunul cu dumneavoastră, adăugă el cu un aer tainic. Sunt persoane de vază.

Nici nu-şi isprăvise bine ultima frază, când hangiul se simţi bătut pe spate uşor cu o coderie de biciuşcă; se întoarse brusc şi văzu îndărătul lui un om mic şi îndesat, ieşit fără zgomot dintr-o cămăruţă de-alături, şi a cărui apariţie îi îngheţase de spaimă pe femeia cea grasă, pe bucătar şi pe ajutorul lui. Când întoarse capul, hangiul îngălbeni. Bondocul îşi scutură pletele ce-i acopereau cu totul fruntea şi ochii, se ridică în vârful picioarelor, ca să ajungă la urechea hangiului, şi-i spuse:

— Ştii ce-nseamnă o prostie sau o denunţare, şi cam ce culoare are moneda cu care plătim noi. Suntem darnici…

Şi la aceste cuvinte adăugă un gest ce constituia prin sine însuşi un comentariu înfricoşător. Deşi Francine n-avu cum să-l vadă pe cruntul personaj, ascuns pe după trupul vânjos al hangiului, ea prinse câteva cuvinte din frazele mormăite de el şi rămase ca lovită de trăsnet auzind sunetele răguşite ale unui glas breton. În clipa aceea de spaimă generală, ea se repezi către scundac. El, însă, parcă lunecând cu agilitatea unui animal sălbatic, ieşise printr-o uşă laterală ce da spre curte. Francine se gândi că vor fi înşelat-o urechile, mai ales că nu zări decât blana neagră-roşcată a unui urs de mărime mijlocie. Nedumerită, alergă la fereastră. Prin geamurile îngălbenite de fum, îl privi pe necunoscutul ce se ducea cu pas târşâit către grajd, înainte

de a intra în grajd, el îndreptă doi ochi negri spre catul de sus al hanului şi, de-acolo, către trăsură, ca şi cum ar fi vrut să-i împărtăşească vreunui prieten o observaţie importantă în legătură cu acea trăsură. În ciuda cojocului său de capră, în urma acestei mişcări ce-i îngădui să distingă faţa scundacului, Francine recunoscu îndată, şi după biciu-i enorm, şi după mersu-i târşit, deşi sprinten la nevoie, pe şuanul poreclit Marche-ŕ-Terre; îl urmări cu privirile, destul de greu însă, în umbra din grajd, unde el se culcă în paie aşezându-se într-o poziţie care să-i îngăduie să observe tot ce se petrecea în han. Marche-ŕ-Terre se ghemuise în aţa fel încât, ţi de departe, ţi de-aproape, chiar ţi iscoada cea mai dibace l-ar fi luat cu uţurinţă drept un dulău de cărăuş, făcut covrig şi dormind cu botul pe labe. Comportarea lui Marche-ŕ-Terre îi dovedea Francinei că şuanul n-o recunoscuse. Or, în împrejurările delicate în care se afla stăpâna sa, ea nu ştiu dacă ar trebui să se bucure sau să se întristeze. Dar legătura misterioasă dintre ameninţarea făcută de şuan şi propunerea hangiului, ofertă destul de obişnuită la birtaşi, care caută totdeauna să scoată două măcinişuri dintr-un sac, îi stârni curiozitatea; părăsi fereastra murdară de unde privise grămada informă şi neagră care, în întuneric, îi indica locul ocupat de Marche-ŕ-Terre, se întoarse către hangiu şi-l văzu în atitudinea unui om care a făcut un pas greşit şi nu ştie cum să mai dea îndărăt. Vorbele şuanului îl împietriseră pe bietul om. Toată lumea, în Vest, cunoştea groaznicele rafinamente ale torturilor cu care-i pedepseau vânătorii regelui pe cei doar bănuiţi de vreo indiscreţie; aşa încât hangiului i se părea că şi simte pe gât cuţitele lor. Bucătarul privea cu spaimă vatra focului, unde adesea şuanii încălziseră picioarele celor care-i denunţaseră. Femeiuşcă cea grasă ţinea un cuţit de bucătărie într-o mână, în cealaltă un cartof pe jumătate curăţat, şi se uita năucă la soţul ei. În sfârşit, ajutorul de bucătar, nedumerit, încerca să afle secretul, de care habar n-avea, al acestei spaime tăcute. Curiozitatea Francinei

spori, firește, la vederea acestei scene mute, al cărei principal actor era văzut de toți, cu toate că nu se afla de față. Tânăra fată se simți mândră de teribila putere a șuanului și, deși nu sta în firea ei cuminte să săvârșească meschinării de slujnică, de data aceasta era mult prea interesată să dezlege misterul, ca să nu profite de avantajele pe care le avea.

— Ei bine, domnișoara primește propunerea dumneavoastră, spuse ea cu gravitate către hangiu, care păru că tresare din somn la aceste cuvinte.

— Care? întrebă el, cu o uimire reală.

— Care? întrebă Corentin, intrând pe ușă.

— Care? întrebă domnișoara de Verneuil.

— Care? întrebă un al patrulea personaj, ce se afla pe ultima treaptă a scării și care veni grăbit în bucătărie.

— Ei bine, să luăm masa împreună cu persoanele dumneavoastră de vază, răspunse Francine nerăbdătoare.

— De vază, repetă cu o voce acră și ironică personajul care venise pe scară. Așa ceva, dragul meu, mi se pare o glumă proastă de hangiu; dar, dacă aceasta-i tânăra cetățeancă pe care vrei să ne-o faci tovarășă de masă, ar trebui să fie cineva nebun să refuze, preacinstite hangiu, spuse el, privind-o pe domnișoara de Verneuil. În lipsa mamei mele, accept, adăugă apoi, bătându-l pe umăr pe birtașul încremenit.

Grațioasa nesocotință a tinereții mască trufia obraznică a cuvintelor lui, care firește că atraseră atenția tuturor actorilor acelei scene asupra noului personaj. Hangiul luă atunci atitudinea lui Pilat când încerca să-și spele mâinile de moartea lui Iisus Cristos, se dete cu câțiva pași îndărăt către dolofana-i soție și-i spuse la ureche:

— Ești martoră că, dacă se întâmplă vreo nenorocire, eu n-am nici o vină. Dar, până una alta, adăugă el și mai încet, du-te să-l previi despre toate astea pe domnul Marche-ŕ-Terre.

Călătorul, un tânăr de talie mijlocie, purta o haină albastră, nişte jambiere mari, negre, înalte până sub genunchi, şi pantaloni de pânză tot albaştri. Uniforma aceasta simplă şi fără epoleţi era purtată de elevii Şcolii Politehnice. Dintr-o singură privire, domnişoara de Verneuil ştiu să distingă sub costumul acela sobru formele elegante şi acel nu ştiu ce care indică o nobleţe înnăscută. Destul de banală la întâia vedere, figura tânărului se făcea numaidecât remarcată prin conformaţia câtorva trăsături care vădeau un suflet capabil de lucruri mari. Faţa smeadă, părul blond şi inelat, ochii albaştri strălucitori, nasul fin, mişcările degajate, întreaga lui înfăţişare dovedea şi o viaţă călăuzită de sentimente înalte, şi obişnuinţa de a comanda. Semnele cele mai caracteristice ale firii sale se aflau însă în bărbia-i ŕ la Bonaparte ţi în buza-i inferioară care se îmbina cu buza superioară conturând acea curbă graţioasă a frunzei de acantă de sub capitelul corintian. În aceste două trăsături, natura pusese un farmec irezistibil.

— Tânărul acesta este mult prea distins pentru un republican, îşi zise domnişoara de Verneuil.

A vedea toate acestea dintr-o aruncătură de ochi, a se simţi cuprinsă de dorinţa de a plăcea, a înclina gingaş capul într-o parte, a zâmbi cochet, a arunca una dintre acele priviri galeşe care ar aprinde până şi-o inimă moartă pentru iubire; a-şi pleca ochii lungi şi negri sub pleoapele mari ale căror gene dese şi întoarse trasară o linie neagră deasupra obrajilor; a căuta sunetele cele mai melodioase ale glasului spre a da un farmec ameţitor banalei fraze: „Vă suntem foarte îndatorate, domnule”; toată această manevră nu ceru măcar atâta timp cât este necesar pentru a o descrie. Apoi, domnişoara de Verneuil, adresându-se hangiului, întrebă care este apartamentul ei, urcă scara şi dispăru, împreună cu Francine, lăsând străinului sarcina să ghicească dacă răspunsul ei exprima o acceptare sau un refuz.

— Cine-i femeia asta? îl întrebă atunci elevul de la Şcoala Politehnică pe hangiul nemişcat şi tot mai uluit.

— Este cetăţeana Verneuil, o fostă, răspunse acru Corentin, măsurându-l pe tânăr cu gelozie! Ce vrei cu ea?

Necunoscutul, fredonând un cântec republican, ridică trufaş capul spre Corentin. Cei doi tineri se priviră o clipă ca doi cocoşi gata să se încaiere, şi privirea aceasta făcu să izbucnească între ei o ură veşnică. Pe cât de sinceri erau ochii albaştri ai militarului, pe-atât se arătau de plini de răutate şi de prefăcătorie ochii verzi ai lui Corentin; unul poseda prin naştere manierele nobile, celălalt n-avea decât nişte ifose insinuante: unul se avânta, celălalt se strecura; unul impunea respect, celălalt se străduia să-l obţină; unul părea că spune: „Să cucerim! a celălalt: „Să împărţim”.

— Cetăţeanul du Gua Saint-Cyr e aici? zise un ţăran, intrând în salon.

— Ce vrei de la el? răspunse tânărul, venind către ţăran.

Ţăranul îl salută până la pământ şi îi înmână o scrisoare pe care tânărul politehnician, după ce o citi, o aruncă în foc. Drept orice răspuns, înclină din cap, iar ţăranul plecă.

— Pe cât se pare, vii de la Paris, cetăţene? spuse atunci Corentin, apropiindu-se de străin, cu o oarecare dezinvoltură în gesturi şi cu un aer mieros şi slugarnic, ce părură a-i fi de nesuportat cetăţeanului du Gua.

— Da, răspunse el scurt.

— Şi, fără îndoială, ţi s-a făgăduit vreun grad în artilerie?

— Nu, cetăţene, în marină.

— A, te duci la Brest? întrebă Corentin pe un ton nepăsător.

Dar tânărul marinar făcu brusc stânga-mprejur, fără să-şi dea osteneala să răspundă, şi spulberă repede frumoasele speranţe pe care înfăţişarea sa o făcuse pe domnişoara de Verneuil să le nutrească. Se interesă de mâncăruri cu o plăcere copilărească, îl întrebă pe bucătar şi pe hangiţă despre felul cum le gătiseră, se minună de obiceiurile din provincie, ca un parizian smuls din fermecata lui găoace, manifestă nişte sclifoseli de domnişorică şi, în sfârşit, arătă cu atât mai puţin caracter cu cât înfăţişarea şi manierele lui

păreau a dovedi mai mult. Corentin zâmbi a silă, văzându-l ce strâmbătură făcu atunci când gustă cel mai bun cidru din Normandia.

— Ptiu! exclamase el, cum puteţi să înghiţiţi aşa ceva, oameni buni? Există prin părţile astea destule lucruri de băut şi de mâncat! Republica are mare dreptate să nu se-ncreadă într-o provincie unde strugurii se culeg bătându-i cu prăjina şi unde călătorii sunt pândiţi şi împuşcaţi pe drumuri. Nu cumva să ne mai puneţi pe masă vreo carafă cu doctoria asta; daţi-ne nişte vin adevărat, de Bordeaux, alb sau roşu. Şi, mai cu seamă, vedeţi dacă a fost făcut focul cum trebuie colo sus! Oamenii ăştia îmi fac impresia că au cam rămas în urmă cu civilizaţia. Ah! reluă el, suspinând, nu există decât un Paris pe lume, şi-i mare păcat că nu poate fi luat pe mare! Cum, măi stricăsos, spuse el bucătarului, torni oţet în tocana asta de pui, când ai lămâi acolo?!.. Iar dumneavoastră, doamnă hangiţă, mi-aţi dat nişte cearceafuri aşa de groase, încât n-am putut să-nchid ochii toată noaptea.

Pe urmă, începu să se joace cu un baston solid, executând cu o atenţie copilărească nişte mişcări care, prin mai multa sau mai puţina lor desăvârşire şi abilitate, demonstrau treapta mai mult sau mai puţin onorabilă pe care un tinerel o deţinea în clasa incroyabililor.

— Şi cu muscadini ca ăsta, îi spuse Corentin confidenţial hangiului, iscodindu-i chipul, vor să refacă marina Republicii?

— Individul ăsta, spunea tânărul marinar la urechea hangiţei, e vreo iscoadă de-a lui Fouché, are pecetea poliţiei gravată pe chip şi aş jura că pata care i se mai vede pe bărbie e de prin noroaiele Parisului. Dar, la o pisică bună, un bun…

În acea clipă, o doamnă, în întâmpinarea căreia marinarul se îndreptă cu toate semnele unui respect vădit, intră în bucătăria hanului.

— Scumpă mamă, spuse el, iată-te în sfârşit. Mi se pare că, în lipsa ta, am recrutat nişte comeseni.

— Comeseni? Ce nebunie! îi răspunse ea.

— Este domnişoara de Verneuil, adăugă el în şoaptă.

— A pierit pe eşafod, după dezastrul de la Savenay; venise la Mans, ca să-l salveze pe fratele ci, prinţul de Loudon, îi spuse tare mama sa.

— Vă înşelaţi, doamnă, zise Corentin dulce, accentuând cuvântul doamnă; există două domnişoare de Verneuil, marile case au totdeauna mai multe ramuri.

Străina, surprinsă de o asemenea familiaritate, se trase înapoi cu câţiva paşi, ca pentru a-i cerceta pe neaşteptatul interlocutor; îşi opri asupra lui ochii negri, plini de acea perspicacitate rapidă, atât de firească la femei, şi păru că vrea să descopere cu ce scop afirmase el existenţa domnişoarei de Verneuil. În acelaşi timp, Corentin, cercetând-o pe doamnă cu coada ochiului, o despuia de toate bucuriile maternităţii, pentru a i le acorda pe cele ale dragostei; galant, el îi refuza fericirea de-a avea un fiu de douăzeci de ani unei femei al cărei ten minunat, ale cărei sprâncene arcuite şi destul de lungi, ale cărei gene încă tinereşti constituiră obiectul admiraţiei lui, şi al cărei păr negru şi îmbelşugat, despărţit în două printr-o cărare pe mijloc, scotea în evidenţă frumuseţea unui cap inteligent. Uşoarele riduri de pe frunte, departe de a dezvălui anii, trădau pasiuni tinereşti; şi, dacă ochii pătrunzători erau uşor adumbriţi, nu se ştia dacă această umbră se datora oboselii călătoriei sau prea desei frecventări a plăcerilor. În sfârşit, Corentin observă că necunoscuta era îmbrăcată cu o manta de stofă englezească şi că aspectul pălăriei sale, fără îndoială străină, nu se încadra în niciuna dintre modele denumite greceşti, care pe-atunci dominau încă toaletele pariziene. Corentin era o fiinţă înclinată din fire să presupună totdeauna răul, mai degrabă decât binele, aşa încât îşi făuri pe dată o sumedenie de gânduri în legătură cu civismul celor doi călători. La rându-i, doamna, care şi ea

îşi făcuse cu tot atâta rapiditate observaţiile sale asupra persoanei lui Corentin, se întoarse către fiul ei cu un aer semnificativ, destul de precis tălmăcit prin cuvintele: „Cine-i caraghiosul ăsta? E de teapa noastră? u La întrebarea aceasta, pusă în gând, tânărul marinar răspunse printr-o atitudine, printr-o privire şi printr-un gest cu mâna care spuneau: „Nu ştiu, pe legea mea, nimic, şi-mi pare încă şi mai suspect decât crezi”. Pe urmă, lăsând mamei sale sarcina să dezlege misterul, se întoarse către hangiţă şi-i spuse la ureche:

— Încearcă să afli cumva cine este zevzecul ăsta, dacă o însoţeşte într-adevăr pe acea domnişoară, şi pentru ce.

— Aşadar, zise doamna du Gua, privindu-l pe Corentin, tu, cetăţene, eşti sigur că domnişoara de Verneuil există?

— Există tot atât de sigur, în carne şi în oase, doamnă, ca şi cetăţeanul du Gua Saint-Cyr.

Răspunsul ascundea în sine o ironie adâncă, al cărei tâlc nu-l cunoştea decât doamna, şi oricare alta, în locul ei, s-ar fi zăpăcit. Fiul său îl privi deodată ţintă pe Corentin, care-şi scotea calm ceasul, fără să pară că s-ar gândi cumva la tulburarea pe care o pricinuise răspunsul lui. Doamna, neliniştită şi curioasă să afle cât mai repede dacă fraza ascundea vreo viclenie sau dacă nu cumva se datora numai întâmplării, îi spuse lui Corentin, cu aerul cel mai natural:

— Dumnezeule, ce nesigure sunt drumurile! Pe noi ne-au atacat şuanii dincolo de Mortagne. Fiul meu era cât pe-aci să-şi piardă zilele acolo; pe când mă apăra, două gloanţe i-au trecut prin pălărie.

— Cum, doamnă, dumneavoastră eraţi în poştalionul pe care l-au prădat briganzii, cu toate că era escortat, şi care chiar acum a fost adus aici? Atunci dumneavoastră trebuie să cunoaşteţi trăsura! Mi s-a spus, când am trecut prin Mortagne, că şuanii care au atacat diligenţa erau în număr de două mii şi că toată lumea a pierit, chiar şi călătorii. Ia uite cum se scrie istoria!

Tonul flecar pe care-l luă Corentin şi aerul lui nerod îl făcură în acea clipă să semene perfect cu vreun băştinaş de prin vreun fund de provincie, care recunoştea cu durere falsitatea unei noi politici. „Vai, doamnă, continuă el, dacă aşa de aproape de Paris sunt asasinaţi călătorii, gândiţi-vă ce primejdioase trebuie să fie drumurile din Bretania! Pe legea mea, mai bine mă-ntorc la Paris, nu mai am chef să merg mai departe.”

— Domnişoara de Verneuil e frumoasă, e tânără? întrebă doamna, cuprinsă de un gând subit, adresându-se hangiţei.

În acea clipă, hangiul întrerupse conversaţia, ale cărei înţelesuri ascundeau o anume cruzime pentru cele trei personaje, anunţând că masa a fost pusă. Tânărul marinar îi oferi mamei sale mâna, cu o familiaritate prefăcută, ce confirma bănuielile lui Corentin, căruia îi spuse destul de tare, pe când se îndrepta spre scară:

— Cetăţene, dacă o însoţeşti pe cetăţeanca Verneuil şi dacă ea acceptă propunerea hangiului, nu te sfii…

Deşi cuvintele acestea fură rostite pe un ton rece şi prea puţin îmbietor, Corentin urcă. Tânărul strânse cu putere mâna doamnei şi, când se aflară la o depărtare de vreo şapte-opt paşi de parizian:

— Iată, şopti el, la ce primejdii lipsite de glorie ne expun hotărârile tale necugetate! Dacă vom fi descoperiţi, cum vom izbuti să scăpăm? Şi ce rol mă faci să joc?

Tustrei intrară într-o încăpere destul de mare. Nu era nevoie să fi umblat prea mult prin Vest ca să-ţi dai seama că hangiul, pentru a-şi găzdui oaspeţii, pusese la bătaie tot ce avea mai de preţ şi desfăşurase un lux cu totul neobişnuit. Masa era servită destul de îngrijit. Un foc straşnic alungase răceala din odăi. În sfârşit, faţa de masă, scaunele, vesela nu erau chiar murdare. Aşa încât Corentin înţelese că hangiul se făcuse, spre a ne servi de o expresie populară, luntre şi punte, ca să fie pe placul străinilor.

— Deci, îşi zise spionul, aceste persoane nu sunt ceea ce vor să pară. Neicuşorul ăsta e isteţ; îl socoteam un

prostănac, însă acum îl cred tot atât de dibaci ca şi mine.

Tânărul marinar, mama sa şi Corentin o aşteptară pe domnişoara de Verneuil, pe care hangiul se duse s-o anunţe. Frumoasa călătoare nu se arătă însă. Politehnicianului nu-i prea venea să creadă că ea ar face nazuri, se ridică fredonând Să veghem la salvarea Imperiului şi se îndreptă spre camera domnişoarei de Verneuil, stăpânit de ambiţia de a înfrânge reticenţele invitatei şi de a o aduce cu el. Poate că voia să-şi limpezească bănuielile ce-l frământau, sau poate că îşi încerca faţă de această necunoscută puterea pe care orice bărbat are pretenţia s-o exercite asupra unei femei frumoase.

— Dacă ăsta e republican, îşi zise Corentin când îl văzu ieşind, primesc să fiu spânzurat! Are în umeri mişcările oamenilor de la curte… Iar dacă asta-i maică-sa, îşi mai zise el, privind-o pe doamna du Gua, eu sunt papa de la Roma! Îi ţin de şuani. Ia să cercetăm noi cam care li-i calitatea.

IX.

Nu peste mult timp, uşa se deschise şi tânărul marinar apăru, ţinând-o de mână pe domnişoara de Verneuil, pe care-o conduse la masă cu o satisfacţie plină de curtoazie. Ora ce se scursese nu trecuse zadarnic pentru diavol. Ajutată de Francine, domnişoara de Verneuil se înarmase cu un costum de călătorie mult mai de temut, poate, decât o toaletă de bal. Simplitatea lui avea acel farmec ce izvorăşte din arta cu care o femeie, suficient de frumoasă ca să se poată lipsi de podoabe, ştie să-şi reducă toaleta până la a o face doar un ornament secundar. Purta o rochie verde, bine croită, şi un spenţer37 împodobit cu brandenburguri, care îi reliefau formele trupului cu o ostentaţie cam nepotrivită unei tinere fete, şi lăsau să i se vadă talia zveltă, pieptul suplu şi mişcările graţioase. Intră zâmbitoare, cu acea gingăşie firească femeilor care pot să arate o gură trandafirie cu dinţi frumoşi şi sclipitori ca porţelanul, iar pe obraji două gropiţe dulci, ca de copil. Fără gluga care, la întâia ei apariţie la han, o ascunsese aproape cu totul

privirilor tânărului marinar, ea ştiu cu iscusinţă să se folosească de miile de artificii mărunte, atât de neînsemnate în aparenţă, prin care o femeie face să strălucească şi să fie admirate toate farmecele şi toate gingăşiile chipului ei. Armonia dintre manierele şi toaleta sa o întinereau atât de mult, încât doamna du Gua se socoti exagerată dându-i douăzeci de ani. Cochetăria acelei toalete, făcută evident pentru a plăcea, e de la sine înţeles că insuflă multe nădejdi tânărului; domnişoara de Verneuil însă îl salută cu o uşoară înclinare din cap, fără să se uite la el, şi păru a-l părăsi cu o nepăsare distratã, care îl descumpăni. Rezerva domnişoarei nu păru, în ochii străinilor, nici ca o precauţie, nici ca o cochetărie, ci mai degrabă ca o indiferenţă, firească ori prefăcută. Expresia de nevinovăţie pe care călătoarea ştiu s-o dea feţei sale o făcu de nepătruns. Ea nu lăsă să se întrevadă că ar urmări vreun triumf anume şi părea înzestrată cu acele maniere frumoase ce seduc şi care şi amăgiseră amorul-propriu al junelui marinar. Aşa încât acesta se reaşeză, cu o oarecare ciudă, pe scaunul lui.

Domnişoara de Verneuil o luă pe Francine de mână şi, adresându-se doamnei du Gua:

— Doamnă, spuse, cu un glas alintător, veţi avea oare bunătatea să îngăduiţi acestei fete, care pentru mine este mai degrabă o prietenă decât o slujnică, să ia masa împreună cu noi? În vremurile acestea de prăpăd, devotamentul nu se poate plăti decât cu inima şi, de altfel, oare nu aceasta-i tot ce ne-a mai rămas?

Doamna du Gua răspunse ultimei fraze, rostită în şoaptă, printr-o jumătate de reverenţă puţin cam ceremonioasă, care dezvăluia nemulţumirea ei de a fi întâlnit o femeie atât de frumoasă. Apoi, aplecându-se spre urechea fiului său:

— Oh, vremuri de prăpăd, devotament, doamnă şi slujnică! spuse ea; asta nu-i domnişoara de Verneuil, trebuie să fie vreo fată trimisă de Fouché.

Oaspeţii tocmai se aşezau la masă, când domnişoara de Verneuil îl zări pe Corentin, care continua să supună unei analize severe pe cei doi necunoscuţi, destul de îngrijoraţi de privirile lui:

— Cetăţene, îi spuse ea, fără îndoială că eşti prea bine crescut ca să-mi urmăreşti în felul acesta fiecare pas. Trimiţându-mi părinţii la eşafod, Republica n-a avut mărinimia să-mi dea un tutore. Dacă, printr-o nemaipomenită galanterie cavalerească, m-ai întovărăşit, fără voia mea – şi scoase un suspin – sunt hotărâtă să nu îngăduiesc ca grijile ocrotitoare cu care eşti aşa de darnic să ajungă să-ţi pricinuiască vreo stânjeneală. Aici sunt în siguranţă, poţi, deci, să mă părăseşti.

Şi-i aruncă o privire cruntă şi dispreţuitoare. Fu înţeleasă: Corentin îşi reprimă un surâs care aproape că-i încreţise colţurile buzelor viclene şi o salută respectuos.

— Cetăţeană, spuse el, pentru mine va fi întotdeauna o cinste să te slujesc. Frumuseţea este singura regină pe care un adevărat republican poate s-o slujească bucuros!

Când îl văzu plecat, ochii domnişoarei de Verneuil străluciră de o bucurie aşa de naivă, o privi pe Francine cu un zâmbet de înţelegere plin de atâta fericire, încât doamna du Gua, din prudentă cum era, devenind geloasă, se simţi înclinată să-şi alunge bănuielile pe care frumuseţea desăvârşită a domnişoarei de Verneuil i le provocase.

— Poate că este într-adevăr domnişoara de Verneuil, spus ea la urechea fiului său.

— Dar escorta? îi răspunse tânărul, pe care ciuda îl făcea înţelept. Oare domnişoara e prizonieră sau protejată, prietenă sau vrăjmaşă a regimului?

Doamna du Gua clipi din ochi, ca pentru a spune că va şti ea să lămurească repede acest mister. Plecarea lui Corentin păru, totuşi, că domolise neîncrederea marinarului, al cărui chip îşi pierdu expresia severă, şi se uită spre domnişoara de Verneuil cu nişte priviri în care se vădea o dragoste nestăpânită pentru femei, fără respectuoasa înflăcărare a

unui început de afecţiune. Tânăra deveni atunci, şi mai circumspectă şi îşi îndreptă toate cuvintele prietenoase numai către doamna du Gua. Tânărul, mâniindu-se pe sine însuşi, încercă, în amarnica-i ciudă, să se prefacă şi el tot atât de nepăsător. Domnişoara de Verneuil nu păru să bage de seamă schimbarea lui şi se arătă simplă – fără sfiiciune, rezervată – fără prefăcătorie. Aşadar, întâlnirea acestor persoane, ce nu păreau menite să se împrietenească, nu stârni vreo simpatie deosebită. Ba chiar se făcu simţită un fel de stânjeneală care spulbera întreaga plăcere la care domnişoara de Verneuil şi tânărul marinar se aşteptau cu o clipă mai înainte. Femeile însă păstrează între ele un tact atât de minunat al convenienţelor, nişte legături aşa de intime sau dorinţa unor emoţii atât de vii, încât totdeauna ştiu cum să spargă gheaţa în atare împrejurări. Dintr-o dată, de parcă cele două frumoase convive ar fi avut acelaşi gând, începură să-l tachineze pe unicul lor cavaler, întrecându-se să-i arunce tot felul de ironii, de aluzii şi de drăgălăşenii; această preocupare comună le făcea să se simtă mai în largul lor. O privire ori un cuvânt care, scăpat în clipele de stânjeneală, capătă un anume sens, deveneau acum fără importanţă. Pe scurt, după o jumătate de oră, cele două femei, oricât de duşmance în taină, părură a fi cele mai bune prietene de pe lume. Tânărul marinar se surprinse atunci înciudându-se din pricina glumelor domnişoarei de Verneuil, tot atâta cât se supărase de rezerva ei de mai înainte. Era aşa de contrariat, încât regreta, cu o mânie surdă, că a acceptat să-şi împartă masa cu ea.

— Doamnă, spuse domnişoara de Verneuil către doamna du Gua, fiul dumneavoastră e totdeauna trist a acum?

— Domnişoară, răspunse el, mă întrebam la ce oare serveşte o fericire ce se va spulbera în curând. Secretul mâhnirii mele provine din prea via plăcere pe care-o simt.

— Ia uite, observă ea râzând, ce madrigaluri, în care se simte mai degrabă curtea regală, decât Şcoala Politehnică!..

— N-a făcut decât să exprime un gând destul de firesc, domnişoară, spuse doamna du Gua, care avea motivele ei s-o facă pe necunoscută puţin bănuielnică.

— Atunci, hai, râdeţi! reluă domnişoara de Verneuil, zâmbindu-i tânărului. Cum sunteţi, oare, când plângeţi, dacă ceea ce vă place să numiţi o fericire vă întristează aşa?

Zâmbetul ei, însoţit de o privire provocatoare ce spulbera armonia acelei măşti de candoare, îi dădu iar oarecare speranţă marinarului. Dar, conform cu firea sa, care o îndeamnă pe femeie totdeauna să facă fie prea mult, fie prea puţin, domnişoara de Verneuil părea când cucerită de junele politehnician printr-o scurtă privire în care ardeau fermecătoare făgăduieli de iubire, când opunea deodată galantelor lui expresii o reţinere rece şi severă; viclenie banală, sub care femeile îşi ascund adevăratele simţăminte. O clipă, una singură, în care fiecăruia i se păruse că-l va putea surprinde pe celălalt cu pleoapele coborâte, ei îşi comunicară adevăratele gânduri; îşi ascunseră însă privirile cu tot atâta repeziciune cu câtă îşi dezvăluiseră acea lumină ce le tulbură sufletele fulgerându-le.

Stânjeniţi de faptul că îşi spuseseră atâtea lucruri printr-o singură privire, nu mai îndrăzniră să se uite unul la altul. Domnişoara de Verneuil, dornică să-i arate necunoscutului că se înşală, se închise iarăşi într-o politeţe rece, şi păru chiar că abia aşteaptă sfârşitul mesei.

— Domnişoară, trebuie să fi suferit mult în închisoare? o întrebă doamna du Gua.

— Vai, doamnă, mi se pare că nici n-am încetat să fiu tot acolo.

— Escorta dumneavoastră e pusă ca să vă protejeze, domnişoară, sau ca să vă supravegheze?.. Sunteţi preţuită sau sunteţi suspectată de Republică?

Domnişoara de Verneuil înţelese instinctiv că persoana sa suscita prea puţin interesul doamnei du Gua, aşa încât întrebarea o sperie.

— Doamnă, îi răspunse, nu ştiu foarte exact caro este în prezent natura relaţiilor dintre mine şi Republică.

— Veţi fi făcând-o, poate, să tremure, zise tânărul, cu oarecare ironie.

— De ce să nu respectăm secretele domnişoarei? spuse doamna du Gua.

— Ah, doamnă, secretele unei tinere, care încă n-a cunoscut din viaţă decât nenorocirile, nu sunt prea interesante.

— Dar, adăugă doamna du Gua, ca să continue o conversaţie din care ar fi putut afla ceea ce voia să ştie, primului-consul pare să aibă cele mai bune intenţii. Oare nu urmează, zice-se, să pună capăt aplicării legii împotriva emigranţilor?

— E adevărat, doamnă, răspunse ea, poate cam cu prea multă vioiciune; dar, atunci, pentru ce răzvrătim Vandeea şi Bretania? De ce să fie incendiată Franţa?..

Acest strigăt generos, prin care părea că-şi face un reproş sie-însăşi, îl făcu pe marinar să tresară. O privi foarte atent pe domnişoara de Verneuil, dar nu izbuti să descopere pe faţa ei nici ură, nici iubire. Obrazul fetei, al cărui colorit dovedea nobleţe, era de nepătruns. O curiozitate de neînfrânt îl apropie deodată de această fiinţă neobişnuită, către care de la început se simţise atras printr-o puternică dorinţă.

— Dar dumneavoastră, doamnă, mergeţi la Mayenne? întrebă ea, după o scurtă pauză.

— Da, domnişoară, răspunse tânărul, pe un ton întrebător.

— Ei bine, doamnă, continuă domnişoara de Verneuil, de vreme ce fiul dumneavoastră se află în serviciul Republicii…

Rosti aceste cuvinte cu un aer nepăsător în aparenţă, aruncând însă asupra celor doi necunoscuţi una dintre acele priviri furişe pe care numai femeile şi diplomaţii le stăpânesc.

— De bună-seamă că vă e teamă de şuani? reluă ea; o escortă nu-i de dispreţuit. Întrucât am devenit aproape

tovarăşi de călătorie, haideţi împreună cu noi până la Mayenne.

Fiul şi mama şovăiră şi părură a se consulta.

— Nu ştiu, domnişoară, răspunse tânărul, dacă este destul de prudent să vă mărturisim că interese de o mare importanţă ne impun să fim prezenţi astă-noapte în împrejurimile Fougčres-ului, ţi că încă n-am găsit mijlocul de transport necesar; femeile sunt însă aşa de mărinimoase din fire, încât m-aş ruşina să nu am încredere în dumneavoastră. Totuşi, adăugă el, înainte de a ne încredinţa în mâinile dumneavoastră, suntem datori cel puţin să ştim dacă vom putea sa ieşim din ele teferi şi nevătămaţi. Sunteţi oare regina ori sclava escortei dumneavoastră de republicani? Scuzaţi francheţea unui tânăr marinar, dar situaţia dumneavoastră nu mi se pare deloc firească…

— Trăim într-un timp, domnule, când nimic din ce se întâmplă nu este firesc. Aşa încât, puteţi accepta fără teamă, credeţi-mă, zău. Şi, mai ales, adăugă ea subliniindu-şi cuvintele, n-aveţi să vă temeţi de nici o viclenie faţă de o propunere făcută deschis de către cineva care nu împărtăşeşte în nici un fel urile politice.

— O asemenea călătorie nu va fi lipsită de primejdia, remarcă el, punând în privire o sclipire ce da un anume tâlc banalului răspuns.

— De ce v-aţi şi teme? întrebă ea, cu un zâmbet şiret; eu nu văd nici un pericol, pentru nimeni.

— Femeia care vorbeşte astfel să fie, oare, tot cea a cărei privire împărtăşea dorinţele mele? îşi zicea tânărul. Ce accent! Îmi întinde vreo cursă.

În acea clipă, ţipătul clar şi pătrunzător al unei cucuvăi, ce părea aciuată chiar deasupra hornului, răsună ca o prevestire întunecată.

— Ce-i asta? zise domnişoara de Verneuil. Călătoria noastră nu începe sub semne bune. Dar cum de există

cucuvăi care cântă în plină zi? întrebă ea, făcând un gest de uimire.

— Se-ntâmplă uneori, spuse rece tânărul. Domnişoară, reluă el, poate că v-am purta ghinion. Nu la asta vă gândiţi? Să nu călătorim, deci, împreună.

Cuvintele lui fuseseră rostite cu un calm şi cu o rezervă care-o surprinseră pe domnişoara de Verneuil.

— Domnule, spuse ea, cu o sfidare pur aristocratică, sunt departe de a vrea să vă contrazic. Să ne păstrăm fărâma de libertate pe care ne-o mai lasă Republica. Dacă doamna ar fi singură, aş insista…

Paşi grei de militar răsunară pe coridor şi comandantul Hulot intră cu o înfăţişare posomorâtă.

— Poftiţi aici, colonele, spuse zâmbind domnişoara de Verneuil, arătându-i cu mâna un scaun de lângă ea. Să ne ocupăm, de vreme ce aşa trebuie, de afaceri de Stat. Dar de ce sunteţi atât de posac? Ce-aveţi? Există cumva pe-aici şuani?

Comandantul rămase cu gura căscată, scrutându-l cu o atenţie deosebită pe tânărul necunoscut.

— Mamă, mai vrei puţin iepure? Domnişoara, n-aţi mâncat nimic, spunea marinarul către Francine, ocupându-se de tovarăşele sale de masă.

Dar figura surprinsă a lui Hulot şi nedumerirea domnişoarei de Verneuil erau de o gravitate extremă şi ar fi fost primejdios să nu le ia în seamă.

— Ce-i, comandante? Nu cumva mă cunoşti? zise brusc tânărul.

— Poate, răspunse republicanul.

— Într-adevăr, cred că te-am văzut pe la şcoală.

— N-am fost niciodată la vreo şcoală, replică brusc comandantul. Şi, mă rog, cam de pe la ce şcoală-ai ieşit?

— De la Şcoala Politehnică.

— Aha, aha! Da, din cazarma aia, unde vor să fabrice militari În dormitoare comune, răspunse comandantul, a

cărui aversiune faţă de ofiţerii ieşiţi din acea pepinieră savantă era nemărginită. Şi-n ce corp activezi?

— În marină.

— A, zise Hulot, râzând răutăcios. Mulţi elevi din şcoala aia ai văzut tu în marină? De-acolo, reluă el eu un accent grav, nu ies decât ofiţeri de artilerie şi de geniu.

Tânărul rămase netulburat.

— Cu mine s-a făcut o excepţie, datorită numelui pe care-l port, răspunse el. În familia mea, toţi am fost marinari.

— A, reluă Hulot, şi care-i numele tău de familie, cetăţene?

— Du Gua Saint-Cyr.

— Aşadar, n-ai fost asasinat la Mortagne?

— Ah, n-a lipsit mult! spuse grăbit doamna du Gua, fiul meu a primit două gloanţe…

— Ai actele la tine? zise Hulot, fără s-o asculte pe mamă.

— Nu cumva vrei să le buchiseşti? întrebă sfidător tânărul marinar, ai cărui ochi albaştri, plini de maliţie, cercetau pe rând chipul sumbru al comandantului şi pe cel al domnişoarei de Verneuil.

— Nu cumva un ageamiu ca tine vrea, aşa, ca din întâmplare, să mă ia peste picior? Hai, dă-mi hârtiile, sau urmează-mă!

— Ho, ho, frate dragă! Nu sunt un fluieră-vânt. Aşadar, sunt nevoit să-ţi răspund! Dar tu cine eşti?

— Comandantul departamentului, replică Hulot.

— O, atunci cazul meu poate deveni foarte grav. Sunt prins cu arma în mână.

Şi îi întinse comandantului un pahar cu vin de Bordeaux.

— Nu mi-e sete, răspunse Hulot. Hai, ia să-ţi vedem actele.

În acea clipă, un zăngănit de arme şi paşi de soldaţi răsunară în stradă; Hulot se apropie de fereastră şi luă o înfăţişare satisfăcută, care-o făcu pe domnişoara de Verneuil să tresară. Semnul acesta de interes îl bucură pe tânăr, a cărui figură devenise rece şi distantă. După ce se scotoci în buzunarul hainei, scoase un portofel elegant şi-i prezentă comandantului hârtiile pe care Hulot începu să le

citească încet, comparând semnalmentele de pe paşaport cu figura călătorului suspect. În timp ce Hulot cerceta actele, ţipătul de cucuvaie reîncepu; de data aceasta însă nu fu greu să se distingă în el accentul şi tonurile unui glas omenesc. Cu un aer iscoditor, comandantul îi înapoie atunci tânărului hârtiile.

— Toate-s bune şi frumoase, dar trebuie să mă urmezi la district. Mie nu prea-mi place muzica!

— Pentru ce să-l duceţi la district? întrebă domnişoara de Verneuil, cu o voce tremurată.

— Drăguţă domnişoară, răspunse comandantul, făcând schima lui obişnuită, nu vă priveşte pe dumneavoastră.

Iritată de tonul şi de expresia bătrânului militar, ca şi, mai ales, de felul în care era umilită astfel în faţa unui bărbat care-o plăcuse, domnişoara de Verneuil se ridică, lepădă brusc atitudinea de candoare şi de modestie în care se arătase până atunci, obrazul i se împurpură şi ochii-i străluciră.

— Spune-mi, tânărul acesta a satisfăcut tot ceea ce pretinde legea? exclamă ea, stăpânit, dar şi cu un fel de tremur în glas.

— Da, în aparenţă, răspunse ironic Hulot.

— Ei bine, nu vă cer decât să-i daţi pace, în aparenţă, reluă ea. Vă temeţi să nu vă scape? N-a veţi decât să-l escortaţi laolaltă cu mine până la Mayenne, va lua loc în trăsură împreună cu mama sa… Nici o obiecţie, vă rog! Ei bine, cum!.. reluă ea, văzându-l pe Hulot care-şi îngădui să facă mica-i grimasă, tot îl mai socotiţi suspect?

— Oarecum, pare-mi-se.

— Şi-atunci, ce vreţi să faceţi cu el?

— Nimic altceva, decât să-i bag oleacă minţile-n cap… E cam zăpăcit, reluă comandantul cu ironie.

— Vă arde de glumă, colonele? exclamă domnişoara de Verneuil.

— Hai, camarade! spuse comandantul, făcându-i semn cu capul marinarului; hai să lichidăm!

La această obrăznicie a lui Hulot, domnişoara de Verneuil deveni calmă şi zâmbi.

— Staţi pe loc, spuse ea tânărului, apărându-l cu un gest plin de măreţie.

— O, frumoasă figură! spuse marinarul la urechea mamei sale, care îşi încruntă sprâncenele.

Ciuda şi mii de alte sentimente iritate, dar stăpânite, aşternură un farmec nou pe chipul pariziencei. Francine, doamna du Gua, fiul ei se ridicaseră cu toţii. Domnişoara de Verneuil se aşează dârză între ei şi comandantul ce surâdea, şi îşi descheie zorită două brandenburguri de la spenţer. Apoi, acţionând sub impulsul acelei orbiri care le cuprinde pe femei atunci când sunt lezate grav în amorul lor propriu, dar şi încântată ori nerăbdătoare să-şi exercite puterea, asemenea unui copil abia aşteptând să-şi încerce noua jucărie căpătată, ea îi prezentă mândră comandantului o scrisoare deschisă.

— Citiţi, îi spuse, cu un zâmbet sardonic.

Se întoarse apoi către tânăr, căruia, în beţia triumfului, îi aruncă o privire în care şiretenia se îmbina cu o expresie de dragoste. Frunţile amândurora se luminară; bucuria le coloră feţele agitate, şi mii de gânduri contradictorii se stârniră în sufletele lor. Printr-o singură privire, doamna du Gua păru să atribuie mai mult iubirii decât carităţii generozitatea domnişoarei de Verneuil, şi sigur că avea dreptate. Drăgălaşa călătoare mai întâi se înroşi, pe urmă îşi coborî cu modestie pleoapele, ghicind tot ceea ce spunea privirea aceea de femeie. Faţă de o asemenea învinuire primejdioasă, ea înălţă apoi semeaţă capul, înfruntând privirile tuturor. Comandantul, împietrit, înapoie scrisoarea contrasemnată de miniştri, şi care ordona tuturor autorităţilor să se supună dispoziţiilor acestei misterioase persoane; îşi trase însă sabia din teacă, o luă, o frânse de genunchi şi o zvârli la pământ.

— Domnişoară, dumneavoastră desigur ştiţi prea bine ce-aveţi de făcut; dar un republican îşi are ideile şi mândria

lui, spuse el. Nu pot să slujesc unde comandă fetele frumoase; chiar din această seară, voi înainta demisia mea primului consul, şi alţii, nu Hulot, vor fi supuşii dumneavoastră. Eu, acolo unde nu mai înţeleg, mă opresc; mai ales atunci când este de datoria mea să înţeleg.

Urmă o clipă de tăcere, care fu însă repede ruptă de tânăra pariziancă; înaintând spre comandant, îi întinse mâna şi-i spuse:

— Colonele, chiar dacă aveţi o barbă cam prea lungă, puteţi să mă sărutaţi. Sunteţi un om!

— Şi sunt mândru de asta, domnişoară, răspunse eL. Sărutând cu stângăcie mâna ciudatei fete. În ce te priveşte, camarade, adăugă el ameninţându-l cu degetul pe tânăr, ai scăpat dintr-o mare belea!

— Comandante, spuse râzând necunoscutul, e timpul să punem capăt glumelor şi, dacă vrei, te urmez la district.

— Ai să vii împreună cu invizibilul tău fluieraş, cu Marche-ŕ-Terre…?

— Care Marche-ŕ-Terre? întrebă marinarul, cu toate semnele celei mai sincere uimiri.

— Nu el a şuierat adineauri?

— Ei bine, replică străinul, ce are-a-face şuieratul acela cu mine, te-ntreb? Eu am crezut că soldaţii, cărora, fără-ndoială, le-ai poruncit să mă aresteze, îţi dădeau de ştire în felul acela că au sosit.

— Nu zău, aşa ai crezut tu?

— Ah, Doamne-Dumnezeule, da! Bea, totuşi, paharul cu vin de Bordeaux, e minunat.

Descumpănit de uimirea sinceră a marinarului, de nepăsarea de necrezut a manierelor şi de tinereţea chipului său, care făceau să-i pară aproape copilăreşti buclele părului blond pieptănat cu grijă, comandantul şovăia între mii de presupuneri. O zări atunci pe doamna du Gua încercând să surprindă tâlcul privirilor pe care fiul ei le arunca spre domnişoara de Verneuil şi o întrebă brusc:

— Ce vârstă aveţi, cetăţeanco?

— Vai, domnule ofiţer, legile Republicii noastre devin tot mai crude! Am treizeci şi opt de ani.

— De-ar fi şi să mă-mpuşte, şi tot nu cred. Marche-ŕ-Terre e-aici, el a ţuierat; sunteţi nişte şuani deghizaţi. Trăsnetul lui Dumnezeu! Am să-nconjur şi-am să scotocesc întregul han.

În acea clipă, un şuierat tremurat, destul de asemănător cu cele auzite mai înainte, venind din curtea hanului, îi tăie vorba comandantului, care se repezi încântat pe coridor şi nu mai zări paloarea pe care cuvintele lui o aşternuseră pe faţa doamnei du Gua. Hulot văzu un surugiu ce-şi înhăma caii la diligenţă şi crezu că el şuierase; renunţă la bănuielile sale,. Părându-i-se cu totul de necrezut ca şuanii să se hazardeze chiar până în mijlocul Alençonului, şi se întoarse încurcat.

— N-am ce-i face acum, dar, mai târziu, are să plătească scump clipa prin care ne-a făcut să trecem, zise grav mama la urechea fiului ei, în clipa când Hulot se întoarse în cameră.

Bravul ofiţer purta pe chipu-i îngândurat expresia luptei ce se da în inima sa între severitatea datoriei şi bunătatea lui firească. Rămase tot mohorât, poate şi din pricină că gândea că se va fi înşelat; luă deci paharul cu vin de Bordeaux şi spuse:

— Camarade, scuză-mă; şcoala ta însă trimite armatei ofiţeri prea tineri…

— Oare tâlharii au şi mai tineri? întrebă râzând pretinsul marinar.

— Şi drept cine-l luaţi pe fiul meu? reluă doamna du Gua.

— Drept le Gars, cel pe care guvernul de la Londra l-a trimis ca şef al şuanilor şi al vandeenilor, şi care se numeşte marchizul de Montauran.

Comandantul iscodi cu şi mai multă luare-aminte chipurile celor două personaje suspecte, care se priviră cu acea expresie tipică a feţei pe care o capătă treptat doi ignoranţi

închipuiţi, şi care s-ar putea reda prin următorul dialog:
„Ştii tu ceva?
— Nu; dar tu?
— Habar n-am.
— Atunci, ce tot ne-ndrugă ăsta?
— Aiurează”. Apoi, zâmbetul obraznic şi batjocoritor al prostiei ce se crede biruitoare.

Schimbarea subită a atitudinii şi îngândurarea domnişoarei Marie de Verneuil, când auzi rostindu-se numele generalului regalist, nu fură sesizate decât de Francine, singura care cunoştea până şi nuanţele cele mai neînsemnate ale acelui chip tineresc. Pus brusc în derută, comandantul ridică de pe jos cele două bucăţi ale săbiei lui, se uită la domnişoara de Verneuil, al cărei gest plin de căldură izbutise să descopere secretul de a-i înduioşa inima, şi-i spuse:

— În ce vă priveşte, domnişoară, n-am să mă dezic; mâine, sabia mea frântă îi va parveni lui Bonaparte, de nu cumva…

— Eh, ce mă interesează pe mine Bonaparte, Republica voastră, şuanii, regele şi le Gars? exclamă ea, înfrângându-şi cu greu o iritare nedorită.

Cine ştie ce toane, sau poate pasiunea, aşternură peste obrajii ci nişte culori pline de strălucire şi fu evident că lumea întreagă n-ar mai fi însemnat nimic pentru ea, din clipa în care s-ar fi ataşat de o fiinţă: dar numaidecât tânăra reintră într-un calm silit, când se văzu, ca un actor sublim, ţinta privirii tuturor spectatorilor. Comandantul se ridică brusc. Îngrijorată şi emoţionată, domnişoara de Verneuil se luă după el, îl opri pe coridor şi îl întrebă pe un ton solemn:

— Aveţi, oare, motive suficient de temeinice ca să credeţi că acest tânăr este le Gars?

— Trăsnetul lui Dumnezeu! Domnişoară, cocoşelul care vă însoţeşte a venit să mă informeze că atât călătorii cât şi vizitiul au fost omorâţi de şuani, lucru pe care-l ştiam şi eu; ceea ce nu ştiam, însă, era numele călătorilor asasinaţi; iar numele lor este du Gua Saint-Cyr!

— O, dacă s-a amestecat Corentin, nu mă mai mir de nimic! exclamă ea, cu un gest de dezgust.

Comandantul plecă fără a îndrăzni s-o privească pe domnişoara de Verneuil, a cărei primejdioasă frumuseţe îi şi tulburase inima.

— Dacă aş mai fi întârziat două minute, aş fi făcut prostia să-mi reiau sabia şi s-o escortez, îşi zicea el, în timp ce cobora scara.

Văzându-l pe tânărul marinar cu ochii aţintiţi la uşa prin care ieşise domnişoara de Verneuil, doamna du Gua îi spuse la ureche:

— Mereu acelaşi! N-ai să pieri decât prin femeie. O păpuşă te face să uiţi totul. De ce-ai îngăduit să ia masa împreună cu noi? Cine-i această domnişoară de Verneuil, care primeşte să ia masa cu nişte necunoscuţi, pe care o escortează albaştrii şi care-i dezarmează cu o scrisoare păstrată cu grijă la piept, sub spenţer, ca o scrisoare de dragoste? Asta-i una dintre ticăloasele cu ajutorul cărora Fouché vrea să pună mâna pe tine, iar scrisoarea pe care a arătat-o i-a fost dată spre a avea dreptul să solicite sprijinul albaştrilor împotriva ta.

— O, doamnă, răspunse tânărul, pe un ton acru, care-o făcu pe doamnă să îngălbenească şi-i sfâşie inima, generozitatea ei dezminte bănuielile tale. Aminteşte-ţi, pe deasupra, că, pe noi doi, nu ne unesc decât interesele regelui. După ce l-ai, avut pe Charette la picioarele tale, universul nu-i, oare, prea gol pentru tine? Oare nu mai trăieşti decât pentru a-l răzbuna?

Doamna rămase gânditoare şi dreaptă, ca un om care contemplă de pe ţărm naufragiul comorilor sale şi care râvneşte şi mai fierbinte averea lui pierdută. Domnişoara de Verneuil se întoarse, tânărul marinar schimbă cu ea un zâmbet şi o privire plină de gingăşie poznaşă. Oricât de nesigur părea viitorul, oricât de efemeră părea întâlnirea lor, bucuriile aşteptate erau cu atât mai ispititoare. Şi oricât de rapidă fu acea privire, ea nu scăpă ochiului iscoditor al

doamnei du Gua, care pricepu totul; numaidecât, fruntea i se încreţi uşor, iar fizionomia ei nu izbuti să ascundă în întregime gândurile întunecate. Francine o observă; îi văzu ochii aprinzându-i-se, obrajii împurpurându-i-se; i se păru că zăreşte un duh infernal trecând peste faţa ei bântuită de o furtună groaznică; dar trăsnetul nu-i mai scurt, nici moartea mai fulgerătoare decât fusese acea expresie trecătoare; doamna du Gua îşi reluă înfăţişarea voioasă, cu atâta seninătate, încât Francine gândi că visase. Totuşi, recunoscând în această femeie o dârzenie cel puţin egală cu cea a domnişoarei de Verneuil, se cutremură prevăzând cumplitele ciocniri ce aveau să se dezlănţuie între două inimi aşa de oţelite, şi se înfioră când o văzu pe domnişoara de Verneuil ducându-se la tânărul ofiţer, luându-l de amândouă mâinile, trăgându-l spre ea şi conducându-l către fereastră, cu un gest de o cochetărie iscoditoare.

— Acum, mărturisiţi-mi, spuse ea, căutând să-i citească în ochi, sunteţi cetăţeanul du Gua Saint-Cyr?

— Da, domnişoară.

— Dar şi el şi mama sa au fost omorâţi alaltăieri!

— Sunt dezolat, răspunse el râzând. Oricum ar fi, nu vă sunt mai puţin îndatorat de un lucru pentru care vă voi păstra totdeauna o mare recunoştinţă, şi aş vrea să am prilejul că vi-o dovedesc.

— Am crezut că salvez un emigrant, dar îmi plăceţi şi mai mult ca republican.

După aceste cuvinte, scăpate de pe buzele sale ca din nebăgare de seamă, ea se tulbură; ochii-i părură a se ruşina, şi nu mai avu în întreaga-i înfăţişare decât o delicioasă naivitate emoţionată; lăsă încetişor mâinile ofiţerului, împinsă nu de ruşinea că le strânsese, ci de un gând prea greu de purtat în inimă, şi-l părăsi ameţit de nădejdi. Deodată, păru că se înciudează pe sine însăşi pentru o atare libertate, ce putea fi atribuită pasagerelor aventuri de călătorie; îşi reluă atitudinea convenţională, salută pe cei doi tovarăşi de călătorie şi dispăru împreună

cu Francine. Când ajunseră în camera lor, Francine îşi împreună degetele, îşi întoarse palmele răsucindu-şi braţele şi îşi privi lung stăpâna, spunându-i:

— Ah, domnişoară Marie, câte întâmplări într-un timp atât de scurt! Numai dumneavoastră vi se puteau întâmpla atâtea!

Domnişoara de Verneuil sări şi-o îmbrăţişă pe Francine.

— Ah, asta-i viaţa! Sunt în ceruri!

— În iad, poate, replică Francine.

— O, dă-l încolo de iad, reluă domnişoara de Verneuil voioasă. Uite, dă-mi mâna: simţi cum îmi bate inima? Am febră. Lumea-ntreagă acuma-i o nimica toată! De câte ori nu l-am văzut pe bărbatul acesta în visele mele! Oh, ce chip frumos are, şi ce priviri strălucitoare!

— Vă va iubi, oare? întrebă cu glas stins naiva şi simpla câmpeancă, a cărei faţă era umbrită de melancolie.

— Tu mă-ntrebi? răspunse domnişoara de Verneuil. Dar, ia spune-mi, Francine, adăugă ea, luând o atitudine pe jumătate serioasă, pe jumătate glumeaţă: ar fi chiar aşa de greu?

— Ba nu, dar are să vă iubească totdeauna? reluă Francine zâmbind.

Se priviră o clipă, încurcate de-a binelea – Francine pentru că dovedea atâta experienţă, Marie pentru că întrezărea întâia oară în viaţa ei un vis de iubire şi de fericire; rămaseră aşa, ca aplecate deasupra unui abis căruia ar fi vrut să-i sondeze adâncimea ascultând vuietul unei pietre zvârlite la început cu nepăsare.

— Eh, asta mă priveşte pe mine, spuse ea, făcând gestul unui jucător care mizează la disperare. N-am s-o căinez niciodată pe o femeie înşelată, care n-ar trebui să se învinuiască decât pe sine atunci când este părăsită. Voi şti să-mi păstrez, pe viaţă şi pe moarte, bărbatul a cărui inimă va fi a mea. Dar, adăugă uimită, după o clipă de tăcere, de unde ai căpătat tu atâta experienţă, Francine?..

— Domnişoară, tresări ţăranca, aud nişte paşi pe coridor…

— Ah, spuse ea ascultând, nu e el! Dar, reluă apoi, ia uite cum îmi răspunzi! Te-nţeleg: te voi aştepta sau te voi ghici.

Francine avea dreptate. Trei lovituri bătute în uşă întrerupseră conversaţia. Căpitanul Merle se arătă, îndată ce auzi invitaţia de a intra, pe care i-o adresă domnişoara de Verneuil.

X.

Salutând-o milităreşte pe domnişoara de Verneuil, căpitanul îndrăzni să-i arunce o privire şi, uluit cu totul de frumuseţea ei, nu nimeri să-i spună altceva decât:

— Domnişoară, sunt la ordinele dumneavoastră!

— Aşadar, aţi devenit protectorul meu, în urma demisiei şefului dumneavoastră de demi-brigadă? Sau nu aşa se numeşte regimentul dumneavoastră?

— Superiorul meu este adjutantul-major Gérard; el m-a trimis aici.

— Deci comandantului, într-adevăr, îi este frică de mine? întrebă ea.

— Scuzaţi-mă, domnişoară, lui Hulot nu-i e frică; dar, vedeţi dumneavoastră, femeile nu-s specialitatea sa; aşa încât l-a şifonat faptul de a-şi găsi generalul într-o scufă.

— Totuşi, răspunse prompt domnişoara de Verneuil, era de datoria lui să se supună superiorilor! Mie îmi place disciplina, vă previn, şi nu vreau să fiu înfruntată.

— Aşa ceva ar fi şi greu, răspunse Merle.

— Să ne sfătuim, reluă domnişoara de Verneuil. Aici aveţi trupe proaspete care mă vor însoţi până la Mayenne, unde aş putea să ajung chiar astă-seară. Oare am putea găsi acolo alţi soldaţi, ca să ne continuăm drumul iară să ne oprim? Şuanii nu ştiu nimic despre mica noastră expediţie. Călătorind noaptea, am avea necazuri dacă i-am întâlni într-un număr destul de mare pentru a ne ataca… Ce ziceţi, credeţi că ar fi posibil aşa ceva?

— Da, domnişoară.

— Cum e drumul dintre Mayenne şi Fougčres?

— Prost. Mereu trebuie să urci şi să coborî, ca-ntr-un adevărat ţinut al veveriţelor.

— Să pornim, totuşi, zise ea; şi, întrucât n-avem să ne temem de nici o primejdie la ieşirea din Alençon, luaţi-o înainte, noi vă vom ajunge repede.

— S-ar zice că domnişoara asta îşi poartă gradul de zece ani, îşi spuse Merle plecând. Hulot se înşală, fetiţa nu-i dintre cele care-şi capătă rentele cu ajutorul unui pat moale. Şi, mii de cartuşe! dacă bravul căpitan Merle vrea s-ajungă adjutant-major, nu-l sfătuiesc să-l creadă diavol pe arhanghelul Mihail.

În timpul discuţiei dintre domnişoara de Verneuil şi căpitan, Francine ieşise din cameră, cu gândul să cerceteze de la o fereastră de pe coridor un anume loc din curte, spre care o curiozitate irezistibilă o împingea încă de pe când sosise la han. Privea paiele din grajd cu o atenţie atât de încordată, încât s-ar fi putut crede că se roagă în faţa vreunei sfinte Fecioare. Deodată, o zări pe doamna du Gua îndreptându-se către Marche-ŕ-Terre, cu precauţiile unei pisici ce nu vrea să-şi ude labele. Văzând-o pe doamna du Gua, şuanul se ridică şi rămase înaintea ei într-o atitudine de cel mai adânc respect. Această ciudată întâlnire stârni curiozitatea Francinei, care alergă în curte, se strecură pe lângă ziduri în aşa fel încât să nu fie văzută de doamna du Gua ci încercă să se ascundă în spatele uşii grajdului; mergea în vârful picioarelor, ţinându-şi răsuflarea, şi izbuti să se apropie de Marche-ŕ-Terre, fără a-i trezi atenţia.

— Iar dacă, după toate informaţiile, îi spunea necunoscuta şuanului, nu-i ăsta numele ei, trage-n ea fără milă, ca-ntr-o căţea turbată!

— S-a-nţeles, răspunse Marche-ŕ-Terre.

Doamna plecă. Şuanul îşi puse pe cap căciula de lână roşie şi rămase în picioare, scărpinându-se după ureche, ca un om care nu ştie ce să facă; atunci o văzu pe Francine, apărându-i ca prin magie.

— Sfântă Anne din Auray! exclamă el.

Lăsă biciul să-i cadă din mână, întinse braţele şi rămase în extaz. O uşoară îmbujorare îi împurpură chipul grosolan, iar ochii-i străluciră ca nişte diamante căzute în noroi.

— Să fie într-adevăr fata lui Cottin? spuse şuanul, cu un glas atât de stins, încât numai el putu să se audă. Sunteţi godaine! reluă el după o pauză.

— Cuvântul acesta, destul de bizar, godain, o godaine, este un superlativ din dialectul locuitorilor de-aici, servind îndrăgostiţilor ca să exprime armonia dintre frumuseţea unei fiinţe şi îmbrăcămintea elegantă pe care-o poartă.

— Nici n-aş îndrăzni să vă ating, adăugă Marche-ŕ-Terre, întinzând totuţi mâna-i latră către Francine, ca pentru a cerceta greutatea unui lanţ gros de aur pe care fata îl purta la gât şi care-i atârna până la brâu.

— Şi aţi face bine, Pierre! răspunse Francine, inspirată de acel instinct ce-o schimbă pe femeie în despot, atunci când nu-i ea cea împilată.

Se trase înapoi cu trufie, după ce se bucură în sine de uimirea şuanului; compensă însă asprimea cuvintelor printr-o privire plină de duioşie şi se apropie din nou de el.

— Pierre, reluă ea, doamna aceea îţi vorbea despre tânăra domnişoară în slujba căreia mă aflu, nu-i aşa?

Marche-ŕ-Terre rămase mut, iar faţa-i se zbuciuma ca aurora între întuneric şi lumină. Privi când spre Francine, când spre vajnicul bici căzut pe jos, când spre lanţul de aur ce părea că exercită asupra lui ispite tot atât de puternice ca şi chipul bretonei; pe urmă, ca pentru a pune capăt neliniştii sale, îşi ridică biciul şi păstră tăcerea.

— O, nu e greu de ghicit că doamna ţi-a poruncit s-o omori pe stăpâna mea, reluă Francine, care cunoştea adânca fidelitate a şuanului şi socoti că-i va risipi astfel şovăielile.

Marche-ŕ-Terre lăsă capu-n jos, într-un chip semnificativ. Pentru fata lui Cottin, acesta fu un răspuns.

— Ei bine, Pierre, dacă i se va întâmpla cel mai mic necaz, dacă un singur fir de păr de pe cap i se va clătina, ultima

noastră întâlnire, şi pe veci, va fi cea de-acum, pentru că eu, da! eu voi fi în rai, pe când tu, tu te vei duce-n iad!

Posedatul, pe care Biserica îl exorciza odinioară cu mare pompă, n-ar fi fost mai zbuciumat decât Marche-ŕ-Terre auzind profeţia aceasta rostită cu o credinţă ce-i conferea o anume certitudine. Privirile lui, la început pline de o duioşie sălbatică, domolite apoi de îndatoririle unui fanatism tot atât de sever ca şi cel al iubirii, deveniră deodată crunte, atunci când zări aerul poruncitor al neprihănitei fete de care se îndrăgostise cândva. Francine interpretă tăcerea şuanului în felul ei.

— Aşadar, nu vrei să faci nimic pentru mine? îi spuse ea, pe un ton de reproş.

La aceste cuvinte, şuanul aruncă asupra iubitei sale o privire neagră ca o aripă de corb.

— Eşti liberă? întrebă el, printr-un mormăit pe care numai Francine îl putea înţelege.

— Eu?.. răspunse ea cu indignare. Dar tu, tu ce faci pe-aici? Te ţii tot de şueneală! Şi-alergi pe drumuri ca o fiară turbată care caută ce să muşte. Oh, Pierre, dacă ai avea minte, ai veni cu mine. Frumoasa domnişoară care, pot să-ţi spun, a fost crescută pe vremuri în casa noastră, mi-a purtat de grijă. Acuma am două sute de livre rentă sigură. Pe deasupra, domnişoara mi-a mai cumpărat, pe cinci sute de scuzi, şi casă cea mare a unchiului Thomas, iar eu am agonisit două mii de livre.

Zâmbetul şi enumerarea bogăţiilor ei se prăbuşiră însă în faţa chipului de nepătruns al lui Marche-ŕ-Terre.

— Rectorii au hotărât să ne ridicăm la război, răspunse el. Fiecare albastru doborât e plătit cu o indulgenţă..

— Dar albaştrii n-ar putea şi ei să te ucidă?

El răspunse îndepărtându-şi braţele ca pentru a regreta puţinătatea ofrandei pe care o aducea lui Dumnezeu şi regelui.

— Şi eu ce-am să mă fac? întrebă cu durere fata.

Marche-ŕ-Terre o privi năuc; ochii parcă i se măriră, două lacrimi i se rostogoliră de pe obrajii bărboşi pe cojocul de capră în care era îmbrăcat, şi un geamăt surd îi ieşi din piept.

— Sfântă Anne din Auray!.. Pierre, asta-i tot ce ai să-mi spui după o despărţire de şapte ani?.. Tare te-ai mai schimbat!

— Da' tot te iubesc, răspunse şuanul cu glas repezit.

— Nu, îi spuse ea la ureche, regele a trecut înaintea mea.

— Dacă mă mai priveşti aşa, zise el, plec.

— Atunci, adio, adăugă ea cU. Tristeţe.

— Adio! repetă Marche-ŕ-Terre.

Luă mâna Francinei, o strânse, o sărută, făcu semnul crucii şi dispăru în grajd, ca un câine care a şterpelit un os.

— Pille-Miche, spuse el ortacului său, nu văd neam. Ai chinchoier-a la tine?

— Uf, sacristenia raiului! mândru lanţ!.. răspunse Pille-Miche, scotocind printr-un buzunar al cojocului lui de capră.

Îi întinse lui Marche-ŕ-Terre vârful de corn de bou în care bretonii îţi ţin praful de tutun ce şi-l pisează singuri în timpul lungilor seri de iarnă. Şuanul îşi ridică degetul cel mare de la mâna stângă în aşa fel încât să formeze cu încheietura mâinii acea scobitură în care se pune priza de tabac, şi scutură acolo, vârtos, cornul al cărui capac fusese scos de Pille-Miche. O pulbere măruntă căzu încetişor prin găurica cu care se termina vârful acelei tabachere bretone. Marche-ŕ-Terre, tăcut, repetă de vreo şapte-opt ori aceeaşi mişcare, de parcă praful de tutun ar fi avut putere să-i schimbe gândurile. Deodată făcu un gest deznădăjduit, aruncă chinchoire-a lui Pille-Miche şi înhăţă o carabină ascunsă sub paie.

— Şapte-opt chinchées de-astea-n şir nu preţuiesc ni'ic? întrebă zgârcitul de Pille-Miche.

— La drum! strigă Marche-ŕ-Terre, cu glasu-i răguşit. Avem de lucru.

Vreo treizeci de şuani ce dormeau pe sub iesle şi prin paie ridicară capetele, îl văzură pe Marche-ŕ-Terre în picioare ţi dispărură într-o clipă printr-o uşă ce da spre grădini, de unde se putea ajunge în câmp. Când Francine ieşi din grajd, găsi diligenţa gata de plecare. Domnişoara de Verneuil şi cei doi tovarăşi ai ei de călătorie se şi urcaseră în ea. Bretona se înfioră văzându-şi stăpâna stând în fundul trăsurii, lângă femeia care, cu puţin mai înainte, poruncise să fie ucisă. Suspectul se aşează în faţa domnişoarei Marie şi, de îndată ce Francine se urcă şi ea, greoaia trăsură porni cu mare caznă.

Soarele risipise norii suri ai toamnei, iar razele lui înseninau cu un aer oarecum sărbătoresc şi tineresc melancolia câmpurilor. Mulţi îndrăgostiţi iau asemenea schimbări ale cerului drept prevestiri. Francine fu nespus de uimită de tăcerea care domni la început între călători. Domnişoara de Verneuil îşi reluase înfăţişarea rece şi sta cu ochii în jos, cu capul plecat uşor într-o parte şi cu mâinile împreunate pe un fel de manta, cu care se învelise. Când îşi ridica ochii, o făcea numai ca să privească peisajele ce rămâneau în urmă, schimbându-se rapid. Sigură că este admirată, nu se lăsa supusă ele admiraţie; dar aparenta ei nepăsare dovedea mai mult cochetărie, decât candoare. Emoţionanta puritate, ce dă atâta armonie diferitelor expresii prin care se exteriorizează sufletele delicate, părea că nu poate să lumineze farmecul ei o fiinţă pe care apriga-i fire o destina furtunilor dragostei. Pradă plăcerii pe care o dau începuturile unei iubiri, necunoscutul nu mai încerca să-şi explice discordanţa dintre cochetăria şi exaltarea ciudatei fete. Candoarea ei prefăcută nu-i îngăduia să contemple în voie o figură pe care acum liniştea o înfrumuseţa, tot atât cât o înfrumuseţase mai înainte zbuciumul! Nimănui nu-i place să dea vina pe izvorul plăcerilor sale.

E greu pentru o femeie frumoasă să se sustragă, într-o trăsură, privirilor însoţitorilor săi, care-şi fixează ochii

asupra ei ca pentru a căuta astfel o distracţie faţă de monotonia drumului. Aşa încât, fericit că poate să satisfacă aviditatea noii lui pasiuni, fără ca necunoscuta să-i evite privirea ori să se simtă jignită de atâta stăruinţă, tânărul ofiţer se delectă să studieze liniile pure şi încântătoare ce alcătuiau contururile feţei tinerei fete. I se păru ca un tablou. Uneori, lumina făcea să strălucească transparenţa trandafirie a nărilor ei şi arcul dublu dintre nas şi buza superioară; alteori, o rază galbenă de soare ilumina nuanţele tenului – sidefii dedesubtul ochilor şi împrejurul gurii, trandafirii pe obraji, întunecate spre tâmple şi pe gât. Tânărul admira contrastele de lumină şi de umbră pe care le produceau în jurul feţei buclele negre ale părului ei, dăruindu-i o graţie efemeră; căci totu-i atâta de trecător la femeie! Oare frumuseţea ei de astăzi nu este, adeseori, cea de ieri. – din fericire, poate, pentru ea! Aşa-zisul marinar, aflându-se încă la vârsta când un bărbat se mai poate bucura de nimicurile ce reprezintă întreaga iubire, aştepta, cu încântare, să se repete fermecătoarea clipire de pleoape a frumoasei fete şi mişcările seducătoare pe care respiraţia le da pieptului ei. Din când în când, furat de gânduri, pândea un acord între expresia ochilor şi imperceptibilul tremur al buzelor. Fiecare gest îi dezvăluia un alt suflet, fiecare mişcare o nouă faţă. Ori de câte ori vreun gând tainic trecea peste aceste trăsături mobile, ori de câte ori obrajii ei se împurpurau brusc, ori de câte ori străluceau de un zâmbet cald, el savura mii de delicii, căutând să ghicească secretele misterioasei domnişoare. Totul era o capcană, şi pentru suflet, şi pentru simţuri. În sfârşit, tăcerea, departe de a ridica vreo piedică împotriva înţelegerii dintre inimile lor, constituia un loc de întâlnire pentru gânduri, Câteva priviri, prin care ochii ei se aţintiră în cei ai străinului, îi arătară domnişoarei de Verneuil că tăcerea aceea putea s-o compromită; atunci, îi puse doamnei du Gua câteva dintre acele întrebări fără

importanţă, cu care se încep conversaţiile; dar nu izbuti să nu-l amestece şi pe fiu.

— Cum de-aţi putut să vă hotărâţi, doamnă, întrebă ea, să-l daţi pe fiul dumneavoastră la marină? Nu-i aceasta tot una cu a vă condamna la o stare de necurmate îngrijorări?

— Domnişoară, soarta femeilor, vreau să zic a mamelor, este să tremure totdeauna pentru comorile lor cele mai scumpe.

— Domnul vă seamănă foarte mult.

— Găsiţi, domnişoară?

Această nevinovată legitimare a vârstei pe care şi-o dase doamna du Gua îl făcu pe tânărul marinar să zâmbească, iar pretinsei sale mame îi inspiră o nouă ciudă. Ura acestei femei sporea cu fiecare privire pe care fiul ei o îndrepta spre Marie. Şi tăcerea, şi vorba, totul aprindea în ea o mânie înfricoşătoare, mascată sub manierele cele mai calde.

— Domnişoară, spuse atunci necunoscutul, săvârşiţi o eroare. Marinarii nu sunt mai în primejdie decât ceilalţi militari. Femeile n-ar trebui să urască marina: n-avem noi, oare, faţă de trupele terestre, imensul avantaj de a rămâne credincioşi iubitelor noastre?

— Oh, fiindcă nu se poate altfel, răspunse domnişoara Verneuil râzând.

— Există totuşi fidelitate, zise doamna du Gua cu o voce aproape sumbră.

Conversaţia se însufleţi şi alunecă spre subiecte care nu prezentau interes decât pentru cei trei călători; căci, în astfel de împrejurări, oamenii inteligenţi ştiu să dea banalităţilor semnificaţii noi; dar discuţia, aparent frivolă, prin care aceşti necunoscuţi se amuzară iscodindu-se reciproc, ascundea dorinţele, pasiunile şi speranţele ce-i frământau. Fineţea şi şiretenia domnişoarei Marie, care se ţinu mereu în gardă, demonstrară doamnei du Gua că numai prin calomnie şi prin viclenie ar izbuti să triumfe împotriva unei rivale primejdioase atât prin inteligenţa, cât

şi prin frumuseţea sa. Călătorii ajunseră din urmă escorta, iar trăsura începu să meargă ceva mai încet. Tânărul marinar, văzând un povârniş lung pe care trebuiau să-l urce, propuse domnişoarei Verneuil o plimbare pe jos. Eleganţa, politeţea caldă a tânărului părură a o cuceri pe pariziancă, iar consimţământul ei îl încântă pe marinar.

— E şi doamna de aceeaşi părere? o întrebă Marie pe doamna du Gua. Nu vreţi şi dumneavoastră să faceţi o plimbare?

— Fandosita! scrâşni doamna, coborând din trăsură.

Marie şi necunoscutul porniră împreună, dar nu alături, Marinarul, sub stăpânirea unor dorinţe dezlănţuite, se gândea să împrăştie rezerva ce i se împotrivea şi de care nu voia să se lase împiedicat. Socoti că va putea să reuşească, glumind cu necunoscuta după tipicul acelei amabilităţi franţuzeşti, al acelui spirit, când mai uşuratic, când mai grav, totdeauna cavaleresc, nu arare zeflemist, prin care se remarcau oamenii de frunte ai aristocraţiei exilate. Vesela pariziancă însă ştiu să-l ironizeze aşa de usturător pe tânărul republican, se pricepu să-i vestejească atât de dispreţuitor intenţiile de frivolitate, şi îşi arătă preferinţa faţă de ideile lui serioase şi faţă de căldura ce străbătea fără voia sa în vorbele ce le rostea, încât el ghici uşor secretul că domnişoara îl plăcea. Conversaţia se schimbă, deci. Din acea clipă, străinul corespunse tuturor speranţelor pe care figura lui expresivă le îndreptăţea. De la o clipă la alta, el întâmpină noi dificultăţi, ori de câte ori încerca s-o înţeleagă pe sirena de care se îndrăgostea tot mai tare şi, până la urmă, fu silit să renunţe la orice impresie despre o fată care îşi făcea un joc din a le infirma pe toate. După ce fusese sedus admirându-i frumuseţea, el fu atras, deci, spre acest suflet necunoscut, de o curiozitate pe care Marie o stârni încântată. Conversaţia lor luă, pe nesimţite, un caracter de intimitate cu totul străin de tonul nepăsător pe care domnişoara de Verneuil se străduia să i-l imprime, fără a izbuti.

Cu toate că doamna du Gua îi urmase pe cei doi îndrăgostiţi, ei începură, treptat-treptat să meargă mai repede decât ea, aşa încât se găsiră în curând la vreo sută de paşi înaintea ei. Cele două încântătoare fiinţe călcau pietrişul fin de pe drum, răpite de farmecul copilăresc de a-şi uni scrâşnetul paşilor, fericiţi de a se vedea învăluiţi în aceeaşi rază de lumină, ce părea că se revarsă dintr-un soare de primăvară, şi că respiră împreună miresmele acelei toamne, încărcate de atâta jaf vegetal, încât păreau o hrană adusă de văzduhuri melancoliei dragostei lor. Deşi părea că niciunul dintre ei nu vede altceva decât o aventură trecătoare în întâlnirea lor de o clipă. – cerul, priveliştea şi toamna puseră în sentimentele pe care le trăiau o nuanţă de gravitate ce le da înfăţişarea dragostei. Începură prin a face elogiul zilei şi al frumuseţilor ei; pe urmă, vorbiră despre ciudata lor întâlnire, despre sfârşitul apropiat al unei legături atât de plăcute şi despre uşurinţa cu care îţi deschizi sufletul, într-o călătorie, faţă de persoane abia întrevăzute şi numaidecât pierdute. La această ultimă observaţie, tânărul profită de permisiunea tacită ce părea că-i dă dreptul să facă unele confidenţe sentimentale şi încercă să rişte câteva declaraţii indirecte, ca un bărbat deprins cu astfel de situaţii.

— Remarcaţi, domnişoară, îi spuse el, cât de puţin urmează sentimentele drumul comun, în vremurile de teroare pe care le trăim? împrejurul nostru, nu-i oare totul bântuit de un inexplicabil neprevăzut? Iubim ori urâm, în temeiul unei priviri. Oamenii se unesc pe viaţă sau se despart cu graba cu care aleargă spre moarte. Ne grăbim în toate, ca şi naţiunea în zbuciumul ei. În toiul primejdiilor, îmbrăţişările sunt datoare să fie mai arzătoare decât în scurgerea obişnuită a vieţii. La Paris, până nu de mult, fiecare a învăţat, ca pe un câmp de bătălie, tot ce poate să spună o strângere de mână.

— Se simţea nevoia de a trăi repede şi mult, răspunse ea, pentru că pe-atunci nu prea aveai mult timp de trăit.

Şi, după ce-i aruncă tânărului ei însoţitor o privire ce părea să-i arate sfârşitul scurtului lor drum, adăugă maliţioasă:

— Sunteţi destul de instruit în rosturile vieţii, pentru un tânăr abia ieşit din şcoală!

— Ce gândiţi despre mine? întrebă el, după o clipă de tăcere. Spuneţi-mi părerea dumneavoastră, fără nici un menajament.

— Vreţi, desigur, să obţineţi astfel dreptul de a-mi vorbi despre mine?.. replică ea, râzând.

— Nu vreţi să-mi răspundeţi, reluă el, după o uşoară pauză. Luaţi seama, adesea şi tăcerea este un răspuns.

— Credeţi că nu bănuiesc tot ce aţi dori să puteţi să-mi spuneţi? Of, Doamne, mi-aţi şi spus destule.

— O, dacă ne înţelegem aşa de bine, făcu el, râzând, obţin mai mult decât îndrăzneam să sper.

Ea începu să râdă atât de graţios, încât păru că acceptă lupta curtenitoare cu care oricărui bărbat îi place să ameninţe o femeie. Amândoi se convinseră atunci, mai în glumă, mai în serios, că le-ar fi imposibil vreodată să fie unul pentru celălalt altceva decât ceea ce erau în acea clipă. Aşa încât tânărul se putea încredinţa unei pasiuni lipsite de perspectivă, iar Marie putea să râdă. Pe urmă, după ce ridicaseră astfel între ei o barieră imaginară, părură şi unul şi altul foarte grăbiţi să profite de primejdioasa libertate pe care o stabiliseră.

Marie se împiedică deodată de-o piatră şi făcu un pas greşit.

— Luaţi-mă de braţ, spuse necunoscutul.

— Sunt nevoită, bine-nţeles! Aţi fi prea mândru, dacă aş refuza. N-aş da, atunci, impresia că mi-e teamă de dumneavoastră?

— Ah, domnişoară, răspunse el, strângându-i braţul ca s-o facă să-i simtă bătăile inimii, am să devin mândru prin favoarea pe care mi-o acordaţi.

— Ei bine, firea mea uşuratică vă va spulbera orice iluzie.

— V-aţi şi pus de gând să mă apăraţi de primejdia sentimentelor pe care le provocaţi?

— Încetaţi, vă rog, spuse ea, să mă târâţi în asemenea discuţii mărunte, de budoar, în asemenea logogrife de iatac. Nu-mi place să constat la un bărbat ca dumneavoastră un spirit pe care-l pot avea şi proştii. Priviţi!.. Ne aflăm sub un cer albastru, în plin câmp; înaintea noastră, deasupra noastră, totul este măreţ. Aţi vrea să-mi spuneţi că sunt frumoasă, nu-i aşa? Dar ochii dumneavoastră mi-o dovedesc destul, şi, de altminteri, ştiu acest lucru; eu nu sunt femeia pe care-o pot flata complimentele. Vreţi, cumva, să-mi vorbiţi despre sentimentele dumneavoastră? adăugă ea, cu o emfază sardonică. Mă consideraţi, deci, atât de naivă încât să cred într-o subită simpatie atât de puternică încât să domine o întreagă viaţă cu amintirea unei dimineţi?..

— Nu a unei dimineţi, răspunse el, ci a unei femei frumoase, care s-a dovedit generoasă.

— O veţi uita repede, reluă ea, râzând, cu ajutorul altor frumuseţi, pe această femeie necunoscută,: la care totul, probabil, pare bizar: numele, calitatea, situaţia, libertatea de spirit şi de maniere.

— Nu-mi sunteţi necunoscută, exclamă el, am ştiut să vă intuiesc bine şi n-aş avea de adăugat nimic la desăvârşirile dumneavoastră, afară doar de un pic mai multă încredere în dragostea pe care o inspiraţi din prima clipă.

— Ah, băieţelul meu cel de şaptesprezece ani! Aţi şi început să vorbiţi de dragoste? spuse ea surâzând. Ei bine, fie… Iată un bun subiect de conversaţie între două persoane, la fel ca şi ploaia ori ca timpul frumos, atunci când ne aflăm într-o vizită. Să vorbim despre ea! Nu veţi constata la mine nici false modestii, nici sfială. Pot să ascult acest cuvânt fără să mă înroşesc, căci de-atâtea ori mi-a fost spus fără căldura inimii, încât a devenit aproape fără sens. Mi-a fost repetat la teatru, în cărţi, în societate, pretutindeni; dar n-am întâlnit încă nimic care să se asemene cu un astfel de sentiment magnific.

— L-aţi căutat?

— Da.

Răspunsul ei fu rostit cu atâta dispreţ, încât tânărul făcu un gest de uimire şi o privi ţintă pe Marie, ca şi cum şi-ar fi schimbat brusc părerea despre firea şi despre adevărata ei situaţie.

— Domnişoară, spuse el cu o emoţie destul de prost mascată, sunteţi fată sau femeie, înger sau demon?

— Sunt şi una şi alta, răspunse ea râzând. Oare nu există totdeauna ceva diabolic şi angelic într-o tânără fată care n-a iubit încă, nu iubeşte şi nu va iubi, poate, niciodată?

— Şi sunteţi fericită astfel?.. întrebă el, luând un ton şi nişte maniere degajate, ca şi cum ar fi şi început să aibă mai puţină stimă pentru salvatoarea lui.

— O, fericită nu, reluă ea. Când mă gândesc că sunt singură, dominată de convenţii sociale care mă fac în mod necesar artificioasă, invidiez privilegiile bărbaţilor. Dar, când îmi aduc aminte de toate mijloacele pe care natura mi le-a dăruit pentru a vă învălui, pe dumneavoastră, ceilalţi, pentru a vă înlănţui în firele invizibile ale unei puteri căreia niciunul dintre dumneavoastră nu-i poate rezista, atunci rolul meu aici, pe pământ, începe să-mi surâdă; apoi, deodată, mi se pare mic şi simt că l-aş dispreţui pe un bărbat care s-ar lăsa înşelat de ispite vulgare. În sfârşit, uneori zăresc jugul nostru şi-mi place, apoi mi se pare cumplit şi-l resping, alteori simt în mine acea dorinţă de devotament care o face pe femeie atât de nobil de frumoasă; adesea, simt o dorinţă de a domina, care mă sfâşie. Poate că aceasta-i lupta naturală dintre principiul binelui şi cel al răului, care face să trăiască orice făptură pe pământ. Înger şi demon, spuneaţi dumneavoastră. Ah, astăzi, nu-mi recunosc această fire dublă. Totuşi, noi, femeile, ne înţelegem insuficienţa mult mai bine decât dumneavoastră. N-avem noi, oare, un instinct care ne face să presimţim în orice lucru o desăvârşire la care, fără îndoială, nu-i cu putinţă să ajungi? Dar, adăugă ea privind

cerul şi scoţând un suspin, ceea ce ne ridică în ochii dumneavoastră…

— Este…? zise el.

— Ei bine, răspunse ea, este că noi toate luptăm, mai mult sau mai puţin, împotriva unei soarte incomplete.

— Domnişoară, pentru ce, aşadar, să ne despărţim astă-seară?

— Ah, spuse ea zâmbind la privirea pasionată pe care i-o aruncă tânărul, să ne urcăm în trăsură, aerul înălţimilor nu prea ne prieşte.

Marie se întoarse brusc, necunoscutul o urmă şi-o strânse de braţ într-un chip nu chiar respectuos, dar care exprima şi imperioase dorinţe şi admiraţie, totodată.

Ea grăbi pasul; marinarul, bănuind că fata vrea să evite o declaraţie inoportună, deveni şi mai arzător, riscă totul pentru a smulge o primă favoare de la ea şi-i spuse, privind-o cu subînţeles:

— Vreţi să vă spun un secret?

— Oh, zise ea grăbit, dacă se referă la dumneavoastră?..

— Nu sunt în serviciul Republicii. Unde mergeţi? Voi merge şi eu.

La această mărturisire, Marie se cutremură, îşi trase braţul şi îşi acoperi obrajii cu amândouă mâinile, spre a ascunde roşeaţa ori, poate, paloarea care-i acoperise chipul; îşi dezveli însă numaidecât faţa şi spuse cu un glas stins:

— Aţi început, aşadar, la fel cum veţi şi sfârşi: înşelându-mă?

— Da, spuse el.

La un asemenea răspuns, ea se întoarse cu spatele către greoaia diligenţă spre care se îndreptau şi aproape că începu să alerge.

— Dar, reluă necunoscutul, parcă nu prea vă pria aerul?

— Oh, s-a schimbat, spuse Marie cu o voce gravă, continuându-şi drumul apăsată de clocotul gândurilor.

— Nu mai spuneţi nimic? întrebă străinul, cu inima plină de acea înfiorare plăcută pe care o dă aşteptarea unei bucurii.

— Oh, spuse ea pe un ton uscat, tragedia a început prea repede.

— Despre ce tragedie vorbiţi? întrebă el.

Ea se opri, îl măsură pe elev mai întâi cu o privire în care strălucea o expresie dublă de teamă şi de curiozitate, apoi îşi ascunse sub un calm de nepătruns sentimentele ce-o frământau, dovedind că, pentru o fată tânără, avea o înaltă şcoală a vieţii.

— Cine sunteţi? reluă ea; dar ştiu! Când v-am văzut întâi, n-aş fi crezut; sunteţi şeful regalist numit le Gars? Fostul episcop de Autun avea mare dreptate când ne spunea să ne încredem totdeauna în presimţirile care anunţă nenorociri.

— Şi ce interes aveţi să-l cunoaşteţi pe garsonelul acela?

— Dar ce interes are să se ascundă de mine, când eu i-am şi salvat viaţa?

Ea începu să râdă, însă silit.

— Am făcut bine când nu v-am îngăduit să-mi spuneţi că mă iubiţi. Să ştiţi, domnule: vă urăsc din tot sufletul. Eu sunt republicană, iar dumneavoastră sunteţi regalist; v-aş denunţa, dacă nu v-aş fi dat cuvântul de onoare, dacă nu v-aş mai fi salvat o dată, şi dacă…

Se opri. Cruntele învinuiri pe care şi le aducea singură şi zbuciumul pe care nici nu-şi da silinţa să-l ascundă îl neliniştiră pe necunoscut, care încerca zadarnic s-o înţeleagă.

— Să ne despărţim numaidecât, numaidecât. Adio! spuse ea.

Se întoarse brusc, făcu câţiva paşi şi se întoarse iar.

— Ba nu, am un interes enorm să aflu cine sunteţi, reluă ea. Să nu-mi ascundeţi nimic, să-mi spuneţi numai adevărul. Cine sunteţi? Căci nu sunteţi elev la Şcoala Politehnică, tot aşa cum n-aveţi şaptesprezece ani…

— Sunt un marinar, gata oricând să părăsească oceanul spre a vă urma ori încotro va voi imaginaţia dumneavoastră să mă poarte. Dacă am fericirea să vă ofer oarecare mister, mă voi feri să vă risipesc curiozitatea. De ce să amestecăm gravele interese ale vieţii banale cu cele ale vieţii inimii, în care începuserăm să ne înţelegem atât de bine?

— Sufletele noastre s-ar fi putut înţelege, spuse ea pe un ton grav. Dar, domnule, eu nu am dreptul să vă cer să-mi acordaţi încrederea. Nu veţi şti niciodată cât de mare vă este datoria faţă de mine: eu n-am să vă spun nimic.

Merseră câţiva paşi în cea mai adâncă tăcere.

— Ce mult vă interesează viaţa mea! reluă necunoscutul.

— Domnule, spuse ea, vă implor, spuneţi-mi cum vă numiţi, sau tăceţi. Sunteţi un copil, adăugă ea, ridicând din umeri; şi-mi faceţi milă.

Stăruinţa pe care-o punea călătoarea ca să-i afle secretul îl făcu pe pretinsul marinar să şovăie între prudenţă şi dorinţă. Supărarea unei femei râvnite are ispite destul de puternice; supunerea, ca şi mila ei, este atât de imperioasă, atinge atâtea fibre ale inimii bărbatului, încât îl săgetează şi îl subjugă! Era aceasta, oare, la domnişoara de Verneuil o cochetărie în plus? Cu toată pasiunea lui, străinul avu tăria să nu se încreadă într-o femeie care voia să-i smulgă cu tot dinadinsul o taină de viaţă şi de moarte.

— Pentru ce, spuse el, luându-i mâna pe care ea îl lăsa ca din neatenţie s-o ia, pentru ce indiscreţia mea, care oferea o perspectivă de viitor acestei zile, a risipit întreaga vrajă?

Domnişoara de Verneuil, care părea îndurerată, păstră tăcerea.

— Cu ce v-am putut mâhni atât, urmă el, şi ce-aş putea să fac ca să vă îmbunez?

— Spuneţi-mi numele dumneavoastră.

De data aceasta, merse el în tăcere. După câţiva paşi, domnişoara de Verneuil se opri deodată, ca şi cum ar fi luat o hotărâre importantă.

— Domnule marchiz de Montauran, spuse ca cu demnitate, fără a izbuti să-şi ascundă pe de-a-ntregul zbuciumul ce da un fel de tremur nervos feţei sale, oricât m-ar costa, sunt fericită să vă fac un serviciu de mare preţ. Ne vom despărţi aici. Escorta şi diligenţa sunt mult prea necesare securităţii dumneavoastră, ca să nu le acceptaţi şi pe una, şi pe cealaltă. Să nu vă fie teamă de republicani; toţi soldaţii aceştia, vedeţi, sunt oameni de onoare, iar eu am să-i dau adjutantului câteva dispoziţii pe care le va executa întocmai. Eu pot să mă întorc la Alençon şi pe jos, împreună cu camerista mea: câţiva soldaţi ne vor însoţi. Dar să nu uitaţi ceea ce vă spun, pentru că e vorba de viaţa dumneavoastră: dacă-l veţi întâlni, înainte de a vă fi văzut în siguranţă, pe oribilul muscadin pe care l-aţi cunoscut la han, fugiţi, căci vă va aresta numaidecât. În ce mă priveşte…

Făcu o pauză.

— În ce mă priveşte, eu mă reîntorc, mândră, în mizeriile vieţii, reluă ea în şoaptă, abia stăpânindu-şi lacrimile. Adio, domnule, fiţi fericit! Adio…

Şi-i făcu un semn căpitanului Merle, care tocmai ajungea în vârful dealului. Tânărul nu se aşteptase la un atât de brusc deznodământ.

— Aşteptaţi! strigă el, cu un fel de disperare destul de bine jucată.

Ciudatul capriciu al unei fete pentru care el, atunci, Şi-ar fi sacrificat şi viaţa, îl surprinse într-atâta pe necunoscut, încât născoci o deplorabilă viclenie ca să-şi ascundă numele, dar totodată să satisfacă şi curiozitatea domnişoarei de Verneuil.

— Aproape că aţi ghicit, spuse el; sunt emigrant, condamnat la moarte, şi mă numesc vicontele de Bauvan. Dragostea de ţară m-a readus în Franţa, lângă fratele meu. Nădăjduiesc că voi fi şters de pe listă, prin influenţa doamnei de Beauharnais, astăzi soţia primului-consul; dar, dacă nu voi izbuti, vreau să mor pe pământul ţării mele,

luptând alături de Montauran, prietenul meu. Mai întâi vreau, însă, graţie unui paşaport pe care l-am căpătat, să cercetez, în taină, dacă mi-a mai rămas vreo proprietate în Bretania.

În vreme ce tânărul gentilom vorbea, domnişoara de Verneuil îl cerceta cu ochi sfredelitori. Ar fi vrut să se îndoiască de adevărul vorbelor lui; dar, naivă şi încrezătoare, luă treptat o expresie de seninătate şi exclamă:

— Domnule, ceea ce-mi spuneţi acum este adevărul adevărat?

— Cu desăvârşire adevărat, repetă necunoscutul, care părea să pună destul de puţină probitate în relaţiile lui cu femeile.

Domnişoara de Verneuil suspină adânc, ca o fiinţă care revine la viaţă.

— Ah, exclamă ea, sunt tare fericită.

— Aşadar, îl urâţi, într-adevăr, pe bietul meu Montauran?

— Nu, spuse ea; dar nu veţi putea să mă înţelegeţi. N-aş vrea ca dumneavoastră să fiţi ameninţat de primejdiile de care mă voi strădui să-l apăr, acum, când ştiu că vă este prieten.

— Cine v-a spus că Montauran e în primejdie?

— Eh, domnule, chiar dacă n-aş veni de la Paris, unde nu se vorbeşte decât despre acţiunile lui, cred că, totuşi, comandantul de la Alençon ne-a spus destule despre el.

— V-aş întreba, atunci, cum veţi putea să-l apăraţi de primejdie?

— Şi dacă nu vreau să răspund? spuse ea, cu acel aer dispreţuitor sub care femeile ştiu atât de bine să-şi ascundă sentimentele. Cu ce drept vreţi să-mi cunoaşteţi secretele?

— Cu dreptul pe care trebuie să-l aibă un om care vă iubeşte.

— Atât de repede?.. zise ea. Nu, nu mă iubiţi, domnule! Dumneavoastră nu vedeţi în mine decât obiectul unei plăceri trecătoare, atâta tot. Nu v-am intuit eu, oare, din

capul locului? O persoană care cunoaşte cât de cât obiceiurile lumii bune, ar putea, în împrejurările în care ne aflăm, să se înşele când îl aude pe un elev de la Şcoala Politehnică servindu-se de expresii alese şi ascunzându-şi aşa de nedibaci ca dumneavoastră manierele de mare senior sub înfăţişarea unui republican; dar în părul dumneavoastră mai este un rest de pudră, şi mai păstraţi încă un parfum de gentilom pe care o femeie de lume trebuie să-l simtă de la bun început. Aşa încât, temându-mă ca nu cumva însoţitorul meu, care are toate isteţiile unei femei, să nu vă recunoască, l-am concediat cât mai degrabă. Domnule, un adevărat ofiţer republican, proaspăt ieşit din şcoală, nu s-ar socoti un cuceritor de inimi în preajma mea şi nu m-ar lua drept o intrigantă drăguţă. Îngăduiţi-mi, domnule de Bauvan, să vă supun, în această privinţă, unor simple deducţii de femeie. Sunteţi, oare, atât de tânăr, încât să nu ştiţi că, dintre toate creaturile de sexul nostru, cea mai greu de cucerit este cea a cărei valoare este evaluată în cifre şi pe care plăcerea o scârbeşte? Pentru un asemenea gen de femeie, sunt necesare, s-a spus, ispite imense, ea nu cedează decât toanelor sale, iar pentru un bărbat, a pretinde să fie iubit de o astfel de femeie constituie cea mai mare înfumurare. Să lăsăm, însă, la o parte această categorie de femei, în care mi-aţi făcut galanteria de a mă orândui, pentru că ele, neapărat, trebuie să fie frumoase; nu se poate, totuşi, să nu vă daţi seama că o femeie tânără, nobilă, frumoasă, inteligentă (îmi acordaţi aceste avantaje) nu se vinde şi nu poate fi obţinută decât într-un singur fel: atunci când este iubită. Mă înţelegeţi? Dacă iubeşte şi dacă vrea să facă o nebunie, nebunia ei trebuie să fie justificată prin ceva măreţ! Iertaţi-mi risipa aceasta de logică, atât de rară la persoanele de sexul nostru; dar, spre onoarea dumneavoastră şi… a mea, spuse ea înclinându-se, n-aş vrea să ne fi amăgit reciproc în ceea ce priveşte meritele noastre, şi nici ca dumneavoastră să vi-o fi închipuit pe

domnişoara de Verneuil, înger ori demon, fată sau femeie, în stare să se lase înşelată de nişte galanterii banale.

— Domnişoară, spuse pretinsul viconte, a cărui uimire, cu toate că şi-o ascunse, era nemărginită, şi care redeveni dintr-odată om de înaltă societate, vă rog să credeţi că vă accept ca pe o foarte nobilă persoană, plină de inimă şi de sentimente înalte, sau… ca pe o fată bună, la alegerea dumneavoastră!

— Nu vă cer atâta, domnule, spuse ea, râzând. Lăsaţi-mi incognito-ul meu. De altminteri, masca mea e mai bine pusă decât a dumneavoastră, şi vreau să mi-o păstrez, fie şi numai pentru a şti dacă bărbaţii care-mi vorbesc despre dragoste sunt sinceri… Nu vă hazardaţi, aşadar, prea cu nepăsare pe lângă mine. Domnule, ascultaţi, adăugă ea, strângându-l tare de braţ: dacă mi-aţi putea dovedi o dragoste adevărată, nici o putere omenească nu ne-ar mai despărţi. Da, aş vrea să mă alătur unei vieţi de bărbat grandioase, să mă căsătoresc cu o ambiţie vastă, cu nişte gânduri sublime. Inimile nobile nu pot fi infidele, căci statornicia este una dintre forţele lor specifice; aş fi, aşadar, totdeauna iubită, totdeauna fericită; dar eu, oare, la rându-mi, n-aş fi gata totdeauna să fac din trupul meu o treaptă pe care să se ridice bărbatul căruia i-aş fi dăruit inima mea, să mă jertfesc pentru el, să îndur totul de la el, să-l iubesc totdeauna, chiar şi atunci când el nu m-ar mai iubi? N-am îndrăznit niciodată să încredinţez unei alte inimi nici dorinţele inimii melc, nici avânturile pătimaşe ale visurilor care mă mistuie; dar dumneavoastră pot să vă mărturisesc liniştita câteva dintre ele, căci ne vom despărţi, îndată ce vă veţi afla în siguranţă.

— Să ne despărţim?.. Niciodată! spuse el electrizat de bătăile care răsunau din acea inimă viguroasă ce părea că se zbate împotriva unui vis imens.

— Sunteţi liber? reluă ea, aruncându-i o privire plină de mândrie, care-l îngheţă.

— Oh, de liber… da, în afară de condamnarea Ia moarte.

Ea îi spuse atunci, cu o voce grea de sentimente amare:

— Dacă n-ar fi totul decât un vis, ce viaţă frumoasă am trăi noi doi!.. Dar, dacă am vorbit prostii, să nu le şi săvârşim. Când mă gândesc la tot ceea ce ar trebui să fiţi pentru ca să mă puteţi preţui la adevărata mea valoare, mă îndoiesc de toate.

— Iar eu, eu nu m-aş îndoi de nimic, dacă aţi vrea să-mi aparţi…

— Sst! exclamă ea, auzindu-i declaraţia spusă pe un ton într-adevăr pătimaş; e limpede că aerul nu prea ne prieşte; hai să ne întoarcem la însoţitorii noştri.

XI.

Diligenţa îi ajunse repede din urmă pe cei doi îndrăgostiţi, care îşi reluară locurile şi călătoriră câteva leghe în cea mai adâncă tăcere. Acum, şi unul şi celălalt aveau, într-adevăr, un subiect destul de vast pentru a se cufunda în gânduri; ochii lor însă nu se mai sfiau să se întâlnească. Amândoi păreau să aibă un interes egal de a se observa şi de a-şi ascunde un secret de seamă; se simţeau însă atraşi unul către celălalt printr-o aceeaşi dorinţă care, după discuţia avută, căpătase adâncimile unei pasiuni, căci fiecare recunoscuse la celălalt calităţi ce făceau şi mai atrăgătoare, în ochii lor, plăcerile pe care le aşteptau din conflictul sau din înţelegerea dintre ei. Poate că fiecare, târât într-o viaţă de riscuri, ajunsese în acea stare sufletească singulară când, fie din oboseală, fie pentru a-şi desfide soarta, fugeau de cugetările grave şi se lăsau în voia capriciilor hazardului continuând o acţiune numai pentru motivul că ea nu ni ai oferea nici o ieşire şi pentru că voiau totuşi să-i vadă deznodământul final. Oare lumea sufletului nu are, ca şi lumea fizică, vârtejurile şi abisurile ei, în care firilor puternice le place să se cufunde, riscându-şi viaţa, aşa cum unui jucător îi place să-şi încerce norocul? Gentilomul şi domnişoara de Verneuil avură, într-un fel, revelaţia unor atari gânduri, ce le deveniră comune după convorbirea care le şi pricinuise, şi-astfel realizară amândoi dintr-odată un

pas imens, afecţiunea lor sufletească urmând îndată pe cea a simţurilor. Cu toate acestea, cu cât se simţeau mai fatalmente atraşi unul către celălalt, cu atât mai mult se simţiră interesaţi să se studieze, fie şi numai spre a spori, printr-un calcul involuntar, suma bucuriilor viitoare. Tânărul, încă uimit de profunzimea gândurilor ciudatei fete, se întreba, în primul rând, cum de putea ea să îmbine atâta cunoaştere a vieţii cu atâta nevinovăţie şi tinereţe. I se păru, atunci, că descoperă, în neobişnuita castitate pe care Marie voia s-o dea atitudinilor ei, numai dorinţa de a părea castă; o bănui de prefăcătorie, se mustră în sinea lui pentru plăcerea ce-o trăise şi nu mai voi să vadă în acea necunoscută decât o comediantă dibace: şi avea dreptate. Domnişoara de Verneuil, ca toate fetele din lumea ei, devenind cu atât mai modestă cu cât se simţea mai înflăcărată, lua în modul cel mai firesc acea atitudine de mironosiţă sub care femeile ştiu să-şi învăluie aşa de bine dorinţele cele mai aprinse. Toate ar vrea să se ofere fecioare dragostei; şi, dacă nu mai sunt fecioare, faptul că ar vrea totuşi să pară aşa, constituie omagiul pe care ele îl aduc iubirii. Asemenea gânduri trecură fulgerător prin mintea gentilomului şi-i făcură plăcere. Într-adevăr, pentru amândoi, studierea aceea trebuia să fie un pas înainte, iar bărbatul îndrăgostit ajunge repede în faza pasională când până şi în defectele femeii îndrăgite găseşte temeiuri ca s-o iubească şi mai mult. Domnişoara de Verneuil rămase pe gânduri mai mult timp decât emigrantul; poate că imaginaţia o purtase într-un viitor mult mai vast: tânărul nu se supunea decât unuia dintre miile de sentimente pe care desigur că le mai încercase în viaţa lui de bărbat; pe când tânăra visa la o întreagă viaţă, pe care se simţea fericită s-o înfrumuseţeze, s-o umple cu bucurii, cu sentimente mari şi nobile. Fericită în visele ei, tot atât de îndrăgostită de aceste himere ca şi de realitate, de viitor ca şi de prezent, Marie se gândea să-şi schimbe atitudinea de până atunci şi să-şi consolideze puterea asupra acelei inimi tinere,

procedând astfel din instinct, aşa cum procedează toate femeile. După ce se hotărâse în sine să i se dăruie în întregime, ea râvnea, ca să spunem aşa, să i se dăruiască cu bucata; ar fi vrut să-şi poată readuna, din trecut, toate faptele, toate cuvintele, toate privirile, şi să le pună în armonie cu demnitatea de femeie iubită. Iar în ochi i se ivea un fel de spaimă, ori de câte ori se gândea la convorbirea avută, când se dovedise atât de îndrăzneaţă. Contemplând însă figura lui plină de forţă, îşi spuse că o fiinţă atât de puternică nu se poate să nu fie mărinimoasă şi se felicită că a avut norocul să întâlnească o dragoste mult mai de preţ decât cea de caro au avut parte multe alte femei, văzând în iubitul ei un om de caracter, un om care, condamnat la moarte, venea de bunăvoie să-şi rişte capul şi să reînceapă războiul împotriva Republicii. Gândul de a putea să stăpânească numai ea peste un asemenea suflet dădu pe loc tuturor lucrurilor o fizionomie deosebită. Între clipa când, în urmă cu cinci ore, îşi compunea o faţă şi un glas destinate să-l aţâţe pe junele gentilom, şi momentul de-acum, când îl putea vrăji cu o singură privire, era deosebirea dintre un univers mort şi universul viu. Râsete fericite şi o veselă cochetărie ascunseră imensitatea unei pasiuni ce se înfăţişa, ca şi nenorocirea, surâzând. În starea sufletească în care se afla atunci domnişoara de Verneuil, viaţa exterioară luă, pentru ea, înfăţişarea unei năluciri. Trăsura trecu prin sate, printre văi şi printre munţi, din care însă nici o imagine nu-i rămase în minte. Ajunseră la Mayenne, soldaţii din escortă se schimbară, Merle îi vorbi, ea îi răspunse, străbătură apoi un întreg oraş, pe urmă porniră iar la drum; dar figurile, casele, străzile, priveliştile, oamenii se scurseră ca formele vagi dintr-un vis. Se lăsă seara. Marie plutea sub un cer de diamante, învăluită într-o lumină lină, pe drumul spre Fougčres, fără să ia aminte că cerul îşi schimbase înfăţişarea, fără să ştie ce mai însemnau nici Mayenne, nici Fougčres ţi nici unde se afla. Că peste câteva ore s-ar putea despărţi de bărbatul de care se

îndrăgostise şi pe care-l credea îndrăgostit – un asemenea lucru nu i se mai părea cu putinţă. Dragostea este singura pasiune care nu acceptă nici trecutul, nici viitorul.

Uneori gândul ei se trăda în câte un cuvânt, dar frazele-i păreau aproape cu totul lipsite de sens, răsunând însă în inima iubitului ca făgăduiala unor desfătări. În ochii celor doi martori ai proaspetei iubiri, pasiunea lor lua o alură înfricoşătoare. Francine o cunoştea tot aşa de bine pe Marie, cum îl cunoştea străina pe tânărul gentilom, iar atare experienţă a trecutului le făcea pe amândouă să aştepte, tăcute, cine ştie ce deznodământ cumplit. Într-adevăr, nu peste mult, ele putură vedea sfârşitul dramei, pe care cu atâta tristeţe domnişoara de Verneuil, fără să ştie, poate, o numise tragedie.

Când cei patru călători se aflară la vreo leghe dincolo de Mayenne, auziră un călăreţ galopând năprasnic după ei; când ajunse în dreptul trăsurii, se aplecă şi o privi pe domnişoara de Verneuil, care-l recunoscu pe Corentin. Sinistrul personaj îşi permise să-i facă un semn tainic, de o familiaritate destul de umilitoare pentru ea şi, după ce o îngheţase cu acel semn josnic, dispăru. Emigrantul păru neplăcut impresionat de întâmplare, lucru ce nu scăpă, desigur, nici pretinsei sale mame; Marie însă făcu o uşoară mişcare spre el, parcă spre a se refugia printr-o privire în inima lui, ca în singurul adăpost al ei pe pământ. Fruntea tânărului se Însenină atunci, savurând fiorul pe care-l făcu să-l trăiască gestul prin care iubita îi dezvăluise, parcă fără să vrea, profunzimea sentimentelor ei. O frică inexplicabilă alungase toată cochetăria, iar dragostea se arătă, pentru o clipă, fără voal; tăcură, ca pentru a prelungi plăcerea acelei clipe. Din nefericire, între ei se afla doamna du Gua, care vedea totul; şi, ca un avar care dă un ospăţ, ea părea că le numără fiecare înghiţitură şi că le socoteşte zilele. Pierduţi în fericirea lor, cei doi îndrăgostiţi, fără să-şi dea seama ce drumuri bătuseră, ajunseră pe acea porţiune a şoselei care străbate valea Ernée-ului şi care reprezintă primul dintre

cele trei bazine unde s-au petrecut evenimentele ce servesc de cadru acestei povestiri. Francine zări atunci, şi le arătă şi lor, figurile stranii ce se deplasau ca nişte umbre printre copacii şi desişurile de pe dâmburile din jurul ogoarelor. Când trăsura ajunse în dreptul acelor umbre, o salvă generală de împuşcături şi gloanţele ce le şuierau pe deasupra capetelor le dovedi călătorilor că toate acele năluciri erau reale. Escorta era prinsă într-o ambuscadă.

Sub salva de împuşcături, căpitanul Merle se mustră cumplit că o ascultase pe domnişoara de Verneuil, care săvârşise greşeala de a se bizui pe lipsa de primejdie a unei călătorii nocturne şi rapide, şi nu-l lăsase să ia cu el decât vreo şaizeci de oameni. La comanda lui Gérard, căpitanul îşi despărţi fulgerător mica oaste în două şiruri, ca să apere cele două laturi ale drumului, iar ofiţerii porniră în pas alergător prin câmpurile de grozamă şi prin spinării, alergând să-i înfrunte pe atacatori, fără să aibă vreo idee de numărul lor. Albaştrii începură să scotocească în dreapta şi în stânga prin tufărişurile dese, cu o vitejie imprudentă, şi răspunseră atacului şuanilor printr-un tir susţinut, îndreptat spre desişurile de unde porneau împuşcăturile. Prima reacţie a domnişoarei de Verneuil fu să sară din caleaşcă şi să fugă cât mai departe în urmă, ca să iasă din câmpul de luptă; dar, ruşinându-se de frica ei şi îndemnată de acel sentiment ce pretinde să te arăţi măreţ în ochii fiinţei dragi, se opri în loc şi se strădui să urmărească lupta cu stăpânire de sine.

Emigrantul veni lângă ea, îi luă mâna şi-o puse pe inima lui.

— Mi-a fost frică, spuse ea zâmbind; acum însă…

În acea clipă, camerista speriată strigă:

— Marie, luaţi seama!

Dar când Francine dădu să sară din trăsură, se simţi înşfăcată de o mână viguroasă şi enormă, a cărei strângere o făcu să scoată un strigăt de durere. Se întoarse, recunoscu figura lui Marche-ŕ-Terre şi amuţi.

— Datorez, deci, spaimei dumneavoastră, spuse atunci străinul către domnişoara de Verneuil, dezvăluirea celei mai dulci taine a inimii! Datorită Francinei, aflu că purtaţi numele graţios de Marie; Marie, numele pe care l-am rostit în toate clipele mele de deznădejde! Marie, numele pe care îl voi rosti de acum înainte cu bucurie, şi pe care nu-l voi mai spune fără să săvârşesc sacrilegiul de a confunda religia cu dragostea! Ar constitui însă un păcat faptul de a te ruga şi de a şi iubi totodată?

La aceste cuvinte, îşi strânseră mâna cu putere, se priviră în tăcere, iar năvala de senzaţii pe care le trăiau le luă şi tăria şi putinţa de a se exprima.

— Pentru dumneavoastră cei de-aici, nu-i nici o primejdie! spuse brutal Marche-ŕ-Terre către Francine, dând sunetelor răguşite şi guturale ale glasului său o notă sinistră de dojană şi accentuând în aşa fel fiecare cuvânt, încât nevinovata ţărancă rămase înmărmurită.

Pentru întâia oară, biata fată zărea ferocitatea din privirile lui Marche-ŕ-Terre. Părea că numai lumina lunii se potrivea unei asemenea figuri. Sălbaticul breton, ţinându-şi căciula într-o mână şi greaua-i carabină în cealaltă, ghemuit ca un năpârstoc şi învăluit în acea lumină albă sub razele căreia toate formele capătă înfăţişări atât de ciudate, aparţinea astfel mai degrabă vedeniilor decât realităţii. Apariţia lui şi reproşul făcut avură ceva din fulgerarea fantomelor. El se întoarse brusc către doamna du Gua, cu care schimbă câteva cuvinte grăbite şi din care Francine, care uitase întrucâtva limba bretonă, nu putu să înţeleagă mai nimic. Părea că doamna îi da lui Marche-ŕ-Terre mai multe ordine. Scurta lor discuţie se încheie printr-un gest poruncitor al doamnei, care-i arăta şuanului pe cei doi îndrăgostiţi. Înainte de a se supune, Marche-ŕ-Terre aruncă o ultimă privire spre Francine, pe care părea s-o deplângă; el ar fi vrut să-i vorbească, dar bretona ştiu că tăcerea iubitului său era impusă. Pielea aspră şi tăbăcită de pe fruntea lui izbuti aproape să se încreţească, iar sprâncenele i se

împreunară cumplit. Va rezista el, oare, poruncii reînnoite de-a o ucide pe domnişoara de Verneuil? Schima aceea îl făcu, de bună-seamă, şi mai hidos pentru doamna du Gua, dar lumina ochilor lui îl făcu aproape frumos pentru Francine care, ghicind din acea privire că ea ar putea face să se supună sub voinţa ei de femeie dârzenia cruntului sălbatic, nădăjdui că mai domneşte încă, după Dumnezeu, asupra inimii lui cumplite.

Amoroasa conversaţie a domnişoarei Marie fu întreruptă de doamna du Gua, care veni şi o luă, ţipând de parcă cine ştie ce primejdie ar fi ameninţat-o; ţelul ei însă nu era decât să-i înlesnească unui călăreţ, pe care-l recunoscuse de departe, să vorbească cu emigrantul.

— Feriţi-vă de fata pe care aţi cunoscut-o la hanul Trei mauri!

După ce spuse această frază la urechea tânărului, cavalerul de Valois, unul dintre membri comitetului regalist din Alençon, dispăru, călare pe căluţul lui breton, printre tufele de grozamă din care ieşise. În acea clipă, împuşcăturile se dezlănţuiră cu o repeziciune uluitoare, fără însă ca vreuna dintre cele două tabere să se avânte asupra celeilalte.

— Adjutante, să nu fi fost asta numai o încercare de atac pentru a-i răpi pe călătorii noştri şi a le impune o răscumpărare?.. zise Clef-des-Coeurs.

— Pune mâna pe ei, sau naiba să mă ia! răspunse Gérard, zburând pe drum.

În acea clipă, focul şuanilor se rări, căci singurul scop al încăierării fusese acel avertisment comunicat de cavaler. Merle, care-i văzu pe şuani furişându-se în grupuri mici peste gardurile de mărăcini, nu socoti potrivit să se angajeze într-o luptă primejdioasă şi zadarnică. Gérard ordonă scurt escortei să-şi reia poziţia pe drum şi reîncepură marşul, fără să fi suferit vreo pierdere.

Căpitanul avu atunci prilejul să ofere mâna domnişoarei de Verneuil, pentru a se sui iar în trăsură, căci gentilomul

rămăsese ca lovit de trăsnet. Parizianca, nedumerită, se urcă fără să accepte politeţea republicanului; întoarse capul spre iubitul ei, îl văzu nemişcat şi fu uluită de schimbarea subită pe care tainicele cuvinte ale cavalerului i-o provocaseră. Tânărul emigrant porni încet spre trăsură, cu faţa în pământ, şi din întreaga lui atitudine se revărsa un profund sentiment de silă.

— Aşa-i că aveam dreptate? spuse doamna du Gua la urechea tânărului, conducându-l la trăsură; e sigur că ne aflăm în mâinile unei creaturi cu care s-a pus la preţ capul tău; dar, de vreme ce-i atât de proastă încât să se amorezeze de tine, în loc să-şi facă meseria, nu te-apuca acuma să te comporţi ca un copil; prefă-te că o iubeşti, până ce vom ajunge la Vivetičre… Odată acolo!.. „Dar nu cumva s-a şi îndrăgostit?”… îşi zise ea, văzându-l pe tânăr că se aşază pe locul lui, cu o înfăţişare de om adormit.

Caleaşca huruia surd peste pietrele de pe drum. De la întâia privire pe care domnişoara de Verneuil o aruncă împrejurul său, totul i se păru schimbat. Moartea se şi strecurase în dragostea ei. Nu erau, poate, decât câteva umbre; dar, în ochii oricărei femei care iubeşte, asemenea umbre sunt la fel de clare ca şi cele mai strălucitoare culori. Francine înţelesese din privirile lui Marche-ŕ-Terre că soarta domnişoarei de Verneuil, asupra căreia ea îi poruncise să vegheze, era în alte mâini şi, ori de câte ori stăpâna sa o privea, îi arăta un obraz palid şi nu izbutea să-şi stăpânească lacrimile. Doamna necunoscută abia îşi ascundea răutatea şi ura de femeie sub zâmbetele-i prefăcute, iar subita schimbare ce se ivea de sub slugarnica-i bunăvoinţă faţă de domnişoara de Verneuil, din comportamentul, din glasul şi din fizionomia ci, erau de natură să trezească toate temerile unei fiinţe perspicace. Aşa încât domnişoara de Verneuil se înfiora instinctiv când se întrebă:

— De ce mă înfioară?.. E mama lui.

Se cutremură însă, din creştet până-n talpă, spunându-şi deodată:

— Dar e, într-adevăr, mama lui?

Şi zări un întreg abis, pe care o ultimă aruncătură de ochi spre necunoscută îl lumină pe deplin.

— Femeia aceasta îl iubeşte! gândi ea. Dar de ce mă copleşeşte cu amabilităţi, după ce mi-a arătat atâta răceală? Sunt, oare, pierdută? Se teme, oare, de mine?

În ce-l priveşte pe gentilom, el îngălbenea şi se înroşea, rând pe rând, păstrând totuşi o atitudine calmă şi lăsând ochii în jos, ca să nu i se vadă straniile emoţii ce-l frământau. O cumplită strângere a buzelor îi schimonosea graţioasa arcuire a gurii, iar obrazul lui era alb de zbuciumul furtunii din gânduri. Domnişoara de Verneuil nu mai ştia nici măcar dacă se mai putea bănui un pic de dragoste în mânia lui. Drumul, mărginit de pădure, de venise întunecat, şi nu le mai îngădui acestor actori muţi să se interogheze din priviri. Vuietul vântului, foşnetul frunzelor, tropotul paşilor cadenţaţi ai escortei dădură scenei acel caracter solemn care face să sporească bătăile inimii. Încercarea domnişoarei de Verneuil de a ghici cauza schimbării tânărului nu putea rămâne zadarnică. Figura lui Corentin îi trecu ca un fulger prin minte şi-i reconstitui imaginea sorţii ei reale, care-i reapăru dintr-o dată. Pentru întâia oară în ziua aceea, Marie se gândi în mod serios la situaţia sa. Până atunci se lăsase purtată de fericirea de a iubi, fără să se gândească nici la ea, nici la viitor. Acum, neînstare să-şi mai îndure deznădejdea, căuta, aştepta, cu fermecătoarea răbdare a iubirii, o privire din partea tânărului, pe care-o cerşea atât de fierbinte, iar paliditatea şi tremurul ei aveau un grai atât de răscolitor, încât el şovăi; dar prăbuşirea nu fu decât şi mai totală.

— Nu cumva vă doare ceva, domnişoară? întrebă el.

Vocea lui, lipsită de orice bunăvoinţă, întrebarea însăşi, privirea, gestul, totul nu făcea decât s-o convingă pe biata fată că întâmplările din ziua aceea aparţineau unui miraj al

sufletului ei, un miraj ce se spulbera acum ca nişte nori abia iviţi pe care-i risipeşte vântul.

— Dacă mă doare ceva?.. răspunse ea, râzând silit; voiam să vă pun aceeaşi întrebare.

— Credeam că sunteţi înţeleşi, zise doamna du Gua, cu o veselie prefăcută.

Nici gentilomul, nici domnişoara de Verneuil nu răspunseră. Tânăra fată, de două ori jignită, se înciudă văzându-şi puternica frumuseţe rămasă fără putere. Ştia că, dacă ar vrea, ar putea să afle oricând cauza noii situaţii; dar, nemaidorind s-o cunoască, pentru prima dată, poate, o femeie renunţă să afle un secret. Viaţa omului e dureros de darnică în situaţii în care, fie ca urmare a unei meditaţii prea adânci, fie a unei catastrofe, ideile noastre nu se mai leagă de nimic, rămân goale de orice conţinut, fără nici un punct de sprijin, când prezentul nu mai găseşte nici un mijloc prin care să se atârne nici de trecut, nici de viitor. Într-o astfel de stare era acum domnişoara de Verneuil. Ghemuită în fundul trăsurii, sta acolo ca un arbust dezrădăcinat. Tăcută şi tristă, nu mai privea pe nimeni, se învălui în durerea ei şi se cuibări cu atâta îndârjire în lumea tainică în care se refugiază cei nefericiţi, încât nu mai văzu nimic. Câteva ciori trecură croncănind pe deasupra; dar, deşi în inima sa exista, ca în toate sufletele dârze, un ungher destinat superstiţiilor, nu le mai acordă nici o atenţie. O vreme, călătorii îşi continuară drumul în tăcere.

XII

„Aşa de repede despărţiţi?” îşi spunea domnişoara de Verneuil. Totuşi, nimeni din preajma mea n-a vorbit. S-o fi făcut Corentin? N-avea nici un interes. Cine s-ar fi putut ridica să mă învinuiască? De-abia iubită, şi iată-mă trăind durerea de a fi părăsită. Semăn iubire şi culeg dispreţ. Aşadar, soarta mea-i pururea să întrezăresc fericirea şi pururea s-o pierd?

Simţi în inimă o tulburare necunoscuta, pentru că, într-adevăr, iubea pentru întâia oară. Totuşi, nu era subjugată

până într-atâta, încât să nu poată găsi, în mândria firească a unei femei tinere şi frumoase, tăria de a reacţiona împotriva durerii. Secretul iubirii ei, păstrat cu chinuri, nu-i scăpase. Îşi reveni şi, ruşinându-se că prin tăcerea aceea îndurerată îşi dăduse pe faţă profunzimea dragostei, îşi scutură capul cu un gest de voioşie, arătând un chip sau, mai degrabă, o mască zâmbitoare, apoi se sili să ia un glas prin care să-şi ascundă emoţia.

— Unde ne aflăm? îl întrebă pe căpitanul Merle, care venea la o mică distanţă în urma lor, după trăsură.

— La trei leghe şi jumătate de Fougčres, domniţoară.

— Nu mai avem, deci, mult până să ajungem! îi spuse ea, spre a-l încuraja să înceapă o conversaţie, cu intenţia de a-i arăta o oarecare stimă tânărului căpitan.

— Locurile de pe-aici, replică Merle foarte bucuros, nu sunt prea grozave; atâta doar că îşi îngăduie, prin părţile astea, să nu se isprăvească niciodată. Când vă veţi afla în vârful dealului pe care-l urcăm, veţi zări o vale la fel cu cea pe care am lăsat-o în urmă, iar la orizont veţi putea vedea Pelerina. Deie Dumnezeu ca şuanii să n-aibă de gând să-şi ia revanşa! Dumneavoastră înţelegeţi că, tot urcând şi tot coborând aşa, nu înaintăm deloc. După Pelerina, veţi descoperi, de asemenea…

Auzind acele nume, emigrantul tresări pentru a doua oară, atât de uşor, însă, încât numai domnişoara de Verneuil îi observă tresărirea.

— Ce-i Pelerina asta? întrebă cu interes tânăra, întrerupându-l pe căpitanul cufundat în topografia bretonă.

— E vârful unui munte, de la care-şi trage numele valea aceasta a râului Maine, spre care vom coborî îndată şi care desparte regiunea de-aici de valea Couësnonului, dincolo de care se află Fougčres, cel mai de seamă oraş din Bretania, răspunse Merle. Acolo, pe la sfârşitul lui vandemiar, am dat o luptă împotriva lui le Gars şi a tâlharilor lui. Conduceam nişte conscrişi care, ca să nu-şi părăsească locurile de

baştină, au vrut să ne omoare, la hotar; Hulot, însă, e-un creştin dat naibii; le-a tras o…

— Atunci, dumneavoastră trebuie să-l fi văzut pe le Gars? întrebă ea. Ce fel de om e?..

Ochii ei şireţi şi iscoditori se aţintiră asupra feţei falsului viconte de Bauvan.

— Oh, Dumnezeule! răspunse Merle, întrerupt iarăşi, aşa de mult seamănă, domnişoară, cu cetăţeanul du Gua, încât, de n-ar purta uniforma Şcolii Politehnice, aş paria că e el.

Domnişoara de Verneuil îl privea ţintă pe liniştitul şi netulburatul tânăr care-o sfida, însă nu întrezări pe chipul lui nimic din care s-ar fi putut bănui vreun simţământ de teamă; ea, în schimb, îi da să înţeleagă, printr-un surâs amar, descoperirea ce-o făcea în acea clipă, în legătură cu secretul pe care el i-l ascunsese atât de vulgar; apoi, cu un glas ironic, cu nările umflate de satisfacţie, cu capul înclinat uşor într-o parte, ca să-l poată examina pe gentilom şi totodată să-l vadă şi pe Merle, îi spuse republicanului:

— Şeful ăsta de şuani îi dă destule griji primului-consul, căpitane. Are curaj, zice-se; numai că se aventurează în anumite acţiuni ca un tinerel fără minte, mai ales când e vorba de femei.

— Şi noi contăm mult pe asta, ca să ne lichidăm socotelile cu el, răspunse căpitanul. De l-am avea în mâinile noastre măcar vreo două ceasuri, i-am băga noi oleacă minţile-n scăfârlie. Dacă ne-ar întâlni ăia de la Coblenz, ar cam auzi câte ceva despre noi, şi ne-ar ţine minte; aşa încât, cu ajutorul parizi…

— Oh, zise emigrantul, noi n-avem de ce ne teme! Nu e nevoie ca soldaţii dumneavoastră să meargă până la Pelerina, sunt prea obosiţi; dacă sunteţi de acord, s-ar putea odihni la doi paşi de-aici. Mama rămâne la Vivetičre ţi, uite, drumul ce duce acolo e la câteva bătăi de puşcă. Cred că şi cele două doamne vor fi de acord să se odihnească puţin, trebuie să fie istovite de drumul acesta fără popas de la Alençon până aici. Şi, întrucât domnişoara,

spuse el cu o politeţe forţată, întorcându-se către pariziancă, a avut generozitatea să asigure călătoriei noastre tot atâta linişte cât şi plăcere, va binevoi, poate, să accepte să ia masa de seară la mama? în sfârşit, adăugă el, adresându-i-se lui Merle, vremurile nu sunt chiar aşa de nenorocite încât să nu se mai poată găsi la Vivetičre un butoiaţ de cidru bun, ca să-l destupăm pentru oamenii dumneavoastră. Veniţi, le Gars nu ne va fi luat totul; cel puţin mama aşa crede…

— Mama dumneavoastră?.. făcu domnişoara de Verneuil, întrerupându-l ironică şi fără să răspundă ciudatei invitaţii ce i se făcea.

— Vârsta mea nu vi se mai pare demnă de crezut astă-seară, domnişoară? răspunse doamna du Gua. Am avut nenorocul să fiu căsătorită ele foarte tânără, l-am născut pe fiul meu când aveam cincisprezece ani…

— Nu cumva vă înşelaţi, doamnă? Nu cumva aveţi treizeci de ani?

Doamna du Gua îngălbeni, înghiţind sarcasmul; ar fi vrut să poată să se răzbune, dar se vedea nevoită să zâmbească, din pricină că voia să afle cu orice preţ, fie chiar, şi cu preţul celor mai crude ironii, ce sentiment o anima pe tânăra domnişoară; aşa încât se prefăcu a n-o fi înţeles.

— Niciodată şuanii n-au avut un şef mai crud decât acesta, dacă e să dăm crezare zvonurilor ce umblă despre el, spuse doamna du Gua, adresându-se totodată şi Francinei şi stăpânei sale.

— Oh, de crud, nu cred, răspunse domnişoara de Verneuil; ştie să mintă însă, şi mi se pare cam credul; un şef de partid nu trebuie să fie jucăria nimănui.

— Îl cunoaşteţi? întrebă domol tânărul emigrant.

— Nu, răspunse ea, aruncându-i o privire de dispreţ; credeam că-l voi cunoaşte…

— Oh, domnişoară, categoric e un împieliţat! reluă căpitanul, ridicând capul şi redând printr-un gest expresiv fizionomia particulară pe care acest cuvânt o avea pe-atunci

şi pe care a pierdut-o mai târziu. Familiile astea vechi puiază uneori nişte lăstari viguroşi. E de baştină dintr-un ţinut unde foştii nu prea s-au bucurat, zice-se, de multe hatâruri; iar oamenii, vedeţi dumneavoastră, sunt ca şi moşmoanele, se coc pe paie. Dacă băiatul ăla e dibaci, va izbuti să ne poarte mult timp pe drumuri. S-a priceput destul de bine să opună nişte companii mobile companiilor noastre uşoare şi să neutralizeze eforturile guvernului. Dacă e ars vreun sat de-al regaliştilor, el pune să fie arse două sate de-ale republicanilor. Îşi desfăşoară forţele pe o întindere imensă, şi ne sileşte astfel să folosim un număr considerabil de trupe, într-un moment când nu prea le avem!.. Oh! îşi cunoaşte meseria!

— Îşi asasinează patria! spuse Gérard, cu o voce puternică, întrerupându-l pe căpitan.

— Dar, replică gentilomul, dacă moartea lui ar scăpa ţara, atunci, împuşcaţi-l cât mai repede.

Scrută apoi printr-o privire sufletul domnişoarei de Verneuil şi se petrecu între ei una dintre acele scene mute căreia cuvintele nu-i pot reproduce decât foarte incomplet spontaneitatea dramatică şi subtilităţile fulgerătoare. Primejdia face ca orice şi oricine să devină interesant. În faţa morţii, până şi criminalul cel mai josnic trezeşte totdeauna un pic de milă. Or, cu toate că acum domnişoara de Verneuil nu mai avea nici o îndoială că iubitul care o dispreţuia era însuşi primejdiosul şef, încă nu voia să se convingă pe deplin de aceasta printr-un supliciu; o cu totul altă curiozitate voia să-şi satisfacă ea. Preferă, deci, să se îndoiască sau să creadă, după sentimentul pe care-l nutrea, şi începu să se joace cu focul. Privirea ei, plină de o şiretenie batjocoritoare, îi arătă, cu un aer triumfător, tânărului şef rândurile de soldaţi: prezentându-i în acest fel imaginea primejdiei în care se afla junele, Marie se bucura că-l face să simtă din plin că viaţa lui depindea de un singur cuvânt, iar buzele ei păreau că se şi mişcă spre a-l rosti. Asemenea unui sălbatic din America, domnişoara de

Verneuil studia fiecare fibră de pe faţa duşmanului legat de stâlp, şi-i rotea graţios pe dinainte toporul, savurând o răzbunare cu totul nevinovată şi pedepsind ca o îndrăgostită care încă mai iubeşte.

— Dacă aş avea un fiu ca al dumneavoastră, doamnă, spuse ea străinei vădit îngrozite, mi-aş pune doliu pentru el din clipa în care l-aş lăsa să se expună primejdiilor.

Nu primi nici un răspuns. Îşi întoarse de zeci de ori capul către ofiţeri şi îl reîntoarse spre doamna du Gua, fără să surprindă între ea şi le Gars nici un semn tainic care să-i confirme o intimitate pe care o bănuia şi de care voia să se îndoiască. Unei femei îi place grozav să şovăie într-o luptă pe viaţă şi pe moarte, atunci când sentinţa se află la discreţia ei! Tânărul general zâmbea cu aerul cel mai liniştit şi suporta netulburat tortura la care îl supunea domnişoara de Verneuil; şi atitudinea şi expresia pe care-o afişa fizionomia lui dovedeau că tânărul era un om pe care primejdiile la care era supus nu-l impresionau, şi uneori părea să-i spună: „Iată prilejul să-ţi răzbuni vanitatea rănită, foloseşte-l! Mi-ar părea teribil de rău să renunţ la dispreţul pe care-l am faţă de tine!” Domnişoara de Verneuil începu să-l scruteze pe şef din toată înălţimea poziţiei ei, cu o sfruntare şi cu o mândrie doar aparente, căci, în adâncul inimii, admira curajul şi netulburarea lui. Încântată de constatarea că iubitul său poartă un titlu străvechi, încărcat de privilegii ce plac oricărei femei, simţea o mulţumire deosebită că-l cunoştea într-o împrejurare în care, luptător pentru o cauză înnobilată de nenorocire, marchizul lupta cu toate însuşirile sufletului său dârz împotriva unei republici de-atâtea ori victorioase, şi era bucuroasă că-l vedea înfruntând primejdiile şi dovedind acea bravură ce emoţionează atât de mult o inimă de femeie; îl puse de zeci de ori la încercare, supunându-se poate acelui instinct ce-o îndeamnă pe femeie să se joace cu prada sa, aşa cum pisica se joacă cu şoarecele pe care l-a prins.

— Şi-n virtutea cărei legi îi condamnaţi la moarte pe şuani? îl întrebă ea pe Merle.

— Păi, cea din 14 fructidor trecut, care declară în afara legii toate departamentele răzvrătite şi care instituie consiliile de război în aceste departamente, răspunse republicanul.

— Cui datorez cinstea de a vă fi atras acum privirile asupra mea? îl întrebă domnişoara de Verneuil pe tânărul comandant, care o privea atent.

— Unui sentiment pe care un om galant nu l-ar putea mărturisi nici unei femei, oricine ar fi aceasta, răspunse marchizul de Montauran încet, aplecându-se spre ea. Trebuia, spuse apoi tare, să trăiesc în aceste vremuri, pentru a vedea fetele îndeplinind slujba de călău şi depăşindu-l pe gâde prin felul în care se amuză jucându-se cu securea…

Marie îl ţintui pe Montauran cu privirea; apoi, încântată că el o insultase chiar în clipa în care viaţa-i se afla în mâinile ei, îi şopti la ureche, râzând cu o dulce maliţie:

— Aveţi un cap prea urât; călăilor le-ar displace; eu însă îl păstrez.

Marchizul, uimit, o contemplă o clipă pe această fată a cărei iubire biruia totul, chiar şi cele mai crude injurii; şi care se răzbuna iertând o jignire pe caro femeile niciodată n-o iartă. Ochii lui deveniră mai puţin severi şi mai puţin reci, iar în trăsăturile sale se strecură parcă o umbră de melancolie. Pasiunea lui era deci mai tare decât şi-ar fi putut închipui el însuşi. Domnişoara de Verneuil, mulţumită, chiar şi cu o atât de slabă mărturie de împăcare viitoare, îl privi pe şef cu dragoste, dăruindu-i un zâmbet ce semăna cu un sărut; pe urmă se ghemui în fundul trăsurii şi nu mai îndrăzni să primejduiască viitorul dramului său de fericire, gândind că, prin acel zâmbet a legat iarăşi nodul. Era aşa de frumoasă! Ştia aşa de bine să biruie toate piedicile din calea iubirii ei! Era atât de obişnuită să rişte totul, să-şi

joace norocul! Iubea atât de mult neprevăzutul şi furtunile vieţii!

În curând, la porunca marchizului, trăsura părăsi şoseaua principală şi se îndreptă spre Vivetičre, pe un drum plin de gropi ţi Încadrat de maluri înalte, plantate cu meri, ce-l făceau mai degrabă un şanţ decât un drum. Călătorii îi lăsară pe albaştri să răzbească anevoie în urma lor până la vechiul castel, ale cărui turnuri cenuşii ba apăreau, ba dispăreau printre pomii de pe marginea drumului, de-a lungul căruia câţiva soldaţi rămaseră să-şi smulgă cişmele din lutul clisos.

— Drumul ăsta seamănă amarnic cu drumul spre rai! exclamă Beau-Pied.

Mulţumită dibăciei surugiului, nu peste mult domnişoara de Verneuil putu să admire castelul Vivetičre. Casa, aţezată pe culmea unui fel de promontoriu, era înconjurată de două lacuri adânci ce nu îngăduiau să se ajungă la ea decât pe o alee îngustă. Partea acestei peninsule unde se aflau locuinţele şi grădinile era protejată la o oarecare distanţă, în spatele castelului, printr-un şanţ lat în care se revărsa prisosul de apă al lacurilor, cu care era în legătură, alcătuind o adevărată insulă aproape inexpugnabilă, adăpost de mare preţ pentru un şef ce nu putea fI. Astfel surprins decât prin trădare. Auzind scârţâitul porţilor şi trecând pe sub bolta în ogivă a unui portal ruinat de războiul precedent, domnişoara de Verneuil scoase capul din trăsură. Aspectul sinistru al tabloului ce i se înfăţişă privirilor spulberă cu totul visele de dragoste şi cochetăria în care se legănase. Trăsura intră într-o curte mare, aproape pătrată, delimitată de malurile abrupte ale lacurilor. Aceste maluri sălbatice, scăldate de apele acoperite de mari pete verzi, aveau ca singură podoabă nişte arbori acvatici despuiaţi de frunze, ale căror trunchiuri chircite, cu vârfurile enorme şi pleşuve înălţate deasupra stufărişurilor şi a mărăcinişurilor, păreau nişte figurine groteşti. Hidoasele garduri de mărăcini dădură

impresia că se însufleţesc şi că încep să capete grai, când broaştele săriră din ele orăcăind, şi când lişiţele, trezite de zgomotul trăsurii, zburară plescăind peste oglinda lacurilor. Curtea, înconjurată de ierburi înalte şi veştejite, de mărăcinişuri şi de arbuşti pitici ori piperniciţi, excludea orice idee de ordine şi de splendoare. Castelul părea părăsit de mult timp. Acoperişurile păreau că se îndoaie sub povara vegetaţiilor ce creşteau pe ele. Zidurile, deşi construite din pietrele şistoase şi solide de care abundă aici solul, erau pline de crăpături printre care iedera îşi agăţa cârceii. Două corpuri de clădiri, legate în unghi drept printr-un turn înalt, îndreptate cu faţa spre lac, constituiau întregul castel, cu uşile şi cu obloanele lui spânzurânde şi putrezite, cu balustradele scârţâind, cu ferestrele ruinate stând parcă să cadă la întâia răbufnire de furtună. Vântul bătea atunci printre aceste ruine, cărora luna, cu lumina ei tulbure, le da caracterul şi înfăţişarea unei vedenii enorme. Culorile pietrelor de granit, vinete şi sure, amestecate cu cele de şist negre şi galbene, meritau să fie văzute, pentru a şti cât de reală era imaginea sugerată de aspectul acelei schelării goale şi sumbre. Pietrele-i dezgărdinate, ferestrele fără geamuri, turnul cu creneluri şi acoperişurile sparte îi dădeau întrutotul înfăţişarea unui schelet; iar păsările de pradă, ce se ridicară ţipând în zbor, adăugară o trăsătură în plus acestei vagi asemănări. Câţiva brazi înalţi, plantaţi în spatele casei, îşi legănau pe deasupra acoperişurilor frunzişurile sumbre, iar câteva tise, tăiate în aşa fel încât să decoreze colţurile clădirii, o înconjurau cu o jalnică broderie festonată, asemănătoare cu un cortegiu întunecat. În sfârşit, forma uşilor, ornamentele grosolane, puţinele construcţii ce alcătuiau întregul ansamblu, totul ilustra acel tip de castele feudale cu care, se mândrea Bretania, pe bună dreptate, poate, de vreme ce ele alcătuiesc pe pământul galic un tel de istorie monumentală a vremurilor nebuloase premergătoare înscăunării monarhiei. Domnişoara de Verneuil, în imaginaţia căreia cuvântul

castel închipuise totdeauna nişte forme de un tip convenţional, impresionată de fizionomia funebră a tabloului, sări grăbită din caleaşcă şi îl contemplă de una singură, cu spaimă, gândindu-se ce hotărâre s-ar fi cuvenit să ia. Francine o auzise pe doamna du Gua scoţând un oftat de bucurie când se văzuse scăpată de supravegherea albaştrilor, şi o altă exclamaţie involuntară îi mai scăpase şi atunci când poartă cea mare se închisese în urma trăsurii şi când intrase în acest soi de cetăţuie naturală. Montauran se repezise sprinten spre domnişoara de Verneuil, bănuind ce gânduri o preocupau.

— Castelul, spuse el cu o uşoară tristeţe, a fost distrus de război, întocmai cum proiectele pe care le făuriserăm pentru fericirea noastră au fost distruse de dumneavoastră.

— Cum adică? întrebă ea, cu totul surprinsă.

— Sunteţi o tânăra femeie frumoasă, nobilă şi spirituală? zise el, pe un ton ironic, repetându-i cuvintele pe care ea i le spusese cu atâta cochetărie în discuţia lor de pe deal.

— Şi cine v-a spus că nu-i aşa?

— Nişte prieteni demni de încredere, pe care-i interesează siguranţa mea şi stau de veghe să dejoace ticăloşiile.

— Ticăloşii! spuse ea cu un zâmbet amar. Aşadar, Alençon şi Hulot au rămas acum atât de departe? N-aveţi memorie bună, domnule, şi acesta-i un defect grav pentru un conducător! Dar, de vreme ce nişte prieteni, adăugă ea cu o sfidare profundă, domnesc atât de puternic peste inima dumneavoastră, păstraţi-vă prietenii. Nimic nu se poate asemui cu plăcerile prieteniei. Adio! Nici eu, nici soldaţii Republicii nu vom intra aici.

Şi se îndreptă spre poartă, cu o grabă plină de mândrie rănită şi de dispreţ, reflectând însă în mersul ei o nobleţe şi o mâhnire ce dădeau peste cap toate ideile marchizului, care nu putea să renunţe uşor la dorinţele lui şi să nu se dovedească imprudent şi lesne încrezător. Era limpede că şi el o iubea. Cei doi îndrăgostiţi nu se simţeau, aşadar, dispuşi, niciunul, nici celălalt să se certe definitiv.

— Adăugaţi un cuvânt şi vă cred, spuse el cu glas rugător.

— Un cuvânt? răspunse ea ironică, strângându-şi buzele; un cuvânt? Nici măcar un gest!

— Măcar certaţi-mă, se rugă el, încercând s-o ia de o mână, pe care ea şi-o trase îndărăt, dacă totuşi îndrăzniţi să-l sfidaţi pe un şef de rebeli, tot atât de bănuitor şi de sumbru acum, pe cât era de fericit şi de încrezător mai înainte.

Marie îl privi pe marchiz fără mânie, aşa încât el adăugă:

— Dumneavoastră cunoaşteţi secretul meu; cu nu-l cunosc pe al dumneavoastră.

La aceste cuvinte, fruntea de alabastru păru că devine brună. Marie aruncă o privire posacă spre general şi răspunse:

— Secretul meu?.. Niciodată!

În dragoste, fiecare cuvânt, fiecare privire are elocvenţa sa de moment; acum însă domnişoara de Verneuil nu exprimase nimic precis şi, oricât de abil era Montauran, tâlcul exclamaţiei îi rămase de nepătruns, cu toate că glasul tinerei femei trădase simţăminte destul de neobişnuite, care de bună-seamă că stârniseră curiozitatea marchizului.

— Aveţi o manieră nostimă de a risipi bănuielile, reluă el.

— Le mai păstraţi, deci? întrebă ea măsurându-l din ochi, de parcă i-ar fi spus: „Aveţi vreun drept asupra mea?”.

— Domnişoară, răspunse tânărul cu un aer supus şi hotărât, puterea pe care o exercitaţi asupra trupelor republicane, escorta…

— Ah, bine că mi-aţi adus aminte! Escorta mea şi eu, îl întrebă ea, cu o uşoară ironie, protectorii dumneavoastră, deci, vom fi în siguranţă aici?

— Da, pe cuvântul meu de gentilom! Oricine aţi fi, dumneavoastră şi oamenii dumneavoastră n-a veţi să vă temeţi de nimic în casa mea!

Jurământul acesta fu rostit într-o pornire atât de loială şi de generoasă, încât domnişoara de Verneuil simţi că poate avea toată încrederea pentru siguranţa vieţii republicanilor.

Tocmai se pregătea să vorbească, dar sosirea doamnei du Gua îi impuse tăcere. Doamna auzise, pesemne, ori ghicise o parte din conversaţia celoR. Doi îndrăgostiţi şi nu mică îi fu îngrijorarea, zărindu-i într-o poziţie ce nu mai dovedea nici un fel de duşmănie. La apariţia ei, marchizul oferi mâna domnişoarei de Verneuil şi o conduse grăbit spre casă, vrând parcă să se descotorosească de o companie nedorită.

— Îi stânjenesc! îşi zise necunoscuta, rămânând locului nemişcată.

Privi după cei doi îndrăgostiţi care, împăcaţi, se duceau încet spre terasa casei, unde se opriră de vorbă, îndată ce între ea şi ei rămase oarecare depărtare.

„Da, da, îi stânjenesc! urmă doamna, vorbindu-şi sieşi; în curând, însă, creatura asta nu mă va mai stânjeni; pe Dumnezeul meu, lacul îi va fi mormântul! Şi care n-am să-ţi respect, astfel, domnule, cuvântul de gentilom? Şir când va fi pe fundul acestui lac, de ce ai să te mai temi? Nu va fi acolo în siguranţă?”

Privea cu ochi crunţi oglinda calmă a micului lac din dreapta, când deodată auzi foşnind mărăcinii de pe mal şi zări în lumina lunii figura lui Marche-ŕ-Terre, ce se iţea pe deasupra trunchiului cioturos al unei sălcii bătrâne. Trebuia să-l cunoşti pe şuan pentru a-l putea distinge dintre mormanele acelea de trunchiuri, cu care trupul lui se confunda aşa de uşor. Doamna du Gua aruncă mai întâi o privire cercetătoare împrejur; îl văzu pe vizitiu conducându-şi caii către grajdul situat în latura castelului dinspre malul sub care era ascuns Marche-ŕ-Terre; Francine se îndrepta către cei îndrăgostiţi care, în acea clipă, uitaseră de întregul pământ; atunci doamna du Gua înaintă, cu un deget pe buze, ca pentru a impune tăcere deplină; pe urmă şuanul mai degrabă înţelese decât auzi următoarele cuvinte:

— Câţi sunteţi?

— Optzeci şi şapte.

— Ei nu sunt decât şaizeci şi cinci, i-am numărat.

— Bun, răspunse sălbaticul, cu o satisfacţie cruntă. Atent la fiecare gest al Francinei, şuanul dispăru în scorbura sălciei, când o văzu că se întoarse ca s-o caute cu privirea pe vrăjmaşa împotriva căreia veghea instinctiv”.

XIII.

Vreo şapte-opt persoane, atrase de huruitul trăsurii, ieşiră pe terasa castelului şi exclamară:

— E le Gars!.. El e, uite-l!

La exclamaţiile acestea, alţi câţiva domni veniră în fugă şi întrerupseră, prin apariţia lor, conversaţia celor doi îndrăgostiţi. Marchizul de Montauran ieşi, grăbit, în întâmpinarea gentilomilor, le făcu un semn poruncitor pentru a le impune tăcere, şi le arătă spre capătul aleii pe soldaţii republicani care intrau de-a valma. La vederea uniformelor albastre cu revere roşii, atât de cunoscute, şi a baionetelor sclipitoare, conspiratorii exclamară uluiţi:

— Aţi venit să ne daţi pe mâna lor?

— Nu v-aş fi avertizat de primejdie, răspunse marchizul, zâmbind cu amărăciune. Soldaţii pe care-i vedeţi, reluă el după o pauză, alcătuiesc escorta acestei tinere domnişoare, a cărei generozitate ne-a salvat ca prin minune dintr-o primejdie în care era să pierim, într-o cârciumă din Alençon. Vă vom povesti totul îndată. Domnişoara şi escorta sa se află aici, pe garanţia cuvântului meu, şi trebuie să fie trataţi ca nişte prieteni.

Doamna du Gua şi Francine ajunseră şi ele pe terasă, marchizul îşi oferi, galant, mâna domnişoarei de Verneuil, grupul de nobili se despărţi în două şiruri pentru a-i lăsa să treacă, şi toţi se străduiră să zărească chipul necunoscutei, mai ales că doamna du Gua le stârnise şi mai mult curiozitatea, prin câteva semne făcute pe ascuns. Domnişoara de Verneuil zări în prima sală o masă mare, servită desăvârşit şi aranjată ca pentru vreo douăzeci de persoane. Prin sufragerie se ajungea într-un salon vast, unde toată lumea se găsi numaidecât laolaltă. Cele două încăperi erau în perfectă armonie cu aspectul ruinat pe

care-l prezentau exterioarele castelului. Lambriurile din lemn de nuc lustruit, aspre şi grosolane ca formă, masive, prost lucrate, erau crăpate şi păreau gata să cadă. Culoarea lor sumbră sporea şi mai mult mohoreala sălii aceleia fără geamuri, fără perdele, şi în care câteva mobile seculare se armonizau cu întregul ansamblu de vechituri. Marie văzu câteva hărţi geografice şi nişte planuri desfăşurate pe o masă mare; apoi, prin toate colţurile apartamentului, grămezi de arme şi carabine. Totul dovedea că era vorba de o consfătuire importantă între şefii vandeenilor şi cei ai şuanilor. Marchizul o conduse pe domnişoara de Verneuil la un imens fotoliu ros de carii, lângă cămin, iar Francine veni să se aşeze în spatele stăpânei sale, pe spătarul acelei mobile antice.

— Sper că-mi veţi îngădui o clipă să fac pe stăpânul casei? zise marchizul, părăsindu-le pe cele două străine, pentru a se duce la grupul format de oaspeţii săi.

Francine îi văzu pe toţi şefii, după câteva cuvinte rostite de Montauran, grăbindu-se să-şi ascundă armele, hărţile şi tot ceea ce ar fi putut deştepta bănuielile ofiţerilor republicani; unii îşi scoaseră numaidecât latele centuri de piele pline de pistoale şi de cuţite de vânătoare. Marchizul îi sfătui să se comporte cu cea mai mare discreţie, şi ieşi, scuzându-se că e dator să se îngrijească de primirea stânjenitorilor oaspeţi, pe care i-i adusese întâmplarea. Domnişoara de Verneuil, care-şi pusese picioarele la gura sobei ca să şi le încălzească, îl lăsă pe Montauran să plece, şi nu-şi întoarse capul, dezamăgind astfel aşteptarea tuturor celor de faţă, care ar fi vrut s-o privească mai bine. Aşa încât numai Francine putu să remarcE. Mişcarea produsă printre aceştia, după plecarea tânărului şef. Gentilomii se strânseră împrejurul doamnei şi, în timpul tainicei conversaţii ce avu loc atunci, niciunul dintre ei nu se sfii să privească de mai multe ori spre cele două necunoscute.

— Îl ştiţi pe Montauran! le spunea doamna. Acum s-a îndrăgostit de fata asta şi vă daţi seama că, din gura mea,

cele mai bune sfaturi i s-au părut interesate. Prietenii noştri de la Paris, domnul de Valois şi domnul d'Esgrignon din Alençon, toţi l-au prevenit de cursa ce i s-a întins, aruncându-i-se pe cap o lepădătură; iar el se aprinde după prima fustă ce-i iese în drum, după o fată: are, conform cu informaţiile ce le-am căpătat, îşi însuşeşte un nume mare pentru a-l terfeli, care… etC. Etc.

Această doamnă, în care s-a putut, desigur, recunoaşte femeia ce hotărâse atacul împotriva turgotinei, îşi va păstra de aci înainte, în cadrul prezentei istorisiri, numele de care se slujise ca să scape de primejdiile trecerii sale prin Alençon. Publicarea adevăratului ei nume n-ar face decât să jignească o familie nobilă, şi aşa destul de profund afectată de nesocotinţele acestei tinere doamne, al cărei destin de altminteri a constituit subiectul unei alte scene. Numaidecât, curiozitatea pe care o manifestase adunarea deveni lipsită de orice respect, ba chiar aproape ostilă. Câteva exclamaţii destul de tari ajunseră la urechea Francinei care, după ce-i şopti stăpânei sale câteva cuvinte, se strecură în ambrazura unei ferestre. Marie se ridică, se întoarse spre grupul insolent şi-i zvârli câteva priviri pline de demnitate, de dispreţ chiar. Frumuseţea, eleganţa manierelor şi mândria ei schimbară dintr-odată atitudinea duşmanilor săi şi le smulseră un murmur de admiraţie. Doi sau trei dintre ei, al căror aspect trăda deprinderi de politeţe şi de galanterie ce se capătă numai în sferele înalte ale curţilor regale, se apropiară cu bunăvoinţă de Marie; decenţa ei le impunea respect, niciunul nu îndrăzni să-i adreseze vreun cuvânt şi nu numai că nu o acuzară, ci dimpotrivă, ea fu cea care părea că-i judecă. Şefii acestui război, început în numele lui Dumnezeu şi al regelui, nu prea se asemănau cu portretele fanteziste pe care Marie se complăcuse să li le schiţeze. Lupta aceea, cu adevărat mare, se diminuă şi căpătă nişte proporţii meschine atunci când, în afară de două-trei figuri mai zdravene, nu văzu decât nişte nobili provinciali, lipsiţi cu totul de orice

expresie şi de viaţă. După ce făcuse atâta poezie, Marie se prăbuşi deodată în crudul adevăr. Fizionomiile lor păreau să dovedească de la bun început mai degrabă o nevoie de intrigă decât dragostea de glorie; era evident că numai interesul le punea tuturor acelor gentilomi armele în mână; şi, dacă ei vor fi devenind eroici în acţiune, aici se arătau în toată goliciunea lor. Pierderea iluziilor o făcu pe domnişoara de Verneuil să fie nedreaptă şi o împiedică să recunoască devotamentul real pe care-l manifestaseră câţiva dintre aceşti bărbaţi atât de remarcabili. Totuşi, cei mai mulţi dovedeau maniere comune. Iar când câteva capete originale se replicau deasupra celorlalte, ele erau numaidecât acoperite de formule şi de etichete aristocratice. Dacă Marie le recunoscu, în general, subţirime şi spirit oamenilor din faţa sa; îi găsi însă cu totul lipsiţi de acea simplitate, de acea măreţie cu care o deprinseseră triumfurile şi oamenii Republicii. Reuniunea aceea nocturnă, între zidurile acelui castel ruinat şi sub acele ornamente părăduite, atât de bine armonizate cu figurile de-aici, o făcu să zâmbească, şi socoti că poate vedea în ea un tablou simbolic al monarhiei. Gândi apoi, cu satisfacţie, că marchizul cel puţin juca primul rol printre asemenea oameni, al căror singur merit, după ea, era de a se dărui unei cauze pierdute. Îşi închipui figura iubitului ei dominând peste această masă, îi plăcu să şi-l imagineze plin de strălucire şi nu mai văzu în figurile acelea şubrede şi scofâlcite decât instrumentele nobilelor lui scopuri. În acea clipă, paşii marchizului răsunară în încăperea de alături. Îndată, conspiratorii se împărţiră în mai multe grupuri şi şuşotelile încetară. Asemenea unor şcolari care au pus la cale vreo răutate în absenţa dascălului lor, se grăbiră să afecteze ordinea şi tăcerea. Montauran intră, Marie avu fericirea să-l admire în mijlocul acelor oameni între care era cel mai tânăr, cel mai frumos, cel dintâi. Ca un rege la curtea sa, el trecea de la un grup la altul, împărţea uşoare înclinări din cap, strângeri de mână, priviri, cuvinte de

înţelegere sau de reproş, îndeplinindu-şi funcţia de şef cu o graţie şi cu o siguranţă aproape de nebănuit la tânărul pe care ea, la început, îl considerase un uşuratic. Prezenţa marchizului puse capăt curiozităţii provocate de domnişoara de Verneuil; în curând însă, ticăloşiile doamnei du Gua îşi produseră efectul. Baronul du Guénic, poreclit l'Intimé, care, dintre toţi bărbaţii aduşi acolo de nişte interese grave, părea singurul autorizat, prin numele şi prin rangul lui, să-l trateze familiar pe Montauran, îl luă de braţ şi îi conduse într-un colţ.

— Ascultă, scumpul meu marchiz, îi spuse el, noi toţi suntem îngrijoraţi văzându-te pe punctul de a face o mare nebunie.

— Ce-nţelegi prin aceste cuvinte?

— Ştii tu, oare, de unde vine fata asta, cine e ea cu-adevărat şi ce planuri are faţă de tine?

— Scumpul meu l'Intimé, între noi fie zis, mâine dimineaţă capriciul acesta al meu va fi de domeniul trecutului.

— De-acord; dacă, însă, fiinţa asta te trădează până mâine dimineaţă?..

— Îţi voi răspunde numai după ce ai să-mi spui de ce n-a făcut-o până acum, replică Montauran, care, în glumă, luă un aer infatuat.

— Dar, dacă-i placi, poate că nu vrea să te trădeze până ce nu-i va trece şi ei capriciul.

— Dragul meu, priveşte-o pe această fată frumoasă, studiază-i manierele şi îndrăzneşte să mai afirmi că nu e o femeie de mare distincţie! Dacă ţi-ar acorda câteva priviri favorabile, n-ai simţi, în adâncul sufletului tău, respect pentru ea? O anumită doamnă v-a şi prevenit împotriva ei; dar, după cele ce-am vorbit cu această domnişoară, dacă ar fi una dintre acele făpturi pierdute despre care ne-au comunicat prietenii noştri, eu aş omorî-o…

— Îl crezi pe Fouché atât de prost, întrebă doamna du Gua, intervenind, încât să-ţi trimită o fată culeasă la un colţ de stradă? El i-a calculat puterile de seducţie în raport cu

valoarea pe care o ai. Dar, dacă eşti orb, cei ce-ţi sunt prieteni vor sta cu ochii larg deschişi spre a te veghea.

— Doamnă, răspunse le Gars săgetând-o cu priviri de mânie, bagă de seamă să nu care cumva să întreprinzi ceva împotriva ei sau a escortei sale; altminteri nimic nu te-ar putea scăpa de răzbunarea mea. Vreau ca domnişoara să fie tratată cu cele mai alese atenţii şi ca o femeie care se află sub protecţia mea. Noi suntem. – cred, aliaţi cu Verneuil-ii.

Opoziţia pe care marchizul o întâmpina produse obişnuitul efect pe care-l fac asupra tinerilor asemenea obstacole. Chiar dacă în aparenţă o tratase cu foarte mare uşurătate pe domnişoara de Verneuil şi lăsa să se creadă ca pasiunea lui pentru ea era un capriciu, el, datorită unui simţământ de orgoliu, străbătuse rapid un spaţiu imens, Luându-i apărarea, îşi văzu propria onoare angajată în ambiţia ca domnişoara de Verneuil să fie respectată; merse, deci, de la grup la grup, dând asigurări, ca un om pe care era primejdios să-l jigneşti, că tânăra necunoscută era realmente domnişoara de Verneuil. În curând toate şuşotelile se stinseră.

După ce Montauran stabili o oarecare armonie în salon şi satisfăcu toate pretenţiile, se apropie nerăbdător de iubita sa şi-i şopti:

— Oamenii ăştia mi-au furat o clipă de fericire.

— Sunt cu totul mulţumită că vă am lângă mine, răspunse ea, râzând. Vă previn că sunt o fiinţă curioasă; aşa încât, să nu vă necăjiţi prea tare din pricina întrebărilor mele. Spuneţi-mi, mai întâi, cine-i bătrânelul acela care poartă o vestă de stofă verde?

— E faimosul maior Brigaut, un domn din Marais, tovarăş cu răposatul Mercier, zis la Vendée.

— Şi cine-i eclesiastul acela voinic, cu obraji roşii şi cu care maiorul Brigaut vorbeşte acum despre mine? reluă domnişoara de Verneuil.

— Aţi vrea să ştiţi ce vorbesc?

— Dacă aş vrea să ştiu?.. E o întrebare?

— N-aş putea însă să vă spun, fără să vă jignesc.

— De vreme ce îngăduiţi să fiu jignită fără să pedepsiţi injuriile pe care le primesc în casa dumneavoastră, adio, marchize! Nu vreau să mai rămân nici o clipă aici. Şi aşa am destule remuşcări că i-am înşelat pe vrednicii mei republicani, atât de cinstiţi şi de încrezători.

Făcu câţiva paşi, iar marchizul o urmă.

— Scumpa mea Marie, scuză-mă. Pe fericirea mea, am impus tăcere răutăcioaselor lor apropouri, înainte de a şti dacă ele erau false ori adevărate. Totuşi, în situaţia mea, când prietenii noştri din ministerele de la Paris m-au avertizat să mă feresc de orice fel de femeie ce s-ar ivi în drumul meu, vestindu-mă că Fouché vrea să folosească împotriva mea o Iudit38 de trotuar, nu li se poate interzice prietenilor mei cei mai buni să vă socotească mult prea frumoasă pentru a fi o femeie onestă…

Vorbind, marchizul îşi cufundă privirea în ochii domnişoarei de Verneuil, care se împurpură şi nu izbuti să-şi reţină câteva lacrimi.

— Merit aceste injurii, spuse ea. Aş vrea să vă conving că sunt o creatură mizerabilă, dar să mă ştiu iubită;.. atunci, nu m-aş mai îndoi de dumneavoastră. Eu, însă, v-am crezut, deşi dumneavoastră m-aţi înşelat; pe când dumneavoastră nu mă credeţi, cu toate că eu nu vă mint! Hai să punem punct, domnule, spuse ea încruntându-şi sprâncenele şi îngălbenind ca o femeie gata să moară. Adio.

Se repezi afară din sufragerie, cu un gest plin de deznădejde.

— Marie, viaţa mea e a ta! îi spuse tânărul marchiz la ureche.

Ea se opri şi-l privi.

— Nu, nu, spuse ea, voi fi generoasă. Adio. Nu m-am gândit, atunci când v-am urmat, nici la trecutul meu, nici la viitorul dumneavoastră, eram nebună.

— Cum! mă părăseşti în clipa în care eu îţi ofer viaţa mea?..

— Mi-o oferiţi într-o clipă de pasiune, de dorinţă…

— Ţi-o ofer fără şovăire şi pentru totdeauna, spuse el.

Ea se întoarse. Ca să-şi ascundă emoţia, marchizul continuă conversaţia:

— Grăsanul despre al cărui nume m-ai întrebat este un ins de temut, abatele Gudin, unul dintre acei iezuiţi destul de vajnici, destul de devotaţi, poate, pentru a rămâne în Franţa în ciuda edictului din 1763 care i-a surghiunit. El e aţâţătorul războiului în aceste ţinuturi şi propagatorul asociaţiei religioase numită Sacré-Coeur. Deprins să se slujească de religie ca de un instrument, el le bagă în cap afiliaţilor săi că vor învia, şi ştie să le întreţină fanatismul cu predici iscusite. Priveşte-l! Trebuie să foloseşti interesele particulare ale fiecăruia pentru a ajunge la un ţel mare! în asta constau toate tainele politicii.

— Dar bătrânul acela, încă verde şi voinic, cu figura aşa de respingătoare? Uite-l colo, îmbrăcat în zdrenţele unei robe de avocat?

— Avocat? El pretinde gradul de mareşal de câmp. N-ai auzit niciodată de Longuy?

— Asta-i? zise domnişoara de Verneuil, înfricoşată. Şi te slujeşti de asemenea oameni!

— Sst! ar putea să te audă. Îl vezi pe celălalt, angajat într-o conversaţie criminală cu doamna du Gua?..

— Domnul acela în negru, care pare judecător?

— E unul dintre agenţii noştri pentru străinătate, la Billardičre, fiul unui consilier din parlamentul Bretaniei, un nume cam ca Flamet; beneficiază însă de încrederea majestăţilor lor.

— Şi vecinul lui, cel care-şi umple acum pipa de lut alb şi se sprijină cu toate degetele mâinii drepte de perete, ca un ciobănoi? întrebă domnişoara de Verneuil, râzând.

— L-ai ghicit, zău! E fostul paznic de vânătoare al răposatului soţ al doamnei. Comandă una dintre companiile

cu care înfrunt batalioanele mobile. El şi cu Marche-ŕ-Terre sunt, poate, cei mai conţtiincioţi servitori pe care-i are regele aici.

— Dar ea, ea cine-i?

— Ea, răspunse marchizul, este ultima amantă a lui Charette. Are o mare influenţă asupra întregii lumi de-aici.

— I-a rămas fidelă?

Drept răspuns, marchizul făcu o uşoară schimă de îndoială.

— Şi-o stimezi?

— Eşti, într-adevăr, foarte curioasă.

— Îmi e duşmancă, pentru că nu mai poate să-mi fie rivală, spuse râzând domnişoara de Verneuil; îi iert greşelile trecute, ca să le ierte şi ea pe ale mele. Dar ofiţerul ăla cu mustăţi?

— Permite-mi să nu-i spun numele. Are de gând să-l lichideze pe primul-consul, atacându-l cu arma în mână. De va reuşi ori nu, ai să afli; va deveni celebru.

— Şi-ai venit să comanzi asemenea oameni?.. spuse ea cu oroare. Iată-i pe apărătorii regelui! Unde-s, deci, gentilomii şi seniorii?..

— Sunt răspândiţi pe la toate curţile Europei, spuse marchizul cu amărăciune. Cine, altminteri, îi înrolează pe regi, cu guvernele şi cu armatele lor, în slujba casei de Bourbon, şi-i asmute asupra acestei Republici ce ameninţă cu moartea toate monarhiile şi cu o distrugere completă întreaga ordine socială?

— Ah, răspunse Marie cu o emoţie generoasă, fii de aici înainte izvorul curat din care să sorb toate ideile pe care va trebui să le capăt… consimt. Dar lasă-mă să cred că eşti singurul nobil care-şi îndeplineşte datoria şi atacă Franţa cu nişte francezi, nu cu ajutorul străinilor. Sunt femeie şi simt că dacă fiul meu m-ar lovi într-o clipă de mânie, aş putea să-l iert; dar dacă ar privi cu sânge rece cum sunt sfâşiată de un necunoscut, l-aş considera un monstru.

— Vei rămâne pururea o republicană, spuse marchizul, cuprins de o beţie delicioasă, provocată de generoasele izbucniri ale fetei, care-i confirmau prezumţiile.

— Republicană? Nu, nu mai sunt. Nu te-aş stima, dacă te-ai supune primului-consul, replică ea; dar n-aş vrea să te mai văd în fruntea unor oameni care jefuiesc într-un colţ din Franţa, în loc să atace întreaga Republică. Şi pentru cine lupţi? Ce aştepţi de la un rege reinstaurat pe tron de mâinile tale? O femeie a săvârşit cândva o asemenea frumoasă capodoperă, iar regele salvat a lăsat-o să ardă pe rug39… Domnii ăştia sunt unşii lui Dumnezeu, şi e primejdios să te atingi de lucrurile sfinte. Lăsaţi-i lui Dumnezeu sarcina să-i plaseze, să-i deplaseze, să-i replaseze pe taburetele lor de purpură. Dacă ai fi cântărit răsplata ce-o vei primi, ai fi în ochii mei de zece ori mai mare decât mi-am închipuit; în acest caz, ai putea să mă calci, dacă vrei, în picioare, te-aş lăsa s-o faci şi aş fi fericită.

— Eşti fermecătoare! Să nu te-apuci să-i îndoctrinezi şi pe domnii de-aici, pentru că aş rămâne fără soldaţi.

— Ah, dacă ai vrea să mă laşi să te convertesc, am pleca la o mie de leghe de-aici!

— Oamenii aceştia, pe care se pare că-i dispreţuieşti, s-ar putea să piară în luptă, replică marchizul, pe un ten mai grav, iar păcatele lor vor fi uitate. De altfel, dacă eforturile mele vor fi încununate de oarecare succes, laurii biruinţei nu vor acoperi atunci totul?

— Eşti singurul de-aici pe care-l văd riscând ceva.

— Nu sunt singurul, reluă el cu o modestie neprefăcută. Iată colo doi şefi proaspeţi ai Vandeei. Primul, cel pe care l-ai auzit strigat pe numele de Grand-Jacques, este contele de Fontaine; celălalt este la Billardičre, pe care ţi l-am arătat adineauri.

— Ai uitat de Quiberon, unde la Billardičre a jucat cel mai ciudat rol?.. răspunse ea, fulgerată de o amintire.

— La Billardičre a luat multe asupra lui, crede-mă. Nu prea trăieşti pe roze, atunci când eşti în slujba maiestăţilor

lor…

— Ah, mă faci să mă înfior! exclamă Marie. Marchize, reluă ea, pe un ton ce părea să ascundă o şovăire şi a cărei taină rămânea nemărturisită, e suficientă o clipă pentru a distruge o iluzie şi a dezvălui secrete de care depind viaţa şi fericirea multor oameni…

Se opri, ca şi cum s-ar fi temut să nu spună prea mult, apoi adăugă:

— Aş vrea să-i ştiu în siguranţă pe soldaţii Republicii.

— Voi fi prevăzător, spuse el zâmbind ca să-şi ascundă emoţia; dar nu-mi mai aminti de soldaţii tăi, ţi-am garantat pe cuvântul meu de gentilom.

— Şi, la urma urmei, cu ce drept vreau eu să te conduc? reluă ea. Între noi doi, vei fi totdeauna cel care porunceşte. Nu ţi-am spus că aş fi deznădăjduită dacă aş domni peste un sclav?

— Domnule marchiz, spuse respectuos maiorul Brigaut, întrerupându-le conversaţia, deci albaştrii vor rămâne mai multă vreme aici?

— Vor pleca îndată după ce se vor fi odihnit, exclamă Marie.

Marchizul privi scrutător pe cei de faţă, observă agitaţia generală, o părăsi pe domnişoara de Verneuil şi o lăsă pe doamna du Gua să-i ia locul lângă ea. Doamna se înfăţişă cu o mască surâzătoare şi vicleană, pe care zâmbetul amar al tânărului şef n-o tulbură deloc. În acea clipă, Francine scoase un ţipăt, repede înăbuşit. Domnişoara de Verneuil o zări cu uimire pe fidela-i tovarăşă repezindu-se spre sufragerie, o privi apoi pe doamna du Gua, iar surpriza-i spori când văzu paloarea de pe faţa duşmancei sale. Dornică să înţeleagă taina bruştei plecări a Francinei, alergă la ambrazura ferestrei, unde rivala sa, spre a risipi bănuielile pe care vreo imprudenţă ar fi putut să le trezească, o urmă surâzându-i cu o perfidie de neînchipuit. După ce aruncară o privire asupra priveliştii lacului, se întoarseră împreună lângă cămin, Marie fără să fi zărit

nimic care să justifice fuga Francinei, iar doamna du Gua satisfăcută că poruncile ei fuseseră ascultate. Lacul, de pe malul căruia Marche-ŕ-Terre se ivise în curte aţa cum îi poruncise doamna du Gua, se unea cU. Ţanţul înconjurător ce ocolea grădinile, descriind nenumărate cotituri, când largi ca nişte bălţi, când înguste ca pârâiaşele artificiale dintr-un parc. Râpa înaltă şi abruptă, scăldată de apele acelea limpezi, trecea la câţiva stânjeni pe sub fereastră. Preocupată cu cercetarea liniilor negre pe care vârfurile câtorva sălcii bătrâne le aşterneau pe suprafaţa apelor, Francine privea într-o doară uniformitatea curburii imprimată ramurilor de o adiere uşoară de vânt. Deodată, i se păru că zăreşte una dintre acele umbre clătinându-se în oglinda apelor, cu o mişcare spontană şi aidoma unei fiinţe vii. Umbra aceea, oricât era de vagă, părea să fie a unui om. Francine la început gândi că nălucirea ei se datora contururilor înşelătoare pricinuite de lumina lunii strecurată printre frunzişuri; nu peste mult însă un al doilea cap se ivi, apoi altele şi altele apărură până hăt departe. Arbuştii de pe dâmb se îndoiră şi se clătinară brusc. Francine văzu atunci lungul gard de tufărişuri mişcându-se încet-încet, ca un uriaş şarpe indian de formă fabuloasă. Pe urmă, ici şi colo, printre desişurile de grozame şi printre masivele mărăcinişuri, străluciră câteva puncte luminoase ce se apropiau. Încordându-şi atenţia, iubitei lui Marche-ŕ-Terre i se păru că o recunoaşte pe cea mai apropiată dintre formele negre ce se deplasau de-a lungul mişcătorului mal. Oricât de indistinctă era umbra aceea de om, Francine se convinse, după bătăile propriei sale inimi, că îl vedea pe însuşi Marche-ŕ-Terre. Un gest o lămuri pe deplin şi, nerăbdătoare să afle dacă nu cumva misteriosul marş ascundea cine ştie ce ticăloşie, se repezi în curte. Ajungând în mijlocul acelui platou năpădit de iarbă, scrută pe rând când cele două corpuri de casă, când cele două maluri ale lacurilor, fără să descopere pe povârnişul din faţa aripei nelocuite a castelului nici cea mai mică

mişcare. Îşi plecă urechea şi izbuti să audă un zgomot uşor, asemănător cu cel pe care l-ar putea face nişte paşi de animal sălbatic în tăcerea unei păduri; tresări, dar nu se înfricoşă. Oricât de tânără şi de neştiutoare era, dorinţa de a afla despre ce e vorba îi inspiră repede un vicleşug. Văzu trăsura, alergă şi se ascunse în ea, nemairidicându-şi capul decât cu precauţia iepurelui în urechile căruia răsună larma unei vânători îndepărtate. Îl zări atunci pe Pille-Miche ieşind din grajd. Şuanul era însoţit de doi ţărani, şi tustrei transportau câteva braţe de paie pe care le aşternură de-a lungul zidului din latura nelocuită a castelului, paralel cu malul acoperit de tufărişurile pe sub care şuanii se strecurau într-o tăcere ce dovedea pregătirea cine ştie cărei îngrozitoare mişelii.

— Le-aşterni atâtea paie de parcă chiar o să şi doarmă aci… Ajunge, Pille-Miche, ajunge! spuse un glas răguşit şi înfundat, pe care Francine îl recunoscu.

— Păi ce, n-au să doarmă aici? chicoti din gât Pille-Miche. Da' nu ţi-e teamă că se supără le Gars? adăugă atât de încet, încât Francine nu auzi nimic.

— De bună-seamă c-o să se supere, răspunse Marche-ŕ-Terre în ţoaptă; da' noi, până una alta, îi terminăm pe albaştri.

— Ia uite colea, reluă el, o trăsură pe care trebuie s-o băgăm noi doi înăuntru.

Pille-Miche trase rădvanul de oişte, iar Marche-ŕ-Terre împinse de una dintre roţi cu atâta îndemânare, încât Francine se văzu într-o clipită în şură, gata-gata să rămână închisă acolo, înainte de-a avea vreme să-şi dea seama de situaţia ei. Pille-Miche plecă să ajute la aducerea butoiaşului cu cidru pe care marchizul poruncise să-l distribuie soldaţilor din escortă. Marche-ŕ-Terre tocmai se strecura pe lângă caleaşcă spre uşa pe care intenţiona s-o încuie în urma lui şi apoi să plece şi el, când se simţi oprit de o mână ce se agăţase de şuviţele lungi ale cojocului său de capră. Recunoscu nişte ochi a căror blândeţe exercita

asupra lui o putere magnetică şi rămase o clipă ca vrăjit. Francine sări îndată jos din trăsură şi îi spuse cu acea voce repezită ce se potriveşte de minune unei femei supărate:

— Pierre, ce veste le-ai adus astăzi, pe drum, doamnei acesteia şi fiului ei? Ce fac ei aici? Şi de ce te-ascunzi tu? Vreau să ştiu tot.

Cuvintele ei aduseră pe chipul şuanului o expresie pe care Francine nu i-o cunoştea. Bretonul o împinse pe naiva lui iubită până în pragul uşii; acolo o întoarse spre lumina albă a lunii şi-i răspunse, privind-o cu ochi crunţi:

— Da, pe mântuirea mea! Francine, eu am să-ţi spun, da' numai după ce ai să te juri pe mătăniile astea…

Şi trase un şirag de mătănii de sub cojocul lui de capră.

— Jură pe relicva asta pe care-o cunoşti, reluă el, că ai să-mi răspunzi adevărul adevărat la o singură întrebare.

Francine se înroşi privind acele mătănii, care fără îndoială că erau un zălog al dragostei lor.

— Acolo sus, continuă şuanul emoţionat cu totul, te-ai jurat.

Nu isprăvi. Ţăranca îşi puse mâna pe bubele cruntului ei iubit, pentru a-l face să tacă.

— Aşadar, e nevoie să mă jur? spuse ea.

El o luă duios de mână, o privi o clipă, apoi întrebă:

— Domnişoara la care slujeşti se numeşte, într-adevăr, domnişoara de Verneuil?

Francine rămase cu braţele atârnânde, cu pleoapele lăsate, cu capu-n pământ, palidă, uluită.

— E o stricată! adăugă Marche-ŕ-Terre, cu un glas cumplit.

La acest cuvânt, gingaşa mână îi acoperi iarăşi buzele, dar de data aceasta el se trase îndărăt cu mânie. Micuţa bretonă nu mai văzu în faţa sa un iubit, ci mai degrabă o fiară în toată grozăvia firii ei. Sprâncenele şuanului erau încruntate înfricoşător, buzele i se contractară şi rânji ca un câine care-şi apără stăpânul.

— Te-am lăsat floare şi-acum te găsesc bălegar. Ah, de ce te-am părăsit? Aţi venit să ne vindeţi, să-l înhăţaţi pe le

Gars!

Frazele acestea fuseseră mai degrabă nişte răgete decât cuvinte. Cu toate că Francine se înfricoşă auzindu-i ultima învinuire, îndrăzni totuşi să-i privească sălbaticul chip, ridică spre el nişte ochi îngereşti şi, răspunse liniştită:

— Pe mântuirea mea că nu este adevărat. Asta-i o idee de-a doamnei tale…

Acum fu rândul lui să coboare capu-n pământ; ea îl luă atunci de mână, se întoarse spre el cu o mişcare plină de gingăşie şi-i spuse:

— Pierre, ce amestec avem noi aici? Ascultă: nu ştiu cum de poţi tu să pricepi ceva din toate astea, că eu nu pricep nimic! Să nu uiţi, însă, că această frumoasă şi nobilă domnişoară este binefăcătoarea mea; ea-i astfel şi-a ta, iar noi două trăim aproape ca nişte surori. Nu trebuie să i se întâmple nimic rău, niciodată, acolo unde vom fi noi lângă ea, cel puţin cât suntem vii. Jură-mi acest lucru! Aici, nu am încredere decât în tine.

— Nu eu comand aici, răspunse şuanul, pe un ton morocănos.

Faţa-i deveni sumbră. Ea îl apucă de urechile mari şi clăpăuge şi începu să i le răsucească încetişor, de parca ar fi alintat un motan.

— Ei, bine, făgăduieşte-mi, reluă Francine, văzându-i mai puţin ursuz, că ai să faci pentru apărarea binefăcătoarei noastre tot ce stă în puterile tale.

El clătină din cap ca pentru a spune că se îndoieşte de succes, iar acest gest al lui o făcu pe bretonă să se înfioare. În clipa aceea critică, escorta ajunse pe alee. Pasul soldaţilor şi zăngănitul armelor lor treziră ecourile curţii şi părură a pune capăt şovăielilor lui Marche-ŕ-Terre.

— Am s-o scap, poate, îi spuse şuanul iubitei sale, dacă tu ai să izbuteşti s-o faci să nu iasă din casă. Şi, adăugă el – orice-ar fi să se întâmple, tu să rămâi cu ea şi să păstrezi cea mai mare tăcere; altminteri ni'ic!

— Aşa am să fac, răspunse ea cu spaimă.

— Acuma, întoarce-te în casă… întoarce-te îndată şi ascunde-ţi frica faţă de toată lumea, chiar şi faţă de stăpână-ta.

— Da.

Ea strânse mâna şuanului, care o privi cu un aer părintesc cum alerga uşoară ca o păsărică spre terasă; pe urmă, Marche-ŕ-Terre se strecură pe după tufărişurile gardului, ca un actor ce se ascunde în culisa în clipa în care se deschide cortina tragică.

XIV

— Află, Merle, că locul asta-mi face impresia unei adevărate curse de şoareci, spuse Gérard, când ajunseră la castel.

— Văd şi eu, răspunse căpitanul îngrijorat.

Cei doi ofiţeri se grăbiră să instaleze santinele pentru a supraveghea aleea şi poarta de intrare, pe urmă aruncară câteva priviri bănuitoare asupra ţărmurilor şi a peisajului dimprejur.

— Deh, zise Merle, trebuie fie să ne lăsăm în seama barăcii ăsteia, cu toată încrederea, fie să nu intrăm în ea.

— Intrăm, răspunse Gérard.

Soldaţii, lăsaţi liberi printr-o comandă a şefului lor, se grăbiră să-şi aşeze puştile în piramidă şi-apoi se rânduiră în linie înaintea stratului de paie în mijlocul căruia domnea butoiaşul de cidru. Se despărţiră în câteva grupuri, şi doi ţărani începură să le distribuie unt şi pâine de secară. Marchizul veni în întâmpinarea celor doi ofiţeri, pe care-i conduse în salon. După ce Gérard urcă pe terasă şi văzu cele două laturi ale casei, în jurul cărora bătrânele zade îşi întindeau ramurile negre, îi chemă la el pe Beau-Pied şi pe Clef-des-Coeurs.

— Duceţi-vă amândoi să faceţi o recunoaştere prin grădini şi să cercetaţi desişurile gardului, înţelegeţi? Pe urmă, puneţi o santinelă în preajma voastră.

— Înainte de a începe cercetarea, adjutante, putem s-aprindem focul? întrebă Clef-des-Coeurs.

Gérard înclină capul.

— Vezi bine, Clef-des-Coeurs, zise Beau-Pied, că adjutantul a scrântit-o vârându-se în buclucul ăsta. Dacă ne comanda Hulot, el nu s-ar fi împotmolit aici; stăm ca prinşi într-o căldare.

— Eşti tu prostănac! răspunse Clef-des-Coeurs; ce, tu, regele isteţilor, nu pricepi că ghereta asta-i castelul simpaticei puicuţe în preajma căreia cotcodăceşte voiosul nostru Merle, cel mai desăvârşit dintre căpitani, şi-are să se însoare cu ea, lucru-i limpede ca o baionetă bine lustruită? O femeie ca asta va face onoare demi-brigăzii noastre.

— Dreptu-i, răspunse Beau-Pied. Poţi să mai adaugi că iată şi nişte cidru straşnic, eu însă nu simt nici o plăcere să-l beau în faţa căţelelor astea de tufărişuri. Îi văd mereu înaintea ochilor pe Larose şi pe Vieux-Chapeau rostogolindu-se în groapa de sub Pelerina. N-am să uit cât oi trăi coada pletelor bietului Larose, cum se bălăngănea ca un ciocan de poartă boierească.

— Amice Beau-Pied, ai prea multă emaginaţie pentru un soldat. Ai fi fost bun să faci cântece la Institutul naţional.

— Dacă eu am prea multă imaginaţie, îi replică Beau-Pied, tu nu ai deloc, şi ţi-ar trebui mult timp ca să ajungi consul.

Râsetele ostaşilor puseră capăt discuţiei, căci Clef-des-Coeurs nu găsi nimic în cartuşiera lui pentru a riposta antagonistului său.

— Îţi începi rondul? Eu o iau la dreapta, îi spuse Beau-Pied.

— Atunci, eu am s-o iau la stânga, răspunse camaradul său. Dar, mai întâi, o clipă! vreau să beau un păhărel de cidru, mi s-a năclăit beregata ca taftaua cauciucată care acoperă mândra pălărie a lui Hulot.

Partea din stânga grădinilor, pe care Clef-des-Coeurs întârzie să se ducă s-o cerceteze, era, din nefericire, tocmai râpa cea primejdioasă unde Francine observase mişcarea aceea de oameni. La război totul depinde de noroc. Intrând în salon şi salutând pe cei strânşi acolo, Gérard aruncă o

privire scrutătoare asupra tuturora. Temerile i se redeşteptară în suflet cu şi mai multă acuitate; se duse de-a dreptul la domnişoara de Verneuil şi-i spuse în şoaptă:

— Cred că trebuie să vă retrageţi numaidecât, aici nu suntem în siguranţă.

— Vă temeţi de ceva? întrebă ea, râzând. Sunteţi mai în siguranţă aici decât la Mayenne.

O femeie garantează totdeauna cu toată convingerea pentru iubitul ei. Cei doi ofiţeri se simţiră ceva mai puţin îngrijoraţi. În acea clipă, convivii trecură în sufragerie, în ciuda celor câtorva opoziţii formulate în legătură cu un oaspete destul de important ce se lăsa aşteptat. Domnişoara de Verneuil, datorită tăcerii care domneşte totdeauna la începutul meselor, putu să acorde oarecare atenţie acelei adunări, atât de curioase în împrejurările de-atunci şi a cărei pricină, într-un fel, era chiar ea, ca urmare a nesocotinţei cu care femeile deprinse să ia totul în joacă acţionează în cele mai critice momente ale vieţii. Un fapt o surprinse însă numaidecât. Cei doi ofiţeri republicani, prin caracterul impunător al fizionomiilor, dominau acea adunare. Părul lor lung, strâns pe tâmple şi împletit într-o coadă enormă la ceafă, imprima frunţilor lor acele linii ce dau atâta puritate şi nobleţe chipurilor tinereşti. Jerpelitele uniforme albastre, manşetele şi reverurile roşii, uzate, totul, până şi epoleţii căzuţi îndărăt, după atâtea marşuri, şi care trădau lipsa de pelerine a întregii armate, chiar şi pentru şefi, îi făceau pe cei doi militari să se evidenţieze faţă de domnii din jurul lor.

— Oh, ei reprezintă naţiunea, libertatea! îşi zise ea.

Apoi, aruncând o privire asupra regaliştilor:

— Iar ăştelalţi reprezintă un om, un rege şi privilegiile!

Şi nu putu să nu admire figura lui Merle, voiosul militar ce răspundea atât de perfect ideii ce şi-o poate face cineva despre ostaşul francez care ştie să fluiere o melodie sub vâjâitul gloanţelor şi nu uită să spună o glumă chiar şi în clipa în care camaradul său se prăbuşeşte rănit. Gérard

impunea. Grav, plin de sânge rece, el părea unul dintre acele suflete într-adevăr republicane care, în acea epocă, se găseau cu nemiluita în armatele franceze şi al căror devotament, rămas în mod măreţ necunoscut, le imprima o tărie nemaiîntâlnită până atunci.

— Iată unul dintre oamenii mei cu vederi mari, îşi zise domnişoara de Verneuil. Sprijinindu-se pe prezentul pe care-l domină, ei dărâmă trecutul, în folosul viitorului…

Gândul acesta o întristă, pentru că nu se referea şi la iubitul său, spre care ea se îndrepta ca să se răzbune, printr-un alt fel de admiraţie, pe Republica pe care o ura. Văzându-l pe marchiz înconjurat de acei bărbaţi destul de dârzi, de fanatici şi de încrezători în viitor pentru a ataca o republică victorioasă, cu speranţa de a reînvia o monarhie moartă, o religie interzisă, nişte prinţi rătăcitori şi nişte privilegii expirate, Marie îşi spuse:

— Nici el nu e mai puţin măreţ decât celălalt, de vreme ce, cocoţat pe nişte ruine, vrea să facă din trecut viitor.

Mintea ei, îmbibată cu imagini, şovăia atunci între ruinele tinere şi cele vechi. Conştiinţa îi striga totuşi că unul lupta pentru un om, iar celălalt pentru o ţară; ea însă ajunsese prin sentiment la principiul la care se ajunge prin raţiune, şi socoti că regele este ţara.

Auzind în salon paşii unui bărbat, marchizul se ridică să-i iasă în întâmpinare. Era oaspetele cel aşteptat care, surprins de prezenţa acolo a unor persoane străine, vru să întrebe ceva, dar le Gars, ascunzând faţă de republicani semnul pe care i-l făcu spre a-l determina să tacă, îl pofti să ia loc la ospăţ. Bănuielile, pe care cei doi ofiţeri republicani le avuseseră de la bun început, renăşteau pe măsură ce analizau fizionomiile gazdelor lor. Hainele preoţeşti ale abatelui Gudin şi bizareria costumelor şuanilor îi îndemnau să fie prudenţi; îşi sporiră atenţia şi descoperiră nepotriviri între manierele şi cuvintele oaspeţilor. Pe cât era de exagerat republicanismul manifestat de câţiva dintre ei, pe-atât era de aristocratică comportarea celorlalţi. Câteva

ocheade surprinse între marchiz şi oaspeţii săi, câteva cuvinte cu dublu înţeles rostite în mod imprudent, dar mai ales la colanul ce împodobea gâtul unora dintre comeseni şi pe care şi-l ascundeau destul de prost sub cravată, sfârşiră prin a-i convinge pe cei doi ofiţeri de un adevăr pe care amândoi îl remarcară în aceeaşi clipă. Nu-şi putură împărtăşi gândurile decât printr-o privire, căci doamna du Gua îi despărţise cu multă abilitate, silindu-i să se mărginească la limbajul ochilor. Situaţia le impunea să acţioneze cu dibăcie: nu aveau de unde să ştie dacă sunt doar ei în castel sau dacă fuseseră atraşi într-o cursă, nici dacă domnişoara de Verneuil fusese înşelată ori era complice în acea aventură ciudată; un eveniment neprevăzut precipită însă deznodământul, mai înainte ca ofiţerii să-şi poată da seama de toată gravitatea tragediei. Noul oaspete era unul dintre acei oameni pătraţi atât în lăţime cât şi în înălţime, cu obrajii puternic coloraţi, care, în mers, se pleacă înainte, care par a stârni vârtejuri de aer în jurul lor, şi care cred că întreaga omenire e datoare să le acorde mai mult decât o privire pentru a-i admira. În ciuda nobleţei sale, lua viaţa ca pe o glumă din care trebuie să tragi cele mai mari foloase posibile; dar, deşi se tot ploconea atâta în faţa lui însuşi, era un om bun, politicos şi spiritual, după tipicul acelor gentilomi care, după ce şi-au sfârşit educaţia la curte, se întorc pe moşiile lor şi nu vor să se gândească niciodată că au izbutit, în douăzeci de ani, să se hodorogească. Asemenea inşi săvârşesc gafe cu un tupeu netulburat, spun prostii pline de duh, îşi bat joc de orice bun cu multă îndemânare şi-şi dau o silinţă de necrezut să cadă în tot felul de capcane. După ce, printr-o zarvă de furculiţe, ce-l dovedea mare mâncăcios, recâştigă timpul pierdut, îşi ridică ochii asupra adunării şi uimirea lui deveni totală când îi zări pe cei doi ofiţeri; o interogă din priviri pe doamna du Gua care, drept orice răspuns, arătă spre domnişoara de Verneuil. Zărind-o pe sirena a cărei frumuseţe începea să impună tăcere simţămintelor

provocate la început în sufletele convivilor de către doamna du Gua, grăsanul hlizi spre ea unul dintre acele zâmbete obraznice şi perfide, ce par a cuprinde o întreagă poveste deşuchiată. Se plecă la urechea vecinului şi spuse câteva cuvinte care, rămânând un secret pentru ofiţeri şi pentru Marie, trecură de la o ureche la alta, de la o gură la alta, până în inima celui pe care trebuiau să-l lovească de moarte. Şefii vandeenilor şi ai şuanilor îşi întoarseră privirile cu o crudă curiozitate spre marchizul de Montauran. Ochii doamnei du Gua alergau de la marchiz la nedumerita domnişoară de Verneuil, zvârlind sclipiri de bucurie. Ofiţerii, îngrijoraţi, se consultară, aşteptând rezultatul bizarei scene. Apoi, într-o clipă, furculiţele rămaseră nemişcate în mâinile tuturora, tăcerea se aşternu în sală şi toate privirile se concentrară asupra lui le Gars. O mânie înspăimântătoare izbucni pe faţa lui cruntă şi îmbujorată, care căpătă apoi o culoare ca de ceară. Tânărul şef se întoarse spre oaspetele de la care pornise acea săgetătură şerpuitoare şi, cu un glas ce părea că iese de sub o pătură, întrebă:

— Pe sufletul meu, conte, spune-mi, e-adevărat?

— P'onoarea mea, răspunse contele, înclinându-se cu gravitate.

Marchizul lăsă ochii în jos o clipă, îi ridică apoi şi-i îndreptă spre Marie care, atentă la tot, primi această privire grea ca moartea.

— Mi-aş da viaţa, spuse el cu glas stins, ca să mă pot răzbuna pe loc!

Doamna du Gua îi înţelese vorbele numai după mişcarea buzelor şi-i surâse tânărului, aşa cum se zâmbeşte unui prieten a cărui mâhnire are să înceteze. Dispreţul general faţă de domnişoara de Verneuil, zugrăvit pe toate chipurile, puse vârf indignării celor doi republicani, care se ridicară brusc.

— Ce doriţi, cetăţeni? întrebă doamna du Gua.

— Săbiile noastre, cetăţeancă, răspunse ironic Gérard.

— N-aveţi nevoie de ele la masă, spuse calm marchizul.

— Nu! dar avem să jucăm un joc pe care dumneavoastră-l cunoaşteţi, îl înfruntă Gérard. Ne vom putea privi aici ceva mai de-aproape decât pe dealul Pelerinei.

Adunarea înmărmuri. În acea clipă o salvă de împuşcături, vuind groaznic în urechile celor doi ofiţeri, bubui în curte. Ofiţerii se repeziră pe terasă: de acolo, văzură cum vreo sută de şuani îi lichidau pe cei câţiva soldaţi ce mai scăpaseră cu viaţă după prima salvă, împuşcându-i ca pe iepuri. Bretonii ieşeau de-a valma din râpa de sub care Marche-ŕ-Terre îi pusese să se ascundă, cu primejdia vieţii lor; în acea învălmăşeală, după cele din urmă împuşcături, printre gemetele muribunzilor, se auzi şi zgomotul căderii în apă a câtorva şuani ce se rostogoleau ca nişte bolovani într-un gâldău. Pille-Miche îşi îndreptă arma spre Gérard, iar Marche-ŕ-Terre îl ţinea la respect pe Merle.

— Căpitane, spuse liniştit marchizul către Merle, repetându-i vorbele pe care republicanul le spusese despre el, uite, oamenii sunt ca moşmoanele, se pârguiesc pe paie.

Şi-i arătă cu mâna întreaga escortă a albaştrilor, întinsă pe paiele însângerate, unde şuanii îi lichidau pe cei ce mai trăiau şi-i jefuiau pe cei morţi, cu o rapiditate uluitoare.

— Aveam dreptate când vă spuneam că soldaţii voştri nu vor ajunge la Pelerina, adăugă marchizul. Şi cred că voi o să vă băgaţi minţile-n cap înaintea mea, ce ziceţi?

Montauran simţea o nevoie cumplită să-şi satisfacă mânia. Ironia lui faţă de cel învins, cruzimea, ticăloşia acelui masacru săvârşit fără ordinul său, dar pe care acum el îl aproba, răspundeau unor dorinţe lăuntrice ale inimii sale. În furia lui, ar fi vrut să nimicească întreaga Franţă. Albaştrii măcelăriţi, cei doi ofiţeri încă în viaţă, cu toţii nevinovaţi de crima pentru care dorea el să se răzbune, erau în mâinile marchizului ca nişte cărţi de joc pe care un cartofor disperat le rupe în bucăţele.

— Prefer să mor aşa, decât să birui ca voi, zise Gérard.

Apoi, văzându-şi ostaşii jefuiţi şi zăcând în sânge, strigă:

— I-aţi asasinat ca nişte laşi!
— Aşa cum a fost asasinat şi Ludovic al XVI-lea, domnule, răspunse marchizul crunt.
— Domnule, replică Gérard cu mândrie, la condamnarea unui rege intervin taine pe care n-ai să le înţelegi niciodată.
— Îl acuzi pe rege! ţipă marchizul, scos din minţi.
— Lupţi împotriva Franţei! răspunse Gérard dispreţuitor.
— Neghiobule! zise marchizul.
— Paricidule! răspunse republicanul.
— Regicidule!
— Ei uite, ţi-ai găsit şi tu să te cerţi tocmai în ceasul morţii! exclamă înveselit Merle.
— E-adevărat, spuse scurt Gérard, întorcându-se către marchiz. Domnule, dacă ai de gând să ne omori, reluă el, fă-ne măcar onoarea de a ne împuşca pe loc.
— I-auzi, domnule! răspunse căpitanul; tu totdeauna-i dai zori să termini. Prietene, când pleci la drum lung şi când ştii că n-ai să mănânci a doua zi dimineaţa, e bine să mănânci cel puţin seara.
Gérard se avântă hotărât, fără să mai scoată o vorbă, spre marginea terasei; Pille-Miche duse arma la ochi, apoi, văzându-l pe marchiz nemişcat, luă tăcerea şefului drept ordin, şi adjutantul-major se prăbuşi ca un copac. Marche-ŕ-Terre alergă să împartă noua pradă cu Pille-Miche. Ca doi corbi flămânzi, ei se încăierară croncănind pe cadavrul cald încă.
— Dacă vreţi să vă isprăviţi cina, puteţi veni cu mine, căpitane, îi spuse marchizul lui Merle, pe care se gândi să-l lase în viaţă, în vederea vreunor schimburi de prizonieri.
Căpitanul se întoarse maşinal în casă, împreună cu marchizul, rostind în şoaptă, de parcă şi-ar fi făcut un reproş:
— Numai diavoliţa aia de târfă e de vină… Ce-are să spună Hulot?
— Târfă! exclamă marchizul, cu glas înfundat. Aşadar, e-o târfă, într-adevăr?

Părea că tânărul căpitan îl ucisese de-a binelea pe Montauran, care îl urma livid, frânt, zdrobit, clătinându-se în mers.

În sufragerie se petrecuse o altă scenă care, datorită absenţei marchizului, luase un caracter atât de sinistru încât Marie, văzându-se fără protectorul ei, socoti că i-a sosit ceasul morţii, scrisă în ochii rivalei sale. La auzul împuşcăturilor, toţi comesenii se ridicaseră, în afară de doamna du Gua.

— Aşezaţi-vă la loc, spusese ea, nu-i nimic, oamenii noştri îi lichidează pe albaştri.

După ce marchizul ieşise afară, ea se ridicase.

— Domnişoara aceasta, strigase ea cu calmul unei mânii înăbuşite, a venit să-l prindă pe le Gars! Voia să-l dea pe mâna Republicii.

— De azi-dimineaţă până acum, aş fi putut să-l arestez de douăzeci de ori, eu însă i-am salvat viaţa, replică domnişoara de Verneuil.

Doamna du Gua se repezi la rivala sa cu iuţeala fulgerului; smulse în pornirea-i oarbă fragilele brandenburguri ale spenţerului tinerei fete, uluită de neaşteptatul atac, rupse cu mâini tremurânde adăpostul sacru în care era ascunsă scrisoarea, sfâşie haina, broderiile, corsetul, cămaşa; profită, apoi, de această căutare, spre a-şi satisface gelozia, şi zgârie cu atâta îndemânare şi cu atâta furie gâtul palpitând al rivalei, încât în carne rămaseră dârele însângerate lăsate de degetele ei, simţind o plăcere cruntă s-o facă să îndure o înjosire atât de odioasă. Din pricina unei plăpânde opoziţii cu care Marie încercă să se apere de furioasa doamnă, boneta sfâşiată a fotei căzu, părul scăpă din legătura lui şi se revărsă în valuri mătăsoase; faţa i se îmbujoră de ruşine, şi două lacrimi traseră o dâră umedă şi strălucitoare de-a lungul obrajilor, făcând flacăra din ochii ei să pară şi mai aprinsă; în sfârşit, tremurând de ruşine, rămase pradă privirilor musafirilor. Până şi judecătorul cel

mai neîndurător ar fi crezut în nevinovăţia ei, văzându-i durerea.

Ura socoteşte atât de prost, încât doamna du Gua nu-şi dădu seama că nimeni n-o mai asculta atunci când strigă triumfătoare:

— Priviţi, domnilor, am calomniat-o, oare, pe-această oribilă creatură?

— Nu chiar aşa de oribilă, spuse încet oaspetele cel gras, autorul nenorocirii. Mie, personal, îmi plac la nebunie ororile astea.

— Iată, aici, continuă crâncena vandeeană, un ordin semnat de Laplace şi contrasemnat de Dubois.

La auzul acestor nume, câţiva ridicară capul.

— Şi iată-i şi conţinutul, spuse mai departe doamna du Gua: „Cetăţenii comandanţi militari de orice grad, administratorii de districte, procurorii-sindici etc., din departamentele insurgente, şi în mod special cei din localităţile în care se va găsi fostul marchiz de Montauran, şeful briganzilor, supranumit le Gars, sunt datori să acorde sprijin şi ascultare cetăţencei Marie Verneuil şi să se conformeze ordinelor pe care ea le va da, fiecare în ceea ce îl priveşte… etc”

— Actriţa asta de Operă a luat nu nume ilustru ca să-l terfelească într-o infamie! adăugă ea.

O mişcare de uimire se stârni printre cei de faţă.

— Dacă Republica foloseşte fete aşa de frumoase împotriva noastră, lupta nu mai este egală! spuse înveselit baronul du Guénic.

— Mai ales fete care nu mai au nimic de pierdut, replică doamna du Gua.

— Nimic? zise cavalerul du Vissard; domnişoara are, totuşi, un domeniu care trebuie să-i aducă venituri destul de straşnice!

— Republicii i-o fi plăcând atât de mult să facă haz, de ne trimite ca soli fete aşa de frumoase? se minună abatele Gudin.

— Din păcate, domnişoara umblă după plăceri care ucid, reluă doamna du Gua, cu o bucurie groaznică pe faţă, semn că se apropia sfârşitul glumelor.

— Şi-atunci, cum de mai sunteţi în viaţă, doamnă? întrebă Marie, revenindu-şi, după ce îşi aranjase toaleta răvăşită.

Sarcasmul ei cumplit aduse un oarecare respect faţă de o victimă atât de mândră şi impuse tăcere tuturor. Doamna du Gua zări pe buzele şefilor înflorind un zâmbet, a cărui ironie o înnebunea; şi-atunci, fără să se uite la marchizul ce intra în salon împreună cu căpitanul:

— Pille-Miche, ia-o, îi spuse ea şuanului, arătând-o pe domnişoara de Verneuil: ea-i partea mea de pradă, ţi-o dăruiesc, fă cu ea tot ce vrei.

La cuvântul tot, rostit de această femeie, întreaga adunare se înfioră, privind mutrele hidoase ale lui Marche-ŕ-Terre şi Pille-Miche, ce se iviseră din spatele marchizului, iar cruzimea răzbunării li se înfăţişă în toată oroarea ei.

Francine, în picioare, cu mâinile împreunate, cu ochii plini de lacrimi, sta ca lovită de trăsnet. Domnişoara de Verneuil, redobândindu-şi în faţa primejdiei întreaga prezenţă de spirit, aruncă asupra celor dimprejur o privire de dispreţ, smulse scrisoarea din mâna doamnei du Gua, înălţă capul şi, cu ochi uscaţi, dar scăpărând fulgere, se repezi spre uşa lângă care se afla sabia lui Merle şi-l zări pe marchizul alb şi nemişcat ca o statuie. Nimic nu părea a fi în favoarea ei pe obrazul împietrit şi crunt al lui Montauran. Rănită până-n adâncul inimii, viaţa i se păru odioasă. Bărbatul care-i arătase atâta dragoste ascultase, aşadar, batjocurile cu care fusese acoperită şi rămânea martor îngheţat al terfelirii îndurate de ea, atunci când toate frumuseţile pe care o femeie le păstrează numai pentru iubire înfruntaseră privirile tuturor! Poate că i-ar fi iertat lui Montauran dispreţul, dar faptul că el o putuse privi nepăsător, într-o situaţie înjositoare, o scotea din minţi; îi aruncă o privire năucă şi plină ură, simţind cum se naşte în inima ei o dorinţă cumplită de răzbunare. Văzându-şi moartea cu

ochii, neputinţa o înăbuşea. Prin creieri parcă îi vuia un vânt de nebunie; sângele-i clocotind făcu să i se pară lumea ca un incendiu; atunci, în loc să se omoare, apucă sabia, o repezi spre marchiz şi-o înfipse până-n plăsele; sabia, însă, lunecă printre braţul şi şoldul lui le Gars, marchizul o prinse pe Marie de încheietura mâinii şi o târî afară din sală, ajutat de Pille-Miche, care se şi aruncase asupra furioasei domnişoare, chiar din clipa când ea încercase să-l ucidă pe şef. Văzând acest spectacol, Francine ţipă din toate puterile:

— Pierre! Pierre! Pierre! pe un ton deznădăjduit.

Şi, ţipând într-una, se repezi după stăpâna ei.

Marchizul lăsase adunarea înmărmurită şi ieşise închizând uşa sălii. Când ajunse pe terasă, încă mai ţinea încheietura mâinii domnişoarei de Verneuil, strângând-o convulsiv, în vreme ce degetele puternice ale lui Pille-Miche aproape că-i sfărâmau fetei osul braţului; ea însă nu simţea decât mâna arzândă a tânărului şef, pe care-l privea ţintă.

— Domnule, mă doare!

Drept răspuns, marchizul o privi o clipă pe iubita lui.

— Oare ai ceva de răzbunat tot atât de josnic ca şi doamna aceea? întrebă ea.

Zărind apoi cadavrele de pe paie, strigă îngrozită:

— Cuvântul unui gentilom!.. Ha! Ha! Ha!

După hohotul acesta înfiorător, adăugă:

— Frumoasă zi!

— Da, repetă el, frumoasă şi fără nici un mâine.

Şi lăsă mâna domnişoarei de Verneuil, după ce, pentru ultima oară, o mai privi o dată lung pe fermecătoarea fată, la care îi era aproape cu neputinţă să renunţe. Niciunul dintre aceste spirite mândre nu voi să se încovoaie. Marchizul aştepta, poate, o lacrimă; ochii tinerei fete rămaseră însă uscaţi şi dârzi. El se întoarse brusc, lăsându-i lui Pille-Miche victima.

— Dumnezeu mă va asculta, marchize; am să-i cer să-ţi dăruiască o zi fără nici un mâine!

Pille-Miche, tulburat de o pradă atât de minunată, o târî cu o gingăşie respectuoasă şi veselă totodată. Marchizul scoase un suspin, se întoarse în sală şi le înfăţişă oaspeţilor săi o faţă asemănătoare cu a unui mort uitat cu ochii deschişi.

XV.

Pentru actorii acestei tragedii, prezenţa căpitanului Merle era inexplicabilă; aşa încât toţi îl priveau uimiţi şi întrebându-se din priviri. Merle observă nedumerirea şuanilor şi, conform firii sale, spuse zâmbind trist:

— Domnilor, nu cred că-i veţi refuza un pahar de vin unui om care urmează să străbată ultima sa etapă.

În acea clipă, când oaspeţii toţi se liniştiseră auzind cuvintele rostite cu o nepăsare atât de franţuzească, încât nu putea fi decât pe placul vandeenilor, Montauran reapăru, îngheţându-i cu figura-i palidă şi cu privirile-i năuce.

— Aveţi să vedeţi, spuse căpitanul, cum moartea are să-i înveselească pe cei vii!

— Ah, zise marchizul, cu aerul unui om care se trezeşte, iată scumpul meu consiliu de război!

Şi îi întinse lui Merle o sticlă cu vin de Grave, ca pentru a-i da să bea.

— Oh, mulţumesc, cetăţene marchiz; s-ar putea să mă zăpăcesc, pricepeţi dumneavoastră…

La această glumă, doamna du Gua, râzând, le spuse oaspeţilor:

— Hai să-i respectăm desertul.

— Sunteţi prea crudă în răzbunările dumneavoastră, doamnă, răspunse căpitanul. Îl uitaţi pe camaradul meu asasinat, care mă aşteaptă; iar eu nu întârzii la întâlniri.

— Căpitane, spuse atunci marchizul, aruncându-i mănuşa sa, eşti liber! Poftim, iată un paşaport. Vânătorii regelui ştiu că nu tot vânatul trebuie ucis!

— Primesc viaţa! răspunse Merle; greşiţi, însă: eu vă asigur că voi juca tare cu dumneavoastră, n-am să vă acord

nici o iertare. Puteţi fi oricât de deştept, nu preţuiţi însă cât Gérard. Capul dumneavoastră, deşi nu mi-l poate plăti pe al lui, îmi trebuie, şi-l voi avea.

— Păreai grăbit! replică marchizul.

— Adio!.. cu călăii mei aş putea să ciocnesc, dar cu asasinii prietenului meu nu pot să rămân, spuse căpitanul” care dispăru, lăsându-i pe oaspeţi uluiţi.

— Ei bine, domnilor, ce părere aveţi de notarii, de chirurgii şi de avocaţii care conduc Republica? întrebă rece le Gars.

— Pe Dumnezeul meu, marchize, răspunse contele de Bauvan, în tot cazul, sunt destul de prost crescuţi! Asta, am eu impresia, ne-a zvârlit o impertinenţă.

Plecarea bruscă a căpitanului avea un anume motiv. Fata aceea, atât de dispreţuită, atât de umilită, şi care-n acea clipă poate că îşi da sufletul, îi oferise, în scena precedentă, nişte frumuseţi aşa de greu de uitat, încât Merle îşi zicea, în vremea ce ieşea din salon:

— Dacă-i o fată veselă, în nici un caz nu e o fată ordinară, şi oricum ar fi, eu am s-o fac soţia mea…

Era aşa de sigur că o va salva din mâinile sălbaticilor aceia, încât primul lui gând, după ce se văzuse scăpat cu zile, fu s-o ia sub protecţia lui de aci înainte. Din nefericire, când ajunse pe peron, căpitanul găsi curtea pustie, îşi aruncă ochii împrejur, ascultă şi nu auzi altceva decât îndepărtatele hohote de râs ale şuanilor care petreceau în grădini, bând şi împărţindu-şi prada. Se hazardă să ocolească aripa fatală în faţa căreia soldaţii săi fuseseră împuşcaţi şi, ascuns pe după colţ, zări la lumina slabă a câtorva lumânări diferitele grupuri pe care le formau vânătorii regelui. Nici Pille-Miche, nici Marche-ŕ-Terre, nici tânăra fată nu se aflau acolo; deodată însă se simţi tras încetişor de poala hainei, se întoarse şi o văzu pe Francine în genunchi.

— Ea unde-i? întrebă Merle.

— Nu ştiu… Pierre m-a izgonit şi mi-a poruncit să nu mă mişc de-aici.

— Încotro au luat-o?

— Încolo, răspunse ea, arătând aleea.

Căpitanul şi Francine zăriră atunci, în direcţia arătată, câteva umbre pe care lumina lunii le proiecta peste apele lacului, şi recunoscură o formă feminină a cărei subţirime, deşi de-abia se bănuia, făcu să le bată inima.

— Oh, ea e! zise bretona.

Domnişoara de Verneuil părea că stă în picioare, copleşită, între câţiva bărbaţi caic, după mişcările ce le făceau, păreau că se ceartă.

— Sunt mulţi! exclamă căpitanul. Mi-e tot una, să mergem!

— Au să vă omoare fără nici un folos, zise Francine.

— Am mai murit o dată astăzi, răspunse el mucalit.

Şi amândoi se îndreptară spre poarta întunecată, unde se petrecea scena. La mijlocul drumului, Francine se opri:

— Nu, eu nu mai merg de-aici! spuse ea încet; Pierre mi-a spus să nu mă amestec; îl cunosc, o să stricăm tot! Faceţi cum vreţi, domnule ofiţer; dar plecaţi de lângă mine. Dacă v-ar vedea cu mine, Pierre v-ar omorî.

În acea clipă, Pille-Miche se ivi de după poartă, îl strigă pe surugiul rămas în grajd, îl zări pe căpitan şi spuse, îndreptând puşca spre el:

— Sfântă Anne din Auray! Rectorul de la Antrain avea mare dreptate când ne spunea că albaştrii au semnat pact cu diavolul. Aşteaptă, aşteaptă, te învăţ eu să mai înviezi, neicuşorule!

— Hei, mi s-a garantat viaţa! îi strigă Merle, văzându-se ameninţat. Iată mânuşa şefului tău.

— Da? Ia auzi ce glumă bună! replică şuanul. Eu unul nu-ţi garantez nici o viaţă… Ave Maria!

Şi trase. Glonţul îl lovi în cap pe căpitan, care se prăbuşi.

Când Francine se apropie de Merle, îl auzi pronunţând cu greu aceste cuvinte:

— Sunt mai bucuros să rămân aici cu ei, decât să mă întorc fără ei.

Şuanul se repezi la albastru ca să-l jefuiască şi grăi:

— Bun lucru-i că strigoii ăştia înviază cu hainele pe ei.

Când văzu în mâna căpitanului, care făcuse gestul să-i arate mânuşa lui le Gars, salvconductul sacru, rămase înlemnit.

— N-aş vrea să fiu în pielea fiului maică-mi! exclamă el.

Pe urmă dispăru iute ca pasărea.

Pentru a înţelege mai bine această întâlnire atât de fatală pentru căpitan, este necesar s-o urmărim pe domnişoara de Verneuil încă din clipa când marchizul, pradă deznădejdii şi furiei sale, o părăsise, lăsând-o pe mâinile lui Pille-Miche. Atunci Francine apucase cu o mişcare convulsivă braţul lui Marche-ŕ-Terre ţi, cu ochii plini de lacrimi, îi ceruse să-şi împlinească făgăduiala dată. La câţiva paşi de ei, Pille-Miche îşi ducea victima de parcă ar fi tânt după el cine ştie ce povară grea. Marie, cu părul răvăşit, cu capul plecat, întorcea ochii spre lac; dar, ţinută de un pumn de oţel, fu silită să-l urmeze anevoie pe şuanul care se întoarse de mai multe ori s-o privească sau ca s-o facă să grăbească pasul şi, de fiecare dată, un gând poznaş îi desena pe chip un zâmbet înfricoşător.

— E fainã!.. exclamă el, cu o încântare grosolană.

Auzind aceste cuvinte, Francine îşi recăpătă graiul.

— Pierre!

— Ce-i?

— Are s-o omoare pe domnişoara?

— Nu numaidecât, răspunse Marche-ŕ-Terre.

— Dar ea n-are să se lase siluită; şi, dacă ea moare, voi muri şi eu!

— A, bghine, o iubeşti mult;.. să moară! zise Marche-ŕ-Terre.

— Dacă noi suntem bogaţi şi fericiţi, ei îi datorăm fericirea noastră; şi nu mi-ai făgăduit tu c-o scapi?

— Am să încerc; rămâi aci, nu te mişca.

Braţul lui Marche-ŕ-Terre rămase îndată liber şi Francine, pradă celei mai cumplite nelinişti, aşteptă în curte. Marche-ŕ-Terre îl ajunse pe camaradul lui chiar în clipa când acesta,

după ce intrase în hambar, o silise pe victima lui să se urce în trăsură. Pille-Miche ceru ajutorul tovarăşului său ca să scoată caleaşca afară.

— Ce vrei să faci cu toate astea? îl întrebă Marche-ŕ-Terre.

— Bene! Garsa cea mare40 mi-a dăruit femeia, şi tot ce e-al ei e-al mieu.

— Trăsura, fie! ai s-o faci bani! Dar femeia? O să-ţi sară în obraz ca o pisică!

Pille-Miche izbucni într-un hohot de râs dezlănţuit şi răspunse:

— He-he, o duc şi p'ea la mene, am s-o leg.

— Ei bene, să-nhămăm caii, zise Marche-ŕ-Terre.

O clipă mai târziu, Marche-ŕ-Terre, care-ţi lăsase camaradul să-şi păzească prada, împinse caleaşca dincolo de poartă, pe şosea, iar Pille-Miche se urcă lângă domnişoara de Verneuil, fără să se sinchisească de faptul că ea se smucea să fugă şi să se arunce în lac.

— Hei! Pille-Miche! strigă Marche-ŕ-Terre.

— Ce-i?

— Îţi cumpăr toată partea ta de pradă.

— Îţi baţi joc? întrebă şuanul, trăgând-o de fustă pe prizoniera lui, întocmai cum face un măcelar cu viţelul care dă să fugă.

— Lasă-mă s-o văd şi-am să-ţi spun cât dau pe ea.

Nefericita fu silită să coboare şi să stea între cei doi şuani, ce-o ţineau fiecare de câte o mână, privind-o aşa cum trebuie s-o fi privit cei doi bătrâni pe Suzana la baie41.

— Primeţti, zise Marche-ŕ-Terre scoţând un suspin, primeşti treizeci de livre în rente bune?

— Direpţ spui?

— Bate palma, îi zise Marche-ŕ-Terre, întinzând mâna.

— Oh, am bătut palma;… cu asta ai din cine să scoţi nişte bretoni şi nişte godaines!

— Dar trăsura, a lu' care are să fie? reluă Pille-Miche, răzgândindu-se.

— A mea! exclamă Marche-ŕ-Terre, cu un sunet teribil în glas, ce trăda superioritatea pe care firea-i crudă i-o da asupra tuturor tovarăşilor săi.

— Şi dacă-i niscaiva aur în trăsură?

— N-ai bătut palma?

— Da, am bătut.

— Ei bine, du-te şi adu-l pe surugiul care-i legat în grajd.

— Dar dacă-o fi aur în…

— Ai aşa ceva aci? o întrebă Marche-ŕ-Terre brusc pe Marie, zgâlţâind-o de braţ.

— Am o sută de scuzi, răspunse domnişoara de Verneuil.

Cei doi şuani se priviră.

— Eh, tu mi-eşti cel mai bun prieten, n-o să ne certăm acuma pentru o albastră, îi spuse Pille-Miche lui Marche-ŕ-Terre; hai s-o tăbârcim în lac cu-o piatră de gât şi să-mpărţim cei o sută de scuzi.

— Îţi dau cei o sută de scuzi din partea mea de la răscumpărarea lui d'Orgemont! exclamă Marche-ŕ-Terre, înăbuşindu-şi un grohăit pricinuit de acest sacrificiu.

Pille-Miche scoase un fel de geamăt răguşit, plecă să-l caute pe surugiu, iar bucuria lui aduse nenorocirea căpitanului care-i ieşi în drum. Auzind împuşcătura, Marche-ŕ-Terre se repezi în goană spre locul unde Francine, pierită de frică, se ruga în genunchi, cu mâinile împreunate, lângă sărmanul căpitan, aşa de tare o zguduise vederea omorului.

— Fugi la stăpână-ta, îi zise brusc şuanul; e scăpată!

El însuşi se repezi să-l caute pe surugiu, se întoarse iute ca fulgerul şi, trecând din nou pe lângă trupul lui Merle, zări mânuşa lui le Gars, pe care mâna moartă o mai strângea convulsiv.

— Oh, oh, exclamă el, Pille-Miche a făcut-o de oaie! nu e prea sigur c-o să se bucure de rentele lui…

Luă mânuşa şi-i spuse domnişoarei de Verneuil, care se şi aşezase în caleaşcă împreună cu Francine:

— Poftim, luaţi mânuşa asta. Dacă vă atacă pe drum cineva, strigaţi: „Oh, le Gars!”, arătaţi paşaportul ăsta şi nu vi se va întâmpla nici un rău. Francine, spuse apoi, întorcându-se către bretonă şi strângându-i mâna vârtos, suntem chit faţă de femeia asta; acum, hai cu mine şi naiba s-o ia!

— Vrei s-o părăsesc într-o clipă ca asta! răspunse Francine, cu voce îndurerată.

Marche-ŕ-Terre îţi frecă urechile, apoi fruntea; pe urmă ridică privirea şi arătă nişte ochi aprinşi de o expresie cruntă:

— Dreptu-i, zise el. Te mai las cu ea opt zile; dacă peste opt zile nu vii la mine…

Nu-şi isprăvi vorba, izbi însă năprasnic cu podul palmei în ţeava carabinei şi făcu gestul de a o lua la ochi pe iubita lui, după care dispăru fără să mai aştepte răspuns.

Îndată ce şuanul plecă, un glas ce părea să vină din lac strigă şoptit:

— Doamnă!.. Doamnă!..

Surugiul şi cele două femei tresăriră de groază, zărind cele câteva cadavre ce plutiseră pe apă până acolo. Un albastru ascuns după un copac se arătă numaidecât:

— Lăsaţi-mă să mă sui şi eu pe lada din spatele furgonului dumneavoastră, altminteri voi fi un om mort! Blestemata aia de sticlă cu cidru, pe care Clef-des-Coeurs a vrut s-o bea, a costat mai mult de-o oca de sânge! Dacă m-ar fi ascultat şi şi-ar fi făcut rondul, bieţii noştri camarazi n-ar fi acuma acolo, plutind ca nişte galiote…

În vreme ce pe-afară se petreceau aceste evenimente, şefii din Vandeea şi cei ai şuanilor deliberau, cu paharul în mână, sub conducerea marchizului de Montauran. Frecventele libaţiuni cu vin de Bordeaux însufleţiseră discuţia, care deveni deosebit de importantă şi de gravă spre sfârşitul mesei. La desert, după ce fu stabilită linia generală comună a tuturor operaţiunilor militare, regaliştii închinară în sănătatea burbonilor, chiar în clipa când focul de armă al lui

Pille-Miche răsună ca un ecou al groaznicului război pe care aceşti veseli şi nobili conspiratori voiau să-l înceapă împotriva Republicii. Doamna du Gua tresări; la gestul care-i trăda bucuria de a se şti scăpată de rivala sa, convivii se priviră tăcuţi, iar marchizul se ridică de la masă şi ieşi.

— O iubea totuşi, spuse ironic doamna du Gua. Duceţi-vă să-i ţineţi tovărăşie, domnule de Fontaine; ar deveni plicticos ca o muscă, dacă l-am lăsa să-şi mistuie singur durerea.

Şi se duse la fereastra ce da spre curte, ca să încerce să vadă cadavrul domnişoarei Marie. De-acolo, izbuti să distingă, la ultima rază a lunii în asfinţit, caleaşca ce urca pe aleea de meri cu o viteză de necrezut. Voalul domnişoarei de Verneuil, bătut de vânt, flutura în afara caleştii. La vederea lui, doamna du Gua, furioasă, părăsi adunarea. Marchizul, rezemat de zidul terasei şi cufundat într-o meditaţie sumbră, contempla pe cei vreo sută cincizeci de şuani care, după ce îşi împărţiseră în grădină prada, se întorseseră să sfârşească butoiaşul de cidru şi pâinea promisă albaştrilor. Cetele acestor soldaţi de tip nou, pe care se întemeiau speranţele monarhici, beau vârtos, în vreme ce, pe malul din faţa terasei, vreo şapte-opt dintre ei se distrau aruncând în apă cadavrele albaştrilor, de gâtul cărora legau pietroaie. Cruntul spectacol, adăugat multor altor tablouri oferite de costumele ciudate şi de chipurile sălbatice ale garşilor nepăsători şi barbari, era atât de neobişnuit şi atât de nou pentru domnul de Fontaine, căruia trupele din Vandeea lui îi oferiseră lucruri întrucâtva mai nobile şi mai corecte, încât se folosi de prilej pentru a-l întreba pe marchizul de Montauran:

— Ce nădăjduieşti că vei putea săvârşi cu asemenea bestii?

— Nu prea mare lucru, nu-i aşa, scumpe conte? răspunse le Gars.

— Vor izbuti ei vreodată să execute o manevră în faţa republicanilor?

— Niciodată.

— Vor fi-n stare măcar să te înţeleagă şi să îţi execute ordinele?

— Niciodată.

— Atunci, la ce-ţi vor fi buni?

— La a-mi înfige sabia în pântecele Republicii! răspunse marchizul cu glas tunător; la a-mi cuceri Fougčres-ul în trei zile, ţi întreaga Bretanie în zece!.. Hai, domnule, spuse el cu o voce dulce, du-te în Vandeea; numai de-ar mărşălui şi d'Antichamp şi Suzannet şi abatele Bernier tot atâta de repede ca mine; dacă nu vor trata cu primul-consul, aşa cum mi-au dat motive să mă tem (şi strânse puternic mâna vandeeanului) în douăzeci de zile vom fi la treizeci de leghe de Paris.

— Dar Republica trimite împotriva noastră şaizeci de mii de oameni şi pe generalul Brune!

— Şaizeci de mii de oameni? Într-adevăr? replică marchizul cu un râs batjocoritor. Şi cu ce va duce Bonaparte campania din Italia? Cât despre generalul Brune, nu va veni, Bonaparte l-a trimis împotriva englezilor în Olanda, şi va fi înlocuit aici de generalul Hédouville, amicul amicului nostru Barras… Mă înţelegeţi?

Auzindu-l vorbind astfel, domnul de Fontaine îl privi pe marchizul de Montauran cu un aer zâmbitor şi spiritual, ce părea să-I. Reproşeze că el însuşi nu pricepe sensul misterioaselor cuvinte pe care i le spusese. Cei doi gentilomi se înţeleseră atunci perfect; tânărul şef însă răspunse cu un zâmbet vag la gândurile pe care şi le citeau în ochi:

— Domnule de Fontaine, cunoşti stema mea? Deviza mea-i: „Perseverează până la moarte”.

Contele de Fontaine luă mâna lui de Montauran şi i-o strânse spunând:

— Eu am rămas ca şi mort după Quatre-Chemins, aşa încât să nu te îndoieşti de mine; dă crezare însă experienţei mele, vremurile s-au schimbat…

— Oh, da, zise la Billardičre venind spre ei. Sunteţi tânăr, marchize. Ascultaţi-mă pe mine: bunurile dumneavoastră n-au fost toate vândute…

— Ah, dumneavoastră vreţi jertfe fără sacrificii? zise Montauran.

— Îl cunoaşteţi bine pe rege? întrebă la Billardičre.

— Da.

— Vă admir.

— Regele, răspunse tânărul şef, este preotul, iar eu lupt pentru credinţă!

Se despărţiră, vandeeanul convins de necesitatea de a se resemna în faţa evenimentelor, păstrându-şi credinţa în inimă, la Billardičre cu gândul să se reîntoarcă în Anglia, Montauran pentru a lupta cu îndârjire şi pentru a-i forţa pe vandeeni, prin biruinţele la care visa, să se ralieze la acţiunea lui.

XVI.

Aceste evenimente stârniră atâtea emoţii în sufletul domnişoarei de Verneuil, încât ea se ghemui, cu totul istovită şi ca şi moartă, în fundul trăsurii, poruncind să fie dusă la Fougčres. Francine tăcea şi ea, ca şi stăpână-sa. Surugiul, de teamă să nu se mai întâmple iar cine ştie ce, zori să iasă la drumul mare şi ajunse curând în vârful culmei Pelerinei.

Prin pâcla deasă şi alburie a zorilor, Marie de Verneuil traversă frumoasa şi larga vale a Couësnonului, locul unde a început prezenta istorie, şi-abia izbuti să întrezărească, de pe înălţimea muntelui Pelerina, stânca de şist pe care e construit oraşul Fougčres. Cei trei călători mai aveau de străbătut până acolo încă vreo două leghe. Simţindu-se pătrunsă de frig, domnişoara de Verneuil îşi aminti de bietul ostaş din spatele trăsurii şi ţinu neapărat, în ciuda refuzului lui, ca el să se urce lângă Francine. Sosirea la marginea oraţului Fougčres o smulse pentru o clipă din gânduri. Pe deasupra, santinela de la poarta Saint-Léonard, necunoscându-i, nu le îngădui să intre în oraş şi Marie fu

nevoită să arate scrisoarea ministerială; şi se simţi, în sfârşit, la adăpost de orice primejdie, numai atunci când intră în piaţa apărată, deocamdată, doar de propriii ei locuitori. Surugiul nu-i găsi alt loc unde să tragă decât hanul Poştei.

— Doamnă, spuse albastrul pe care-l salvase, dacă veţi avea nevoie vreodată să administraţi o lovitură de sabie vreunui individ, viaţa mea-i la dispoziţia dumneavoastră. Mă pricep la aşa ceva. Numele meu e Jean Falcon, zis Beau-Pied, sergent în compania întâia a vulpanilor lui Hulot, demi-brigada a şaptezeci şi doua, supranumită maienţiana. Iertaţi-mi tupeul şi îngâmfarea; dar nu vă pot oferi decât sufletul unui sergent, atâta-i tot ce am, deocamdată, pentru a vă sluji.

Se răsuci pe călcâie şi plecă zorit.

— Cu cât mai jos coborî pe treptele societăţii, spuse cu amărăciune Marie, cu atât găseşti mai multe sentimente generoase şi curate. Un marchiz îmi dă moartea pentru viaţă, pe când un sergent… în sfârşit, să lăsăm asta.

După ce frumoasa pariziană se culcă într-un pat bine încălzit, credincioasa Francine aşteptă zadarnic cuvântul afectuos cu care era obişnuită; văzând-o însă stând îngrijorată în picioare, stăpâna ei făcu un semn plin de tristeţe.

— Se cheamă că aceasta n-a fost decât o zi, Francine, spuse ea. Şi sunt cu zece ani mai bătrână!

A doua zi de dimineaţă, când se sculă, apăru Corentin, venit s-o vadă pe Marie, care îi îngădui să intre.

— Francine, spuse ea, atât de mare să fie oare nenorocirea mea? Iată că venirea lui Corentin nu-mi mai e atât de dezagreabilă!

Totuşi, revăzându-l, simţi pentru a mia oară o silă instinctivă, pe care doi ani de relaţii cu el nu izbutiseră s-o îndulcească.

— Ei bine, zise Corentin zâmbind, eu eram sigur de reuşită. Aşadar, nu el era cel căutat?

— Corentin, răspunse Marie cu o expresie calmă de durere, să nu-mi mai pomeneşti de afacerea asta decât atunci când voi pomeni eu.

Corentin începu să se plimbe prin cameră, aruncând spre domnişoara de Verneuil priviri piezişe şi încercând să ghicească gândurile tainice ale ciudatei fete, care cu o singură aruncătură de ochi putea într-o clipă să descumpănească până şi pe oamenii cei mai abili.

— Am prevăzut eşecul, reluă el, după un moment de tăcere. Dacă vrei să-ţi stabileşti cartierul general aici, în oraş, eu am şi luat unele informaţii. Ne aflăm în inima şuaneriei. Vrei să rămâi aici?

Ea răspunse printr-un semn din cap afirmativ, care-i dădu prilej lui Corentin să stabilească anumite deducţii, în parte adevărate, în legătură cu evenimentele din ajun.

— Am închiriat pentru tine o casă confiscată şi nevândută încă. Locuitorii de pe-aici nu sunt prea isteţi. Nimeni n-a îndrăznit să cumpere baraca, din pricină că a aparţinut unui emigrant care trece drept foarte crud. E situată lângă biserica Saint-Léonard: şi pe cu'ântu' meu de'inste, se bucură de-o vedere frumoasă. Se poate face ceva cu coteţul ăsta, e locuibil; vrei să vii acolo?

— Îndată, exclamă ea.

— Mai am nevoie, totuşi, de vreo câteva ore, ca să fac ordine şi curăţenie, aşa încât să găseşti totul aranjat pe gustul tău.

— Ce importanţă are asta? zise ea; aş locui, fără să mă plâng, şi-ntr-o mânăstire, şi-ntr-o închisoare. Totuşi, fă în aşa fel încât, astă-seară, să pot să mă odihnesc în cea mai adâncă singurătate acolo. Şi-acum pleacă, lasă-mă. Prezenţa ta îmi e insuportabilă. Vreau să rămân singură cu Francine, mă înţeleg cu ea poate mai bine decât cu mine însămi… Adio! Hai! pleacă odată!

Vorbele acestea, rostite cu volubilitate şi cuprinzând, pe rând, cochetărie, asprime, pasiune, dovedeau că ajunsese la o linişte deplină. Fără îndoială că somnul alungase treptat

impresiile din ziua precedentă, iar meditaţia o îndemna să se răzbune. Dacă pe obrazul ei încă se mai zăreau culori sumbre, ele păreau să ilustreze doar acea facultate pe care o au unele femei de a ascunde în sufletul lor sentimentele cele mai învolburate şi acea disimulare ce le îngăduie să surâdă cu graţie, în vreme ce calculează pieirea victimei. Rămase singură, preocupată de găsirea unui mijloc prin care ar putea să-l prindă viu pe marchiz. Pentru prima oară în viaţa sa, această femeie trăise după propria ei simţire; dar, din tot ceea ce trăise, nu mai avea acum decât un sentiment, cel al răzbunării, al unei răzbunări nemărginite, depline. Era singurul ei gând, unica ei pasiune. Mută la toate vorbele şi la toate atenţiunile Francinei, părea că doarme cu ochii deschişi; şi lunga zi se scurse fără ca vreun gest ori vreun fapt să exprime cumva acea viaţă exterioară ce dă expresie gândurilor noastre. Sta culcată pe o otomană pe care-o întocmise din câteva scaune şi perne. Seara doar, privind-o pe Francine, rosti cu nepăsare aceste cuvinte:

— Fetiţa mea, ieri am înţeles că omul trăieşte ca să iubească; astăzi înţeleg că el poate să moară ca să se răzbune. Da, ca să mă duc să-l caut, ori unde-ar fi, să-l întâlnesc din nou, să-l seduc şi să-l fac al meu, mi-aş da viaţa!.. Iar dacă, în câteva zile, nu-l voi vedea la picioarele mele, umil şi supus, pe acest domn care m-a dispreţuit, dacă nu-l voi face sluga mea, atunci înseamnă că am căzut pe treapta cea mai de jos, că nu mai sunt femeie, că nu mai sunt eu!..

Casa pe care Corentin i-o propusese domnişoarei de Verneuil oferea destule posibilităţi spre a satisface gustul înnăscut pentru lux şi eleganţă al tinerei fete; el aduse acolo tot ceea ce ştia că poate să-i facă plăcere, cu amabilitatea unui îndrăgostit faţă de iubita lui, ori, şi mai exact, cu servilitatea unui bărbat puternic ce caută să şi-l ataşeze pe vreun subaltern de care are nevoie. A doua zi,

veni să-i spună domnişoarei de Verneuil că se poate muta în acel palat improvizat.

Cu toate că nu făcea decât să se mute de pe şubreda otomană pe o sofa antică pe care Corentin izbutise s-o găsească, fantastica pariziancă luă în stăpânire casa de parcă i-ar fi aparţinut pe veci. Se comportă cu o nepăsare regală faţă de tot ce vedea acolo, cuprinsă de o simpatie subită până şi pentru cele mai mărunte mobile pe care şi le însuşi de la bun început, de parcă le-ar fi cunoscut de cine ştie când: detalii banale, dar care nu-s indiferente pentru zugrăvirea acestui caracter excepţional. Părea că un vis ar fi familiarizat-o de mai înainte cu locuinţa aceasta, în care trăi cu ura ei, întocmai cum ar fi trăit cu iubirea ei.

— Eu n-am căpătat din partea lui nici măcar acea milă umilitoare ce te ucide, îşi zicea ea; nu-i datorez viaţa. O, întâia mea, singura şi ultima mea iubire, ce deznodământ!

Se aruncă dintr-o săritură asupra Francinei înfricoşate.

— Tu iubeşti? O, da, iubeşti, mi-aduc aminte! Ah, sunt tare fericită că am lângă mine o femeie care mă înţelege. Ei bine, buna mea Francine, nu ţi se pare că bărbatul e o creatură înspăimântătoare? Hm, spunea că mă iubeşte, dar n-a rezistat nici la cea mai uşoară încercare… Pe când eu, dacă lumea întreagă l-ar fi alungat, eu i-aş fi făcut din sufletul meu adăpost; dacă universul l-ar fi acuzat, eu l-aş fi apărat! Mai înainte, vedeam lumea populată cu tot felul de fiinţe ce plecau, veneau şi-mi erau absolut indiferente; iar lumea era tristă, nu însă şi groaznică; acum, ce-i lumea fără el? Şi el va trăi, fără ca eu să fiu lângă el, fără ca eu să-l văd, fără să-i vorbesc, fără să-l simt, fără să-l ţin, fără să-l strâng…? Ah, mai degrabă îl sugrum cu mâna mea în timp ce doarme!

Francine, speriată, o privi o clipă în tăcere.

— Să-l omori pe cel pe care-l iubeşti?.. se minună ea, cu un glas dulce.

— A, hotărât, dacă nu mă iubeşte!

Însă după aceste înfricoşătoare cuvinte, ea îşi ascunse faţa în mâini, se aşează pe scaun şi rămase tăcută.

A doua zi, un om se prezentă brusc în faţa ei, fără să se fi anunţat. Avea chipul crunt. Era Hulot. Corentin îl însoţea. Marie ridică privirile şi se înfioră.

— Aţi venit să-mi cereţi socoteală despre prietenii dumneavoastră? întrebă ea. Sunt morţi.

— Ştiu, răspunse Hulot. Şi n-au murit pentru Republică!

— Pentru mine şi prin mine… reluă ea. Îmi veţi pomeni de Patrie! Dar Patria mai dă îndărăt viaţa celor care mor pentru ea? îi răzbună, măcar? Eu, însă, îi voi răzbuna! exclamă ea.

Imaginile lugubre ale tragediei a cărei victimă fusese se desfăşurară fulgerător în mintea sa şi, uitând acea stare graţioasă ce situează pudoarea pe primul loc între artificiile femeii, domnişoara de Verneuil avu o pornire de nebunie şi se apropie cu un pas sacadat de comandantul uluit.

— Pentru cei câţiva soldaţi măcelăriţi, voi aduce sub cuţitul eşafoadelor voastre un cap care preţuieşte cât mii de capete! spuse ea. Femeile rareori poartă război, dar, comandante, oricât aţi fi de trecut prin multe, veţi putea să învăţaţi lA. Şcoala mea câteva şiretlicuri straşnice. Voi aduce în faţa baionetelor dumneavoastră un neam întreg: pe strămoşii lui şi pe el, şi viitorul, şi trecutul lui. Pe cât am fost de bună şi de sinceră faţă de el, pe atâta am să fiu de perfidă şi de mincinoasă. Da, comandante, am să-l aduc pe acest gentilom în patul meu, de unde nu va ieşi decât ca să plece la moarte. Aşa voi face, şi nu voi mai avea niciodată vreo rivală… Mizerabilul şi-a rostit singur sentinţa: o zi fără nici un mâine! Şi Republica dumneavoastră şi eu vom fi răzbunate… Republica! reluă ea, cu o voce ale cărei intonaţii ciudate îl înspăimântară pe Hulot; aşadar, rebelul nu va muri decât pentru că a ridicat armele împotriva ţării sale? Aşadar, Franţa îmi va răpi răzbunarea?.. Ah, dacă o viaţă nu-i mare lucru, o moarte nu ispăşeşte decât o crimă! Dar, dacă domnul acesta nu are de oferit decât un cap, eu

voi avea o noapte întreagă pentru a-l face să înţeleagă că pierde mai mult decât o viaţă. Orice-ar fi, comandante, voi, cei care îl veţi ucide (şi scoase un suspin), să procedaţi în aşa fel încât nimic să nu trădeze trădarea mea, pentru ca el să moară convins de fidelitatea mea. Nu vă cer decât atât. El nu trebuie să mă vadă decât pe mine, pe mine şi mângâierile mele!

Tăcu; dar, dincolo de purpura de pe obrazul ei, Hulot şi Corentin văzură că mânia şi delirul nu-i înăbuşeau în întregime pudoarea. Marie se înfioră din creştet până-n talpă când rosti ultimele cuvinte; ea le mai ascultă o dată, de parcă s-ar fi îndoit că le-a putut rosti, şi tresări cu naivitate făcând gesturile involuntare ale unei femei căreia i-a căzut un voal.

— Dar l-ai avut în mână! spuse Corentin.

— Probabil, răspunse ea cu amărăciune.

— De ce mi-aţi stat împotrivă, atunci când îl înhăţasem? întrebă Hulot.

— Eh, comandante, nu ştiam cine-i el.

Brusc, femeia aceea agitată, care se plimba cu paşi repezi aruncând priviri de foc spre cei doi spectatori ai furtunii ei, se calmă.

— Nu mă mai recunosc, zise Marie pe un ton bărbătesc. Dar ce să mai vorbim? Trebuie să mă duc să-l caut!

— Să vă duceţi să-l căutaţi? spuse Hulot. Dar, copilă dragă, ia seama că noi nu suntem stăpânii ţinutului şi că, dacă vă veţi hazarda să ieşiţi din oraş, veţi fi* prinsă şi omorâtă după o sută de paşi.

— Nu există primejdie în calea celor ce vor să se răzbune! răspunse ea, făcând un gest de mândrie, spre a-i concedia pe cei doi bărbaţi, pe care-i era ruşine să-i mai privească.

— Ce femeie! exclamă Hulot, plecând cu Corentin. Ce idee au mai avut şi tipii ăia de la poliţia din Paris! N-o să ni-l dea însă pe mână niciodată, adăugă el, clătinând din cap.

— O, ba da! răspunse Corentin.

— Nu vezi că-l iubeşte? reluă Hulot.

— Păi tocmai de-aceea! De altminteri, zise Corentin privindu-l pe comandantul uimit, eu mă aflu aici anume ca s-o împiedic să facă prostii; căci, după mine, camarade, nu există dragoste care să preţuiască trei sute de mii de franci.

După ce agentul de poliţie se despărţi de militar, bravul luptător îl urmări îndelung cu privirea; iar când nu-i mai auzi zgomotul paşilor, scoase un oftat şi îşi zise:

— Aşadar, există uneori şi-o fericire să nu fii decât un dobitoc ca mine?.. Trăsnetul lui Dumnezeu! dacă-l voi întâlni pe le Gars, am să mă bat cu el corp la corp, sau nu mă mai cheamă Hulot; căci, dacă vulpoiul ăsta de la Paris mi l-ar aduce să-l judec eu, acuma când au creat consiliile de război, conştiinţa mea mi s-ar părea tot atâta de năclăită ca şi cămaşa unui tânăr răcan care aude pentru întâia oară împuşcăturile.

Masacrul de la Vivetičre ţi dorinţa de a-i răzbuna pe cei doi prieteni ai lui contribuiseră să-l determine pe Hulot să reia comanda demi-brigăzii sale, tot atâta cât contribuise şi răspunsul prin care un nou ministru, Berthier42, îi declara că demisia sa nu putea fi acceptată în împrejurările actuale. La depeşa ministerială era adăugată o scrisoare confidenţială în care, fără să-l informeze asupra misiunii domnişoarei de Verneuil, i se spunea totuşi că incidentul acela, cu totul în afara războiului, nu trebuia să tulbure operaţiile militare. Rolul şefilor militari, scria ministrul, trebuia să se mărginească, în acea afacere, numai la a o ajuta pe onorabila cetăţeancă, dacă este cazul. Aflând din rapoartele ce le primea că mişcările şuanilor prevesteau o concentrare de forţe spre Fougčres, Hulot trimisese pe ascuns, în marţ forţat, două batalioane din demi-brigada lui în acel loc important. Primejdia în care se afla patria, ura faţă de aristocraţie, ai cărei partizani ameninţau o mare regiune din ţară, prietenia, totul contribuise să-i redea bătrânului militar ardoarea tinereţii sale.

— Iată, deci, viaţa pe care mi-o doream! exclamă domnişoara de Verneuil, când rămase singură cu Francine;

oricât de scurte ar fi orele, mie mi se par cât nişte veacuri de gânduri…

O luă de mână pe Francine, şi glasul ei, ca întâiul ciripit de piţiguş după furtună, şopti încetişor:

— Orice-aş face, copila mea, văd mereu acele două buze dulci, bărbia scurtă şi uşor în vânt, ochii de foc, şi-aud şi-acum hi-ul surugiului. În sfârşit, visez… de ce, dar, atâta ură la trezire!

Scoase un suspin adânc, se ridică; apoi, pentru întâia oară, începu să privească locurile date pradă războiului civil de către crudul gentilom pe care ea voia să-l atace, ea, singură. Ispitită de frumuseţea peisajului, ieşi să respire în voie, sub largul cerului; şi, dacă alese un drum, absolut la întâmplare, drumul acela o duse spre Promenada oraşului, iar alegerea se datora numai stării de vrajă a sufletului care ne îndeamnă să căutăm speranţa până şi în absurd. Gândurile zămislite sub imperiul unui astfel de farmec se realizează adesea; atunci, însă, previziunea e pusă pe seama puterii denumită presimţire; putere inexplicabilă, dar reală, pe care totdeauna pasiunile o găsesc tot atât de plăcută ca şi un linguşitor care, printre multele-i minciuni, spune şi adevărul câteodată.

O ZI FĂRĂ NICI UN MÂINE.

XVII.

Ultimele evenimente ale acestei povestiri fiind strâns legate de locurile în care s-au desfăşurat, este necesar să facem o descriere amănunţită a lor, fără de care deznodământul ar fi greu de înţeles.

Oraţul Fougčres este aţezat în parte pe o stâncă de şist ce pare prăvălită înaintea munţilor care închid, spre apus, marea vale a Couësnonului şi care capătă diferite denumiri, după localităţile din preajma lor. În latura de-aici, oraşul e despărţit de munţi printr-o strungă în adâncul căreia curge un pârâiaş numit Nançon. Partea dinspre răsărit a stâncii are ca perspectivă peisajul contemplat de pe vârful Pelerinei, pe când partea orientată spre vest are drept

unică perspectivă întortocheata vale a Nançonului; există însă un loc de unde pot fi cuprinse, într-o singură privire, atât un segment din cercul format de valea cea mare, cât şi frumoasele şerpuiri ale văii celei mici, care se contopesc aici. Acest loc, ales de către locuitorii oraşului pentru promenada lor, şi spre care se îndrepta domnişoara de Verneuil, era tocmai teatrul unde avea să se încheie drama începută la Vivčtiere. Aţadar, oricât de pitoreţti ar fi celelalte părţi ale oraşului Fougčres, trebuie să ne concentrăm atenţia exclusiv asupra amănuntelor de peisaj pe care le dezvăluie porţiunea dinspre munte a Promenadei.

Pentru a avea o idee despre aspectul pe care-l prezintă stâncă Fougčres-ului privită de-aici, ea poate fi comparată cu unul dintre acele turnuri imense împrejurul cărora arhitecţii sarazini au construit, la fiecare etaj, vaste balcoane legate între ele prin scări în spirală. Într-adevăr, această stâncă se încheie printr-o biserică gotică, ale cărei fleşe minuscule împreună cu clopotniţa şi cu arcurile de sprijin îi dau o formă aproape aidoma cu cea a unei căpăţâni de zahăr. În faţa porţii acelei biserici, închinată sfântului Léonard, se află o mică piaţă neregulată, împrejmuită de un zid înălţat în formă de balustradă şi care comunică printr-un pasaj cu Promenada. Această esplanadă se desfăşoară circular, ca o a doua cornişă, împrejurul stâncii, la câţiva stânjeni mai jos de piaţa Saint-Léonard, şi cuprinde o suprafaţă largă, acoperită cu arbori, întinsă până la fortificaţiile din jurul oraşului. Apoi, la zece stânjeni dincolo de zidurile şi de stâncile pe care se sprijină terasa, datorită unei fericite dispoziţii a şisturilor şi unei trudnice munci omeneşti, există un drum răsucit, denumit Scara Reginei, cioplit în stâncă, şi care duce la un pod construit peste Nançon de către Anne de Bretagne. În sfârşit, pe sub acest drum, care închipuie o a treia cornişă, un şir de grădini coboară din terasă în terasă până la râu, ca treptele unui amfiteatru împodobit cu flori.

Paralel cu Promenada, înaltele stânci, care-şi iau numele de la cartierul din acea parte a oraşului şi cărora li se spune munţii Saint-Sulpice, se aştern de-a lungul râului şi coboară în pante dulci către marea vale a Couësnonului, unde descriu o cotitură bruscă spre nord. Stâncile acestea drepte, pleşuve şi întunecate par a se atinge cu şisturile Promenadei; în unele locuri, ele se află la depărtare de o bătaie de puşcă, şi apără de vânturile dinspre miază-noapte o vale îngustă, adâncă de vreo sută de stânjeni, unde Nançonul se desparte în trei braţe ce udă o câmpie presărată cu căsuţe minunate şi cu livezi încântătoare.

Spre sud, acolo unde se sfârşeşte oraşul propriu-zis şi unde începe cartierul Saint-Léonard, stâncă Fougčres-ului face o cută, povârnişul ei se îndulceşte, coborând domol şi întorcându-se către valea mare de-a lungul ţărmului pe care-l înghesuie astfel spre munţii Saint-Sulpice, formând un defileu pe unde Nançonul se avântă prin două braţe spre Couësnon, în care se varsă. Această poetică îngrămădire de coline pietroase este numită Nid-aux-Crocs, valea pe care o îngrădesc se numeşte valea Gibarry, iar mănoasele ei pajişti furnizează o mare parte din untul cunoscut de gurmanzi sub numele de unt de Prévalaye.

În locul unde Promenada se uneşte cu fortificaţiile se ridică un turn, numit turnul lui Papegaut. Dincolo de această construcţie pătrată, pe care e zidită casa în care locuia domnişoara de Verneuil, se vede când un zid, când stâncă goală, atunci când stâncă se prezintă ca nişte table drepte; iar partea oraşului situată sub această temelie înaltă şi inexpugnabilă descrie o vastă semilună, la capătul căreia stâncile se înclină şi se despică pentru a lăsa loc de trecere apelor Nançonului. Acolo se află poarta prin care se intră în cartierul Saint-Sulpice, nume comun dat şi porţii şi cartierului. Apoi, peste un dâmb de granit ce domină trei vâlcele în care se unesc mai multe drumuri, săgetează spre cer bătrânele creneluri şi turnurile feudale ale castelului din Fougčres, una dintre cele mai uriaţe construcţii făcute

de ducii de Bretania, cu zidurile înalte de cincisprezece stânjeni şi groase de cincisprezece picioare, întărită spre răsărit printr-un şanţ prin care curge Nançonul, ce se revarsă într-un şir de canale de unde învârteşte morile dintre poarta Saint-Sulpice şi podurile umblătoare ale fortăreţei şi apărată spre vest de culmile abrupte ale blocurilor de granit pe care a fost clădită.

Astfel, de la Promenadă până la această magnifică rămăşiţă din evul mediu, îmbrăcată în mantalele-i de iederă,. Împodobită cu turnuri pătrate sau rotunde, unde în fiecare se poate încartirui un întreg regiment, castelul, oraşul şi stânca pe care-i zidit, apărate de zidurile drepte sau de pantele abrupte ale muntelui, formează o vastă potcoavă străbătută de văi adânci, pe unde, cu timpul, bretonii au trasat câteva cărări înguste. Din loc în loc blocuri mari de stânci se iţesc ca nişte ornamente. Apele se strecoară printre văiugi din care cresc nişte arbori rahitici. Mai încolo, printre câteva dale de granit, ceva mai puţin abrupte decât celelalte, creşte o iarbă măruntă căutată de capre. Şi pretutindeni tufele de mărtăloagă, răsărite printre crăpăturile jilave, tapetează cu ghirlandele lor roze stâncăriile negre.

În adâncul acestei pâlnii imense, pârâiaşul şerpuieşte printr-o pajişte pururi proaspătă şi desfăşurată ca un covor moale.

La piciorul castelului, dintr-o mulţime de mase de granit, se înalţă biserica închinată sfântului Sulpice, care dă numele său unui cartier situat dincolo de Nançon. Acest cartier, parcă zvârlit în fundul unei prăpăstii, împreună cu biserica lui – a cărui clopotniţă ascuţită nu ajunge până la înălţimea stâncilor ce par gata să cadă peste ea şi peste căsuţele prăpădite care o înconjoară – sunt scăldate de apele pitoreşti ale câtorva afluenţi ai Nançonului, adumbrite de arbori şi împodobite cu grădini; afluenţii aceştia despică ici-colo semiluna alcătuită de Promenadă, de oraş şi de castel, şi produc, prin detaliile lor, naive

contraste cu gravele spectacole ale amfiteatrului în faţa căruia se află. În sfârşit, întregul Fougčres, cu cartierele, cu bisericile, cu înţiţi munţii Saint-Sulpice, este încadrat de înălţimile munţilor Rillé, care fac parte din centura generală a marii văi a Cuësnonului.

Acestea-s trăsăturile cele mai de seamă ale naturii de-aici, al căror caracter principal este de o asprime sălbatică, îndulcită de armonii fermecătoare, prin îmbinarea fericită a celor mai grandioase realizări omeneşti, cu capriciile unui sol frământat de neaşteptate contraste printr-un anume soi de neprevăzut ce surprinde, uimeşte şi tulbură. Nicăieri în Franţa călătorul nu întâlneşte contraste atât de măreţe ca acelea oferite de largul bazin al Couësnonului şi de văile pierdute între stâncile de la Fougčres ţi înălţimile munţilor Rillé. Sunt frumuseţi de neuitat, în care triumfă neprevăzutul şi cărora nu le lipseşte niciuna dintre splendorile firii. Cu apele limpezi, strălucitoare, spumegătoare; cu munţii înveşmântaţi în puternica vegetaţie specifică locurilor; cu stâncile sumbre şi construcţiile elegante, cu fortificaţii ridicate de natură şi cu turnurile de granit zidite de oameni; şi cu toate jocurile de lumină şi de umbră, cu toate contrastele feluritelor frunzişuri, atât de râvnite de pictori; cu grupurile de case unde forfoteşte o populaţie harnică, şi cu locurile goale unde granitul nu îngăduie nici măcar umbra fumurie a muşchilor ce se lipesc de piatră; în sfârşit, cu tot ceea ce i se poate pretinde unui peisaj: farmec şi groază, un poem plin de magii pururi proaspete, de tablouri sublime, de încântătoare rusticităţii! Este Bretania în toată splendoarea ei.

Turnul numit al lui Papegaut, pe care este zidită casa ocupată de domnişoara de Verneuil, îşi are baza chiar în afundul prăpastiei, şi se înalţă până la esplanada practicată în formă de cornişă în faţa bisericii Saint-Léonard. De la această casă, izolată pe trei laturi, se pot cuprinde cu privirile dintr-odată şi marea potcoavă ce începe chiar de la

turn, şi valea abruptă a Nançonului, şi piaţa Saint-Léonard. Ea face parte dintr-o salbă de locuinţe triseculare şi construite din lemn, situate pe o linie paralelă cu latura nordică a bisericii, împreună cu care alcătuiesc o fundătură ce se deschide spre o stradă în pantă, de-a lungul bisericii, şi duce mai departe spre poarta Saint-Léonard, către care cobora domnişoara de Verneuil.

Marie, fireşte, (nu se abătu prin piaţa bisericii, dedesubtul căreia se afla, ci se îndreptă către Promenadă. După ce trecu dincolo de micuţa barieră vopsită în verde din faţa postului de gardă stabilit atunci în turnul porţii Saint-Léonard, măreţia priveliştii îi amuţi pasiunile pentru o clipă. Admiră vasta porţiune din marea vale a Couësnonului pe care ochii ei o puteau cuprinde de la vârful Pelerinei până la platoul străbătut de drumul ce duce la Vitré; privirile-i se opriră apoi asupra stâncilor de la Nid-aux-Crocs şi a sinuozităţilor văii Gibarry, cu creştetele scăldate în lumina aburie a soarelui în asfinţit. Rămase aproape înfricoşată de adâncimile văii Nançonului, de unde cei mai înalţi plopi de-abia ajungeau până la zidurile grădinilor situate dedesubtul Scării Reginei. În sfârşit, merse din uimire în uimire până la locul de unde putu să zărească atât larga vale Gibarry, cât şi fermecătorul peisaj încadrat de potcoava alcătuită de oraş, de stâncile Saint-Sulpice şi de culmile munţilor Rillé. La acel ceas al zilei, fumul caselor din cartier şi de pe vale aşternea în văzduh un nor ce nu lăsa să se întrezărească lucrurile decât ca printr-un baldachin albăstrui; nuanţele prea puternice ale luminii începeau să se stingă; firmamentul căpăta o culoare de perlă sură; luna îşi arunca vălurile de raze peste acea frumoasă genune; totul, în sfârşit, tindea să cufunde sufletul în reverie şi-l îmbia să-şi amintească de fiinţele dragi. Dintr-o dată, nici acoperişurile de şindrilă ale cartierului Saint-Sulpice, nici biserica lui, cu fleşa-i ascuţită ce se pierde în afundurile văii, nici mantiile seculare de iederă şi de curpen ce îmbrăcau zidurile vechii fortăreţe dincolo de care apele Nançonului spumegă sub

roţile morilor, în sfârşit, nimic din întregul peisaj nu o mai interesă. În zadar soarele asfinţind îşi arunca pulberea de aur şi pânzele roşii peste căsuţele presărate printre stânci, pe văile apelor şi prin pajiştile graţioase; ea rămase nemişcată, dinaintea stâncilor de la Saint-Sulpice. Speranţa absurdă care-o adusese pe Promenadă se realizase în mod miraculos. Printre desişurile şi tufărişurile de grozamă de pe culmile opuse, i se păru a recunoaşte, în ciuda cojoacelor de capră ce-i acopereau, pe câţiva dintre convivii de la Vivetičre, printre care se zărea şi la Gars, pe care-l putea distinge până la cel mai mărunt gest în lumina molcomă a soarelui în scapăt. La câţiva paşi în spatele grupului principal, o zări pe cumplita ei duşmancă, doamna du Gua. O clipă, domnişoara de Verneuil gândi că visează; însă ura rivalei sale îi dovedi imediat că totul era real în acel vis. Adânca atenţie cu care Marie urmărea fiecare gest al marchizului o făcu să nu ia seama la grija cu care doamna du Gua o lua la ochi cu o puşcă lungă. Bubuitura unei împuşcături trezi apoi ecourile munţilor, iar glonţul ce şuieră pe lângă Marie îi dovedi îndemânarea rivalei sale.

— Îmi trimite cartea ei de vizită! îşi zise Marie, zâmbind.

Într-o clipă numeroase „Stai! Cine-i?” răsunară, din santinelă în santinelă, de la castel până la poarta Saint-Léonard, dovedindu-le şuanilor cât de mare era prudenţa locuitorilor din Fougčres, de vreme ce până şi partea cea mai puţin vulnerabilă a zidurilor lor de apărare era atât de bine păzită.

— E ea şi cu el! îşi zise Marie.

A se duce să-l caute pe marchiz, a-l urmări şi a-l surprinde, fu o idee concepută cu iuţeala fulgerului.

— N-am nici o armă la mine! oftă ea.

Îşi aduse aminte că, în clipa plecării din Paris, aruncase într-una dintre cutiile ei de carton un elegant pumnal, purtat cândva de o sultană şi cu care se gândise să se înarmeze atunci când pornise spre teatrul de război, aşa cum unii caraghioşi se aprovizionează cu caiete de

însemnări pentru ideile ce le-ar putea trece prin cap în timpul călătoriei; ea atunci se gândise mai puţin la perspectiva că va trebui să înjunghie pe cineva, cât mai ales la plăcerea de a purta un frumos hanger împodobit cu pietre scumpe şi de a se distra cu lama aceea pură ca o privire. Cu trei zile în urmă, regretase destul că-şi lăsase arma în cutie, când, pentru a scăpa de odiosul supliciu la care o supusese rivala, vrusese să se sinucidă. Într-o clipită, se întoarse acasă, găsi pumnalul, îl puse la brâu, îşi petrecu peste umeri şi în jurul mijlocului un şal mare, îşi legă părul cu un voal negru, îşi aşează pe cap o pălărie cu boruri largi, asemenea celor purtate de şuani, a unui servitor de-al ei, şi, cu acea prezenţă de spirit pe care o dau uneori pasiunile, luă mânuşa marchizului pe care i-o dăduse Marche-ŕ-Terre ca pe un paţaport; apoi, după ce-i răspunse Francinei înspăimântate: „Ce vrei! m-aş duce şi-n iad ca să-l caut!” se întoarse pe Promenadă.

Le Gars era tot acolo, dar singur. După direcţia lunetei lui, părea să examineze, cu o atenţie meticuloasă de comandant militar, diferitele treceri peste Nançon, Scara Reginei şi drumul care, dincolo de poarta Saint-Sulpice, ocoleşte biserica şi se împreună apoi cu drumul cel mare, sub zidurile castelului. Domnişoara de Verneuil se avântă pe micile poteci bătute de capre şi de păstori peste culmea Promenadei, coborî Scara Reginei, ajunse în fundul văii, trecu Nançonul, străbătu cartierul şi îşi urmă, ca pasărea în pustie, drumul printre primejdioasele pante ale stâncilor Saint-Sulpice, până ce în curând răzbătu la un drum alunecos, peste blocurile de granit şi, în ciuda spinăriilor de grozamă şi de drobiţă, şi a grohotişurilor care o înţepau, începu să urce coasta cu acea aprigă dârzenie pe care bărbaţii n-o au, poate, dar pe care o femeie mânată de pasiune o posedă adesea. Noaptea o surprinse pe Marie chiar în clipa când, ajungând pe culme, încerca să zărească, la palidele raze ale lunii, drumul pe care presupunea că-l va fi luat marchizul; căutare stăruitoare, rămasă însă fără

succes; iar tăcerea ce domnea pretutindeni îi dovedi că şi şuanii şi şeful lor plecaseră. Toată puterea pasiunii sale se prăbuşi brusc, odată cu speranţa care i-o insuflase. Văzându-se singură, la vreme de noapte, în mijlocul unui ţinut necunoscut şi bântuit de război, o cuprinseră gândurile, iar sfaturile ce i le dase Hulot şi focul de armă tras de doamna du Gua o făcură să se înfioare de frică. Liniştea nopţii, atât de adâncă în munţi, îi permise să audă până şi cea mai mică adiere de frunză, oricât de depărtată, iar aceste zgomote uşoare fremătau împrejur, ca pentru a da o tristă măsură a singurătăţii şi a tăcerii. Vântul bătea peste culmi, ducând norii învolburaţi şi creând jocuri de umbră şi de lumină ale căror efecte îi sporiră spaima, dând înfăţişări fantastice şi înfricoşătoare celor mai inofensive lucruri. Marie îţi întorsese privirile spre casele din Fougčres, ale căror lumini mărunte străluceau ca tot atâtea stele pământene, şi foarte aproape zări distinct turnul lui Papegaut. N-ar fi fost de parcurs decât o mică distanţă până acasă la ea, dar acea distanţă era o prăpastie. Îşi amintea destul de bine de râpele ce mărgineau îngusta cărare pe unde venise şi îşi da seama că ar avea de întâmpinat mai multe primejdii dacă ar încerca să se întoarcă la Fougčres, decât dacă îşi va urma calea pe care pornise. Socoti că mânuşa marchizului o va apăra de toate pericolele plimbării sale nocturne, dacă şuanii stăpâneau într-adevăr împrejurimile oraşului. Singura primejdie o constituia doamna du Gua. La acest gând, Marie strânse în mână pumnalul şi se strădui să răzbată spre o casă al cărei acoperiş îl întrezărise în clipa când ajunsese pe culmea stâncilor Saint-Sulpice; înainta însă foarte încet, până atunci nu mai cunoscuse niciodată întunecata măreţie ce apasă asupra unui suflet singuratic, la vreme de noapte, într-un peisaj sălbatic unde munţii înalţi îşi pleacă de pretutindeni capetele, ca nişte uriaşi strânşi la sfat.

Fâşâitul rochiei sale, ce se agăţa în mărăcini, o făcu să tresară de nenumărate ori; ba îşi grăbea pasul, ba îl

încetinea, socotind că i-a venit clipa cea de pe urmă. În curând, însă, evenimentele luară un aspect căruia poate că nici cei mai îndrăzneţi bărbaţi nu i-ar fi rezistat şi care o aruncă pe domnişoara de Verneuil într-una dintre acele spaime ce încleştează aşa de puternic toate resorturile vieţii, încât în atare împrejurări atât forţa cât şi slăbiciunea unei fiinţe ating limita. Fiinţele cele mai plăpânde săvârşesc atunci acte de o tărie nemaipomenită, iar cele mai puternice înnebunesc de groază. Marie auzi, nu departe de ea, nişte zgomote ciudate, când distincte, când vagi, după cum noaptea era când sumbră, când luminoasă; ele păreau când o învălmăşeală, când zarva unei mulţimi; iar urechea se chinuia să le perceapă; veneau ca din adâncurile pământului, care parcă se zguduia sub paşii unei mari gloate de oameni în marş. O rază de lună îi îngădui domnişoarei de Verneuil să zărească la câţiva paşi de ea un lung şir de feţe hidoase ce se mişcau ca spicele într-un lan şi lunecau ca nişte fantome; dar de-abia apucă să le întrevadă, că întunericul se şi aşternu iar ca o perdea neagră, ascunzând privirilor înspăimântătorul tablou, plin de ochi galbeni şi scânteietori. Ea se trase repede îndărăt şi alergă spre o creastă de dâmb, ca să scape de trei dintre acele figuri cumplite ce veneau către ea.

— L-ai văzut tu? întrebă unul.

— Am simţit un vânt rece, atunci când a trecut pe lângă mine, răspunse un glas răguşit.

— Şi eu am simţit un vânt jilav şi un miros de cimitir, spuse al treilea.

— E alb? reluă primul.

— De ce-o fi înviat oare numai el dintre toţi câţi au murit la Pelerina?

— Eh, de ce? răspunse al treilea. De ce-s oploşiţi cu binefaceri cei din Sacrč-Coeur? Ba să spun drept că mie-mi place mai degrabă să mor nespovedit, decât să rătăcesc ca el, fără să beau, fără să mănânc, fără sânge în vine, fără carne pe oase.

— Ah!

Această exclamaţie, sau mai degrabă acest strigăt de spaimă, izbucni din grup, atunci când unul dintre cei trei şuani arătă cu degetul trupul zvelt şi chipul palid al domnişoarei de Verneuil, care fugea cu o rapiditate uluitoare, fără ca ei să audă cel mai mic zgomot.

— Iată-l!

— Uite-l!

— Unde-i?

— Colo.

— Colea.

— A pierit!

— Nu.

— Ba da.

— Priveşte-l!

Cuvintele de mirare răsunară unul după altul, ca şopotul repetat al valurilor la ţărm.

Domnişoara de Verneuil se îndreptă cu tot curajul spre casă şi văzu figurile învălmăşite ale unei mulţimi ce fugea din calea ei, dând toate semnele unei spaime cumplite. Se simţea ca purtată de o forţă necunoscută de sub a cărei influenţă nu putea ieşi; iar lipsa de greutate a trupului său, care-i părea inexplicabilă, constituia o nouă pricină de spaimă pentru ea însăşi. Figurile acelea ce se ridicau de-a valma la apropierea sa, ţâşnind ca dedesubtul pământului unde parcă zăceau culcate, scoteau nişte gemete ce n-aveau nimic omenesc. În sfârşit, ajunse, cu chiu, cu vai, într-o grădină răvăşită, cu gardurile şi cu porţile doborâte la pământ. O santinelă o opri, ea îi arătă mânuşa. În acea clipă, luna lumină chipul domnişoarei de Verneuil, iar şuanul, care o şi luase la ochi, văzând-o, scăpă carabina din mână şi scoase ţipătul răguşit de care răsunau toate împrejurimile. Marie zări nişte clădiri mari, unde câteva lumini dovedeau că mai multe odăi erau locuite, şi izbuti să ajungă până lângă zidurile casei, fără să întâmpine vreo piedică. Prin cea dintâi fereastră către care se îndreptă, o

văzu pe doamna du Gua şi pe şefii care participaseră la adunarea de la Vivetičre. Uluită şi de cele ce vedea şi de simţământul primejdiei în care se afla, se trase brusc îndărăt şi se ghemui într-o mică nişă de fereastră apărată cu bare groase de fier; de acolo, într-o lungă sală boltită, îl zări pe marchiz singur şi trist, la doi paşi de ea. Reflexele focului, în faţa căruia el sta pe un scaun grosolan, îi puneau pe chip o lumină roşiatică şi tremurătoare ce dădea scenei caracterul unei năluciri; nemişcată şi tremurând, viteaza fată se lipi de zăbrele şi, în tăcerea profundă ce domnea, nădăjdui să-l poată auzi, dacă va vorbi; văzându-l abătut, descurajat, palid, se amăgi cu gândul că ea ar fi una dintre pricinile tristeţii lui; şi-atunci, mânia i se schimbă în compătimire, compătimirea în duioşie, şi simţi deodată că nu numai răzbunarea o adusese acolo. Marchizul se ridică, întoarse capul şi rămase înmărmurit când zări, ca într-un nor, chipul domnişoarei de Verneuil, făcu un gest de mânie şi de silă, exclamând:

— Oare-o văd pe diavoliţa asta pretutindeni, chiar şi când sunt treaz?

Dispreţul acela adânc faţă de ea o făcu pe sărmana fată să izbucnească într-un hohot de râs nebunesc, ce-l înfioră pe tânărul şef, care se repezi la fereastră. Domnişoara de Verneuil fugi. Auzi în spatele ei paşii unui om şi crezu că e Montauran; şi, ca să n-o ajungă, ea nu mai cunoscu piedici în cale-i, ar fi trecut prin ziduri şi-ar fi zburat prin aer, ar fi apucat drumul spre iad, numai ca să nu-i mai fie dat să citească în litere de foc cuvintele: El te dispreţuieşte! scrise pe fruntea acelui om, şi pe care o voce lăuntrică i le striga în acele clipe cu tăria unei trompete. După ce alergă aşa o vreme, fără a şti pe unde trecea, se opri, simţindu-se pătrunsă de un aer jilav. Înfricoşată de zgomotul paşilor mai multor persoane, şi mânată de spaimă, coborî o scară care-o conduse în fundul unei pivniţe. Când ajunse pe ultima treaptă, ciuli urechea, străduindu-se să recunoască direcţia în care se îndreptau cei ce o urmăreau; dar, cu toată zarva

destul de mare de afară, auzi gemetele lugubre ale unui glas omenesc care-i sporiră groaza. O fâşie de lumină, venită din vârful scării, o făcu să se teamă că refugiul său are să fie descoperit de urmăritori; ca să le scape, găsi puteri noi. Îi fu foarte greu să-şi explice, câteva clipe mai târziu, când putu din nou să gândească, prin ce mijloace izbutise să se caţere pe colţul de zid unde se ascunsese. Nu-şi dădu seama de la început nici măcar de jena pe care poziţia trupului ei o făcea s-o îndure; dar această jenă deveni repede de nesuportat, întrucât fata se asemăna, sub arcul unei bolţi, cu o Venus ghemuită, pe care vreun amator ar fi plasat-o într-o nişă prea strâmtă. Zidul pe care şedea, destul de larg şi construit din granit, forma o despărţi tură între treptele unei scări şi o pivniţă de unde se auzeau gemetele. Marie văzu în curând un necunoscut îmbrăcat cu cojoc de capră coborând scările de sub ea şi trecând pe sub boltă cu mişcări ce nu arătau în nici un fel graba de-a căuta pe cineva. Dornică să vadă de nu cumva există vreo posibilitate de scăpare pentru ea, domnişoara de Verneuil aşteptă cu nerăbdare ca lumina purtată de necunoscut să lumineze pivniţa, unde zări pe jos o grămadă informă, dar însufleţită, ce se străduia să atingă zidul într-un loc anume, zbuciumându-se amarnic şi zvârcolindu-se neîncetat, cu mişcăm asemănătoare cu zbaterile unui peşte aruncat afară din apă, pe ţărm.

XVIII.

Îndată, o mică torţă de răşină îşi aruncă lumina albăstrie în pivniţă. În ciuda sumbrei poezii pe care imaginaţia domnişoarei de Verneuil o atribuia acelor bolţi sub care răsuna geamătul unei rugăciuni jalnice, ea trebui să recunoască faptul că se afla într-o simplă bucătărie de subsol, părăsită de multă vreme. La lumina torţei, masa informă se arătă a fi un omuleţ foarte gras, cu mâinile şi cu picioarele legate cobză, dar care părea a fi fost lăsat pe dalele reci fără nici o pază de către cei ce-l înhăţaseră. Când îl văzu pe străinul care ţinea într-o mână torţa şi-n

cealaltă un braţ de vreascuri, captivul scoase un geamăt adânc ce-o impresionă pe domnişoara de Verneuil aşa de tare, încât îşi uită şi propria-i spaimă, şi deznădejdea, şi suferinţa cumplită a întregului trup, amorţit de atâta şedere ghemuită, şi se strădui să rămână nemişcată. Şuanul aruncă vreascurile pe vatra cuptorului, după ce încercă mai întâi soliditatea unui cârlig afumat ce spânzura de-a lungul unei plăci înalte de fontă, apoi aprinse lemnele cu torţa. Domnişoara de Verneuil îl recunoscu atunci, nu fără emoţie, pe ticălosul de Pille-Miche, cel pe mâna căruia o dăduse rivala sa şi a cărui figură, iluminată de flăcări, se asemăna cu cea a omuleţilor groteşti sculptaţi în lemn de cimişir, în Germnia. Gemetele prizonierului său stârniră o schimă de râs nestăvilit pe obrazu-i brăzdat de riduri şi ars de soare.

— Precum vezi, îi spuse el schingiuitului, noi ăştilalţi creştini nu ne călcăm cuvântul, ca tine. Focul ăsta de colea are să-ţi dezgheţe oleacă picioarele, limba şi mâinile… Iaca ne! iaca ne! nu văd nicăieri o tigaie să ţi-o pun sub picioare, ca s-adun grăsimea; că ai nişte picioare grăsulii, şi untura scursă din ele ar putea să stingă focul. Oare-aşa de amărâtă să fie casa ta, de nu se găseşte pe-aici cu ce să-l serveşti pe stăpânul ei cu toate cele de trebuinţă, atunci când dumnealui se încălzeşte?

Victima scoase lin geamăt ascuţit, parcă nădăjduind că va fi auzit în afara bolţilor şi că va sări careva să-l scape.

— Oh, poţi să cânţi cât te ţin bojocii, domnule d'Orgemont! Deasupra dorm toţi, iar Marche-ŕ-Terre are să vină îndată şi-o să închidă uşa pivniţei.

În vreme ce vorbea, Pille-Miche ciocănea cu vârful carabinei placa de deasupra cuptorului, dalele ce pardoseau bucătăria, apoi pereţii, vatra, hornul, încercând să descopere ascunzătoarea în care avarul îşi ţinea banii. Căutarea lui se desfăşura cu o asemenea iscusinţă, încât d'Orgemont amuţi, de parcă s-ar fi temut să nu fi fost vândut de vreun servitor înfricoşat; căci, deşi nu se dezvăluise faţă de nimeni, obiceiurile ce le avea ar fi putut

să dea prilej vreunor presupuneri adevărate. Din când în când, Pille-Miche se întorcea brusc, privindu-şi victima ca în acel joc în care copiii încearcă să ghicească, după expresia chipului celui care a ascuns ceva, dacă se apropie sau se îndepărtează de obiectul ascuns. D'Orgemont se prefăcu speriat când îl văzu pe şuan ciocănind hornul şi vatra, care scoaseră un sunet gol, şi păru că speră astfel să mai păcălească un timp lacoma credulitate a lui Pille-Miche. În acea clipă, alţi trei şuani năvăliră pe scară şi intrară grăbiţi în bucătărie. La apariţia lui Marche-ŕ-Terre, Pille-Miche puse capăt căutării, după ce aruncase spre d'Orgemont o privire plină de toată cruzimea pe care-o stârnea lăcomia lui înşelată.

— A înviat Marie Lambrequin! zise Marche-ŕ-Terre, rămânând într-o atitudine ce arăta că orice altă preocupare pălea în faţa unei ştiri atât de neobişnuite.

— Nu mă miră deloc, răspunse Pille-Miche; se împărtăşea atât de des, încât parcă bunul Dumnezeu n-ar mai fi fost decât al lui!

— Ah, ah! remarcă Mčne-ŕ-Biene, asta i-a slujit ca unui mort pantofii. Că iacătă-l că n-a căpătat iertarea păcatelor până la afacerea de la Pelerina; o-ncoţopenise pe fata lui Goguelu şi se afla sub pedeapsa unui păcat de moarte. Aşa că abatele Gudin zice că de-aia are să umble două luni ca strigoi, până s-apuce să-şi afle tihna de-a binelea! Noi tustrei l-am văzut când a trecut pe dinaintea noastră; e galben, şi rece, şi uşor, şi duhneşte a cimitir.

— Reverenţa Sa mai spunea că, dacă strigoiul va putea să pună gajba pe careva, are să şi-l facă tovarăş, adăugă cel de al patrulea şuan.

Figura grotescă a acestui ultim interlocutor îl trezi pe Marche-ŕ-Terre din reveria religioasă în care îl cufundase împlinirea unui miracol pe care credinţa putea, după spusele abatelui Gudin, să-l împlinească faţă de toţi apărătorii cucernici ai religiei şi ai regelui.

— Iacătă, Galope-Chopine, îi spuse el neofitului, cu o anume gravitate, unde ne duce nepăsarea faţă de îndatoririle poruncite de sfânta noastră biserică. Ăsta-i un semn pe care ni-l trimite sfânta Anne din Auray, ca să fim fără cruţare între noi, chiar şi pentru cel mai mărunt păcat. Văru-tău Pille-Miche a cerut pentru tine slujba de supraveghetor al oraşului Fougčres, ţi le Gars a catadicsit să ţi-o dea, aşa că ai să fii bine plătit; ştii însă din ce făină frământăm noi azima trădătorilor!

— Da, domnule Marche-ŕ-Terre.

— Ştii de ce-ţi spun asta? Unii zic că-ţi cam place cidrul şi bănişorii; dar n-avem de gând să fim zgârie-brânză; tu n-ai decât datoria să fii cu noi.

— Fie-mi cu iertăciune, domnule Marche-ŕ-Terre, da cidrul ţi paralele-s două ceştii bune, care nu împiedică întru nimic mântuirea.

— Dacă văru-meu ar săvârşi vreo prostie, zise Pille-Miche, n-ar face-o decât din neştiinţă.

— În orice chip s-ar petrece năpasta, răcni Marche-ŕ-Terre cu un glas care făcu să vuiască bolta, eu n-am să-l iert! Şi tu ai să-mi răspunzi de asta, adăugă elf întorcându-se către Pille-Miche, căci de-ar cădea-n greşală, mi-ai plăti-o cu ceea ce îţi căptuşeşte cojoaca de capră.

— Dar, nu vă fie cu supărare, domnule Marche-ŕ-Terre, urmă Galope-Chopine, oare dumneavoastră nu vi s-a întâmplat niciodată să-i luaţi pe nişte contra-şueni drept şueni?

— Vericule, replică Marche-ŕ-Terre pe un ton sec, aţa ceva să nu ţi se întâmple, că te despic în două ca pe-un nap. În ce-i priveşte pe trimişii lui le Gars, aceia vor avea mânuşa lui, la care, de când cu afacerea de la Vivetičre, Garsa cea mare a adăugat un tiv verde.

Pille-Miche smuci vârtos de coada părului camaradului său, arătându-i-l pe d'Orgemont, care se prefăcea că doarme; dar Marche-ŕ-Terre ţi Pille-Miche ţtiau din experienţă că nimeni nu mai are somn în preajma focului

lor; şi, cu toate că ultimele vorbe spuse lui Galope-Chopine fuseseră rostite în şoaptă, ele ar fi putut totuşi să fie auzite de către cel schingiuit, aşa încât cei patru şuani îl priviră cu toţii o clipă şi gândiră, de bună-seamă, că frica îi tulburase simţurile. Brusc, la un semn discret al lui Marche-ŕ-Terre, Pille-Miche smulse ghetele şi ciorapii lui d'Orgemont; Mčne-ŕ-Bien şi Galope-Chopine îl înşfăcară pe după mijloc şi-l târâră lângă cuptor; Marche-ŕ-Terre luă un ciot aprins şi pe urmă agăţă picioarele cămătarului în cârlig. Toate aceste mişcări şi uluitoarea rapiditate cu care se desfăşurară îl făcură pe d'Orgemont să scoată nişte ţipete ce deveniră sfâşietoare în clipa când Pille-Miche începu să-i îngrămădească jeraticul sub picioare.

— Prieteni, bunii mei prieteni, răcnea d'Orgemont, aveţi să mă betejiţi! Sunt creştin ca şi voi…

— Minţi ca o javră, îi răspunse Marche-ŕ-Terre. Frate-tău s-a lepădat de Dumnezeu, iar tu ai cumpărat abaţia de la Juvigny. Abatele Gudin spune că-i putem prăji fără teamă de păcat pe toţi apostaţii.

— Dar, fraţi ai mei întru Dumnezeu, eu nu refuz să vă plătesc.

— Ţi-am dat cincispreze zile, şi iată c-au trecut două luni de-atunci, fără ca Galope-Chopine să fi primit ceva.

— Cum n-ai primit, Galope-Chopine? întrebă avarul cu disperare.

— Ni'ic, domnule d'Orgemont! răspunse Galope-Chopine speriat.

Gemetele ce se schimbaseră într-un mormăit neîncetat, ca răsuflarea unui muribund, reîncepură cu o tărie nemaipomenită. Tot atâta de obişnuiţi cu astfel de spectacole cum erau să-şi vadă câinii umblând fără ghete, cei patru şuani îl priviră atât de nepăsători pe d'Orgemont, care se zvârcolea şi urla, încât semănau cu nişte călători aşteptând în faţa cuptorului unui han să li se prăjească suficient friptura ca să poată fi mâncată.

— Mor! mor! urlă victima… şi nu veţi mai avea banii mei.

Deşi ţipetele erau destul de cumplite, Pille-Miche băgă de seamă că para focului nu atingea încă pielea picioarelor lui d'Orgemont; aţâţă, aşadar, cu multă artă, jarul, în aşa fel încât focul să înalţe o mică flacără; schingiuitul spuse atunci cu glas abătut:

— Dezlegaţi-mă, prieteni… Cât vreţi? O sută, o mie, zece mii, o sută de mii de scuzi? Vă dau două sute de mii de scuzi.

Glasu-i era aşa de jalnic, încât domnişoara de Verneuil uită de propria-i primejdie şi scoase o exclamaţie.

— Cine-a vorbit? întrebă Marche-ŕ-Terre.

Şuanii aruncară împrejur priviri năuce. Aceşti bărbaţi, atât de neînfricaţi în faţa ţevilor ucigătoare ale puştilor, nu rezistau înaintea unui spirit. Singur Pille-Miche asculta fără să-i pese mărturisirile pe care durerile tot mai crâncene le smulgeau victimei sale.

— Cinci sute… da, îi dau, spunea avarul.

— Aş! Unde-s? răspunse liniştit Pille-Miche.

— Ha? sunt sub un măr… Sfântă Fecioară! în fundul grădinii, în stânga… Sunteţi nişte tâlhari… nişte hoţi… Ah! mor… Am acolo zece mii de franci.

— Nu vreau franci, zise Marche-ŕ-Terre, nouă ne trebuie livre. Scuzii Republicii tale au pe ei nişte chipuri păgâneşti care nu vor căpăta preţ niciodată.

— Sunt în livre, în ludovici adevăraţi, de aur. Dar dezlegaţi-mă o dată, dezlegaţi-mă… Ah, aţi aflat unde-i viaţa mea… comoara mea!

Cei patru şuani se priviră, căutându-l pe acela dintre ei căruia i s-ar fi putut încredinţa sarcina de a se duce să dezgroape banii. În acea clipă, cruzimea aceasta de canibali o îngrozi până într-atâta pe domnişoara de Verneuil încât, fără a şti bine dacă rolul ce i-l atribuia figura-i palidă o va mai apăra de primejdii, strigă curajoasă cu un glas cumplit:

— Nu vă temeţi de mânia lui Dumnezeu? Daţi-i drumul, barbarilor!

Şuanii ridicară capul, văzură deasupra lor în aer nişte ochi ce străluceau ca două stele şi o luară la fugă înspăimântaţi. Domnişoara de Verneuil sări în bucătărie, alerga la d'Orgemont, îl trase atât de brusc din foc încât vreascurile aprinse se împrăştiară, apoi tăie cu pumnalul frânghia cu care fusese legat. Când avarul se văzu în picioare, liber, cea dintâi expresie pe obrazul său fu un râs dureros, dar sardonic.

— Duceţi-vă, duceţi-vă la măr, tâlharilor!.. zise el. Oh! oh! iată, izbutesc pentru a doua oară să-i înşel; a treia oară nu mâi pun ei mâna pe mine!

În acea clipă, un glas de femeie se auzi afară:

— Un spirit! un spirit! ţipa doamna du Gua; tâmpiţilor, e ea! O mie de scuzi – celui care mi-aduce capul târfei ăsteia!

Domnişoara de Verneuil îngălbeni; avarul însă zâmbi, o luă de mână, o trase pe sub placa de deasupra cuptorului, cu grijă să nu lase vreo urmă a trecerii lor, conducând-o în aşa fel încât să nu deranjeze jarul ce nu ocupa decât un foarte mic spaţiu; puse apoi în mişcare un resort tainic, placa de fontă se ridică; iar când duşmanii lor se întoarseră în pivniţă, greaua intrare a ascunzătoarei fusese de mult coborâtă la loc, fără zgomot. Parizianca înţelese atunci rostul zbaterilor ca de peşte, pe care le făcuse nefericitul bancher.

— Uitaţi-vă, doamnă, strigă Marche-ŕ-Terre, strigoiul ţi l-a luat pe albastru de tovarăş…

Spaima şuanilor trebuie să fi fost mare, căci cuvintele lui Marche-ŕ-Terre fură urmate de o tăcere aşa de adâncă, încât d'Orgemont şi tovarăşa lui îi auziră pe şuani şoptind:

Ave, sancta Arma Auriaca gratia plena, Dominus tecum etc.

— Se roagă, imbecilii! exclamă d'Orgemont.

— Nu vă e frică, spuse domnişoara de Verneuil întrerupându-l pe tovarăşul ei, că ne aud şi…

Un râs de avar bătrân împrăştie temerile tinerei parizience.

— Placa e făcută dintr-o tablă de granit groasă de zece degete. Noi îi auzim, ei însă nu.

Luă cu gingăşie mâna salvatoarei sale, o puse în dreptul unei scobituri pe unde se simţea un curent de aer proaspăt, şi Marie bănui că deschizătura aceea era practicată în hornul cuptorului.

— Ah! ah! oftă d'Orgemont! mă cam înjunghie picioarele! Iapa asta a lui Charette, cum i se spune la Nantes, nu-i atât de proastă încât să-şi contrazică ciracii; ştie bine că dacă ăştia n-ar fi nişte brute, n-ar lupta împotriva intereselor lor. Ia auzi-o cum se roagă şi ea. Trebuie să fie grozav s-o vezi cum îşi spune Avé-le către sfânta Anne din Auray! Ar face mai bine să mai jefuiască vreo diligenţă, ca să aibă de unde-mi da îndărăt cei patru mii de franci pe care mi-i datorează. Cu dobânzile şi cu despăgubirile cuvenite, fac numai bine vreo patru mii şapte sute optzeci de franci şi câteva centime…

După ce-şi isprăviră rugăciunea, şuanii se ridicară şi plecară. Bătrânul d'Orgemont strânse mâna domnişoarei de Verneuil, ca pentru a o preveni că totuşi primejdia n-a trecut cu totul.

— Nu, doamnă, exclamă Pille-Miche, după câteva clipe de tăcere, puteţi să aşteptaţi aici şi zece ani, n-au să se mai întoarcă.

— Dar n-a avut pe unde să iasă, trebuie să fie-aici! spuse cu îndârjire Iapa lui Charette.

— Nu, doamnă, nu, au zburat şi au trecut prin zid. Păi diavolul nu ne-a mai plimbat pe dinainte, mai adineaori, un juruit?

— Cum de nu-ţi dai seama, măi Pille-Miche, tu, care eşti tot atât de lacom de bani ca şi el, că jigodia asta bătrână a putut foarte bine să cheltuie, câteva mii de livre şi să-şi construiască în zidurile boitei ăsteia un ascunziş a cărui intrare trebuie să fie pe-aici, pe undeva?

Avarul şi tânăra îl auziră pe Pille-Miche izbucnind într-un hohot de râs năprasnic:

— Dereptu-i! zise el.

— Rămâi aici, spuse doamna du Gua. Aşteaptă-i la ieşire. Pentru o singură împuşcătură, îţi voi da tot ceea ce vei găsi în vistieria cămătarului ăstuia. Dacă vrei să te iert că ai vândut-o pe fată, atunci când eu îţi spusesem s-o omori, fă acum ceea ce-ţi spun.

— Cămătar! zise bătrânul d'Orgemont; şi nu i-am luat, totuşi, decât nouă la sută. E drept că mai am şi o cauţiune ipotecară! Dar, mă rog, o vezi ce nerecunoscătoare el Aşa, doamnă, nu ştiu dacă Dumnezeu ne-o pedepsi când va pentru faptele noastre rele, da-i sigur că diavolul ne pedepseşte numaidecât pentru cele bune; şi, aşezat între aceşti doi termeni, bietul om, care nu ştie nimic despre viitor, mă face să mă gândesc mereu la o regulă de trei, în care x nu poate fi aflat.

Şi scoase un oftat hârâit, ce-i era caracteristic, datorat aerului care, când trecea prin laringele său, părea că întâlneşte acolo şi că face să zbârnâie două coarde uzate şi dezacordate. Zgomotul pe care-l făcură Pille-Miche şi doamna du Gua cercetând din nou zidurile, bolţile şi lespezile, păru a-l mulţumi pe d'Orgemont, care o luă pe salvatoarea lui de mână, ajutând-o să urce o scară în spirală, îngustă, săpată în grosimea unui perete de granit. După ce urcară vreo douăzeci de trepte, lumina unei lămpi le ilumină slab capetele. Avarul se opri, se întoarse către tovarăşa sa, îi cercetă faţa de parcă ar fi privit, ar fi sucit şi ar fi răsucit în mână o poliţă a cărei scontare era nesigură, şi scoase cumplitu-i suspin.

— Aducându-te aici, zise el după o clipă de tăcere, am rambursat integral serviciul pe care mi l-ai făcut; aşa încât nu văd de ce ţi-aş da…

— Domnule, lăsaţi-mă în hrubă, nu vă cer altceva nimic, spuse ea.

Aceste ultime cuvinte, şi poate că şi dispreţul pe care-l exprima frumoasa ei figură, îl liniştiră pe bătrânelul care răspunse, după un nou oftat:

— Ah! conducându-vă până aici, am şi făcut mult prea mult pentru a nu continua…

O ajută politicos pe Marie să suie câteva trepte destul de ciudat aşezate, apoi o introduse, pe jumătate cu bunăvoinţă, pe jumătate strâmbând din nas, într-o cămăruţă de patru picioare pătrate, luminată de o lampă atârnată în tavan. Era uşor de observat că avarul îşi luase toate precauţiunile pentru a putea rămâne mai multe zile în ascunzătoarea lui, dacă evenimentele războiului civil l-ar fi silit să stea acolo vreme mai îndelungată.

— Nu vă apropiaţi de perete, vă murdăriţi de var! zise deodată d'Orgemont.

Şi se repezi să-şi pună mâna între şalul tinerei fete şi peretele ce părea tencuit de curând. Gestul bătrânului zgârcit produse un efect cu totul contrar celui la care se aşteptase. Domnişoara de Verneuil îşi aţinti privirile înaintea sa şi văzu într-un colţ un fel de construcţie a cărei formă îi smulse un ţipăt de groază, când înţelese că acolo se afla o fiinţă omenească, acoperită cu mortar şi aşezată în picioare; d'Orgemont îi făcu un semn înfricoşător spre a o sili să tacă, iar ochii lui mititei, albaştri, ca de faianţă, exprimau tot atâta spaimă cât şi cei ai însoţitoarei sale.

— Greşiţi! Ce, credeţi că eu l-am omorât?.. E fratele meu, spuse el, hârâindu-şi suspinul într-un mod lugubru. E primul rector care a depus jurământul faţă de Republică. Acesta-i singurul adăpost unde-a putut să scape de ura şuanilor şi a celorlalţi preoţi. O, să prigoneşti pe un om vrednic şi atât de cuminte! Era mai mare ca mine şi numai el a avut răbdarea să mă-nveţe calculul zecimal. Oh! era un preot bun! Era econom şi ştia să strângă. Sunt patru ani de când a murit de nu ştiu ce boală; dar, vedeţi dumneavoastră, preoţii ăştia, aşa au ei obiceiul, de îngenunchează din când în când, ca să se roage, şi el n-a putut, pesemne, să se deprindă să stea aici în picioare, ca mine… L-am pus acolo; în altă parte, ăştia l-ar fi dezgropat. Într-o zi, când s-o putea, am să-l înmormântez în pământ

sfânt, cum zicea bietul de el, că nici jurământul nu l-a depus decât de frică.

O lacrimă se rostogoli din ochii goi ai bătrânelului, a cărui perucă roşcovană i se păru atunci mai puţin slută tinerei fete, care întoarse ochii, dintr-un respect lăuntric faţă de acea durere; dar, în ciuda înduioşării sale, d'Orgemont îi spuse iar:

— Nu vă apropiaţi de perete, hei...

Şi îşi aţinti ochii în ochii domnişoarei de Verneuil, sperând că astfel o împiedică să examineze mai cu atenţie pereţii acelei cămăruţe, unde aerul, foarte rarefiat, nu era suficient pentru funcţionarea plămânilor. Cu toate astea, Marie izbuti să furişeze o privire pe lângă Argusul ei şi, după bizarele proeminenţe ale pereţilor, bănui că avarul îi căptuşise singur cu pungi de argint şi de aur. Dar d'Orgemont căzuse de-odată într-un extaz grotesc. Durerea pe care o simţea la picioare din pricina arsurilor şi spaima de a vedea o fiinţă omenească în mijlocul comorilor lui i se citeau în fiecare rid; în acelaşi timp, însă, ochii lui reci exprimau printr-un foc neobişnuit puternica, emoţie pe care i-o pricinuia primejdioasa prezenţă a salvatoarei sale, cu obrajii-i alb-trandafirii ce parcă cereau să fie sărutaţi, cu privirea-i neagră şi catifelată ce-i aducea în inimă valuri de sânge atât de fierbinţi încât el nu mai ştia dacă aceasta era un semn de viaţă ori de moarte.

— Sunteţi măritată? o întrebă el, cu o voce tremurătoare.

— Nu, răspunse ea, zâmbind.

— Am câteva lucruri, reluă el, hârâindu-şi suspinul, deşi nu sunt chiar atât de bogat pe cât spune lumea. Unei tinere ca dumneavoastră nu se poate să nu-i placă diamantele, bijuteriile, echipajele, aurul, adăugă el, privind cu un aer năuc în jurul său. Eu vă pot oferi toate astea, după moartea mea... Şi, dacă aţi vrea...?

Ochii bătrânului vădeau atâta calcul, chiar şi în acest amor efemer, încât domnişoara de Verneuil, clătind din cap în semn de neacceptare, nu putu să nu se gândească la faptul

că avarul voia s-o ia de soţie numai pentru a-şi înmormânta secretul în inima unui alt el-însuşi.

— Banii! spuse ea, aruncându-i lui d'Orgemont o privire plină de ironie, care-l făcu deopotrivă şi fericit şi mâhnit, banii nu înseamnă nimic pentru mine. Aţi fi de trei ori mai bogat decât sunteţi, dacă tot aurul pe care l-am refuzat eu ar fi aici.

— Nu te-apropia de per…!

— Şi nu mi se cerea totuşi decât o privire, urmă ea, cu o mândrie fără pereche.

— Aţi greşit, ar fi fost o afacere excelentă. Păi ia gândiţi-vă numai…

— Gândiţi-vă, îl întrerupse domnişoara de Verneuil, că aud vorbind undeva pe-aici un glas din care un singur sunet preţuieşte pentru mine mai mult decât toate bogăţiile dumneavoastră.

— Nu le cunoaşteţi…

Înainte ca avarul s-o poată opri, Marie împinse cu degetul într-o parte o micuţă gravură miniaturală ce-l reprezenta pe Ludovic al XV-lea călare, şi-l zări, printr-o deschizătură aflată sub gravură, pe marchizul ce se îndeletnicea cu încărcarea flintei. Deschizătura ascunsă de micul panou pe care era prinsă stampa părea să corespundă vreunui ornament de pe peretele camerei vecine, unde pesemne generalul regalist îşi avea dormim torul. D'Orgemont împinse la loc, cu cea mai mare precauţie, vechea stampă şi o privi cu un aer sever pe tânăra fată.

— Să nu scoateţi o vorbă, dacă ţineţi la viaţă! Nu v-aţi aruncat cangea, îi spuse el la ureche, după o pauză, asupra unui bastiment de rând… Ştiţi, oare, că marchizul de Montauran stăpâneşte o avere de o sută de mii de livre rentă, în pământuri arendate ce n-au fost încă vândute nimănui? Or, un decret al consulilor, pe care l-am citit în Primidi de l'Ille-et-Vilaine, pune capăt confiscărilor. Ah! ah! aşa-i că garsul ăsta vi se pare acuma şi mai drăguţ, nu? Vă sclipesc ochii ca doi ludovici de aur noi-nouţi.

Privirile domnişoarei de Verneuil se însufleţiră deodată, auzind din nou glasul binecunoscut. De când sta acolo, în picioare, ca îngropată într-o mină de bani, resortul ei sufletesc, încovoiat sub atâtea evenimente, se restabilise. Păru a fi luat o hotărâre sinistră şi că întrezăreşte mijloacele de a o pune în aplicare.

— Un asemenea dispreţ nu mai trece niciodată, îşi zicea ea, şi, de vreme ce nu mă mai iubeşte, am să-l omor… Nici o femeie nu-l va avea.

— Nu, abate, nu! se auzi vocea puternică a tânărului şef; aşa trebuie să fie!

— Domnule marchiz, obiecta abatele Gudin cu mândrie, veţi stârni indignarea întregii Bretanii, dacă veţi da un asemenea bal la Saint-James. Predicatorii, şi nu nişte dansatori, vor ridica la luptă satele noastre… S-aveţi puşti, nu viori.

— Abate, dumneavoastră aveţi suficientă înţelepciune pentru a şti că numai într-o adunare generală a tuturor partizanilor noştri pot să-mi dau seama ce voi fi în stare să întreprind cu ei. Un dineu mi se pare mult mai prielnic ca să le cercetez fizionomiile şi să le aflu intenţiile, decât toate spionajele posibile, de care, pe deasupra, mi-e şi silă; îi vom face să-şi spună părerile cu paharul în mână.

Marie tresări auzind cuvintele generalului, întrucât ea îşi făcu pe loc planul să se ducă la acel bal şi acolo să se răzbune.

— Mă luaţi drept un idiot cu predica dumneavoastră despre dans! reluă Montauran. Nu v-aţi visa, cu toată inima, la o chacona pentru a vă vedea instalat sub noul dumneavoastră nume de părinte al Credinţei?.. Sau nu ştiţi că bretonii pleacă de la liturghie ca să se ducă să danseze? Şi nu ştiţi că domnul Hyde de Neuville şi domnul d'Andigné au avut-o întâlnire, acum o săptămână, cu primul-consul, în legătură cu problema reîntronării Majestăţii Sale Ludovic al XVIII-lea? Dacă acuma mă pregătesc să risc un atac atât de temerar, o fac numai pentru a adăuga la negocierile lor şi

greutatea bocancilor noştri ţintuiţi. Nu ştiţi că toţi şefii Vandeei, chiar şi Fontaine, vor să se supună? Ah! domnule, e limpede că majestăţile lor au fost amăgite în legătură cu situaţia din Franţa. Devotamentele despre care li se tot vorbeşte sunt devotamente oportuniste. Abate, dacă am călcat în sânge, nu vreau să mă afund în el până la brâu, decât cu toată buna-credinţă. M-am devotat regelui şi nu unor capete exaltate, unor oameni pierduţi în datorii ca Riföel, unor schingiuitori, unor…

— Spuneţi, domnule, în continuare: unor abaţi care adună contribuţii la drumul mare pentru a susţine războiul I întrerupse abatele Gudin.

— De ce n-aş spune şi asta? răspunse înrăit marchizul. Voi spune şi mai mult: timpurile eroice ale Vandeei au trecut.

— Domnule marchiz, noi vom şti să facem minuni, şi fără dumneavoastră.

— Da, ca minunea cu Marie Lambrequin, replică râzând marchizul. Hai, fără ură, abate! Ştiu că dumneavoastră vă primejduiţi viaţa şi că împuşcaţi un albastru tot aşa de bine cum spuneţi un orémus. Cu ajutorul lui Dumnezeu, nădăjduiesc să vă fac să asistaţi, cu mitra pe cap, la încoronarea regelui.

Ultima frază avu, fără îndoială, o putere magică asupra abatelui, de vreme ce acesta bătu cu palma în carabină şi strigă:

— Am cincizeci de cartuşe în buzunare, domnule marchiz, şi viaţa mea aparţine regelui!

— Iată încă unul dintre debitorii mei, spuse avarul către domnişoara de Verneuil. Nu vorbesc de cei vreo cinci-şase prăpădiţi de scuzi pe care i-a împrumutat de la mine, ci de o datorie de sânge, pe care trag nădejde că are s-o achite odată. N-are să i se întâmple nicicând atâta rău cât îi doresc eu satanei ăsteia iezuite; jurase moartea lui frate-meu şi ridicase ţara împotriva lui. Pentru ce? pentru că bietului om îi era frică de legile cele noi!..

După ce-şi lipi urechea de un anumit loc al ascunzătorii:

— Ia uite-i pe tâlharii ăştia că-şi iau tălpăşiţa, spuse el. Te pomeneşti că vor să mai facă vreo minune! Numai să nu-ncerce să-mi spună adio, ca ultima oară, dând foc casei!

După vreo jumătate de oră, în timpul căreia domnişoara de Verneuil şi d'Orgemont se priviră ca şi cum fiecare ar fi privit un tablou, vocea aspră şi groasă a lui Galope-Chopine strigă încetişor:

— Nu mai e nici o primejdie, domnule d'Orgemont. De data asta, însă, îmi merit din plin cei trei sute de scuzi!

— Copila mea, zise avarul, jură-mi că ai să stai cu ochii închişi.

Domnişoara de Verneuil îşi puse o mână pe pleoape; dar, pentru mai multă siguranţă, bătrânul stinse lampa, o luă pe salvatoarea sa de mână şi o ajută să facă vreo şapte-opt paşi printr-un pasaj dificil; peste câteva minute o luă iarăşi uşurel de mână, şi ea se trezi în camera pe care marchizul de Montauran abia o părăsise şi care era a avarului.

— Scumpa mea copilă, îi spuse bătrânul, poţi pleca. Nu privi aşa împrejur. Fără îndoială că n-ai bani! Poftim, iată zece scuzi; sunt piliţi oleacă, dar au să meargă. Când ai să ieşi din grădină, vei găsi o cărare ce duce în oraş sau, cum se spune acum, la district. Dar şuanii sunt acum la Fougčres, nu prea e de crezut că vei izbuti să te întorci în oraş prea uşor; aşa că s-ar putea să ai nevoie de un adăpost sigur. Ia aminte la ceea ce-ţi spun acum şi să nu te foloseşti de lucrul ăsta decât în caz de mare primejdie. Pe drumul ce duce spre Nid-aux-Crocs prin valea Gibarry, vei vedea o gospodărie; acolo locuieşte Cibot-cel-mare, zis Galope-Chopine; intră şi spune-i nevesti-si: „Bună ziua, Bécaničre!” ţi Barbette are să te ascundă. Dacă Galope-Chopine te va descoperi, te va lua drept un spirit, dacă e întuneric; iar dacă e lumină, îl vei înduioşa cu zece scuzi. Adio! socotelile noastre sunt chit… Dacă ai vrea, adăugă el arătându-i cu un gest câmpurile ce-i împrejmuiau casa, toate astea ar fi ale dumitale!

Domnişoara de Verneuil aruncă o privire de recunoştinţă ciudatei fiinţe şi reuşi să-i smulgă un zâmbet plin de toate nuanţele cu putinţă.

— Îmi vei înapoia cândva, fără-ndoială, cei zece scuzi; bagă de scamă, bine-nţeles, că nu pomenesc nimic despre dobânzi; să-i depui în contul meu la maestrul Patrat, notarul din Fougčres, care, dacă ai vrea, ar scrie şi contractul nostru de căsătorie, frumoasă comoară… Adio!

— Adio, spus o ea, zâmbindu-i şi salutându-l cu mâna.

— Dacă vei avea nevoie de bani, îi strigă el, îţi dau cu cinci! Da, cu cinci numai… Am zis cinci?

Ea plecase.

— Îmi face impresia că e fată bună, adăugă d'Orgemont; totuşi, am să schimb ascunzătoarea de la cuptorul meu.

Luă apoi o pâine de douăsprezece livre şi un jambon, şi se întoarse în ascunzătoare.

Când domnişoara de Verneuil se văzu iarăşi în câmp, i se păru că se născuse a doua oară; aerul nopţii îi răcori obrajii, care de câteva ceasuri i se păreau bătuţi ca de un vânt de foc. Încercă să descopere cărarea descrisă de avar; dar, după asfinţitul lunii, bezna devenise aşa de mare, încât fu nevoită să înainteze la întâmplare. În curând, teama de a nu cădea în vreo prăpastie îi cuprinse inima şi-i salvă viaţa, căci se opri brusc, presimţind că, dacă ar mai fi făcut un pas, ar fi călcat în gol. Un vânt ceva mai rece care-i flutura părul, murmurul apelor, instinctul, toţi 1 contribui să-i indice că se afla pe stâncile Saint-Sulpice. Îşi petrecu braţele în jurul unui pom şi aşteptă zorii, străbătută de fiori, auzind o zarvă de arme, de cai şi de glasuri omeneşti. Mulţumi întunericului care o ascundea de primejdia de a cădea în mâinile şuanilor, dacă, aţa cum îi spusese avarul, aceţtia împresurau oraţul Fougčres.

XIX.

Asemenea unor focuri aprinse în noapte ca nişte semnale de libertate, câteva raze de lumină, uşor împurpurate, trecură pe deasupra munţilor, la poalele cărora încă se mai

învolburau umbrele albăstrii ce contrastau cu trandafiriul norilor plutind peste văi. În curând, un disc de rubin se ridică încet la orizont, bolta cerului se luminã; toate detaliile peisajului, clopotniţa de la Saint-Léonard, stâncile, pajiştile învăluite în umbră se iviră din nou, treptat-treptat, iar copacii de pe culmi se conturară în razele lui strălucitoare. Soarele se înălţă apoi desprinzându-se lin din mijlocul broboadelor sale de un roşu ca focul, de ocru şi de safir. Lumina-i vie se împrăştie în raze drepte din colină în colină, se revărsă din vale în vale. Negurile se risipiră, ziua acoperi natura. O adiere proaspătă fremătă în aer, păsările ciripiră, viaţa se trezi pretutindeni. Dar tânăra fată nici n-apucă bine să-şi coboare privirile asupra peisajului atât de interesant, că, printr-un fenomen destul de frecvent în ţinuturile acelea de munte, ceţurile se şi desfăşurară în pânze groase, acoperiră văile, urcară până şi pe cele mai înalte culmi şi învăluiră fermecătorul bazin într-o mantie albă. În curând, domnişoarei de Verneuil i se păru că revede una dintre acele mări de gheată ce împodobeşte Alpii. Pe urmă, atmosfera aceea plină de nori se rostogoli de-a valma, ca un ocean, ridicându-şi valurile de nepătruns, ce se legănară alene, se unduiră, apoi se învolburară năprasnic, căpătând, în strălucirile soarelui, nuanţe de un trandafiriu crud şi, din loc în loc, transparenţele unui lac de argint topit. Brusc, vântul dinspre nord suflă peste măreaţa fantasmagorie şi spulberă ceţurile, care depuseră peste ierburi o rouă plină de oxid. Domnişoara de Verneuil zări atunci o imensă masă brună aşezată pe stâncile oraşului Fougčres. Vreo ţapte-opt sute de ţuani înarmaţi forfoteau prin cartierul Saint-Sulpice, ca furnicile într-un muşuroi. Zidurile castelului, înconjurate de trei mii de oameni, sosiţi acolo ca printr-o magie, fură atacate cu mânie. Oraşul cufundat în somn ar fi capitulat numaidecât, în ciuda tuturor meterezelor lui acoperite cu muşchi verde şi a bătrânelor turnuri sure, dacă n-ar fi fost vegheat. O baterie, ascunsă sub proeminenţa ce se află în fundul unei nişe pe

care-o formează meterezele oraşului, răspunse la prima salvă de împuşcături a şuanilor, lovindu-i din plin de-a lungul drumului spre castel. Mitraliile bătură drumul şi-l măturară. O companie ieşi apoi pe poarta Saint-Sulpice, profită de uluiala şuanilor, se aşează în linie de tragere pe drum şi descărcă asupra lor un foc ucigător. Şuanii nici nu mai încercară să opună vreo rezistenţă când văzură meterezele castelului acoperindu-se cu soldaţi, de parcă un maşinist ar fi meşterit un mecanism care să rânduiască deodată liniile albastre, iar salvele din fortăreaţă protejau pe cele ale puşcaşilor republicani.

Cu toate astea, alţi şuani, punând stăpânire pe mica vale a Nançonului, se căţărară printre stânci şi izbutiră să ajungă până pe Promenadă, pe care cojoacele de capră o năpădiră numaidecât, dându-i aspectul unui acoperiş de paie înnegrit de intemperii. Totodată, o salvă de împuşcături răsună în partea oraşului dinspre valea Couësnonului. Era limpede că Fougčres, atacat din toate părţile, fusese împresurat în întregime. Iar incendiul care izbucni pe versantul dinspre răsărit al oraşului dovedea că şuanii dădeau foc cartierelor. Scânteile ce se ridicau din acoperişurile de grozamă sau de şindrilă încetară însă repede, şi câteva coloane de fum negru arătară că incendiul se stingea. Ceţuri albe şi sure ascunseră încă o dată privirilor domnişoarei de Verneuil scena bătăliei, dar vântul împrăştie iute pâcla subţire. Comandantul republican abia poruncise să se schimbe direcţia bateriei sale în aşa fel încât să poată prinde succesiv în bătaie şi valea Nançonului şi Scara Reginei şi stânca Saint-Sulpice, că şi putu vedea, de pe înălţimea Promenadei, primele sale ordine executate admirabil. Două tunuri plasate la postul de gardă de la poarta Saint-Léonard loviră în plin furnicăraia de şuani ce încerca să cucerească acea poziţie, în vreme ce gărzile naţionale din Fougčres soseau în pas alergător în piaţa bisericii, de unde-l izgoniră repede pe duşman. Întreaga bătălie nu dură nici o jumătate de oră şi nu-i costă pe albaştri nici o sută de oameni. Şuanii, bătuţi şi zdrobiţi, se şi retrăgeau, în toate direcţiile, după ordinele repetate ale lui le Gars, al cărui atac îndrăzneţ eşua, dintr-o pricină de care habar n-avea, şi care nu era decât urmarea măcelului de la Vivetičre, fapt ce-l reîntorsese într-un mod atât de tainic pe Hulot la Fougčres. Artileria nu fusese adusă aici decât în ultima noapte; căci numai ştirea unui transport de muniţii ar fi fost suficientă pentru a-l face pe Montauran să renunţe la atacul său care, dacă era aflat, nu putea avea decât urmări dezastruoase. Iar Hulot ardea de nerăbdare să-i dea o lecţie aspră lui le Gars, tot aşa cum le Gars râvnea să izbândească în lovitura

lui, pentru a influenţa atitudinea primului-consul. La cea dintâi bubuitură de tun, marchizul înţelesese, deci, că ar fi o nebunie să stăruiască, din amor-propriu, într-un atac prin surprindere ratat. Aşa încât, pentru a nu lăsa să-i fie ucişi în mod inutil şuanii, se grăbi să trimită numaidecât vreo şapte-opt emisari însărcinaţi cu instrucţiunile necesare spre a opera rapid retragerea de pe toate poziţiile. Comandantul, zărindu-şi adversarul în mijlocul unui numeros consiliu dominat de doamna du Gua, încercă să le expedieze o ghiulea pe stâncile de la Saint-Sulpice; locul însă fusese foarte bine ales, tânărul şef se afla acolo la adăpost de orice pericol. Oricum, Hulot izbutise să schimbe repede rolurile, din atacat devenise atacator. De la cele dintâi mişcări ce trădară intenţiile marchizului, compania plasată sub zidurile castelului se pregăti să taie retragerea şuanilor, instalându-se la ieşirile din susul văii Nançonului.

În ciuda urii sale, domnişoara de Verneuil îmbrăţişă cauza oamenilor de sub comanda iubitului ei şi îşi întoarse privirile curioasă spre cealaltă ieşire, să vadă dacă aceea era liberă; acolo însă văzu alţi albaştri, cei care, fără îndoială, biruiseră în cealaltă parte a Fougčres-ului şi care se întorceau din valea Couësnonului, prin valea Gibarry, pentru a pune stăpânire pe Nid-aux-Crocs şi pe stâncile de la Saint-Sulpice, unde se aflau ieşirile din josul văii Nançonului. Aşa încât părea că şuanii, închişi în câmpia îngustă a acelei văi, urmau să piară până la unul, atât de exacte se dovediseră previziunile bătrânului comandant republican şi atât de iscusite măsurile luate de el. Dar, în aceste două poziţii, tunurile ce-l serviseră aşa de bine pe Hulot se dovediră neputincioase, şi se încinseră lupte îndârjite, iar oraşul Fougčres, odată salvat, bătălia luă un caracter de încăierare, lucru cu care şuanii erau deprinşi. Domnişoara de Verneuil înţelese atunci şi rostul mulţimii de oameni pe care-i zărise pe câmp, şi consfătuirea şefilor în casa lui d'Orgemont, şi toate întâmplările din acea noapte, fără să înţeleagă însă cum de izbutise ea să scape din

atâtea primejdii. Atacul dictat de* disperare, la care asistase, o captivase atât de mult, încât rămase nemişcată, contemplând tablourile însufleţite ce i se înfăţişau privirilor. În curând, lupta ce se desfăşura la poalele culmilor Saint-Sulpice căpătă pentru ea un interes şi mai mare. Văzându-i pe şuani aproape zdrobiţi de albaştri, marchizul şi prietenii lui se avântară în valea Nançonului spre a le veni în ajutor. Piciorul muntelui fu acoperit de o sumedenie de grupuri încăierate, luptând pe viaţă şi pe moarte, pe un teren şi cu arme favorabile cojoacelor de capră. Încet-încet, arena aceasta zbuciumată se întinse tot mai mult în suprafaţă. Şuanii, dispersându-se, năpădiră toate stâncile, la adăpostul arbuştilor ce se ridicau din loc în loc. Domnişoara de Verneuil trăi o clipă de spaimă atunci când îi văzu, mai târziu, pe duşmanii ei urcând iarăşi spre înălţimile de pe care îşi apăraseră cu îndârjire cărările abrupte pe unde veniseră. Toate ieşirile muntelui fiind ocupate de cele două oştiri, ea, temându-se să nu fie prinsă la mijloc, părăsi copacul vânjos în spatele căruia se adăpostise şi o luă la fugă, cu gândul să se folosească de cele ce-i spusese bătrânul avar. După ce alergă o bună bucată de vreme pe panta muntelui Saint-Sulpice dinspre valea cea mare a Couësnonului, zări de departe un grajd şi socoti că trebuie să aparţină gospodăriei lui Galope-Chopine care, de bună-seamă, în timpul luptei o lăsase pe nevastă-sa acolo singură. Încurajată de atari presupuneri, domnişoara de Verneuil nădăjdui că va fi bine primită în acea casă şi că va putea rămâne acolo câteva ceasuri, până ce-i va fi cu putinţă să se întoarcă, fără primejdie, la Fougčres. După toate aparenţele, Hulot avea să câştige bătălia. Şuanii fugeau aşa de repede, încât Marie auzi răsunând peste tot împrejuru-i împuşcăturile, iar frica de a nu fi atinsă de vreun glonţ o făcu să ajungă într-o clipă la coliba al cărui horn îi slujea de călăuză. Poteca pe care venise se sfârşea într-un fel de şură, al cărei acoperiş de mărăcini era sprijinit pe patru copaci groşi, încă înveliţi de scoarţa lor. Un perete de chirpici

constituia fundul şurii, sub care se adăposteau un teasc de cidru, o vânturătoare de hrişcă şi câteva unelte plugăreşti. Domnişoara de Verneuil se opri lângă unul dintre stâlpi, fără să îndrăznească a străbate băltoaca stătută ce umplea curtea casei, casă pe carE. De departe, ca o adevărată pariziancă, o luase drept grajd.

Coliba, apărată de vânturile dinspre miazănoapte de un cleanţ de stâncă ce se înălţa până peste acoperiş şi de care se şi sprijinea, nu era lipsită de o anume poezie, înconjurată fiind de lăstărişuri de ulm, de tot felul de arbuşti şi de florile de munte ce o încununau cu ghirlandele lor. Un şir de trepte, săpate grosolan în piatră, pe porţiunea dintre şură şi casă, dădeau locuitorilor ei putinţa de a urca să respire aerul curat de pe culmea acelei stânci. În stânga colibei, dâmbul cobora brusc şi deschidea privirii o înşiruire de gospodării, prima dintre ele aparţinând, fără îndoială, fermei. Fiecare câmp cuprindea livezi fermecătoare, despărţite între ele prin garduri de pământ plantate cu pomi; primul dintre garduri cuprindea şi curtea din jurul colibei. Drumul ce ducea spre livezi era închis cu un trunchi imens de copac, pe jumătate putrezit. – poartă bretonă al cărei nume va prilejui, mai încolo, o digresiune ce va completa caracterizarea ţinutului. Intre scara săpată în şist şi cărarea barată de trunchiul de copac, înaintea bălţii şi sub stânca aceea spânzurată, câteva bucăţi de granit cioplite grosolan, puse unele peste altele, alcătuiau cele patru colţuri ale locuinţei şi menţineau legătura dintre chirpicii şubrezi şi bârnele şi pietrele din care erau zidiţi pereţii. Faptul că jumătate din acoperiş era durat din grozamă în loc de paie, iar cealaltă era de şindrilă, un fel de scândurele tăiate în formă de ţigle, dovedea că locuinţa cuprindea două despărţituri; şi, într-adevăr, una, îngrădită de o leasă prăpădită, slujea de staul, pe când gospodarii locuiau în cealaltă. Deşi sălaşul acesta datora vecinătăţii cu oraşul câteva îmbunătăţiri cu totul de neînchipuit în regiunile mai depărtate, el ilustra perfect nesiguranţa vieţii

la care războaiele şi prădăciunile feudalităţii supusesem atât de crunt rosturile şerbilor, încât până şi astăzi mulţi ţărani de prin părţile locului dau numele de locuinţă numai castelului locuit de către seniorii lor. Până la urmă, cercetând gospodăria, cu o uimire uşor de înţeles, domnişoara de Verneuil zări ici şi colo, prin noroiul din curte, câteva pietre aşezate în aşa fel încât să alcătuiască până la casă o potecă ce părea destul de greu de străbătut; auzind însă zarva împuşcăturilor ce se apropia vertiginos, sări din piatră în piatră, de parcă ar fi trecut peste un râu, şi se duse să caute adăpost acolo. Casa era închisă cu o uşă alcătuită din două părţi separate; partea inferioară era făcută dintr-un lemn tare şi masiv, iar cea superioară era apărată de un oblon ce slujea şi de fereastră. La multe prăvălii de prin unele orăşele din Franţa se poate vedea acest tip de uşi, dar cu mult mai împodobite şi înzestrate în partea de jos cu un clopoţel de alarmă; uşa de-aici se deschidea cu ajutorul unui zăvor de lemn vrednic de epoca de aur, iar partea superioară nu se închidea decât noaptea, căci lumina nu putea pătrunde în încăpere decât prin această deschizătură. Exista totuşi şi o fereastră grosolană, dar geamurile ei păreau nişte funduri de clondire, iar masivele dreve de plumb ce le susţineau erau aşa de late încât fereastra părea menită mai degrabă să oprească, decât să lase să treacă lumina. Când domnişoara de Verneuil împinse uşa, care scârţâi din toate ţâţânile, simţi o răbufnire de miasme dospite ieşind din colibă şi văzu că loviturile de picior ale patrupedelor dărâmaseră peretele interior ce despărţea staulul de odaie. Aşa încât, interiorul fermei – pentru că, într-adevăr, era vorba de o fermă – nu dezminţea prin nimic exteriorul. Domnişoara de Verneuil tocmai se întreba dacă era posibil ca nişte fiinţe omeneşti să trăiască într-o asemenea băligărie statornicită, când un băieţel zdrenţăros şi părând să tot aibă vreo opt sau nouă ani îşi îţi deodată chipul nostim, bălai şi îmbujorat, cu obrajii bucălaţi, cu ochii vii, cu dinţii ca de fildeş şi cu un păr blond

ce-i cădea sculuri-sculuri peste umerii pe jumătate goi; mâinile şi picioarele îi erau durdulii, iar atitudinea lui avea acea nedumerire simpatică şi acea naivitate speriată care-i face pe copii să caşte ochii mari. Băieţelul era într-adevăr de o frumuseţe sublimă.

— Unde-i mămica ta? îl întrebă Marie cu o voce dulce, aplecându-se să-l sărute pe ochi.

După ce se lăsă sărutat, copilul se smulse ca un ţipar şi dispăru pe după o grămadă de bălegar ce se afla între potecă şi casă, pe o latură a stâncii. Căci, ca mulţi alţi plugari bretoni, Galope-Chopine depozita îngrăşămintele, după un sistem de agricultură aparte, pe locurile cele mai ridicate, în aşa fel ca, atunci când gospodarul avea să se servească de ele, apele ploilor să le fi spălat de toate calităţile. Stăpână pentru câteva clipe în toată casa, Marie îi făcu repede inventarul. Odaia în care o aştepta pe Barbette reprezenta întreaga locuinţă. Obiectul cel mai de seamă şi cel mai fălos era o sobă imensă cu prichiciul făcut dintr-o bucată de granit albastră, garnisit cu o fâşie de serj verde tivită cu o panglică verde-deschis, tăiată rotund, ce atârna de-a lungul lui; deasupra-i se înălţa o sfântă Fecioară de ipsos vopsit. Pe soclul statuii, domnişoara de Verneuil citi două versuri dintr-o poezie religioasă foarte răspândită în regiune:

Sunt mama lui Dumnezeu, Protectoarea acestui loc al meu.

În spatele Fecioarei, o imagine groaznică, spoită cu pete roşii şi albastre, cu pretenţie de pictură, reprezenta pe sfântul Labre. Un pat, zis en tombeau43, acoperit cu serj verde, apoi un fel de pătuţ de copil, o vârtelniţă, nişte scaune grosolane, un cufăr sculptat, umplut cu fel de fel de scule – alcătuiau mai tot mobilierul lui Galope-Chopine. Lângă fereastră se afla o masă lungă din lemn de castan şi două laviţe tot de castan, cărora ochiurile de geam le da culoarea sumbră a mahonului vechi. Un butoi enorm cu cidru, sub cepul căruia domnişoara de Verneuil zări un

smag gălbui, dovedea că porecla dată de şuani stăpânului casei era căpătată pe drept44. Domnişoara de Verneuil ridică privirile, ca pentru a nu mai vedea acel spectacol, şi-atunci i se păru că zăreşte toţi liliecii de pe pământ, atât erau de numeroase pânzele de păianjen ce spânzurau din tavan. Două pichet enorme, pline cu cidru, se aflau pe masa cea lungă. Aceste ulcioare sunt nişte vase de pământ ars, al căror model există şi în multe alte regiuni din Franţa, şi pe care un parizian poate să şi le imagineze, dacă se gândeşte la olurile în care gurmanzilor le place să li se servească untul de Bretania, cu pântecele ceva mai rotunjit, lăcuite neregulat şi împestriţate cu pete ruginii ca acelea de pe unele scoici. Un astfel de ulcior se termină cu un fel de gură, destul de asemănător cu un cap de broască scos deasupra apei. Marie îşi concentră atenţia asupra celor două ulcioare; zarva luptei însă, devenind brusc mult mai distinctă, o sili să-şi caute un ungher potrivit, unde să se ascundă fără a o mai aştepta pe Barbette, când femeia se ivi deodată.

— Bună ziua, Bécaničre, îi zise Marie, stăpânindu-şi un zâmbet involuntar, la vederea unui chip ce se asemăna cu capetele pe care arhitecţii le aşază ca ornament deasupra ferestrelor.

— Ah! ah! veniţi de la d'Orgemont, răspunse Barbette, cu un aer cam încurcat.

— Unde mă ascunzi? şuanii sunt aici…

— Colo!.. zise Barbette, tot atât de uluită de frumuseţea ca şi de ciudata îmbrăcăminte a unei făpturi pe care nu îndrăznea s-o socotească printre cele de sexul ei. Colo! în ascunzătoarea preotului.

O conduse la capătul patului şi o puse să intre în spaţiul dintre zid şi pat; amândouă însă rămaseră năuce când li se păru că aud pe cineva străbătând în fugă balta din curte. Barbette de-abia avu timp să smulgă o pătură de pe pat şi s-o arunce peste Marie, că se şi trezi faţă în faţă cu un şuan fugar.

— Bătrâno, unde mă pot ascunde aici? sunt contele de Bauvan.

Domnişoara de Verneuil tresări, recunoscând glasul oaspetelui ale cărui cuvinte, rămase o taină pentru ea, pricinuiseră nenorocirea de la Vivetičre.

— Vai! uitaţi-vă şi dumneavoastră, domnule, nu e ni'c aici! Tot ce pot să fac este să ies afară şi să stau de veghe. Dacă au să vină albaştrii, eu am să vă vestesc. Dacă aş rămâne aici şi m-ar găsi cu dumneavoastră, mi-ar da foc la casă.

Şi Barbette ieşi, neavând destulă înţelepciune pentru a şti cum să împace interesele a doi duşmani, ce aveau drepturi egale asupra ascunzătorii, în virtutea rolului dublu pe care îl juca bărbatul ei.

— Mai am două cartuşe, zise contele cu disperare; dar ei m-au şi depăşit. Eh, aş păţi-o rău dacă, trecând pe-aici, le-ar veni pofta să se uite sub pat.

Îşi aşează încetişor puşca de stâlpul lângă care Marie sta în picioare, învăluită în pătura cea verde, şi se aplecă să cerceteze dacă va putea să se strecoare sub pat. Era neîndoielnic că urma să dea cu ochii de picioarele celei ascunse care, în acea clipă de disperare, înhăţă puşca, sări sprintenă în lături şi îl ameninţă pe conte; el însă, recunoscând-o, izbucni într-un hohot de râs; căci, pentru a se ascunde, Marie lepădase larga-i pălărie de şuan, iar părul i se revărsa în bucle groase de sub un fel de plasă dantelată.

— Nu râde, conte! Eşti prizonierul meu. Dacă faci o mişcare, vei vedea de ce e în stare o femeie jignită.

În clipa când contele şi Marie se priveau cu simţăminte destul de diferite, câteva glasuri învălmăşite se auziră ţipând printre stânci:

— Salvaţi-l pe le Gars! Izâdiţi-vă! Salvaţi-l pe le Gars! Izâdiţi-vă…

Glasul Barbettei domina zarva de-afară, iar cei doi duşmani din colibă îl ascultau cu gânduri absolut deosebite,

ţăranca strigând mai puţin pentru fiul ei, cât mai mult pentru ei:

— Nu-i vezi pe albaştri? ţipa ascuţit Barbette. Vino-ncoace, copil rău ce eşti, ori vin eu la tine! Ai de gând să te împuşte?.. Of, ascunde-te numaidecât.

În vremea acestor mărunte evenimente, care se petrecură cât ai clipi, un albastru trecu în goană prin baltă.

— Beau-Pied! îl strigă domnişoara de Verneuil.

Beau-Pied alergă la chemarea ei şi-l luă la ochi pe conte, ceva mai convins decât o făcuse salvatoarea lui.

— Aristocratule, zise mucalitul soldat, nu te clinti, sau te dărâm ca pe Bastilia, în doi timpi.

— Domnule Beau-Pied, spuse domnişoara de Verneuil cu o voce dulce, vă încredinţez acest prizonier. Faceţi cum veţi crede, dar trebuie să mi-l daţi îndărăt, sănătos şi teafăr, la Fougčres.

— S-a-nţeles, doamnă!

— Drumul spre Fougčres este, oare, liber acum?

— Garantat! Numai de n-or fi înviat din morţi şuanii.

Domnişoara de Verneuil se înarmă voioasă cu uşoara puşcă de vânătoare şi zâmbi ironic spunându-i prizonierului său: „Adio, domnule conte, la revedere!” şi se avântă pe cărare, după ce-şi puse iar pe cap larga pălărie.

— Învăţ cu oarecare întârziere, zise cu amărăciune contele de Bauvan, că niciodată nu trebuie să glumeşti cu onoarea celor ce nu au aşa ceva.

— Aristocratule, strigă crunt Beau-Pied, dacă nu vrei să te trimit în fostul tău paradis, nu mai rosti o vorbă de rău despre această frumoasă doamnă!

Domniţoara de Verneuil se întoarse la Fougčres pe potecile ce se aţtern între stâncile Saint-Sulpice ţi Nid-aux-Crocs. Când ajunse pe această ultimă culme şi când intră pe drumul întortocheat săpat printre asperităţile de granit, putu să admire frumoasa vale a Nançonului, aşa de tulburată mai înainte, acum cu desăvârşire liniştită. Privită de acolo, valea părea un drum înverzit. Domnişoara de

Verneuil intră în oraş prin poarta Saint-Léonard, la care ducea acel drum. Locuitorii, încă îngrijoraţi de lupta care, după împuşcăturile ce se auzeau în depărtare, părea că va dura toată ziua, aşteptau acolo întoarcerea gărzii naţionale, spre a afla ce pierderi suferiseră. Când o zăriră pe tânăra fată, în costumul ei bizar, cu părul răvăşit, cu puşca în mână, ştergând cu şalul şi rochia ei zidurile, murdară de noroi şi udă de rouă, curiozitatea celor din Fougčres fu cu atât mai stârnită, cu cât puterea, frumuseţea şi ciudăţenia pariziencei puseseră demult stăpânire pe toate conversaţiile lor.

XX.

Francine, în prada unor temeri îngrozitoare, o aşteptase pe stăpână-sa toată noaptea şi, când o revăzu, vru să deschidă gura, dar un gest amical îi impuse tăcere.

— N-am murit, fetiţa mea, zise Marie. Ah! când am plecat din Paris îmi doream emoţii… şi le-am avut! adăugă ea, după o pauză.

Francine vru să se ducă să aranjeze masa, spunând stăpâne-si că trebuie să-i fie foame.

— Oh! zise domnişoara de Verneuil, o baie, o baie!.. Să mă spăl, înainte de orice.

Francine fu cu totul uimită auzind-o pe stăpâna ei cerând hainele cele mai elegante pe care le aduseseră de la Paris. După ce mâncă, Marie se îmbrăcă în modul cel mai iscusit şi cel mai minuţios cu care ştie să împlinească o asemenea operă capitală o femeie atunci când urmează să se înfăţişeze ochilor fiinţei dragi, în strălucirea unui bal.

Francine nu izbutea să-şi explice nicicum şireata veselie a stăpânei sale. Nu era bucuria dragostei, o femeie nu se înşală în această privinţă; era o perfidie stăpânită, de un destul de rău augur. Marie aranjă ea însăşi perdelele la fereastra de unde se putea privi o vastă panoramă, trase apoi canapeaua lângă sobă, aşezând-o într-o lumină prielnică figurii sale şi-i spuse Francinei să facă rost de flori spre a da camerei o înfăţişare sărbătorească. Iar când

Francine aduse florile, Marie le orândui în modul cel mai pitoresc. După ce mai aruncă o ultimă privire de satisfacţie asupra apartamentului, îi spuse Francinei să se ducă să-l ceară pe prizonierul ei de la comandant. Se culcă voluptuoasă pe canapea, atât pentru a se odihni, cât şi pentru a lua o atitudine de graţie şi de gingăşie prin care unele femei devin de o putere irezistibilă. O melancolie suavă, poza provocatoare a picioarelor, al căror vârf de-abia se ivea de sub pliurile rochiei, toropeala trupului, înclinarea capului, totul, până şi felul cum ţinea îndoite degetele resfirate ale mâinii, atârnând peste pernă asemenea clopoţeilor unei tufe de iasomie, totul se armoniza cu privirile ei, spre a provoca toate seducţiile. Aprinse câteva mirodenii, ca să împrăştie în aer acele miresme ce farmecă atât de puternic simţurile bărbatului şi pregătesc adesea izbânzile pe care femeile vor să le obţină fără a le cere. Câteva clipe mai târziu, paşii grei ai bătrânului comandant răsunară în antreul apartamentului.

— Ei bine, comandante, unde-mi este prizonierul?

— Tocmai am dat ordin unui pluton de doisprezece oameni să-l împuşte pentru vina de a fi fost prins cu arma în mână.

— Aţi luat, deci, o hotărâre în legătură cu prizonierul meu? întrebă ea. Ascultaţi-mă, cetăţene comandant: moartea unui om nu pare a vă fi, în afara luptei, un lucru prea plăcut, dacă judec după fizionomia dumneavoastră. Ei bine, daţi-mi şuanul înapoi şi acordaţi o amânare a morţii lui, pentru care îmi iau toată răspunderea. Trebuie să vă declar că acest aristocrat mi-a devenit foarte necesar şi că el trebuie să contribuie la realizarea planurilor noastre. La urma urmei, a împuşca un astfel de amator de şuanerie ar însemna săvârşirea unui act tot atât de absurd ca acela de a împuşca un balon ce nu necesită decât o împunsătură de ac spre a se dezumfla. Pentru Dumnezeu! lăsaţi-i aristocraţiei cruzimile. Republicile trebuie să fie mărinimoase. Oare dumneavoastră nu i-aţi fi iertat pe cei executaţi la Quiberon, şi pe atâţia alţii?.. Hai, trimiteţi-i pe cei

doisprezece să facă un rond şi veniţi să luaţi masa la mine, împreună cu prizonierul meu. Nu e încă ora unu şi, vedeţi şi dumneavoastră, adăugă ea zâmbind, dacă întârziaţi, toaleta mea nu va mai avea nici un succes.

— Dar, domnişoară… zise comandantul nedumerit.

— Ei bine, ce-i? Vă aştept. Hai, contele n-are cum să vă scape. Mai devreme ori mai târziu, fluturaşul ăsta are să ardă în focul plutonului dumneavoastră.

Comandantul ridică uşor din umeri, ca un om nevoit să se supună, fie ce-o fi, dorinţelor unei femei frumoase, şi peste o jumătate de oră se întoarse urmat de contele de Bauvan.

Domnişoara de Verneuil se prefăcu surprinsă de vizita celor doi oaspeţi şi păru încurcată că fusese văzută de conte culcată aşa de neglijent; dar, după ce citi în ochii gentilomului că întâiul efect se produsese, se ridică şi îl tratã cu o graţie şi cu o politeţe desăvârşite. Nimic studiat, nimic forţat în atitudine, în zâmbet, în gesturi sau în glas nu dezvăluia vreo intenţie anume, ori vreun gând ascuns. Totul era într-o deplină armonie şi nimic aparte nu lăsa să se creadă că afecta doar manierele unei lumi în care nu trăise niciodată. După ce regalistul şi republicanul se aşezară, ea îl privi pe conte cu un aer aspru. Gentilomul cunoştea destul de bine femeile pentru a şti că jignirea pe care o adusese celei din faţa lui era pedepsită cu condamnarea la moarte. În ciuda temerilor, fără a fi nici vesel, nici trist, el avu aerul unui om care nu se gândea la deznodăminte atât de crunte. În curând, i se păru chiar ridicul să se teamă de moarte în faţa unei femei drăguţe. În sfârşit, înfăţişarea severă a domnişoarei Marie îi sugeră nişte idei.

„Eh! cine ştie, se gândea el, dacă o coroană sigură de conte nu i-ar plăcea mai mult decât o coroană de marchiz pierdută?.. Montauran e uscat ca un cui, pe când eu…”

Şi se privi cu un aer satisfăcut.

„Or, lucrul cel mai rău care mi s-ar putea întâmpla ar fi să-mi salvez capul”.

Reflecţiile sale diplomatice se dovediră cu totul inutile. Dorinţa de care contele se hotărâse să se prefacă cuprins faţă de domnişoara de Verneuil deveni un violent capriciu pe care primejdioasa domnişoară se complăcu să-l sporească.

— Domnule conte, spuse ea, sunteţi prizonierul meu şi am dreptul să dispun de dumneavoastră cum vreau. Executarea dumneavoastră nu va avea loc decât cu consimţământul meu;… or, eu sunt mult prea curioasă ca să îngădui să fiţi împuşcat acum.

— Şi dacă m-aş încăpăţâna să păstrez tăcerea? răspunse el glumeţ.

— Cu o femeie cinstită, poate, dar cu o… fată ca mine! haide, haide, domnule conte, e imposibil.

Cuvintele acestea, pline de o ironic amară, fură şuierate, cum zice Sully, vorbind despre ducesa de Beaufort, printr-un botişor aşa de ascuţit, încât gentilomul, descumpănit, se mulţumi s-o privească pe cruda lui antagonistă.

— Iată, reluă Marie cu un aer batjocoritor, ca sa nu vă dezmint, am să fiu şi eu ca acele creaturi, ca acele fete bune. Mai întâi, uite, vă înapoiez puşca.

Şi-i întinse arma, cu un gest uşor batjocoritor.

— Pe cuvântul meu de gentilom, dumneavoastră, domnişoară, procedaţi…

— Ah! spuse ea, întrerupându-l, ştiu cât preţuiesc cuvintele de onoare ale gentilomilor! În urma unui astfel de cu vânt m-am dus la Vivetičre. Ţeful vostru îmi jurase că eu şi oamenii mei vom fi acolo în siguranţă…

— Ce ticăloşie! exclamă Hulot, încruntându-şi sprâncenele.

— Vina este a domnului conte, reluă ea, arătându-i-l lui Hulot pe gentilom. Sunt sigură că le Gars era hotărât să-şi respecte cuvântul dat; însă domnul acesta a spus despre mine nu ştiu ce calomnie care confirma tot ceea ce născocise Iapa lui Charette…

— Domnişoară, zise contele tulburat de-a binelea, cu capul sub secure vă jur că n-am spus decât adevărul…

— Spunând ce?
— Că aţi fost…
— Zi-i pe nume: amanta…?
— Marchizului de Lenoncourt, astăzi duce, unul dintre prietenii mei, răspunse contele.
— Acum, aş putea să vă las pe seama călăului, zise Marie, fără să pară tulburată de acuzaţia exactă a contelui, care rămase uluit de nepăsarea, aparentă ori prefăcută, pe care fata o arătă faţă de o asemenea învinuire. Dar, continuă Marie râzând, să alungăm pentru totdeauna sinistra imagine a acelor bucăţi de plumb, întrucât dumneavoastră nu m-aţi jignit cu nimic mai mult decât acel prieten al dumneavoastră căruia vreţi ca eu să-i fi fost… ah! mi-e şi scârbă!.. Ascultaţi, domnule conte: n-aţi venit oare, dumneavoastră, odată la tatăl meu. – ducele de Verneuil? Ei bine?
Gândind, de bună-seamă, că Hulot nu trebuia să audă o confidenţă atât de importantă ca aceea pe care voia s-o facă, domnişoara de Verneuil îl chemă cu un gest pe conte lângă ea şi-i spuse câteva cuvinte la ureche. Domnul de Bauvan scoase o scurtă exclamaţie de uimire şi o privi năucit pe Marie, care completă amintirea pe care o evocase, sprijinindu-se de şemineu, în atitudinea de inocenţă şi de naivitate a unui copil. Contele îndoi un genunchi.
— Domnişoară, exclamă el, vă implor să mă iertaţi, sunt un om cu totul nedemn.
— N-am nimic de iertat, spuse ea. N-aveţi mai multă dreptate acum, când vă faceţi reproşuri, decât atunci când rosteaţi, la Vivetičre, insolenta calomnie. Asemenea taine însă depăşesc inteligenţa dumneavoastră. Să ştiţi, totuşi, domnule conte, adăugă ea grav, că fiica ducelui de Verneuil are un suflet mult prea nobil pentru a nu se preocupa cu adevărat de soarta dumneavoastră.
— Chiar şi după o insultă? întrebă contele, cu un fel de regret.

— Oare anumite persoane nu-s situate mult prea sus, încât o insultă să nu le mai atingă? Domnule conte, eu fac parte dintre asemenea persoane.

Rostind aceste cuvinte, tânăra domnişoară luă o atitudine atât de nobilă şi de mândră, încât îl copleşi pe prizonier şi făcu toată acea intrigă încă şi mai puţin clară pentru Hulot. Comandantul îşi duse mâna la mustaţă, ca pentru a şi-o ridica în sus, şi privi cu un aer înciudat pe domnişoara de Verneuil, care-i făcu un semn de liniştire, de parcă ar fi vrut să-l avertizeze că nu-şi uitase socotelile.

— Acum, reluă ea după o pauză, să stăm de vorbă.

— Francine, aprinde lămpile, drăguţo.

Ea conduse cu dibăcie conversaţia către vremurile care deveniseră, în numai câţiva ani, vechiul regim, îl făcu pe conte, prin plasticitatea observaţiilor şi a tablourilor evocate, să retrăiască acea epocă şi-i oferi gentilomului atâtea prilejuri să-şi etaleze iscusinţa, prin fineţea curtenitoare cu care ştiu să-i menajeze replicile, încât contele sfârşi prin a-şi spune că nu fusese în viaţa lui mai strălucitor ca acum; şi, înviorat de un asemenea gând, el încercă s-o facă pe seducătoarea domnişoară să-i împărtăşească buna părere ce-o avea despre sine-însuşi. Isteaţa fată se amuză să exercite asupra contelui toate vicleşugurile cochetăriei sale, ştiu să se comporte cu atât mai dibaci, cu cât totul era un joc pentru ea. Astfel, aci lăsa să se creadă că între ea şi conte se realizează nişte progrese rapide, aci, parcă uimită de tăria sentimentului pe care-l trăia, manifesta o răceală ce-l fermeca pe gentilom şi care contribuia pe nesimţite la sporirea neprevăzutei lui pasiuni. Marie semăna întru totul cu un pescar care, din când în când, scoate undiţa spre a vedea dacă peştele muşcă momeala. Bietul conte se lăsă prins de maniera nevinovată în care salvatoarea lui acceptase două-trei complimente destul de bine plasate. Emigraţia, Republica, Bretania şi şuanii erau atunci la mii de leghe de gândurile lui. Hulot sta ţeapăn, nemişcat şi bănuielnic ca zeul

Terminus. Cultura lui incompletă îl făcea cu totul nepriceput la asemenea gen de conversaţie şi, de altminteri, nu se îndoia că cei doi interlocutori erau foarte spirituali; toate străduinţele minţii lui nu ţinteau însă decât la a încerca să-i priceapă, spre a şti de nu cumva complotau, prin vorbe în doi peri, împotriva Republicii.

— Montauran, domnişoară, spunea contele, e dintr-un neam de seamă, e binecrescut, e băiat drăguţ; nu pricepe, însă, absolut nimic din legile galanteriei. E prea tânăr şi n-a cunoscut Versailles-ul. Educaţia lui a rămas neterminată şi, decât să-şi facă gânduri negre, preferă să aplice o lovitură de cuţit. E în stare să iubească pătimaş, dar nu va poseda niciodată acea floare gingaşă a manierelor, care-i făcea să strălucească pe un Lauzun, pe un Adhémar, pe un Coigny şi pe atâţia alţii!.. El nu cunoaşte deloc arta dulce de a spune femeilor drăguţele nimicuri care, la urma urmei, le plac mai mult decât elanurile înflăcărate de care se plictisesc repede. Da, oricâte succese ar avea în dragoste, nu are nici nonşalanţă, nici graţie.

— Mi-am dat şi eu seama, răspunse Marie.

„Ah, îşi zise contele, a vorbit cu o inflexiune în glas şi cu o privire ce dovedesc că nu voi avea prea mult de aşteptat până să ajung la bunul suprem cu ea; şi, pe legea mea! pentru a-i aparţine, am să cred tot ceea ce va voi ea să cred”.

Îi oferi mâna, masa era servită. Domnişoara de Verneuil făcu onorurile mesei, cu o politeţe şi cu un tact ce nu puteau fi căpătate decât prin educaţie şi prin viaţa trăită la curtea regală.

— Plecaţi, îi şopti ea lui Hulot, la sfârşitul mesei; se va sfii faţă de dumneavoastră, pe când, dacă rămân singură cu el, voi afla în curând tot ceea ce vreau să ştiu; e în starea în care un bărbat îmi mărturiseşte totul şi nu mai vede decât prin ochii mei.

— Şi pe urmă? întrebă comandantul, cu aerul că îl pretinde pe prizonier.

— O! liber, răspunse ea, va fi liber ca aerul.

— A fost totuşi prins cu arma în mână…

— Nu, spuse ea, făcând una dintre acele glume sofisticate pe care femeile se amuză să le opună unei judecăţi limpezi, îl dezarmasem eu. Conte, îi spuse ea gentilomului, întorcându-se în cameră, am izbutit să obţin eliberarea dumneavoastră; dar îţi dau, ca să-mi dai! adăugă ea, zâmbind şi lăsându-şi capu-ntr-o parte, ca pentru a-l întreba ceva.

— Cereţi-mi orice, chiar şi numele şi onoarea mea! exclamă el, ca beat; aştern totul la picioarele dumneavoastră.

Şi se repezi să-i sărute mâna, străduindu-se s-o facă pe Marie să-i ia dorinţele drept recunoştinţă; domnişoara de Verneuil nu era însă o copilă care să se lase amăgită de asemenea vorbe. Zâmbind, deci, mai departe, în aşa fel încât să-i dea oarecare speranţe proaspătului îndrăgostit:

— Nu mă veţi face, oare, să-mi reproşez cândva încrederea de-acum? spuse ea, dându-se înapoi cu câţiva paşi.

— Imaginaţia unei tinere fete zboară mult mai repede decât a unei femei, răspunse el râzând.

— O tânără fată are de pierdut mai multe decât o femeie.

— E-adevărat, trebuie să fii precaut atunci când ai de păstrat o comoară.

— Să părăsim limbajul acesta, replică ea, şi să vorbim serios. Daţi un bal la Saint-James. Am auzit că aţi şi instalat acolo depozitele, arsenalul şi reşedinţa guvernului dumneavoastră… Pe când balul?

— Mâine seară.

— Nu vă veţi mira, domnule, dacă o femeie calomniată vrea, cu îndărătnicia de care numai femeile sunt în stare, să obţină o strălucitoare cerere de iertare pentru injuriile pe care le-a suferit, în prezenţa celor ce au fost martorii acelei umiliri. Voi veni deci la balul dumneavoastră. Vă cer să-mi acordaţi protecţie, din clipa când voi apărea acolo, până

când voi pleca… Nu vă cer cuvântul de onoare, spuse ea, văzându-l că-şi pune mâna pe inimă. Urăsc jurămintele, prea au un aer circumspect. Spuneţi-mi doar că făgăduiţi să mă apăraţi de orice agresiune criminală ori umilitoare. Promiteţi-mi că vă veţi ispăşi greşeala, declarând acolo că sunt fiica ducelui de Verneuil, fără însă a pomeni nimic despre nenorocirile ca le-am avut de îndurat din pricina lipsei unei protecţii paterne: vom fi chit! Eh! două ore de protecţie acordate unei femei la un bal constituie oare o pedeapsă prea grea?.. Hai, nu veţi plăti un singur obol mai mult…

Şi, cu un surâs, împrăştie toată amărăciunea din vorbele ei.

— Şi ce veţi pretinde pentru puşca mea? zise contele, râzând.

— O, mai mult decât pentru dumneavoastră.

— Ce?

— Secretul. Credeţi-mă, domnule Bauvan, o femeie nu poate fi înţeleasă decât tot de o femeie. Sunt sigură că, dacă aţi spune un singur cuvânt, s-ar putea să dispar încă înainte de a ajunge acolo. Ieri, câteva gloanţe m-au prevenit asupra primejdiilor pe care le am de întâmpinat pe drumuri. Oh! doamna aceea e tot atât de dibace la vânătoare, pe cât e de iscusită la îmbrăcăminte. Nici o cameristă nu m-a dezbrăcat vreodată atât de repede ca ea… Ah! te rog, spuse Marie, fă în aşa fel încât să n-am a mă teme de nimic asemănător la bal.

— Vă veţi afla acolo sub protecţia mea, răspunse contele mândru. Dar, veţi veni, oare, la Saint-James pentru Montauran? întrebă el, cu un aer trist.

— Vreţi să ştiţi mai multe decât ştiu eu însămi, spuse Marie râzând. Acum, plecaţi, adăugă ea după o pauză. Vă voi conduce până în afara oraşului, altminteri aţi fi atacat aici ca de nişte canibali.

— Aşadar, vă preocupă puţin viaţa mea? exclamă contele. Ah! domnişoară, îngăduiţi-mi să sper că nu veţi rămâne

nepăsătoare faţă de prietenia pe care vi-o port; căci, trebuie să mă mulţumesc numai cu acest sentiment, nu-i aşa? adăugă el, curtenitor.

— Ghiciţi! răspunse ea, cu acea expresie nostimă pe care o ia o femeie ca să facă o mărturisire ce nu-i compromite nici demnitatea, nici secretul.

Apoi îşi puse o haină de blană şi-l însoţi pe conte până la Nid-aux-Crocs. Ajungând la capătul potecii, îi spuse:

— Domnule, păstraţi cea mai desăvârşită discreţie, chiar şi faţă de marchiz.

Şi îi puse un deget pe buze.

Contele, încurajat de aerul de bunătate al domnişoarei de Verneuil, îi luă mâna; ea îl lăsă s-o ia, acordându-i parcă o mare favoare, iar el i-o sărută cu delicateţe.

— Oh! domnişoară, puteţi conta pe mine toată viaţa, până la moarte! exclamă el, văzându-se în afară de orice primejdie. Cu toate că vă datorez o recunoştinţă aproape egală cu cea pe care o datorez mamei mele, îmi va fi foarte greu să păstrez faţă de dumneavoastră numai un sentiment de respect…

Plecă grăbit pe potecă; în clipa când îl văzu ajuns pe stâncile Saint-Sulpice, Marie clătină din cap în semn de mulţumire şi-şi spuse încetişor:

— Băieţelul ăsta grăsan mi-a dăruit mai mult decât viaţa, pentru viaţa pe care i-am dăruit-o eu; am să fac din el creatura mea, şi cu foarte puţină cheltuială! A fi o creatură sau a fi un creator, iată, deci, toată diferenţa ce există între un om şi altul!

Nu mai zăbovi, aruncă o privire deznădăjduită spre cer şi se întoarse încet către poarta Saint-Léonard, unde o aşteptau Hulot şi Corentin.

— Încă două zile! exclamă ea, şi…

Se opri, văzând că nu erau singuri.

— Şi el va cădea sub puştile voastre! şopti la urechea lui Hulot.

Comandantul se dete un pas înapoi şi privi cu un aer ironic, greu de redat, spre această fată, a cărei înfăţişare şi al cărei obraz nu arătau nici un fel de remuşcare. Femeile posedă o calitate admirabilă, anume aceea de a nu-şi reproşa nici măcar acţiunile cele mai blamabile, lăsându-se călăuzite de sentiment; există ceva firesc până şi în prefăcătoria lor, şi numai ele săvârşesc o crimă fără josnicie; mai totdeauna, ele nu pricep cum de s-a întâmplat.

— Mă voi duce la Saint-James, la balul dat de şuani şi…

— Dar, o întrerupse Corentin, sunt cinci leghe până acolo, nu vrei să te întovărăşesc?

— Te preocupi prea mult, îi spuse ea, de un lucru la care eu nu mă gândesc niciodată: (…) de dumneata.

Dispreţul pe care Marie i-l arăta lui Corentin îi plăcu grozav lui Hulot, care făcu grimasa-i obişnuită, privind-o cum dispare spre Saint-Léonard. Corentin o urmări şi el cu ochii, lăsând să-i strălucească pe chip convingerea adâncă a fatalei superiorităţi pe care socotea că o poate exercita asupra fermecătoarei fete, guvernându-i pasiunile, pe care îşi întemeia credinţa că o va avea într-o zi. Domnişoara de Verneuil, ajungând acasă, se grăbi să chibzuiască asupra toaletei sale de bal. Francine, deprinsă să se supună fără a înţelege vreodată rosturile stăpânei sale, răscoli geamantanele şi propuse o toaletă grecească. Totul se supunea pe atunci sistemului grec. Toaleta preferată de Marie putea fi ţinută într-o cutie de carton uşor de transportat.

— Francine, drăguţo, va trebui să străbat drumuri grele, prin câmpuri; gândeşte-te dacă vrei să rămâi aici sau să mergi cu mine.

— Să rămân? exclamă Francine; şi cine-o să vă-mbrace?

— Unde-ai pus mânuşa pe care ţi-am dat-o azi-dimineaţă?

— Uite-o.

— Coase la mânuşa asta un tiv verde; şi, mai ales, ia nişte bani.

Amintindu-şi că Francine nu avea decât bani de cei noi, exclamă:

— Numai atâta ar trebui ca să fim asasinate! Trimite-l pe Jérémie să-l scoale pe Corentin… Ba nu, mizerabilul s-ar lua după noi! Trimite-l mai degrabă la comandant, să-i ceară pentru mine câţiva scuzi de şase franci.

Cu acea isteţime de femeie, care nu uită nici cele mai mici amănunte, Marie se gândea la toate. În vreme ce Francine isprăvea pregătirile pentru ciudata plecare, ea se străduia să imite ţipătul de cucuvaie şi izbuti să scoată semnalul lui Marche-ŕ-Terre atât de bine, încât să pară destul de natural.

La miezul nopţii, ieşi prin poarta Saint-Léonard, ajunse la potecuţa dinspre Nid-aux-Crocs şi, cu pas hotărât, se aventură, urmată de Francine, în valea Gibarry, mânată fiind de acea voinţă puternică ce dă mersului şi trupului un anume caracter de putere. Pentru femei, ieşirea de la un bal în aşa fel încât să evite o răceală constituie un lucru dificil; dar, când poartă în suflet o pasiune mare, trupul lor devine ca de bronz. În faţa unei călătorii ca aceasta de-acum, sufletul unui bărbat îndrăzneţ ar fi şovăit multă vreme; domnişoara de Verneuil se simţi aproape fericită, pentru ea primejdiile reprezentau tot atâtea atracţii.

— Plecaţi la drum fără să cereţi ocrotirea lui Dumnezeu? întrebă Francine, întorcându-şi privirile spre turla bisericii Saint-Léonard.

Pioasa bretonă se opri, îşi împreună mâinile şi rosti un Ave către sfânta Anne din Auray, rugând-o să le ajute în călătorie, pe când stăpâna ei sta îngândurată şi privea pe rând şi atitudinea nevinovată a cameristei sale ce se ruga cu evlavie, şi umbrele pe care palidele raze ale lunii, strecurate printre turnurile bisericii, le aşterneau pe stâncile de granit, dându-le suavitatea unei lucrări filigranate.

XXI.

Cele două călătoare ajunseră repede la sălaşul lui Galope-Chopine. Zgomotul paşilor lor, oricât de uşor fu, trezi unul dintre acei dulăi enormi, în vrednicia cărora bretonii lasă paza simplului drug de lemn cu care îşi închid uşile. Clinele se repezi la cele două străine, iar lătrăturile lui deveniră atât de ameninţătoare, încât fetele fură nevoite să strige după ajutor, dându-se îndărăt, pas cu pas; nimic nu se mişca însă nicăieri. Domnişoara de Verneuil scoase atunci ţipătul de cucuvaie, îndată ţâţânile ruginite ale uşii de la colibă scârţâiră ascuţit, şi Galope-Chopine, sculat în mare grabă, îşi arătă chipul mohorât.

— Trebuie să ajung numaidecât la Saint-James, îi spuse Marie supraveghetorului oraşului Fougčres, arătându-i mânuşa marchizului de Montauran. Domnul conte de Bauvan mi-a spus că tu mă vei călăuzi şi mă vei ocroti până acolo. Aşa încât, prietene Galope-Chopine, fă-ne rost de doi măgari de călărie şi pregăteşte-te să ne însoţeşti Fiecare clipă-i preţioasă, căci, dacă nu vom ajunge până mâine seară la Saint-James, nu vom mai vedea nici pe le Gars, nici balul.

Galope-Chopine, cu totul năucit, luă mânuşa, o suci, o răsuci, şi aprinse o lumânare de răşină, groasă cât degetul cel mic de la mână şi de culoarea unei păpuşi de turtă dulce. Asemenea marfă, importată în Bretania din nordul Europei, ilustrează, ca tot ceea ce se poate vedea prin aceste locuri aparte, o ignoranţă până şi a celor mai elementare principii comerciale. După ce studie panglica verde, privi lung la domnişoara de Verneuil, îşi frecă urechea, bău o ulcică de cidru şi-apoi oferi un pahar şi frumoasei doamne; Galope-Chopine o lăsă lângă masă, pe laviţa lustruită, de castan, şi plecă să caute doi măgari. Lumina violetă pe care o răspândea exotica lumânare nu era suficient de puternică pentru a înlătura jocurile ciudate ale razelor de lună, ce aşterneau pete albe peste tonurile negre ale podelei şi ale mobilelor din coliba afumată. Băieţelul îşi ridicase faţa bucălaie şi nedumerită, iar peste

frumoasele-i bucle de păr două vaci îşi iţeau prin găurile din peretele staulului boturile trandafirii şi ochii mari şi strălucitori. Dulăul, a cărui figură nu era chiar cea mai puţin inteligentă din familie, părea că examinează pe cele două străine cu tot atâta curiozitate câtă arăta şi copilul. Un pictor ar fi admirat îndelung efectele de noapte ale acestui tablou; dar, nu prea dornică să intre în conversaţie cu Barbette, care se ridică în capul oaselor ca un spectru şi căscă ochii mari recunoscând-o, Marie ieşi afară, ca să scape de aerul rău mirositor al magherniţei şi de întrebările pe care Bécaničre ar fi putut să i le pună. Urcă sprintenă scara cioplită în stânca ce adăpostea coliba lui Galope-Chopine şi admiră de-acolo vasta desfăşurare a peisajului care-şi schimba perspectiva cu fiecare pas făcut, înainte ori înapoi, în sus spre culmi „ori în jos spre văi. Lumina lunii învăluia ca-ntr-o brumă de văpaie întreagă valea Couësnonului. De bună-seamă că o femeie ce purta în inimă o dragoste dispreţuită nu putea decât să savureze melancolia pe care acea lumină suavă o trezea în suflet, prin fantasticele umbre pe care le imprima stâncilor şi copacilor, şi prin strălucirile cu care arginta apele.

În acea clipa, tăcerea fu tulburată de zbierătul măgarilor; Marie coborî în graba la cabana şuanului şi plecară numaidecât. Galope-Chopine, înarmat cu o puşcă de vânătoare cu două ţevi şi îmbrăcat cu un cojoc lung de capră, semăna perfect cu Robinson Crusoe. Chipul lui, plin de buburuze şi: de riduri, abia se vedea de sub larga pălărie pe care ţăranii o mai păstrează încă şi acum, ca pe o tradiţie din timpurile de odinioară, mândri de a fi cucerit, prin servitutea lor străveche, dreptul să poarte această podoabă a capetelor senioriale. Nocturna caravană, protejată de ghidul care prin costumul, prin atitudinea şi prin înfăţişarea sa avea ceva patriarhal, era aidoma celebrului tablou al Fugii în Egipt datorat asprei pensule a lui Rembrandt. Galope-Chopine evită cu grijă drumul cel

mare şi le călăuzi pe cele două străine prin imensul dedal de drumuri lăturalnice ale Bretaniei.

Domnişoara de Verneuil înţelese atunci taina războiului purtat de şuani. Străbătând acele drumuri, putu să aprecieze mai bine starea câmpiilor bretone care, privite dintr-un unghi îndepărtat, i se păruseră fermecătoare, dar în care trebuia să te afunzi pentru a izbuti să înţelegi atât primejdiile, cât şi dificultăţile lor de nedescâlcit. Din vremuri imemoriale, în jurul fiecărei proprietăţi ţăranii au ridicat un mal de pământ, înalt de şase picioare, de formă prismatică, pe culmea căruia cresc castani, stejari şi fagi. O asemenea îngrăditură, plantată astfel, se numeşte haie, (haie normandă), iar lungile ramuri ale pomilor care o acoperă, trecând aproape totdeauna peste drum, descriu deasupra acestuia o boltă imensă. Drumurile, îndiguite jalnic de atari dâmburi alcătuite dintr-un sol argilos, se asemuie cu şanţurile de apărare clin jurul fortăreţelor, iar acolo unde granitul care, în aceste ţinuturi, răzbate mai totdeauna la suprafaţa pământului, nu alcătuieşte un fel de pavaj bolovănos, ele devin aşa de impracticabile, încât nici cea mai uşoară şaretă nu le poate străbate decât cu ajutorul a două perechi de boi şi a doi cai, mărunţi, dar, în general, viguroşi. Aceste drumuri sunt de obicei atât de mlăştinoase, încât oamenii, vrând-nevrând, au trebuit să stabilească, pentru a putea să treacă de pe o proprietate pe alta, de-a lungul acestor haie, o potecă denumită rote, care începe şi se sfârşeşte la capotele terenului fiecărei gospodării. Pentru a trece de pe o proprietate pe alta, trebuie, deci, să urci pe culmea acelei haie, folosind o scară cu câteva trepte, care, din pricina umezelii, este de obicei lunecoasă.

Călătorii mai aveau încă şi alte multe obstacole de înfruntat de-a lungul acelor poteci întortocheate. Fiecare bucată de pământ, datorită unor atari fortificaţii, îşi are intrarea ei, largă de vreo zece picioare şi închisă prin ceea ce se numeşte în vest un échalier. Este un trunchi sau un

ram puternic de copac, cu unul dintre capete sfredelit şi care se îmbucă într-o altă piesă de lemn informă, ce-i slujeşte de pivot. Capătul échalier-ului se prelungeşte puţin dincolo de pivot, în aşa fel încât să se poată agăţa de el o piatră suficient de grea pentru a opune o contragreutate şi a permite astfel chiar şi unui copil să manevreze bizara poartă câmpenească. Cealaltă extremitate a ei se propteşte într-o scobitură practicată în partea interioară a dâmbului de pământ ce slujeşte de gard. Uneori, pentru a economisi piatra de contragreutate, ţăranii lasă capătul cel gros al trunchiului de copac sau de ram să depăşească pivotul de sprijin, aşa încât tipurile de porţi variază după iscusinţa fiecărui proprietar. Adesea, échalier-ul constă dintr-un singur ram de copac cu amândouă capetele proptite în pământul care alcătuieşte respectiva haie. Alteori e o poartă pătrată, întocmită dintr-o mulţime de ramuri mai mărunte de copac, aşezate din distanţă în distanţă, ca stinghiile unei scări puse culcat. O asemenea poartă funcţionează tot ca un échalier, cu capătul mobil sprijinit pe o mică roată de lemn plină. Aceste haie şi échalier-e dau pământurilor de-aici aspectul unei imense table de şah, pe care fiecare proprietate reprezintă un careu izolat perfect de celelalte, închis ca o fortăreaţă şi ca şi ea înconjurat de metereze. O asemenea poartă, uşor de apărat, constituie pentru asediatori cea mai primejdioasă dintre toate cuceririle. Într-adevăr, ţăranul breton crede că îngraşă pământul ce se odihneşte, încurajând creşterea pe haie a stufoaselor mărăcinişuri de grozamă, arbust căruia-i merge aşa de bine în acele ţinuturi, încât în puţin timp ajunge la înălţimea unui stat de om. Atare prejudecată, demnă de nişte oameni ce aşază bălegarul pe locul cel mai ridicat din curţile lor, întreţine, în proporţie de un câmp din patru, păduri de grozamă în care se pot întinde mii de capcane. În sfârşit, nu există poate nici o singură proprietate pe care să nu se găsească şi câţiva vechi meri de cidru, cu crengile aplecate până la pământ şi, în consecinţă, ucigătoare

pentru producţiile solului pe care-l umbresc; or, dacă veţi lua seama cât de puţin întinse sunt acele proprietăţi, pe ale căror haie cresc nenumăraţi copaci cu rădăcini lacome, ocupând o pătrime din întregul teren, veţi avea o idee despre agricultura şi despre aspectul regiunii pe care o străbătea domnişoara de Verneuil.

Nu se ştie dacă nu cumva nevoia de a evita gâlcevile, mai degrabă decât deprinderea, atât de prielnică lenei, de a închide vitele fără a le mai păzi, a dus la construirea acestor împrejmuiri formidabile, cu veşnicele lor obstacole ce fac ţinutul de nepătruns şi războiul de mase imposibil. Numai după ce se studiază pas cu pas o asemenea dispoziţie a terenului, se poate vedea limpede cât de categoric este aici insuccesul unui atac de trupe regulate împotriva partizanilor, de vreme ce în astfel de locuri cinci sule de oameni pot înfrunta trupele unui întreg regat. În aceasta consta tot secretul războiului purtat de şuani. Domnişoara de Verneuil înţelese atunci necesitatea în care se găsea Republica de a înăbuşi răzmeriţă mai degrabă prin mijloace poliţieneşti şi diplomatice, decât printr-o zadarnică desfăşurare de forţe militare. Ce se poate face, într-adevăr, împotriva unor oameni atât de abili încât să dispreţuiască stăpânirea oraşelor, asigurându-şi-o în schimb pe cea a acestor câmpii apărate de fortificaţiile lor de netrecut? Cum, dar, să nu negociezi, de vreme ce toată forţa acestor ţărani fanatizaţi se concentra într-un şef dibaci şi cutezător? Marie admiră atunci geniul ministrului care, din umbra unui cabinet, ştiuse să ghicească în ce consta secretul păcii, şi i se păru că întrevede motivele oare-i călăuzesc pe acei bărbaţi atât de înzestraţi încât pot vedea un întreg imperiu dintr-o singură privire, şi ale căror acţiuni, criminale în ochii mulţimii, nu reprezintă decât mişcările unei minţi uriaşe. Asemenea genii teribile posedă un fel de cumpănă între puterea fatalităţii şi cea a destinului, un fel de preştiinţă ale cărei semne îi înalţă dintr-o dată; mulţimea îi caută o vreme în mijlocul său,

ridică apoi ochii şi-i zăreşte planând. Atare gânduri păreau să justifice şi chiar să înnobileze dorinţa de răzbunare pe care-o nutrea domnişoara de Verneuil; iar acest zbucium al sufletului şi al speranţelor ei îi transmitea o energie suficientă pentru a o face să poată îndura cumplita oboseală a acelei călătorii. La marginea fiecărei proprietăţi, Galope-Chopine era silit să le descalece de pe măgăruşi pe cele două călătoare şi-apoi să le ajute să străbată trecerile atât de anevoioase, iar atunci când drumurile dispăreau cu totul, ele erau nevoite să încalece din nou şi să se hazardeze pe acele cărări noroioase, ce se resimţeau de apropierea iernii. Copacii aceia mari, cărările pline de gropi şi împrejmuirile acelea întreţineau în umbra lor o jilăveală care adesea îi învăluia pe cei trei călători într-o mantie de gheata. După o trudă amarnică, izbutiră să ajungă, pe la răsăritul soarelui, în pădurile de la Marignay. Drumul deveni ceva mai uşor pe cărarea cea largă din pădure. Bolta crengilor şi desimea copacilor îi puseră pe călători la adăpost de neîndurarea cerului, iar nenumăratele piedici pe care le avuseseră de depăşit până aci încetară.

Abia străbătuseră vreo leghe prin pădure, când auziră în depărtare un murmur confuz de glasuri şi sunetul unui clopoţel cu nişte clinchete ca de argint, ce nu aveau nimic din acea melancolie pe care-o imprimă mersul turmelor. Urmându-şi cărarea, Galope-Chopine asculta acea melodie cu o atenţie deosebită, şi în curând o pală de vânt îi aduse câteva cuvinte psalmodiate a căror armonie păru să-l emoţioneze puternic, căci le conduse pe truditele călăreţe pe o cărare ce le îndepărta fără doar şi poate de drumul către Saint-James, şi se făcu n-aude, n-a vede la toate mustrările domnişoarei de Verneuil, speriată din ce în ce mai mult din pricina întunecatei înfăţişări a locurilor. La dreapta şi la stânga, stânci uriaşe, aşezate unele peste altele, alcătuiau configuraţii bizare. Printre blocurile de granit, nenumărate rădăcini se strecurau ca nişte şerpi enormi pentru a merge să caute cine ştie unde sucurile

nutritive ale câtorva fagi seculari. Cele două laturi ale drumului se asemuiau cu acele grote subterane, vestite prin stalactitele lor. Mari festoane de piatră, peste care sumbra verdeaţă a ilicelor şi a ferigilor se îmbina cu petele verzui sau albicioase ale muşchilor, decorau prăpăstiile şi intrarea câtorva peşteri adânci. Când cei trei călători parcurseră câţiva paşi pe o potecă îngustă, cel mai uluitor spectacol se înfăţişă deodată privirilor domnişoarei de Verneuil, care abia atunci înţelese îndărătnicia lui Galope-Chopine.

Un bazin semicircular, clădit în întregime din bucăţi de stâncă, închipuia un amfiteatru pe ale cărui gradene informe înalţi brazi negri şi castani galbeni se ridicau unii peste alţii, ca într-un circ uriaş asupra căruia soarele iernii, părea mai degrabă să-şi reverse palidele culori decât să-şi risipească lumina, şi peste care toamna îşi aşternuse pretutindeni covorul ruginiu de frunze moarte. În mijlocul acelei săli, al cărei arhitect părea să fi fost însuşi potopul biblic, se ridicau trei uriaşe pietre druidice, vast altar deasupra căruia flutura un vechi prapur bisericesc. Peste-o sută de oameni, îngenuncheaţi şi cu capul gol, se rugau plini de smerenie în acea incintă, unde un preot, asistat de alţi doi ecleziaşti, slujeau sfânta liturghie. Sărăcăcioasele veşminte sacerdotale, vocea slabă a preotului răsunând ca un murmur în văzduh, bărbaţii aceia cucernici, uniţi într-o singură simţire şi prosternaţi înaintea unui altar lipsit de fală, crucea simplă, primitiva energie a templului, ora, locul, totul dădea scenei caracterul de puritate ce constituise cândva specificul epocilor dintâi ale creştinismului. Domnişoara de Verneuil rămase înmărmurită de admiraţie. Acea liturghie săvârşită în adâncul codrilor, acel cult pe care prigoanele îl întorceau la sursa lui, poezia vremurilor de odinioară aruncată de-a dreptul în inima unei naturi singulare şi sălbatice, acei şuani, care cu arme, care fără arme, cruzi şi evlavioşi, deopotrivă de bărbaţi şi de copii totodată, toate acestea nu semănau cu nimic din câte văzuse sau îşi imaginase ea până atunci. Îşi mai amintea

cum admirase în copilărie fasturile atât de impresionante ale Bisericii romane; dar nu-l văzuse încă niciodată pe Dumnezeu însuşi, şi crucea lui pe un altar, şi altarul lui pe pământ; în locul frunzelor de piatră ce încunună bolţile gotice ale catedralelor, vedea acum copacii toamnei susţinând bolta cerurilor; în locul miilor de culori strecurate prin vitralii, vedea soarele abia lunecându-şi razele roşietice şi reflexele umbrei lui peste altar, peste preot şi peste asistenţi. Oamenii, acolo, nu mai erau decât un fapt şi nu un sistem, era vorba de o rugăciune şi nu de o religie. Dar patimile omeneşti, a căror înăbuşire momentană lăsau tabloului întreaga-i armonie, se iviră numaidecât în cadrul acestei misterioase scene şi o însufleţiră vertiginos.

La sosirea domnişoarei de Verneuil, Evanghelia se încheia. Nu fără spaimă, Marie recunoscu în cel ce slujise liturghia pe abatele Gudin, şi se grăbi să se ferească de privirile lui, în dosul unei mari bucăţi de stâncă din care îşi făcu ascunzătoare şi unde o trase şi pe Francine după ea; zadarnic încercă însă să-l smulgă şi pe Galope-Chopine din Jocul ce şi-l alesese pentru a participa la foloasele ceremoniei aceleia. Se gândi că va putea să scape din primejdia care o ameninţa, văzând că natura terenului îi permitea să se retragă laolaltă cu toţi cei ce luau parte la slujbă. Printr-o largă crăpătură de stâncă, îl zări pe abatele Gudin urcându-se pe o piatră de granit pe care-o folosi, drept amvon şi începându-şi de acolo predica în aceşti termeni: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.

La aceste cuvinte, întreaga asistenţă îşi făcu pioasă semnul crucii.

— Scumpii mei fraţi, reluă abatele cu un glas puternic, ne vom ruga întâi pentru cei răposaţi: Jean Cochegrue, Nicolas Laferté, Joseph Brouest, François Parquoi, Sulpice Coupiau, toţi din această parohie, şi morţi de rănile primite în lupta de la Pelerina şi la atacul împotriva oraşului Fougčres… De profundis etc.

Psalmul fu recitat, conform datinii, de către asistenţă şi preoţi laolaltă, rostindu-se alternativ verset după verset, cu o înflăcărare de bun augur pentru succesul predicii. Când psalmul morţilor se sfârşi, abatele Gudin continuă cu o voce a cărei violenţă sporea mereu, căci bătrânul iezuit ştia că vehemenţa cu care vorbeşti reprezintă cel mai puternic dintre argumente pentru a-i convinge pe sălbaticii lui auditori.

— Aceşti apărători ai lui Dumnezeu, creştinilor, v-au dat pilda datoriei, spuse el. Nu vă ruşinaţi, oare, de ceea ce se va putea spune în paradis despre voi? Fără bine-fericiţii aceştia care, de bună-seamă, au fost primiţi acolo cu braţele deschise de către toţi sfinţii, Stăpânul nostru ar putea să creadă că parohia voastră e locuită de mahumetani!.. Oare ştiţi, voi, garsii mei, ce se spune despre voi în Bretania şi în preajma regelui?.. Nu ştiţi deloc, aşa-i? Am să vă spun eu: „Cum! albaştrii au pângărit altarele, au ucis pe rectori, au asasinat pe rege şi pe regină, vor să-i ia pe toţi enoriaşii din Bretania şi să-i facă albaştri ca ei, să-i trimită să lupte în afara parohiilor lor, în ţări tare îndepărtate, unde îi paşte primejdia să moară nespovediţi şi astfel să fie azvârliţi pe veci în infern; şi garsii din Marignay, cărora le-a fost arsă biserica, au stat cu braţele nemişcate? Vai! Vai! Această Republică de blestemaţi a vândut la mezat bunurile lui Dumnezeu şi pe cele ale seniorilor, şi-a împărţit între albaştrii ei banii luaţi; şi-apoi, ca să se îmbuibe cu bani aşa cum se îmbuibă cu sânge, se-apucă să decreteze că ia trei livre pe scuzi de şase franci, aşa cum vrea să înhaţe trei oameni din şase; şi garsii din Marignay n-au pus mâna pe arme ca să-i alunge pe albaştri din Bretania? Of! of!.. Ei nu vor dobândi intrarea în Paradis şi niciodată nu vor putea să-şi capete mântuirea!” Iată ce se spune despre voi. De mântuirea voastră-i vorba, aşadar, creştinilor. Sufletul vostru îl veţi izbăvi, luptând pentru religie şi pentru rege. Însăşi sfânta Anne din Auray mi s-a arătat alaltăieri, la ora

două şi jumătate. Ea mi-a grăit, întocmai aşa cum vă spun: „Eşti preot în Marignay?

— Da, doamnă, şi-s gata să vă slujesc.

— Ei bine, eu sunt sfânta Anne din Auray, mătuşa Domnului. Eu sunt totodată şi la Auray şi aici, şi-am venit pentru ca tu să le spui garsilor din Marignay că n-au a nădăjdui să fie mântuiţi, dacă nu pun mâna pe arme. Tot aşa, tu să nu le dai iertarea de păcate, de-a nu-l vor sluji pe Dumnezeu. Să le binecuvântezi puştile, iar garsii care vor fi fără de păcat îi vor ţinti fără greş pe albaştri, pentru că puştile lor vor fi blagoslovite!.. Pe urmă a pierit, lăsând sub stejarul de la Patte-d'Oie o mireasmă de tămâie. Am însemnat locul. O frumoasă Fecioară de lemn a fost aşezată acolo de către domnul rector din Saint-James. Acolo, povesteşte Marche-ŕ-Terre, mama lui Pierre Leroi, venind spre seară să se roage, a fost vindecată de dureri, ca drept răsplată pentru faptele bune ale fiului ei. Iat-o acum în mijlocul vostru şi o puteţi vedea cu ochii voştri cum umblă singură-singurică. Acesta-i un miracol săvârşit, întocmai ca şi învierea preafericitului Marie Lambrequin, anume spre a vă dovedi că Dumnezeu nu va părăsi niciodată cauza bretonilor, câtă vreme ei vor lupta pentru slujitorii săi şi pentru rege. Aşadar, scumpii mei fraţi, dacă vreţi să dobândiţi mântuirea şi să vă arătaţi apărători ai regelui, stăpânul nostru, trebuie să îndepliniţi tot ce are să vă poruncească acela pe care regele ni l-a trimis şi pe care noi îl numim le Gars. Atunci, n-aveţi să mai fiţi ca nişte mahumetani şi vă veţi afla, laolaltă cu toţi garsii din toată Bretania, sub flamura lui Dumnezeu. Veţi putea să luaţi îndărăt din buzunarele albaştrilor tot argintul pe care l-au furat; căci dacă, în vreme ce vă aflaţi la război, pământurile voastre rămân nesemănate, Domnul şi regele vă dau îngăduinţa să luaţi prada de la vrăjmaşii voştri. Vreţi, oare, voi, creştinilor, să se spună că garsii din Marignay sunt mai prejos decât garsii din Morbihan, decât garsii din Saint-Georges, decât cei din Vitré, din Antrain, care sunt toţi în

slujba lui Dumnezeu şi a regelui? Îi veţi lăsa voi să ia totul? Veţi rămâne, oare, ca nişte eretici, cu braţele încrucişate, când atâţia bretoni îşi dobândesc mântuirea şi-şi salvează regele? „Lepădaţi-vă de toate pentru mine!” spune Evanghelia. Oare noi, preoţii, n-am renunţat la toate dijmele ce ni se cuveneau? Jertfiţi totul pentru a duce acest sfânt război! Veţi fi asemenea macabeilor! Şi totul vi se va ierta. În mijlocul vostru vor sta rectorii şi preoţii voştri, şi veţi birui! Luaţi aminte, dar, creştinilor! spuse el încheind: numai astăzi avem dezlegare să vă binecuvântăm puştile. Cei ce nu se vor grăbi să se folosească de această favoare, nu vor mai avea prilejul s-o afle pe sfânta din Auray atâta de milosârdioasă, şi nu se va mai îndura de ei aşa cum s-a îndurat în războiul de rândul trecut.

Predica aceasta, susţinută de tunetul unui glas emfatic şi de gesturi atât de des repetate încât oratorul asudă cu totul, nu produse aparent un prea mare efect. Ţăranii, nemişcaţi şi drepţi, cu ochii aţintiţi la orator, păreau nişte statui; domnişoara de Verneuil observă însă repede că o astfel de atitudine generală se datora vrajei pe care abatele o revărsase asupra acelei mulţimi. El cucerise, asemenea marilor actori, întreaga asistenţă, ca pe un singur om, vorbind atât intereselor, cât şi pasiunilor ei. Nu dezlega el astfel, de mai înainte, toate excesele, şi nu rupea singurele legături ce-i siliseră pe oamenii aceştia grosolani să respecte preceptele religioase şi sociale? El vânduse sacerdoţiul pe interesele politice; dar, în acele vremuri de revoluţie, fiecare făcea, pentru partidul său, o armă din orice avea la îndemână, iar crucea paşnică a lui Iisus devenea o unealtă de război, la fel ca şi harnicul fier de plug. Nezărind nici o fiinţă la care să găsească înţelegere, domnişoara de Verneuil se întoarse s-o privească pe Francine, şi nu mică-i fu uimirea văzând-o că împărtăşeşte entuziasmul general, de vreme ce-şi rostea pioasă rugăciunile, slujindu-se de şiragul de mătănii al lui Galope-

Chopine care, de bună-seamă, i-l împrumutase în timpul predicii.

— Francine, îi spuse ea în şoaptă, ţi-e frică să nu fii o mahumetistă?

— Oh! domnişoară, răspunse bretona, priviţi-o colo, pe mama lui Pierre cum umblă…

Atitudinea Francinei dovedea o convingere atât de adâncă, încât Marie înţelese atunci întregul secret al acelei predici, influenţa clerului asupra ţăranilor şi uluitoarele efecte ale scenei ce începea. Ţăranii cei mai apropiaţi de altar înaintară unul câte unul şi îngenunchează, oferind puştile lor predicatorului, care le depuse pe altar. Galope-Chopine se repezi şi el să-şi prezinte vechea-i carabină. Cei trei preoţi cântară imnul Veni Creator, în vreme ce oficiantul învăluia acele instrumente ale morţii într-un nor de fum albăstrui, închipuind o mulţime de dâre ce păreau că se întreţes. După ce adierea vântului risipi norii de tămâie, puştile fură distribuite în ordine. Fiecare om, stând în genunchi, îşi primi arma din mâna preoţilor, care recitau o rugăciune latină în vreme ce le-o înapoiau. Iar când toţi oamenii înarmaţi se întoarseră la locurile lor, entuziasmul deplin al asistenţei, mută până atunci, izbucni într-un chip formidabil şi emoţionant.

— Domine, salvum fac regem!

Aceasta fu rugăciunea pe care predicatorul o intonă cu glas răsunător şi care fu cântată de două ori, puternic. Strigătele acestea aveau ceva cumplit de sălbatic şi de războinic. Cele două note ale cuvântului regem, lesne traduse de către ţărani, fură atacate cu atâta energie, încât domnişoara de Verneuil nu se putu împiedica să nu-şi îndrepte gândurile înfiorate spre familia burbonilor exilaţi. Aceste amintiri treziră alte amintiri din viaţa ei trecută. Memoria-i reînvia serbările de la acea curte risipită acum, şi în mijlocul căreia strălucise şi ea. Figura marchizului se ivi numaidecât în această reverie. Cu acea nestatornicie firească a gândurilor unei femei, Marie uită tabloul ce i se

înfăţişa dinaintea ochilor şi se întoarse la planurile ci de răzbunare, pentru care şi-ar fi dat viaţa, dar care ar fi putut să eşueze în faţa unei priviri. Vrând ca în acea împrejurare, cea mai decisivă a existenţei ei, să apară frumoasă, se gândi că nu avea nimic cu ce să-şi împodobească părul la bal, şi fu ispitită de ideea de a se încununa cu o creangă de ilică, ale cărei frunze creţe şi bobiţe roşii îi treziră atenţia.

— Ho! ho! puşca mea va putea să dea greş de-acu-nainte dacă trag în niscaiva păsări, da-n albaştri… niciodată! zise Galope-Chopine, clătinând din cap în semn de mulţumire.

Marie cercetă mai cu atenţie chipul călăuzei sale şi găsi în el tipul tuturor celor pe care-i vedea acolo. Bătrânul şuan nu părea să aibă mai multă minte decât un copil. O bucurie naivă îi încreţea obrajii şi fruntea, când îşi privea puşca; dar o încredere religioasă revărsa în expresia bucuriei lui o nuanţă de fanatism care, pentru o clipă, lăsa să strălucească pe sălbatica-i figură viciile civilizaţiei. Nu peste mult, ajunseră la un sat, adică la o aşezare de vreo patru-cinci sălaşuri asemănătoare celui al lui Galope-Chopine, unde şuanii proaspăt recrutaţi sosiră, pe când domnişoara de Verneuil isprăvea de mâncat o gustare frugală alcătuită din unt, pâine şi lapte. Ceata era condusă de rectorul ce ţinea în mână o cruce grosolană, transformată în drapel, şi pe care îl urma un gars grozav de mândru că poartă flamura parohiei. Vrând-nevrând, domnişoara de Verneuil se văzu alăturată acelui detaşament, care mergea ca şi ea la Saint-James şi care, fireşte, o feri de orice primejdie, din clipa când Galope-Chopine săvârşi fericita indiscreţie de a spune şefului trupei că frumoasa garsă căreia îi slujea de călăuză era drăguţa lui le Gars.

XXII.

Pe la asfinţitul soarelui, cele trei personaje sosiră la Saint-James, un orăşel ce-şi datorează numele englezilor, care l-au construit în secolul al XIV-lea, pe vremea stăpânirii lor în Bretania. Înainte de a intra în oraş, domnişoara de Verneuil fu martora unei ciudate scene de război, căreia nu-i dădu

prea multă atenţie: se temea să nu fie recunoscută de vreunul dintre duşmanii ei, şi această teamă o făcu să zorească pasul. Vreo cinci-şase mii de ţărani aşezaseră o tabără pe un câmp. Costumele lor, destul de asemănătoare cu cele ale rechiziţionaţilor de la Pelerina, excludeau orice idee de război. Gălăgioasa mulţime de oameni se asemuia cu aceea dintr-un mare iarmaroc. Ba chiar era necesară o oarecare atenţie, spre a descoperi că bretonii erau înarmaţi, căci cojoacele lor de capră, croite atât de felurit, le ascundeau aproape cu totul puştile, iar singura armă vizibilă era coasa, cu care câţiva înlocuiau puştile ce urma să li se distribuie. Unii beau şi mâncau, alţii se trânteau sau se ciorovăiau cu mare zarvă, cei mai mulţi însă dormeau culcaţi pe pământ. Nu exista nici urmă de ordine şi de disciplină. Un ofiţer, îmbrăcat în uniformă roşie, trezi atenţia domnişoarei de Verneuil, care-l bănui că trebuie să facă parte din armata Angliei. Mai încolo, alţi doi ofiţeri păreau a voi să-i înveţe pe câţiva şuani, ceva mai deştepţi decât ceilalţi, cum să manevreze două tunuri ce păreau a constitui întreaga artilerie a viitoarei armate regaliste. Sosirea garsilor de la Marignay, recunoscuţi îndată după steagul lor, fu întâmpinată cu urale. Profitând de zarva pe care noua trupă şi rectorii ei o stârniră în tabără, domnişoara de Verneuil putu să treacă mai departe fără nici un neajuns şi să intre în oraş. Nimeri la un han cu aspect modest, nu prea îndepărtat de casa în care se ţinea balul. Oraşul era năpădit de atâta lume încât, cu toate stăruinţele cele mai de neînchipuit, nu obţinu decât o cămăruţă nenorocită. După ce se instală acolo, Galope-Chopine îi aduse Francinei cutia cu hainele stăpânei şi rămase în picioare, într-o atitudine de aşteptare şi de nehotărâre indescriptibilă. În orice altă împrejurare, domnişoara de Verneuil s-ar fi amuzat văzând cum arată un ţăran breton scos din parohia lui, acum însă ea curmă fermecătoarea scenă, scoţând din pungă patru scuzi de şase franci pe care îi întinse bretonului.

— Ia-i! îi spuse lui Galope-Chopine; şi, dacă vrei să mă îndatorezi, întoarce-te numaidecât la Fougčres, fără să te abaţi prin tabără şi fără să guşti o picătură de cidru.

Şuanul, uluit de o asemenea dărnicie, privi pe rând când la cei patru scuzi căpătaţi, când la domnişoara de Verneuil; ea însă îi făcu semn cu mâna şi el dispăru.

— Cum de-aţi putut să-l lăsaţi să plece aşa, domnişoară? întrebă Francine. N-aţi văzut ce împresurat e oraşul? Cum vom mai putea să plecăm de-aici şi cine are să ne ocrotească?..

— Nu-l ai pe ocrotitorul tău? spuse domnişoara de Verneuil, şuierând în glumă încetişor, aşa cum şuiera Marche-ŕ-Terre, ţi încercând să-i imite felul de a fi.

Francine se înroşi şi zâmbi mohorâtă de veselia stăpânei sale.

— Dar al dumneavoastră unde-i?

Domnişoara de Verneuil trase brusc pumnalul şi îl arătă bretonei înfricoşate, care se prăbuşi pe un scaun împreunându-şi mâinile.

— De ce-aţi venit, oare, aici, domnişoară Marie? exclamă ea, cu o voce rugătoare care nu cerea răspuns.

Domnişoara de Verneuil, ocupată cu împletitul ramurilor de ilice pe care le culesese, spuse:

— Nu ştiu dacă ilicele astea vor fi destul de frumoase în păr. Numai la o faţă sclipitoare ca a mea se poate potrivi o pieptănătură aşa de mohorâtă; tu ce zici, Francine?

Multe alte asemenea întrebări dovediră totala seninătate a gândurilor ciudatei fete, în vreme ce se îmbrăca. Cine-ar fi ascultat-o, cu greu ar fi crezut în gravitatea acelor momente, în care ea îşi risca viaţa. O rochie de muselină de India, destul de scurtă şi semănând cu o pânză udă, îi scotea în evidenţă contururile delicate ale trupului; îşi puse apoi o mantie roşie ale cărei pliuri numeroase, tot mai largi pe măsură ce se apropiau de linia laterală, închipuiau graţiosul cintru al tunicilor greceşti. Acest veşmânt voluptuos de preoteasă păgână făcu mai puţin indecent

costumul pe care moda epocii îngăduia să-l poarte femeile. Ca să atenueze indecenţa modei, Marie îşi acoperi cu un voal umerii albi, pe care tunica îi lăsa mult prea goi. Îşi adună apoi lungile cosiţe ale părului în aşa fel încât să alcătuiască din ele, la ceafă, acel con imperfect şi uşor turtit ce dă atâta graţie unor figuri de statui antice, printr-o prelungire artificială a capului, iar câteva bucle lăsate libere deasupra frunţii fură desfăşurate pe laturile feţei în lungi văluri sclipitoare. Îmbrăcată şi pieptănată astfel, ea înfăţişa o asemănare desăvârşită cu cele mai ilustre capodopere ale daliei greceşti. După ce, cu un zâmbet, se felicită pentru această pieptănătură, care până şi prin cele mai mărunte artificii îi punea în lumină frumuseţile chipului, ea îşi aşează pe cap cununa de ilice pe care-o întocmise şi ale cărei numeroase bobiţe roşii îi presărau şi-n păr minunata culoare a tunicii. Şi pe când întorcea câteva frunze aşa încât să producă un fel de contraste nostime între faţa şi spatele lor, domnişoara de Verneuil se privi într-o oglindă ca să-şi dea seama ce efect stârnea ansamblul toaletei sale.

— Astă-seară sunt oribilă! spuse ea, de parcă ar fi fost înconjurată numai de admiratori. Am o înfăţişare de statuie a Libertăţii…

Îşi aşează cu grijă pumnalul la cingătoare, lăsând să i se vadă rubinele ce-i împodobeau minerul şi ale căror reflexe roşietice trebuiau să atragă privirile spre frumuseţile pe care rivala ei le pângărise atât de josnic. Francine nu se putu hotărî s-o părăsească pe stăpână-sa. Când o văzu gata de plecare, ştiu să găsească, pentru a o însoţi, toate pretextele legate de piedicile pe care le are de trecut o femeie atunci când se duce la o petrecere într-un orăşel, în Bretania-de-Jos. Oare nu ea, Francine, trebuia s-o ajute pe domnişoara de Verneuil să-şi dezbrace mantoul şi să-şi schimbe încălţămintea pe care noroiul şi mizeria de pe stradă o obligaseră s-o pună, chiar dacă drumul fusese proaspăt presărat cu pietriş, şi de voalul străveziu sub care Marie îşi ascundea faţa de privirile şuanilor aduşi de

curiozitate împrejurul casei unde avea loc balul? Era atât de multă lume, încât cele două femei trebuiră să treacă printre două şiruri de şuani. Francine nu mai încercă s-o reţină pe stăpână-sa; dar, după ce-i dădu ultimele ajutoare cerute de o îmbrăcăminte a cărei principală calitate consta într-un inedit total, ea rămase în curte, ca să n-o lase în seama capriciilor sorţii fără a putea fi gata să zboare în ajutorul ei, căci buna bretonă nu prevedea altceva decât nenorociri.

O scenă destul de stranie avea loc în apartamentul lui Montauran, în vreme ce Marie de Verneuil se îndrepta spre locul petrecerii. Tânărul marchiz tocmai isprăvise să se îmbrace şi îşi punea lata panglică roşie, semnul distinct al primului personaj al acelei adunări, când abatele Gudin intră cu un aer îngrijorat.

— Domnule marchiz, veniţi repede, îi spuse el. Numai dumneavoastră puteţi potoli furtuna care s-a stârnit, nu ştiu la vorba cui, între şefi. Cică nu mai vor să rămână în slujba regelui. Eu socot că numai diavolul de Rifoël e pricina întregii zarve. Asemenea certuri sunt pricinuite totdeauna din prostie. Mi s-a spus că doamna du Gua i-a reproşat că a venit la bal îmbrăcat prost.

— Femeia asta trebuie să fie nebună, exclamă marchizul, dacă vrea…

— Cavalerul du Vissard, reluă abatele, întrerupându-l pe şef, a răspuns că, de i-aţi fi dat banii promişi în numele regelui…

— Destul, destul, domnule abate! Acum înţeleg totul. Scena aceasta a fost pusă la cale anume, nu-i aşa? Iar dumneavoastră sunteţi solul…

— Eu, domnule marchiz? reluă abatele, întrerupându-l iarăşi; eu vă voi sprijini cu toată tăria, şi sper că îmi veţi acorda cinstea de a crede că restabilirea bisericii noastre în Franţa şi cea a regelui pe tronul părinţilor săi însemnează, pentru umilele mele strădanii, nişte ţeluri cu mult mai de

preţ decât această episcopie de Rennes pe care dumneavoastră…

Abatele nu îndrăzni să continue, căci, la cuvintele lui, marchizul începuse să surâdă cu amărăciune. Tânărul şef îşi reprimă pe loc tristeţea reflecţiunilor ce le făcea, fruntea-i căpătă o expresie severă, şi marchizul îl urmă pe abatele Gudin într-o sală care răsuna de vorbe aprige.

— Nu recunosc autoritatea nimănui aici! striga Rifoël, aruncând priviri aprinse spre toţi cei ce-l înconjurau şi ducându-şi mâna la pumnalul săbiei.

— Recunoaşte-o pe cea a bunului simţ! îi ceru rece marchizul.

Tânărul cavaler du Vissard, mai bine cunoscut sub numele său patronimic de Rifoël, păstră tăcere în faţa şefului suprem al armatelor catolice.

— Ce este, domnilor? întrebă tânărul şef, examinând feţele tuturora.

— Este, domnule marchiz, răspunse un celebru contrabandist, stânjenit ca un om de rând care dintru-ntâi rămâne sub jugul prejudecăţilor în faţa unui mare senior, dar care nu mai cunoaşte măsura de îndată ce a depăşit bariera ce-i desparte, căci nu mai vede atunci în senior decât un semen de-al său; este, răspunse el, că picaţi tocmai la ţanc. Eu nu mă pricep să spun vorbe poleite, aşa c-am să grăiesc pe şleau. Am comandat cinci sute de oameni în tot timpul ultimului război. De când am luat iarăşi armele în mână, am izbutit să găsesc, pentru slujirea regelui, o mie de capete tot atât de tari ca şi al meu. Iacătă-s şapte ani de când îmi primejduiesc viaţa pentru cauza cea dreaptă” nu vă reproşez asta, dar orice trudă merită şi-o răsplată. Aşa că, deocamdată, vreau să fiu numit domnul de Cottereau; vreau ca gradul de colonel să-mi fie recunoscut; de nu, am să mă supun primului-consul. Vedeţi dumneavoastră, domnule marchiz, şi eu şi oamenii mei avem un creditor al naibii de pisălog şi pe care trebuie să-l satisfacem oricum!.. Iată-l, adăugă el, lovindu-şi pântecul.

— Vioriştii au venit? o întrebă marchizul, cu un accent ironic, pe doamna du Gua.

Dar contrabandistul atacase hotărât un subiect mult prea important, iar minţile tuturora, pe cât de chiţibuşare pe-atât de ambiţioase, erau de prea mult timp nesigure în legătură cu cele ce aveau de nădăjduit de la rege, pentru ca dispreţul tânărului şef să poată pune capăt acelei scene. Tânărul şi aprigul cavaler du Vissard se aşează dârz în calea lui Montauran şi îl luă de mână, obligându-l să rămână.

— Luaţi seama, domnule marchiz, îi spuse el; îi trataţi cu prea multă uşurinţă pe oamenii ce au oarecare drept la recunoştinţa celui pe care îl reprezentaţi aici. Ştim că Majestatea-sa v-a acordat întreaga putere pentru a atesta serviciile noastre, care trebuie să-şi afle răsplata, în lumea aceasta ori în cealaltă, de vreme ce în fiecare zi eşafodul stă pregătit pentru noi. Eu ştiu, în ceea ce mă priveşte, că gradul de mareşal de câmp…

— Vreţi să spuneţi: de colonel?

— Nu, domnule marchiz, Charette m-a numit colonel. Gradul despre care vorbesc neputând să-mi fie contestat, nu pledez în acest moment pentru mine, ci pentru toţi vitejii mei fraţi de arme, ale căror servicii este necesar să fie recunoscute. Semnătura şi făgăduielile dumneavoastră le vor fi suficiente azi; şi, adăugă abia şoptit, vă asigur că se mulţumesc cu puţin. Dar, reluă el ridicând glasul, când soarele se va înălţa peste castelul de la Versailles spre a lumina zilele fericite ale monarhiei, atunci credincioşii care l-au ajutat pe rege să cucerească Franţa, în Franţa, vor putea ei, oare, în mod firesc, să obţină favorurile cuvenite familiilor lor, pensii pentru văduvele lor, şi restituirea bunurilor care li s-au confiscat atât de tâlhăreşte? Eu mă îndoiesc. Aşa încât, domnule marchiz, dovezile pentru serviciile aduse nu vor fi inutile atunci. Eu nu mă îndoiesc deloc de rege, ci numai de cormoranii de miniştri şi de curtenii care îi vor turui la ureche consideraţiuni despre bunul public, despre onoarea Franţei, despre interesele

coroanei, şi-o mie de alte trăsnăi. Şi-şi vor bate joc de un vandeean credincios sau de un brav şuan, pentru că acesta va fi bătrân şi pentru că spada pe care el a tras-o pentru cauza cea dreaptă i se va împiedica printre picioarele betejite de suferinţe… Găsiţi că judecăm greşit?

— Vorbiţi admirabil de bine, domnule du Vissard, dar puţin cam prea devreme, răspunse marchizul.

— Ascultaţi, deci, marchize, îi spuse în şoaptă contele de Bauvan, pe legea mea, Rifoël a rostit câteva lucruri foarte adevărate. Dumneavoastră sunteţi sigur că totdeauna veţi avea acces la urechea regelui; dar, noi ceştilalţi, noi n-avem să-l vedem pe rege decât din an în paşte; şi vă mărturisesc că, dacă nu-mi veţi da cuvântul dumneavoastră de gentilom că-mi veţi obţine la timpul şi locul potrivit slujba de mare maestru al apelor şi al pădurilor Franţei, al naibii să fiu dacă-mi voi primejdui gâtul. Cucerirea Normandie! pentru rege nu-i o treabă uşoară, aşa încât am toată dreptatea să nădăjduiesc că voi căpăta Ordinul. Dar, adăugă el înroşindu-se, mai avem timp să ne gândim la astea. Ferească-mă Dumnezeu să fac şi eu la fel ca aceşti coate-goale şi să vă sâcâi. Îi veţi vorbi regelui despre mine şi totul va fi spus.

Fiecare şef găsi modalitatea de a-i aduce la cunoştinţă marchizului, în vreun fel mai mult ori mai puţin isteţ, preţul exagerat pe care-l aştepta pentru serviciile aduse. Unul cerea, modest, guvernământul Bretaniei; altul o baronie; cutare un grad, celălalt un comandament; şi toţi voiau pensii.

— Ei bine, spuse marchizul către domnul du Guénic, dumneavoastră, baroane, nu doriţi nimic?

— Pe legea mea, marchize, aceşti domni nu-mi lasă decât coroana Franţei; însă aş putea, sper, să mă mulţumesc şi cu ea…

— Hei, domnilor, tună abatele Gudin, luaţi seama că, dacă sunteţi atât de repeziţi, aveţi să pierdeţi totul în ziua victoriei. Oare regele n-o să fie nevoit să facă unele concesii şi revoluţionarilor?

— Cui? Iacobinilor? strigă contrabandistul. Ah! să mă lase pe mine regele, şi-mi iau răspunderea că-i pun pe miile mele de oameni să-i spânzure şi să scăpăm lesne de ei…

— Domnule de Cotterau, zise marchizul, văd că sosesc câteva persoane invitate aici. Trebuie să depunem toată râvna şi toată stăruinţa pentru a-i hotărî să coopereze la sfânta noastră acţiune, şi vă daţi seama că nu acesta-i momentul să ne ocupăm de cererile dumneavoastră, oricât de juste ar fi ele.

Spunând acestea, marchizul se îndreptă spre uşă, ca pentru a ieşi în întâmpinarea unor nobili din ţinuturile învecinate pe care-i zărise; dârzul contrabandist îi bară însă trecerea, cu un aer supus şi respectuos.

— Nu, nu, domnule marchiz; iertaţi-mă, dar iacobinii ne-au învăţat prea bine, în 1793, că pita nu o mănâncă acela care seamănă. Semnaţi-mi petecul ăsta de hârtie, şi mâine vă aduc o mie cinci sute de garsi; de nu, am să tratez cu primul-consul.

După ce privi scrutător împrejurul lui, marchizul văzu că îndrăzneala vechiului partizan şi aerul lui hotărât nu displăcuseră nici unuia dintre cei ce erau de faţă la acea discuţie. Un singur om, aşezat într-un colţ, părea a nu lua nicicum parte la scenă şi era preocupat să-şi umple cu tutun pipa de lut alb. Aerul dispreţuitor pe care-l arăta faţă de cei ce luau cuvântul, atitudinea-i modestă şi privirea tristă pe care marchizul o întâlni în ochii lui îl făcură pe Montauran să-l cerceteze mai atent pe generosul slujitor în care recunoscu pe majorul Brigaut; şeful se îndreptă brusc către el.

— Dar tu, îl întrebă marchizul, tu ce pretinzi?

— Oh! domnule marchiz, dacă regele se va întoarce, eu voi fi mulţumit.

— Dar pentru tine?

— O! eu… Vreţi să râdeţi.

Marchizul strânse mâna noduroasă a bretonului şi spuse doamnei du Gua, apropiindu-se de ea:

— Doamnă, s-ar putea ca în acţiunea pe care o întreprind să pier înainte de-a avea timpul să transmit regelui un raport exact despre armatele catolice din Bretania. Dacă vei apuca Restauraţia, să nu uiţi nici de acest om brav, nici de baronul du Guénic. Ei doi au mai mult devotament decât toţi ceilalţi laolaltă.

Şi îi arătă pe şefii care aşteptau cu oarecare nerăbdare ca tânărul marchiz să le împlinească cererile. Toţi ţineau în mână, desfăşurate, hârtiile în care, fără îndoială, serviciile lor fuseseră consemnate de către comandanţii regalişti din războaiele precedente, şi toţi începură să murmure. În mijlocul lor, abatele Gudin, contele de Bauvan şi baronul du Guénic se sfătuiau cum să-l ajute pe marchiz să respingă nişte pretenţii atât de exagerate, poziţia tânărului şef părându-li-se foarte delicată.

Deodată, marchizul îşi plimbă ochii albaştri, strălucind de ironie, peste întreaga adunare şi spuse cu voce limpede:

— Domnilor, nu ştiu dacă puterile pe care regele a binevoit să mi le încredinţeze sunt atât de largi încât să pot să vă satisfac cererile. Poate că nu s-a prevăzut nici atâta zel, nici atâta devotament. Veţi judeca înşivă asupra datoriilor mele şi poate că voi putea să le împlinesc.

Dispăru şi se întoarse numaidecât, ţinând în mână o scrisoare despăturită, purtând pecetea şi semnătura regală.

— Iată scrisorile regale în virtutea cărora îmi datoraţi ascultare, spuse el. Ele mă autorizează să guvernez provinciile Bretania, Normandia, Maine şi Anjou, în numele regelui, şi să recunosc serviciile ofiţerilor ce se vor distinge în armatele sale.

O mişcare de mulţumire izbucni printre cei de faţă, Şuanii se apropiară de marchiz, alcătuind în jurul lui un cerc respectuos. Toţi ochii erau aţintiţi la semnătura regelui. Tânărul şef, care sta în picioare în faţa şemineului, aruncă scrisoarea în foc, unde fu mistuită într-o clipită.

— Nu vreau să mai comand, strigă marchizul, decât pe cei care vor să vadă în rege un rege şi nu o pradă de sfâşiat.

Sunteţi liberi să mă părăsiţi, domnilor.

Doamna du Gua, abatele Gudin, majorul Brigaut, cavalerul du Vissard, baronul du Guénic, contele de Bauvan, entuziasmaţi, strigară: „Trăiască regele!” Dacă, la început, ceilalţi şefi şovăiră o clipă să repete strigătul lor, totuşi, numaidecât, antrenaţi de nobilul gest al marchizului, ei îl rugară să uite cele întâmplate, asigurându-l că şi fără scrisorile regale, el le va rămâne şef.

— Hai să dansăm, exclamă contele de Bauvan, şi să fie-ntr-un ceas bun! La urma urmei, adăugă voios, e mai bine, prieteni, să te adresezi lui Dumnezeu, decât sfinţilor săi. Mai întâi să ne batem, şi pe urmă-om vedea.

— A! asta-i drept! Iertaţi-mă, domnule baron, zise Brigaut încetişor, adresându-se loialului du Guénic, eu încă n-am văzut până-acum să se ceară de cu zori preţul zilei care începe.

Toţi se împrăştiară prin saloane, unde oaspeţii se şi adunaseră. Marchizul se străduia în zadar să-şi alunge aerul sumbru ce-i întuneca faţa, şefii zăriră lesne ce impresii defavorabile pricinuise acea scenă asupra unui om al cărui devotament mai era încă stăpânit de frumoasele iluzii ale tinereţii, şi se simţiră jenaţi.

O veselie ameţitoare se declanşă în adunarea aceea alcătuită din persoanele cele mai exaltate ale partidului regalist, persoane care, din fundul unei provincii nesupuse, nefiind în stare vreodată să judece evenimentele Revoluţiei, luau cele mai ipotetice speranţe drept realităţi, îndrăzneţele operaţiuni începute de Montauran, numele, averea şi capacitatea lui trezeau curajul tuturora şi provocau acea beţie politică, cea mai primejdioasă dintre toate, întrucât ea nu se răceşte decât în torente de sânge, aproape întotdeauna vărsate zadarnic. Pentru toate persoanele prezente, Revoluţia nu însemna decât o tulburare trecătoare în regatul Franţei, unde, pentru ele, nimic nu părea schimbat. Aceste ţinuturi au aparţinut totdeauna casei de Bourbon. Regaliştii le stăpâneau atât de

complet încât, cu patru ani în urmă, Hoche obţinuse aici nu atât o pace, cât un armistiţiu. Nobilii îi tratau cu foarte mare uşurinţă pe revoluţionari: pentru ei, Bonaparte era un Marceau mai norocos decât precedentul său. Aşa încât, femeile se pregăteau foarte voioase să danseze. Numai puţini dintre şefii ce luptaseră împotriva albaştrilor cunoşteau gravitatea crizei actuale şi, ştiind că, dacă le-ar fi vorbit despre primul-consul şi despre puterea sa înapoiaţilor lor compatrioţi, n-ar fi fost înţeleşi, tăifăsuiau între ei, privind femeile cu o nepăsare de care ele se răzbunau criticându-se una pe alta. Doamna du Gua, ce părea să facă onorurile balului, încerca să domolească nerăbdarea dansatoarelor, adresând fiecăreia pe rând obişnuitele măguliri. Tocmai începuseră să răsune ascuţit instrumentele ce se acordau, când doamna du Gua îl zări pe marchiz, cu figura păstrând încă o expresie de tristeţe; ea se îndreptă brusc spre tânărul şef.

— Îndrăznesc să sper că nu scena mai mult decât ordinară pe care ai avut-o cu ţărănoii ăştia a putut să te întunece aşa? îi spuse ea.

Nu căpătă nici un răspuns; marchizului, pierdut în reveria sa, i se părea că-i sună în urechi motivele pe care, cu un glas profetic, Marie i le înşirase, tot între aceşti şefi, la Vivetičre, îndemnându-l să părăsească lupta regilor împotriva popoarelor. Tânărul acesta însă avea un suflet mult prea ales, prea mult orgoliu, şi poate prea multă convingere, ca să renunţe la o operă începută, iar în clipa de acum hotăra s-o continue curajos, în ciuda piedicilor. Ridică semeţ capul şi-abia atunci înţelese ce-i spunea doamna du Gua.

— Eţti, pesemne, la Fougčres! spunea ea, cu o amărăciune ce exprima inutilitatea eforturilor pe care le depusese spre a-l înveseli pe marchiz. Ah! domnule, mi-aş da sângele ca să ţi-o dau în mână şi ca să te văd fericit cu ea.

— Atunci, de ce ai tras în ea cu-atâta precizie?

— Pentru că o voiam moartă sau în braţele tale. Dar domnule, am putut să-l iubesc pe marchizul de Montauran în ziua în care am crezut că văd în el un erou. Acum, nu mai am faţă de el decât o dureroasă prietenie, văzându-l îndepărtat de la glorie de inima vagabondă a unei fete de operă.

— În ce priveşte dragostea, reluă marchizul ironic, mă judeci foarte greşit! Dacă aş fi iubit-o pe fata aceea, doamnă, aş dori-o, cel puţin… şi dacă nu pomeneai de ea, poate că nici nu mi-aş mai fi adus-o aminte.

— Iat-o! spuse brusc doamna du Gua.

Graba cu care marchizul întoarse privirile îi făcu îngrozitor de rău bietei femei; dar, puternica lumină a lumânărilor îngăduindu-i să zărească mai bine până şi cele mai uşoare schimbări ce se iviră în trăsăturile acestui bărbat aşa de aprig iubit, i se păru că descoperă oarecari speranţe de recâştigare a lui, atunci când el întoarse capul spre ea, zâmbind de o astfel de viclenie femeiască.

— De ce râdeţi? întrebă contele de Bauvan.

— De un balon de săpun ce se evaporă! răspunse doamna du Gua veselă. Marchizul, de-ar fi să-l credem, se miră astăzi de faptul că şi-a simţit inima bătând o clipă pentru fata aia care-şi spunea domnişoara de Verneuil. Ştiţi?

— Fata aia?.. reluă contele, pe un ton de reproş. Doamnă, cel ce-a săvârşit un rău este dator să-l şi repare, şi vă dau cuvântul meu de onoare că domnişoara de Verneuil este într-adevăr fiica ducelui de Verneuil.

— Domnule conte, spuse marchizul cu un glas profund schimbat, pe care dintre cele două cuvinte de onoare ale dumneavoastră să-l credem, pe cel de la Vivetičre sau pe cel de la Saint-James?

O voce răsunătoare o anunţă pe domnişoara de Verneuil. Contele se repezi spre uşă, îi oferi frumoasei necunoscute mâna, cu semnele celui mai adânc respect, şi o prezentă, prin mulţimea curioasă, marchizului şi doamnei du Gua:

— Crede-l numai pe cel de astăzi, răspunse el tânărului şef uluit.

Doamna du Gua îngălbeni la vederea nedoritei fete, care rămase dreaptă o clipă, aruncând priviri semeţe peste întreaga adunare şi căutându-i pe oaspeţii de la Vivetičre. Aşteptă salutul silit al rivalei sale şi, fără a-l privi pe marchiz, se lăsă condusă spre un loc de onoare, de către contele care o invită să se aşeze lângă doamna du Gua, şi-i răspunse acesteia printr-un uşor salut prevenitor, dar, dintr-un instinct de femeie, fără pic de provocare, luând numaidecât un aer zâmbitor şi amical. Îmbrăcămintea neobişnuită şi frumuseţea domnişoarei de Verneuil stârni pentru o clipă murmurul adunării. Când marchizul şi doamna du Gua îşi întoarseră privirile spre oaspeţii de la Vivetičre, îi văzură într-o atitudine de respect ce nu părea deloc prefăcută, fiecare dintre ei căutând parcă o modalitate de a intra în graţiile tinerei parizience dispreţuite. Duşmanii se aflau, deci, faţă-n faţă.

XXIII

— Dar asta-i o vrăjitorie, domnişoară! Numai dumneavoastră, pe lume, puteţi să uluiţi astfel oamenii. Cum, aţi venit absolut singură? se minuna doamna du Gua.

— Absolut singură, repetă domnişoara de Verneuil; aşa încât, doamnă, astă-seară nu mă veţi avea decât pe mine de omorât.

— Fiţi indulgentă, spuse doamna du Gua. Nu pot să vă exprim câtă plăcere simt revăzându-vă. Eram, într-adevăr, împovărată de amintirea greşelilor pe care le-am săvârşit faţă de dumneavoastră şi căutam un prilej care să-mi îngăduie a le repara.

— În ceea ce priveşte greşelile dumneavoastră, doamnă, le iert cu uşurinţă pe cele ce le-aţi săvârşit faţă de mine; port însă pe conştiinţă moartea albaştrilor pe care i-aţi asasinat. Aş avea poate să mă mai plâng şi de felul cum mi-aţi dat semne de viaţă… Ei bine, iert totul, drept mulţumire pentru serviciul pe care mi l-aţi făcut.

Doamna du Gua îşi pierdu cumpătul simţindu-şi mâna apăsată de mâna frumoasei sale rivale, care-i zâmbea cu o graţie jignitoare. Marchizul rămăsese nemişcat, dar deodată strânse cu putere braţul contelui.

— M-aţi înşelat într-un mod josnic, îi spuse el, şi mi-aţi compromis onoarea; nu sunt un Géronte45 de comedie, şi îmi veţi plăti, sau vă voi plăti eu, cu viaţa.

— Marchize, răspunse contele cu mândrie, sunt gata să vă dau toate explicaţiile pe care le doriţi.

Şi se îndreptară spre încăperea de alături. Până şi cei mai puţin iniţiaţi în dedesubturile acelei scene începură să-şi dea seama că se petrec lucruri grave, aşa încât, atunci când vioriştii dădură semnalul de dans, nimeni nu se mişcă.

— Domnişoară, ce serviciu atât de important v-am făcut, aşadar, încât să merit?.. întrebă doamna du Gua, muşcându-şi buzele cu un fel de turbare.

— Doamnă, oare nu dumneavoastră mi-aţi descris adevăratul caracter al marchizului de Montauran? Cu ce nepăsare acest om îngrozitor mă lăsa să pier!.. Vi-l cedez cu dragă inimă.

— Atunci, ce căutaţi aici? spuse repezit doamna du Gua.

— Stima şi consideraţia pe care dumneavoastră mi le-aţi răpit la Vivetičre, doamnă. În ce priveşte restul, fiţi cât se poate de liniştită. Dacă marchizul s-ar întoarce la mine, dumneavoastră trebuie să ştiţi că o întoarcere nu înseamnă niciodată dragoste.

Doamna du Gua luă atunci mâna domnişoarei de Verneuil cu acea gentileţe afectuoasă în gesturi pe care femeile o desfăşoară bucuroase între ele, mai ales când se află şi bărbaţi de faţă.

— Ei bine, buna mea copilă, sunt încântată văzându-vă atât de plină de judecată. Dacă serviciul pe care vi l-am făcut a fost, la început, destul de crud, spuse ea strângând dulce mâna pe care-o ţinea, deşi îi venea s-o sfâşie când simţi sub degete gingaşa-i prospeţime, el va fi cel puţin complet. Credeţi-mă, îi cunosc firea lui le Gars, spuse ea cu

un zâmbet perfid; ei bine, v-ar fi înşelat, pentru că el nici nu vrea, nici nu poate sa se căsătorească cu nimeni.

— Ah!..

— Da, domnişoară; n-a acceptat primejdioasa-i misiune, decât ca să merite mâna domnişoarei d'Uxelles, alianţă pentru care Majestatea-sa i-a făgăduit întregul sprijin.

— Ah! Ah!

Domnişoara de Verneuil nu adăugă nici un cuvânt la această exclamaţie ironică. Tânărul şi frumosul cavaler du Vissard, nerăbdător să fie iertat pentru gluma ce dăduse semnalul injuriilor de la Vivetičre, se apropie de ca ţi o invită respectuos la dans; ea îi întinse mâna şi luă loc în cadrilul la care participa şi doamna du Gua. Ţinuta doamnei şi îmbrăcămintea-i imitând modelele de la curtea exilată, care toate aveau părul pudrat sau frizat, părură ridicule de îndată ce putură fi comparate cu costumul totodată elegant, bogat şi sever pe care moda îi da voie domnişoarei de Verneuil să-l poarte, şi care fu criticat, cu comentarii zgomotoase, dar invidiat în petto46 de către femei. Iar bărbaţii nu se mai săturau să admire frumuseţea unei pieptănături naturale şi detaliile unui costum a cărui întreagă graţie consta în desăvârşirea formelor pe care le scotea în evidenţă.

În acea clipă, contele şi marchizul se înapoiară în sala de bal şi se opriră în spatele domnişoarei de Verneuil, care nu se întoarse. Dacă o oglindă aşezată în faţa ci nu i-ar fi trădat prezenţa marchizului, Marie tot l-ar fi ghicit, după înfăţişarea doamnei du Gua, ce nu izbutea să-şi ascundă întru totul, sub un chip în aparenţă indiferent, nerăbdarea cu care abia aştepta disputa ce, mai devreme sau mai târziu, avea să se declare între cei doi îndrăgostiţi. Deşi marchizul se întreţinea cu contele şi cu încă alte două persoane, el putu totuşi să audă apropourile cavalerilor şi ale dansatoarelor carE. După capriciile paşilor contradansului, ocupau rând pe rând locul pe care se afla domnişoara de Verneuil şi vecinii săi.

— Ah, Dumnezeule! Da, doamnă, a venit absolut singură, spunea unul.

— Trebuie să fie tare îndrăzneaţă, răspunse dansatoarea.

— Dacă aş fi îmbrăcată aşa, mi s-ar părea că sunt goală, spuse o altă doamnă.

— O! nu-i un costum decent, răspunse cavalerul, dar ea-i aşa de frumoasă şi-i vine aşa de bine!

— Vedeţi, mi-e ruşine mie pentru ea, de perfecţiunea dansului ei. Nu găsiţi că seamănă, totuşi, cu o fată de la Operă? replică doamna, geloasă.

— Credeţi că a venit aici să negocieze în numele primului-consul? întrebă o a treia doamnă.

— Ce snoavă! răspunse cavalerul.

— Ea n-ar aduce ca dotă nici un pic de inocenţă, spuse râzând dansatoarea.

Le Gars se întoarse brusc s-o vadă pe femeia ce-şi permitea o asemenea ironie, şi doamna du Gua îl privi cu un aer ce spunea clar: „Iată ce se crede despre ea!”

— Doamnă, îi spuse contele, râzând, rivalei domnişoarei de Verneuil, nu gândesc astfel decât doamnele care i-au smuls-o…

Marchizul îl iertă în sinea sa pe conte de toate greşelile săvârşite. Când îndrăzni să arunce o privire spre iubita sa, ale cărei farmece erau puse într-o puternică lumină de strălucirile candelabrelor, ca aproape ale tuturor femeilor din bal, Marie îi întoarse spatele îndreptându-se spre locul ei şi se întreţinu cu cavalerul său în aşa fel încât să ajungă la urechea marchizului sunetele cele mai dulci ale glasului ei.

— Primul-consul ne trimite nişte soli tare primejdioşi! îi spunea cavalerul.

— Domnule, răspunse Marie, acest lucru s-a mai spus şi la Vivetičre.

— Da' aveţi o memorie ca a regelui! replică gentilomul, jenat de gafa sa.

— Pentru a ierta jignirile, trebuie să le ţii minte bine, adăugă ea îndată, scoţându-l din încurcătură cu un zâmbet.

— Suntem cuprinşi toţi în această amnistie? o întrebă marchizul.

Marie însă se avântă în dans cu o bucurie copilărească, lăsându-l uluit şi fără răspuns; el o privi lung, cu o tristeţe rece, ea îl văzu şi îşi înclină capul într-o atitudine cochetă ce-i înfrumuseţa graţioasa armonie a gâtului şi, desigur, nu neglijă niciuna dintre mişcările ce puteau ilustra rara desăvârşire a corpului ei. Marie atrăgea ca speranţa şi se îndepărta ca o amintire. A o vedea astfel era totuna cu a voi s-o posede cu orice preţ. Ea ştia aceasta, şi-atunci conştiinţa pe care-o avu despre frumuseţea sa îi ilumină chipul cu un farmec inexprimabil. Marchizul simţi cum i se învolburează în inimă un vârtej de iubire, de mânie şi de nebunie; strânse cu violenţă mâna contelui şi se îndepărtă.

— Ce, a plecat, oare? întrebă domnişoara de Verneuil, întorcându-se la locul ei.

Contele se repezi în sala vecină şi-i făcu un semn de înţelegere protejatei sale, aducându-i-l pe le Gars.

— E-al meu, îşi zise ea, în vreme ce-l examina prin oglindă pe marchizul a cărui figură uşor tulburată strălucea de speranţă.

Marie îl primi pe tânărul şef supărată şi fără a spune un cuvânt, dar îl părăsi zâmbind; îl vedea atât de deosebit, încât se simţi mândră că poate să-l tiranizeze, şi vru să-l facă să plătească scump câteva vorbe dulci, ca să-i arate întregul preţ, procedând astfel după un instinct căruia toate femeile i se supun mai mult sau mai puţin. Când cadrilul se sfârşi, toţi gentilomii de la Vivetičre se grăbiră s-o Înconjoare pe Marie, şi fiecare îşi cerea iertare pentru eroarea săvârşită, prin cuvinte măgulitoare, mai mult sau mai puţin bine rostite; dar cel pe care ar fi vrut să-l vadă la picioarele sale nu se apropia de grupul peste care ea domnea.

— Încă se mai crede iubit, îşi zise Marie, nu vrea să fie amestecat cu cei fără importanţă.

Refuză să mai danseze un timp. Pe urmă, ca şi cum balul ar fi fost dat pentru ea, trecu dintr-un cadril în altul, sprijinită de braţul contelui de Bauvan, faţă de care se amuza să manifeste o oarecare familiaritate. Întâmplarea de la Vivetičre era atunci cunoscută de întreaga adunare, până în cele mai mici amănunte, graţie silinţelor doamnei du Gua, care spera că, prezentând astfel pe domnişoara de Verneuil şi pe marchiz, va pune încă o piedică în calea apropierii dintre ei; aşa încât cei doi îndrăgostiţi certaţi deveniseră obiectul atenţiei generale.

Montauran nu îndrăznea să intre în vorbă cu iubita sa, căci sentimentul vinovăţiei şi violenţa dorinţelor lui reaprinse i-o făceau aproape înspăimântătoare; iar tânăra fată, la rându-i, spiona figura în aparenţă calmă, prefăcându-se că priveşte balul.

— S-a făcut îngrozitor de cald aici, spuse ea cavalerului său. Văd că fruntea domnului de Montauran a transpirat toată. Conduceţi-mă în cealaltă parte, ca să pot respira… mă sufoc.

Şi, cu un gest din cap, îi arătă contelui salonul vecin, unde se aflau mai puţini dansatori. Marchizul îşi urmă iubita acolo, ghicindu-i vorbele rostite numai după mişcarea buzelor. El vru să spere că Marie nu se îndepărta de mulţime decât pentru a-l putea revedea, şi o asemenea favoare închipuită dădu pasiunii sale o violenţă necunoscută; căci dragostea-i sporise din fiecare rezistenţă ce socotise de datoria lui să şi-o impună de câteva zile. Domnişoara de Verneuil îşi făcu o plăcere din a-l chinui pe tânărul şef, privirea ei, atât de dulce, atât de catifelată pentru conte, devenea uscată şi sumbră când, din întâmplare, întâlnea ochii marchizului. Montauran păru să facă un efort penibil şi spuse cu voce surdă:

— Nu mă vei ierta, deci, niciodată?

— Dragostea, îi răspunse ea rece, nu iartă nimic, sau iartă totul. Dar, adăugă văzându-l că face o mişcare de bucurie, trebuie să iubeşti…

Îl luă iarăşi de braţ pe conte şi se îndreptă spre un fel de budoar ce ţinea de sala de dans. Marchizul o urmă şi acolo pe Marie.

— Ascultă-mă! exclamă el.

— Veţi face să se creadă, domnule, răspunse ea, că am venit aici pentru dumneavoastră şi nu din respect faţă de mine însămi. Dacă nu încetaţi această penibilă urmărire, voi fi nevoită să plec.

— Ei bine, spuse el amintindu-şi de una dintre cele mai nebuneşti isprăvi ale ultimului duce de Lorraine, lăsaţi-mă să vă vorbesc numai atâta timp cât voi putea să ţin în mână acest cărbune.

Se aplecă spre vatra căminului, luă un cărbune aprins şi îl strânse mânios. Domnişoara de Verneuil se înroşi, îşi desprinse brusc braţul de cel al contelui şi-l privi pe marchiz uluită. Contele se îndepărtă discret şi-i lăsă pe cei doi îndrăgostiţi singuri. O faptă atât de nebunească zgudui inima domnişoarei de Verneuil, căci nimic nu-i mai convingător în dragoste decât o prostie înflăcărată.

— Cu asta-mi dovediţi, spuse ea încercând să-l facă să arunce cărbunele, că m-aţi supune celei mai crunte schingiuiri. Sunteţi exagerat în toate. Crezând în vorba unui zevzec şi în calomniile unei femei, aţi crezut că aceea care v-a salvat viaţa ar fi în stare să vă vândă!

— Da, spuse el zâmbind, am fost crud faţă de dumneavoastră; iertaţi-mă, totuşi; eu n-am să mi-o iert niciodată. Ascultaţi-mă… Am fost înşelat în mod josnic, atâtea circumstanţe se ridicau împotriva dumneavoastră în acea zi fatală…

— Şi-acele circumstanţe au fost suficiente ca să vă stingă dragostea?

El şovăi să răspundă, ea făcu un gest de lehamite şi se ridică.

— Oh! Marie, acum nu mai vreau să cred că…

— Ci aruncă o dată focul ăla! Eşti nebun? Deschide mâna te rog!

El fu bucuros să opună o rezistenţă moale la gingaşele eforturi ale iubitei sale, ca să prelungească plăcerea profundă pe care-o trăia simţindu-se strâns puternic de degetele micuţe şi mângâietoare; ea însă reuşi în sfârşit să-i deschidă mâna, pe care-ar fi vrut s-o poată săruta. Sângele stinsese cărbunele.

— Ei bine, ce-ai folosit cu asta?.. întrebă Marie.

Îşi rupse batista şi bandajă rana uşoară pe care marchizul şi-o ascunse apoi sub mânuşă. Doamna du Gua intră în vârful picioarelor în salonul de joc şi aruncă priviri furioase spre cei doi îndrăgostiţi, dar se feri să fie zărită de ei, aplecându-se doar înainte, cu multă dibăcie, la cea mai mică mişcare a lor; era evident însă că nu izbutea să-şi explice ce vorbeau, după cele ce-i vedea că fac.

— Dacă tot ceea ce ai spus despre mine este adevărat, declară-mi că acum voi fi răzbunată pe deplin! spuse Marie, cu o expresie de răutate care-l făcu pe marchiz să îngălbenească.

— Ce sentiment te-a adus oare aici?

— Dar, scumpul meu, eşti un mare naiv. Îţi închipui că o femeie ca mine poate fi umilită nepedepsit? Am venit şi pentru marchizul de Montauran, şi pentru mine, continuă Marie după o pauză, punându-şi mâna pe ciorchinele de rubine de la pieptul ei şi arătându-i lama pumnalului.

— Ce-nseamnă toate astea? gândea doamna du Gua.

— Dar, urmă Marie, încă mă mai iubeşti… Sau mă doreşti, cel puţin; iar prostia pe care-ai făcut-o adineauri, adăugă ea luându-l de mână, mi-a dovedit-o. Acum am devenit iarăşi ceea ce voiam să fiu, şi plec fericită. Cine ne iubeşte este iertat totdeauna. În ce mă priveşte, am recăpătat stima bărbatului care reprezintă în ochii mei lumea întreagă: acum pot să mor.

— Aşadar, mă iubeşti? întrebă marchizul.

— Am spus eu asta? răspunse Marie cu un aer glumeţ, privind cu bucurie progresele groaznicelor torturi pe care, de când sosise, începuse să-l facă pe marchiz să le îndure. N-a trebuit să fac destule sacrificii ca să vin aici? L-am salvat pe domnul de Bauvan de la moarte, iar el, mai recunoscător decât marchizul de Montauran, mi-a oferit, în schimbul protecţiei mele, averea şi numele său. Nu te-ai gândit niciodată la aşa ceva!

Marchizul, năucit de ultimele ei cuvinte, îşi reprimă cea mai cruntă furie pe care-o încercase vreodată, crezându-se jucat de conte, şi nu răspunse.

— Ah! stai pe gânduri? reluă ea, cu un surâs amar.

— Domnişoară, răspunse tânărul, neîncrederea ce mi-o arăţi o justifică pe a mea.

— Domnule, să ieşim de-aici! exclamă domnişoara de Verneuil, zărind un colţ din rochia doamnei du Gua.

Ea se ridică. Dar dorinţa de a o exaspera pe rivala sa o făcu să şovăie să plece.

— Vrei să mă arunci în infern? întrebă marchizul, luându-i mâna şi strângându-i-o violent.

— Oare, de cinci zile încoace, tu nu m-ai aruncat în infern? Şi-acum chiar, nu mă laşi în cea mai crudă incertitudine în legătură cu sinceritatea dragostei tale?

— Dar de unde ştiu eu că nu împingi răzbunarea până la a pune stăpânire pe întreaga-mi viaţă, ca să mi-o înjoseşti, în loc să-mi doreşti moartea!..

— Ah! nu mă iubeşti: te gândeşti numai la tine, nu şi la mine! spuse ea mânioasă, vărsând câteva lacrimi.

Cocheta cunoştea bine puterea ochilor ei scăldaţi în lacrimi.

— Ei bine, spuse el scos din fire, ia-mi viaţa, dar şterge-ţi lacrimile!

— O, dragostea mea, exclamă ea cu glas sugrumat, iată vorbele, şi accentul, şi privirea pe care le aşteptam, spre a putea prefera să te văd fericit, cu preţul fericirii mele! Dar, domnule, reluă ea, îţi cer o ultimă dovadă a afecţiunii pe

care o pretinzi atât de mare. Nu vreau să rămân aici decât timpul necesar pentru a face să se ştie limpede că eşti al meu. Nu mă voi atinge nici măcar de un pahar de apă într-o casă unde se află o femeie care a încercat de două ori până acum să mă omoare, care cine ştie ce altă ticăloşie pune la cale împotriva noastră, şi care, în această clipă, ne ascultă, adăugă ea, arătându-i marchizului cu degetul largile pliuri ale rochiei doamnei du Gua.

Îşi şterse apoi lacrimile şi se aplecă la urechea tânărului şef, care tresări simţindu-se atins de suavul abur al răsuflării ei.

— Pregăteşte totul ca să plecăm, spuse ea; mă vei conduce înapoi la Fougčres ţi numai acolo vei afla limpede că te iubesc! Pentru a doua oară, mă încred în tine. Te vei încrede şi tu pentru a doua oară în mine?

— Ah! Marie, m-ai adus în situaţia de a nu mai şti ce fac! Sunt ameţit de vorbele tale, de privirile tale, de tine, în sfârşit, şi sunt gata să te ascult.

— Ei bine, fă-mă o clipă fericită cu totul! Fă-mă să mă bucur de singurul triumf pe care mi l-am dorit. Vreau să respir liberă, în viaţa pe care am visat-o, şi să mă îmbăt cu iluziile mele, înainte de a se risipi. Vino, hai să dansezi cu mine.

Se întoarseră împreună în sala de bal şi, cu toate că domnişoara de Verneuil se simţi atât de complot satisfăcută în inima şi în mândria sa pe cât poate fi o femeie, impenetrabila gingăşie a ochilor, zâmbetul suav al buzelor ei şi rapiditatea mişcărilor unui dans sprinten păstrară ascunsă taina gândurilor sale, aşa cum marea o păstrează pe cea a criminalului care-i încredinţează lestul unui cadavru. Totuşi, întreaga adunare scoase un murmur de admiraţie când ea se avântă, în braţele iubitului ei, pentru a valsa şi când, amândoi înlănţuiţi voluptuos, cu ochii pierduţi, cu capul greu, se învârtiră îmbrăţişându-se unul pe altul cu un fel de frenezie şi arătând astfel toate bucuriile pe care le visau într-o mai intimă uniune.

— Conte, spuse doamna du Gua domnului de Bauvan, duceţi-vă şi vedeţi dacă Pille-Miche e în tabără; aduceţi-l la mine; şi fiţi sigur că veţi obţine, pentru acest mic serviciu, tot ceea ce veţi dori de la mine, chiar şi mâna mea. Răzbunarea are să mă coste scump, spuse ea, văzându-l că pleacă; dar, de data asta, n-are să-mi mai scape.

La câteva clipe după această scenă, domnişoara de Verneuil şi marchizul se aflau într-o berlină trasă de patru cai voinici. Uimită că-i vedea pe cei doi pretinşi duşmani cu mâinile înlănţuite şi într-o atât de deplină înţelegere, Francine sta mută, fără a îndrăzni să se întrebe clacă, în ceea ce-o privea pe stăpâna sa, era vorba de prefăcătorie, sau de dragoste. Din cauza tăcerii şi a întunericului, marchizul nu putu să bage de seamă zbuciumul domnişoarei de Verneuil, ce sporea pe măsură ce se apropiau de Fougčres. În slabele lumini ale înserării, se putea zări, în depărtare, clopotul de la Saint-Léonard. În acea clipă, Marie îşi zise:

— Voi muri!

La cel dintâi povârniş, cei doi îndrăgostiţi avură acelaşi gând: coborâră din trăsură şi urcară dealul pe jos, în amintirea primei lor întâlniri. Marie îl luă pe marchiz de braţ, şi după câţiva paşi, printr-un zâmbet, îi mulţumi tânărului şef pentru faptul că îi respectase tăcerea; iar când ajunseră în vârful culmii de pe care se zărea oraşul Fougčres, ea se trezi deodată din reverie.

— Mai departe nu mergi, spuse domnişoara de Verneuil; atribuţiile mele nu te-ar mai putea salva acum din mâinile albaştrilor.

Montauran se arătă oarecum surprins; ea zâmbi trist, cu degetul îi indică un colţ de stâncă, parcă pentru a-i spune să se aşeze, şi rămase în picioare, într-o atitudine melancolică. Sfâşietoarele emoţii din sufletul ei nu-i mai îngăduiau să-şi desfăşoare prefăcătoriile pe care le plănuise. În acea clipă, ar fi stat în genunchi pe jeratic, fără să simtă arsura mai mult decât simţise marchizul cărbunele

aprins pe care-l ţinuse în mână ca să-i dovedească tăria pasiunii lui. După ce îl privi îndelung pe iubitul ei, cu ochii plini de cea mai adâncă durere, îi spuse aceste cuvinte cumplite:

— Tot ceea ce ai bănuit despre mine este adevărat!

Marchizul vru să facă un gest.

— Ah! te rog, spuse ea împreunându-şi mâinile, ascultă-mă fără să mă întrerupi. Sunt, într-adevăr, reluă Marie cu un glas emoţionat, fiica ducelui de Verneuil, dar fiica lui nelegitimă. Mama, o domnişoară de Casteran, care s-a călugărit ca să scape de chinurile ce-o aşteptau în familia sa, şi-a ispăşit greşeala prin cincisprezece ani de lacrimi, şi a murit la Séez. Numai pe patul de moarte această scumpă stareţă, ştiindu-mă fără prieteni, fără avere, fără perspective, l-a implorat, pentru mine, pe bărbatul care o părăsise… Acest bărbat, al cărui nume a fost prezent mereu sub acoperişul mamei Francinei, în grija căreia fusesem dată, îşi uitase copilul. Totuşi, ducele m-a primit cu plăcere şi m-a recunoscut legal, pentru că eram frumoasă şi poate şi pentru că se revedea în mine pe el însuşi tânăr. Era unul dintre acei seniori care, sub regimul trecut, şi-au făcut o glorie din a arăta cum se poate căpăta iertarea pentru o crimă, săvârşind-o cu graţie. N-am să spun nimic altceva: era tatăl meu! Totuşi, lasă-mă să-ţi explic în cel fel şederea mea la Paris mi-a distrus sufletul. Societatea ducelui de Verneuil şi cea în care m-a introdus el erau îmbibate de acea filosofie zeflemistă de care se entuziasma Franţa, pentru că se profesa pretutindeni cu mult spirit. Strălucitele conversaţii ce-mi fermecau urechea se distingeau prin fineţea observaţiilor şi printr-un dispreţ exprimat inteligent în ceea ce era exact şi adevărat. Bărbaţii, ironizând sentimentele, le zugrăveau cu atât mai bine eu cât nu le simţeau; şi seduceau tot atâta prin expresiile lor batjocoritoare, cât şi prin bonomia cu care ştiau să cuprindă o întreagă aventură într-un singur cuvânt.; adesea însă păcătuiau prin prea mult spirit, şi le

plictiseau pe femei, făcând din iubire mai degrabă o artă decât o problemă de inimă. Am putut să rezist uşor acestui torent. Totuşi, sufletul meu, iartă-mi orgoliul, era prea pătimaş, şi simţeam că spiritul secătuise toate inimile; viaţa pe care o duceam a avut însă drept rezultat declanşarea unei lupte continue între sentimentele mele fireşti şi deprinderile vicioase pe care le-am contractat pe-atunci. Câţiva oameni superiori au ţinut să dezvolte în mine acea libertate de gândire şi acel dispreţ faţă de opinia publică ce răpesc femeii o anume modestie sufletească, fără de care farmecul ei îşi pierde din strălucire. Vai! necazurile n-au avut puterea să distrugă defectele pe care mi le-a dăruit bogăţia. Tatăl meu, continuă Marie cu un suspin, ducele de Verneuil, a murit după ce m-a recunoscut legal şi ra-a favorizat printr-un testament ce diminua considerabil averea fratelui meu, fiul său legitim. Într-o bună zi, m-am trezit brusc fără adăpost şi fără nici un sprijin. Fratele meu contestase testamentul ce mă făcea bogată. Trei ani petrecuţi într-o lume a belşugului îmi dezvoltaseră vanitatea. Satisfăcându-mi toate fanteziile, tatăl meu îmi crease o nevoie de lux şi nişte deprinderi de ale căror primejdii şi tiranii sufletul meu, încă tânăr şi naiv, habar n-avea. Un prieten al tatălui meu, mareşalul duce de Lenoncourt, în vârstă de şaptezeci de ani, se oferi să-mi fie tutore. Acceptai; la câteva zile după îngrozitorul proces testamentar, mă aflam într-o casă strălucită unde mă bucuram de toate avantajele pe care cruzimea fratelui meu mi le refuza după moartea tatălui nostru. În fiecare seară, bătrânul mareşal venea să petreacă lângă mine câteva ceasuri, în timpul cărora bătrânul nu-mi spunea decât cuvinte blânde şi consolatoare. Pletele-i albe şi toate dovezile mişcătoare de tandreţe părintească ce mi le da mă îndemnau să-mi restrâng sentimentele asupra inimii sale şi mă simţeam fericită să mă cred fiica lui. Acceptam bijuteriile şi darurile pe care mi le oferea şi nu mă sfiam să-i mărturisesc toate capriciile mele, văzându-l atât de fericit

să mi le satisfacă. Într-o seară, aflai că întregul Paris mă credea amanta acestui biet bătrân. Mă convinsei îndată că era peste puterile mele să recâştig o inocenţă de care, fără nici un temei, mă lipseau toţi. Omul care abuzase de inexperienţa mea nu-mi putea fi amant şi nu voia să-mi fie soţ. În săptămâna în care făcui această groaznică descoperire, în ajunul zilei fixate pentru căsătoria mea cu acela de la care izbutii să smulg numele, singura satisfacţie ce mi-o putea oferi, el plecă la Coblentz. Fusei izgonită în mod ruşinos din căsuţa în care mareşalul mă instalase, şi care nu era a lui. Până aici ţi-am spus adevărul, ca şi cum m-aş fi aflat în faţa lui Dumnezeu; acum însă, nu-i cere socoteală unei nefericite despre suferinţele înmormântate în amintirile ei. Într-o zi, domnule, m-am trezit căsătorită cu Danton. Câteva zile mai târziu, uraganul frânse uriaşul stejar în jurul căruia îmi împreunasem braţele. Văzându-mă aruncată iar în cea mai adâncă mizerie, hotărâi, de data aceasta, să mor. Nu ştiu dacă dragostea de viaţă ori speranţa că voi birui nenorocirea şi că voi găsi, în fundul acestei prăpăstii fără de sfârşit, o fericire ce fugea de mine, mi-au fost sfetnici neştiuţi, sau dacă m-au sedus raţionamentele unui tânăr din Vendôme care, de doi ani încoace, s-a agăţat de mine ca un şarpe în jurul unui copac şi care nădăjduieşte, fără îndoială, că vreo mare nenorocire mă va da pe mâna lui; în sfârşit, nu ştiu cum de am acceptat odioasa misiune de-a pleca, pentru trei sute de mii de franci, să devin iubita unui necunoscut pe care apoi să-l arestez. Te-am văzut, domnule, şi te-am recunoscut din prima clipă, printr-unul dintre acele presentimente ce nu ne înşală niciodată; totuşi, îmi plăcea să mă îndoiesc, căci, cu cât te iubeam mai mult, cu atât certitudinea îmi devenea mai cumplită. Atunci când te-am scăpat din mâinile comandantului Hulot, mă lepădăm deci de rolul meu şi luam hotărârea să-i înşel pe călăi, în loc s-o înşel pe victima lor. Am greşit, jucându-mă astfel cu oamenii, cu viaţa şi cu politica lor, şi cu mine însămi, nepăsătoare ca o fată care nu

vede în lume decât sentimente. M-am crezut iubită şi m-am lăsat cuprinsă de speranţa de a-mi reîncepe viaţa; dar totul, şi până şi eu însămi poate, a dat în vileag trecutul meu dezordonat, şi n-ai putut avea încredere într-o femeie atât de pătimaşă ca mine. Vai, cine nu va ierta şi dragostea şi prefăcătoria mea? Da, domnule, mi s-a părut că, după ce dormisem un somn penibil, la deşteptare aveam iarăşi şaisprezece ani. Căci nu mă aflam, oare, în Alençon, unde copilăria mea îmi întorcea amintirile ei caste şi pure? Am avut nebunească naivitate să cred că dragostea îmi va fi un botez de nevinovăţie. O clipă, am visat că sunt încă fecioară, pentru că încă nu iubisem. În seara asta, însă, sentimentele tale mi s-au părut sincere şi o voce mi-a strigat: „De ce să-l înşeli?” Să ştii, deci, domnule marchiz, reluă ea cu o voce guturală care cerşea cu hotărâre o reprobare, să ştii limpede: nu sunt decât o fiinţă dezonorată, nedemnă de tine. Din această clipă, îmi reiau rolul de fată pierdută, obosită cum sunt de a-l juca pe acela al unei femei pe care tu ai redat-o tuturor sfinţeniilor inimii. Virtutea mă apasă. Te-aş dispreţui, dacă ai avea slăbiciunea să te căsătoreşti cu mine. Ar fi o prostie pe care o poate face contele de Bauvan; dar marchizul de Montauran, domnule, trebuie să fie demn de viitorul său, şi să mă părăsească fără regret. Curtezana, vezi, ar fi prea exigentă; ea te-ar iubi cu totul altfel decât tânăra copilă simplă şi naivă care-a nutrit în inima ei, pentru o clipă, dulcea nădejde de a putea fi tovarăşa ta, de a te face fericit totdeauna, de a-ţi face cinste, de-a deveni o nobilă, o mare soţie, şi care a stors din acest sentiment curajul de a-şi reîmprospăta firea, blestemată de viciu şi de infamie, ca să aştearnă între ea şi tine o barieră eternă. Îţi jertfesc şi onoarea şi situaţia mea. Mândria pe care mi-o dă acest sacrificiu mă va susţine în mizeria care mă aşteaptă, iar soarta n-are decât să facă ce-o vrea cu mine. N-am să te dau niciodată pe mâna călăilor. Mă întorc la Paris. Acolo, numele tău va fi pentru mine un întreg alt eu-însămi, iar măreaţa valoare pe care vei izbuti

s-o impui mă va consola de toate durerile mele. În ce te priveşte, eşti bărbat, mă vei uita… Adio.

Se avântă în direcţia văilor de la Saint-Sulpice şi dispăru înainte ca marchizul să se fi ridicat pentru a o reţine; Marie însă se întoarse îndărăt pe furiş, profită de o scobitură de sub o stâncă, se ascunse acolo, înălţă capul ca să-l cerceteze pe marchiz cu o curiozitate amestecată cu îndoială, şi-l văzu mergând fără a şti încotro, ca un om copleşit.

— Să fie oare un cap slab?.. îşi zise Marie, când marchizul dispăru şi când se simţi despărţită de el. Mă va înţelege?

Tresări. Apoi se îndreptă grăbită către Fougčres, cu paţi mari, de parcă s-ar fi temut ca nu cumva marchizul s-o urmeze în oraş, unde şi-ar fi găsit moartea.

— Ei bine, Francine, ce ţi-a spus?.. o întrebă pe credincioasa bretonă, atunci când se văzură din nou împreună.

— Vai! domnişoară Marie, mi-e şi milă de el. Voi, doamnele de neam mare, înjunghiaţi un om cu împunsături de limbă.

— Hai, spune-mi, cum era când s-a întors?

— Păi, ce, m-a văzut?.. O, vă iubeşte!

— Oh! mă iubeşte sau nu mă iubeşte! răspunse ea; iată două cuvinte care pentru mine înseamnă paradisul sau infernul. Intre aceste două extreme, nu găsesc un locşor pe care să-mi pot pune piciorul.

După ce se supuse astfel cumplitului ei destin, Marie putu să se lase în voia durerii, iar chipu-i, până atunci susţinut de furtuna atâtor sentimente contradictorii, se vesteji atât de fulgerător, încât după acea zi, în timpul căreia plutise fără încetare între presimţirea unei mari fericiri şi disperare, îşi pierdu acea frumuseţe strălucitoare şi acea prospeţime ce se nasc fie din absenţa oricărei pasiuni, fie din beţia fericirii. Nerăbdători să afle rezultatul încercării sale nebuneşti, Hulot şi Corentin veniră s-o vadă pe Marie la puţin timp după întoarcerea sa. Domnişoara de Verneuil îi primi râzând.

— Ei bine, îi spuse comandantului, a cărui figură îngrijorată avea un aer foarte interogativ, vulpoiul se va întoarce în bătaia puştilor dumneavoastră şi veţi câştiga în curând o glorioasă victorie.

— Cum a fost? întrebă într-o doară Corentin, aruncând spre domnişoara de Verneuil una dintre acele priviri piezişe prin care diplomaţii de soiul lui iscodesc gândurile.

— Ah! răspunse ea, le Gars este mai îndrăgostit ca oricând de mine, şi l-am făcut să ne întovărăşească până la intrarea în Fougčres.

— S-ar părea că acolo puterea ta a încetat, reluă Corentin, şi ca frica acestui fost încă-i mai tare decât dragostea ce i-o inspiri.

Domnişoara de Verneuil aruncă o privire de dispreţ către Corentin.

— Îl judeci după tine, îi răspunse ea.

— Atunci, spuse el, fără să se tulbure, de ce nu l-ai adus până la noi?

— Dacă m-ar iubi cu adevărat, comandante, îi spuse ea lui Hulot, aruncându-i o privire iscoditoare, m-aţi dispreţui tare dacă l-aş salva scoţându-l afară din Franţa?

Bătrânul soldat se apropie brusc de ea şi-i sărută mâna, cu un fel de entuziasm; apoi o privi ţintă şi-i spuse cu un aer sumbru:

— Dumneavoastră îi uitaţi pe cei doi prieteni şi pe cei şaizeci şi trei de oameni ai mei!

— Ah! comandante, spuse ea cu toată naivitatea iubirii, nu e vinovat el, a fost înşelat de o femeie ticăloasă, amanta lui Charette, care cred că ar fi-n stare să bea sânge de albaştri…

— Hai, hai, Marie, reluă Corentin, nu-ţi bate joc de comandant, el nu-i încă la curent cu glumele tale.

— Taci, îi răspunse ea, şi ia aminte că ziua în care vei depăşi puterea mea de răbdare va fi o zi fără nici un mâine pentru tine.

— Văd, domnişoară, spuse Hulot fără amărăciune, că trebuie să mă pregătesc să-l înfrunt.

— Nu veţi putea, scumpe colonele. Am văzut la Saint-James mai bine de şase mii de oameni, trupe regulate, artilerie şi ofiţeri englezi. Dar ce vor însemna toţi acei oameni fără el? Eu gândesc ca Fouché: capul lui reprezintă totul.

— Ei bine, îl vom avea? întrebă Corentin mâniat.

— Nu ştiu, răspunse cu nepăsare Marie.

— Englezi! strigă Hulot înfuriat, nu-i mai lipsea decât atâta ca să fie un brigand desăvârşit! Ah! am să-i dau eu lui englezi!.. S-ar părea, cetăţene diplomat, că te laşi derutat periodic de fata asta, îi spuse Hulot lui Corentin, când se aflară la câţiva paşi de casă.

XXIV

— E foarte natural, cetăţene comandant, replică Corentin, cu un aer gânditor, ca, în tot ceea ce ne-a spus, să nu vezi decât pojarul. Voi, soldaţii, nu ştiţi că există mai multe feluri de a purta războiul. A te folosi cu abilitate de pasiunile bărbaţilor sau ale femeilor, ca de nişte forţe pe care să le faci să acţioneze în folosul Statului, a pune fiecare rotiţă la locul ei în uriaşa maşină pe care-o numim guvernământ, şi a te strădui să integrezi în ea cele mai nestăpânite sentimente ca pe nişte explozive pe care te amuzi să le supraveghezi, nu înseamnă, oare, a crea şi a te plasa, ca şi Dumnezeu, în centrul universului?..

— Îngăduie-mi să prefer meseria mea faţă de-a ta, răspunse sec militarul. Aşa că faceţi ce vreţi cu toate rotiţele voastre; eu însă nu recunosc alt şef decât pe ministrul de război; am ordinele mele, mă duc să mă instalez în linie de bătaie cu nişte vulpani care nu se fâstâcesc şi să-l iau din faţă pe duşmanul pe care tu vrei să-l înhaţi pe la spate.

— A, de marş poţi să te pregăteşti, spuse. Corentin. Din câte m-a lăsat fata asta să ghicesc, oricât de impenetrabilă ţi se pare, te aşteaptă o încăierare grea, iar eu am să-ţi

pregătesc neîntârziat plăcerea unei confruntări de la om la om cu şeful briganzilor ălora.

— Ce, ce? întrebă Hulot, dându-se îndărăt ca să-l privească mai bine pe ciudatul personaj.

— Domnişoara de Verneuil îl iubeşte pe le Gars, răspunse Corentin cu glas înăbuşit, şi poate că şi el o iubeşte pe ea! E marchiz, poartă cordonul roşu, e tânăr, e inteligent, ba cine ştie dacă nu mai e încă şi bogat, iată destule tentaţii! Ar fi o proastă să nu lucreze pe cont propriu, încercând să se căsătorească cu el, mai degrabă decât să-l dea pe mâna noastră! încearcă să ne ducă. Am citit însă în ochii ei o oarecare nesiguranţă. Cei doi îndrăgostiţi îşi vor da, probabil, o întâlnire, de nu cumva şi-au şi dat-o. Ei bine, mâine îl voi înhăţa pe domnişorul meu de urechi. Până aci, dumnealui nu era decât duşmanul Republicii; de câteva clipe însă a devenit şi al meu personal; iar cei care au avut vreodată ideea să se aşeze între fata asta şi mine au murit pe eşafod, toţi.

După ce rosti aceste cuvinte, Corentin se cufundă iarăşi în gândurile lui, care nu-i mai îngăduiră să vadă profunda scârbă ce se zugrăvi pe chipul cinstitului militar în clipa când descoperi dedesubturile acelei intrigi şi mecanismul mijloacelor folosite de Fouché. Şi Hulot luă hotărârea să-l contracareze pe Corentin, ori de câte ori faptul acesta nu va dăuna prea mult succesului şi ţelurilor autorităţilor, şi să-i lase duşmanului Republicii posibilitatea să piară demn, cu arma în mână, înainte de a ajunge prada călăului, al cărui instrument se dovedea a fi zbirul acesta.

— Dacă primul-consul ar asculta de mine, îşi zise el, întorcându-i spatele lui Corentin, i-ar lăsa pe vulpoii ăştia să se lupte cu aristocraţii, că se potrivesc unii cu alţii, şi i-ar folosi pe ostaşi la cu totul alte lucruri.

Corentin îl privi de sus pe militar, a cărui faţă se luminase de hotărârea luată, ochii lui căpătară atunci o expresie sardonică ce exprima superioritatea acestui Machiavel subaltern.

— Dă-le animalelor ăstora trei coţi de stofă albastră şi atârnă-le o bucată de fier la şold, îşi zise el, şi-au să-şi închipuie că în politică oamenii nu pot fi ucişi decât într-un singur chip…

Se mai plimbă încetişor câteva minute şi deodată îşi zise:

— Da, momentul a venit, femeia aceasta va fi a mea! De cinci ani, cercul pe care l-am tras împrejurul ei s-a strâns pe nesimţite, acum o am în mână şi, prin ea, voi ajunge tot atât de sus ca şi Fouché!.. Da, dacă îl va pierde pe singurul bărbat pe care l-a iubit, durerea mi-o va da legată trup şi suflet. Nu mai trebuie decât să veghez zi şi noapte, ca să-i surprind secretul.

O clipă mai târziu, figura palidă a acestui bărbat putea fi zărită la fereastra unei case de unde supraveghea tot ce se petrecea în fundătura formată de şirul de case paralele cu Saint-Léonard. Răbdător ca o pisică la pândă, a doua zi Corentin era tot acolo, atent la cel mai mic zgomot şi preocupat să supună la cel mai sever examen pe fiecare trecător. Ziua ce începea era o zi de târg. Cu toate că, în acele vremuri de prăpăd, ţăranii se încumetau anevoie să vină în oraş, Corentin văzu un om cu chipul mohorât, îmbrăcat într-un cojoc de capră şi purtând pe braţ un coşuleţ rotund şi turtit, ce se îndreptă spre casa domnişoarei de Verneuil, după ce aruncă împrejurul său priviri destul de nepăsătoare. Corentin coborî, cu gândul să-l aştepte pe ţăran la ieşire; dar, deodată, îi trecu prin cap că, dacă ar intra prin surprindere la domnişoara de Verneuil, ar afla, poate, dintr-o singură privire, toate secretele ascunse în coşul acelui emisar. De altminteri, auzise că e aproape cu neputinţă să lupţi cu succes împotriva răspunsurilor de nepătruns ale bretonilor şi ale normanzilor.

— Galope-Chopine! exclamă domnişoara de Verneuil, atunci când Francine deschise uşa înaintea şuanului. Mă iubeşte, deci? îşi spuse ea în şoaptă.

O speranţă instinctivă îi revărsă cele mai luminoase culori pe obraz şi îi umplu inima de bucurie. Galope-Chopine se uită rând pe rând când spre stăpâna casei, când spre Francine, aruncându-i acesteia din urmă nişte priviri pline de neîncredere; un semn al domnişoarei de Verneuil îl linişti însă.

— Doamnă, spuse şuanul, peste două ceasuri el va fi la mine şi vă va aştepta.

Emoţia nu-i lăsă putinţa domnişoarei de Verneuil să mai dea vreun alt răspuns în afară de o înclinare din cap, dar şi un samoed ar fi înţeles tot ceea ce voia să spună. În acea clipă, paşii lui Corentin răsunară în salon. Galope-Chopine nu se tulbură câtuşi de puţin atunci când privirile şi tresărirea domnişoarei de Verneuil îi atraseră atenţia că e vorba de o primejdie şi, de îndată ce chipul viclean al spionului se ivi, şuanul începu să turuiască ameţitor:

— Ah! ah! spuse el Francinei, există unt de Bretania şi unt de Bretania. Vreţi unt de Gibarry şi nu daţi decât unsprezece scuzi pe litră? Nu trebuia să mai trimiteţi după el! Asta-i unt fain, spuse el, descoperindu-şi coşul ca să arate două turtiţe de unt întocmite de Barbette. Se cuvine să fim drepţi, buna mea doamnă, mai puneţi un scud.

Vocea lui cavernoasă nu trăda nici o emoţie, iar ochii-i verzi, adumbriţi de nişte sprâncene groase şi uşor cărunte, înfruntară fără sfială privirea iscoditoare a lui Corentin.

— Haide-hai, neicuşorule, doar n-ai venit aici ca să vinzi unt unei femei care-n viaţa ei n-a cumpărat niciodată nimic. Meseria pe care-o practici, bătrâne, are să te scurteze de cap într-o zi.

Şi Corentin, bătându-l pe umăr prieteneşte, adăugă:

— Nu poţi fi prea multă vreme şi omul şuanilor şi omul albaştrilor totodată.

Galope-Chopine avu nevoie de toată prezenţa lui de spirit pentru a-şi stăpâni furia şi a nu răspunde la o acuzaţie pe care o datora lăcomiei lui. Se mulţumi să spună:

— Domnul vrea să-şi bată joc de mine…

Corentin îşi întoarse spatele spre şuan; dar, în vreme ce o saluta pe domnişoara de Verneuil, a cărei inimă se făcuse mică, putu să-l supravegheze uşor prin oglindă. Galope-Chopine, crezându-se scăpat din ochii spionului, în o consultă printr-o privire pe Francine, iar Francine îi arătă uşa spunând:

— Hai cu mine, taică; o să ne înţelegem noi până la urmă.

Nimic nu-i scăpase lui Corentin: nici zbuciumul pe care zâmbetul domnişoarei de Verneuil abia îl ascundea, nici roşeaţa şi schimbarea trăsăturilor sale, nici îngrijorarea şuanului, nici gestul Francinei; văzuse totul. Încredinţat că Galope-Chopine era un trimis al marchizului, îl înhăţă de laţele cojocului de capră în clipa când da să iasă pe uşă, îl aduse înaintea lui, îl privi ţintă şi-l întrebă:

— Unde locuieşti, dragă amice? Îmi trebuie şi mie nişte unt…

— Cinstite domnule, răspunse şuanul, întregul Fougčres ţtie unde stau, e pe-aproape de…

— Corentin! strigă domnişoara de Verneuil, întrerupând răspunsul lui Galope-Chopine, ai fost destul de obraznic venind la mine la o asemenea oră şi găsindu-mă astfel! De-abia m-am îmbrăcat… Lasă-l în pace pe acest ţăran, nu poate să-ţi înţeleagă şiretlicurile, aşa cum nici eu nu-ţi pricep motivele. Du-te, cetăţene!

Galope-Chopine şovăi o clipă să plece. Şovăiala, firească ori prefăcută, a pârlitului de ţăran, care nu ştia de cine să asculte mai întâi, îl şi derutase pe Corentin, atunci când şuanul, la un semn poruncitor al tinerei fete, se îndepărtă cu paşi greoi. Domnişoara de Verneuil şi Corentin se înfruntară în tăcere. De data aceasta, ochii strălucitori ai domnişoarei Marie nu putură să înfrunte sclipirea de flacără care ardea în privirile acestui bărbat, înfăţişarea hotărâtă cu care spionul intrase în casă, expresia de pe chipul său, pe care Marie n-o cunoştea, sunetul uscat al glasului ascuţit, chiar şi mersul lui, totul o înfricoşa; înţelese că o luptă tainică începuse între ei şi că el va desfăşura

împotrivă-i toate puterile sinistrei lui influenţe; dar, dacă Marie, în acea clipă, avu o imagine clară şi completă a prăpastiei spre fundul căreia se rostogolea, găsi totuşi în dragostea ei destulă putere pentru a risipi frigul glacial al presimţirilor.

— Corentin, reluă ea cu o veselie prefăcută, sper că ai să pleci şi-ai să mă laşi să mă îmbrac.

— Marie… zise el, da, îngăduie-mi să-ţi spun aşa… tu încă nu mă cunoşti! Ascultă-mă; chiar şi un om mai puţin perspicace decât mine ar fi băgat de seamă de mult dragostea pe care-o ai pentru marchizul de Montauran. Eu ţi-am oferit, de mai multe ori, şi inima şi mâna mea. Nu m-ai socotit demn de tine, şi poate că ai dreptate; dar, dacă te consideri prea sus, prea frumoasă sau prea mare pentru mine, voi şti să te fac să coborî până la mine. Ambiţia şi preceptele mele de viaţă n-au contribuit să-mi acorzi prea multă stimă; şi, hotărât, greşeşti.. Oamenii nu valorează, după câte i-am cântărit eu, aproape nimic. Voi ajunge, neîndoielnic, la o situaţie înaltă, la onoruri care te vor măguli. Cine te-ar putea iubi mai bine, cine te-ar lăsa mai regeşte stăpână a lui, de nu omul care te iubeşte de cinci ani? Chiar dacă risc să te văd făcându-ţi despre mine o părere defavorabilă, căci nu vei înţelege că, din prea multă dragoste, se poate şi renunţa la o fiinţă idolatrizată, am să-ţi demonstrez măsura dezinteresului cu care te ador. Nu clătina aşa frumosul tău cap. Dacă marchizul te iubeşte, căsătoreşte-te cu el; mai întâi, însă, asigură-te de sinceritatea lui. Aş fi deznădăjduit să te ştiu înşelată, căci prefer fericirea ta în locul fericirii mele. Hotărârea mea te uimeşte, poate, dar să n-o atribui decât prudenţei unui om care nu-i atât de nătâng încât să dorească să aibă o femeie împotriva voinţei sale. Aşa încât eu, şi nu tu, vorbesc despre zădărnicia străduinţelor mele. Am sperat să te cuceresc prin supunere şi prin devotament, căci de multă vreme, aşa cum ştii, încerc să te fac fericită, conform cu principiile mele; tu însă n-ai vrut să mă răsplăteşti în nici un fel.

— Te-am suferit în preajma mea, spuse ea cu mândrie.

— Adaugă că îţi pare rău.

— După acţiunea infamă la care m-ai împins, mai trebuie oare să-ţi şi mulţumesc…?

— Propunându-ţi o faptă care nu era scutită de oprobriul unor spirite mărunte, reluă el obraznic, n-aveam în vedere decât bunăstarea ta. În ce mă priveşte, fie că izbutesc, fie că eşuez, voi şti acum să fac ca orice rezultat să slujească numai succesului ţelurilor mele. Dacă te vei căsători cu Montauran, voi fi fericit să servesc cu folos cauza burbonilor, la Paris, unde sunt membru al clubului din Clichy47. Orice împrejurare ce m-ar pune în legătură cu principii m-ar determina să părăsesc îndată interesele unei Republici care merge spre prăbuşire. Generalul Bonaparte e prea isteţ ca să nu simtă că-i este imposibil să fie totodată şi în Germania, şi în Italia, şi aici, unde Revoluţia îşi dă duhul. E cert că n-a făcut 18 brumar decât ca să obţină de la burboni avantaje cât mai mari, negustorind cu ei Franţa; e un băiat prea inteligent şi-şi cunoaşte interesele; oamenii isteţi însă trebuie să i-o ia înainte, pe calea pe care a pornit. Trădarea Franţei este încă una dintre acele griji pe care noi, oamenii superiori, o lăsăm pe seama proştilor. N-am să-ţi ascund că am împuternicirile necesare pentru a angaja tratative cu şefii şuanilor, tot aşa de bine ca şi pentru a porunci să fie distruşi; căci Fouché, protectorul meu, este un om destul de profund, el a jucat totdeauna un joc dublu; pe vremea Teroarei, era în acelaşi timp şi pentru Robespierre, şi pentru Danton…

— Pe care l-aţi abandonat în mod laş! spuse ea.

— Prostii! răspunse Corentin; e mort, uită-l! Hai, vorbeşte-mi deschis, aşa cum fac şi eu. Şeful acesta de demi-brigadă e mai viclean decât pare şi, dacă ai de gând să scapi de sub supravegherea lui, eu nu ţi-aş fi inutil. Ia seama că a umplut toate văile cu contra-şuani şi că ar putea să surprindă numaidecât întâlnirea voastră! Rămânând aici, sub ochii lui, eşti la cheremul supravegherii sale. Ai văzut cu câtă

rapiditate a aflat că era la tine şuanul de-adineauri! Perspicacitatea lui de militar nu-l va face, oare, să înţeleagă că şi cele mai neînsemnate mişcări ale tale îi pot indica pe cele ale marchizului, dacă marchizul te iubeşte?..

Domnişoara de Verneuil nu mai auzise niciodată o voce atât de dulce şi de afectuoasă. Corentin era numai bună-credinţă şi părea plin de sinceră dăruire. Inima nefericitei fete sorbea cu atâta sete generoasele aparenţe, încât era gata să-şi destăinuie secretul faţă de şarpele care o înfăşură în încolăcirile lui; se gândi că, totuşi, nimic nu garanta sinceritatea acelui limbaj prefăcut, aşa încât nu mai avu nici o remuşcare să-şi înşele supraveghetorul.

— Ei bine, răspunse ea, ai ghicit, Corentin. Da, îl iubesc pe marchiz; el însă nu mă iubeşte! sau, cel puţin, aşa mi se pare; de aceea, mă tem ca întâlnirea pe care mi-o dă să nu ascundă cine ştie ce cursă.

— Păi ieri ne-ai spus, zise Corentin, că te-a însoţit până la Fougčres… Dacă ar fi avut de gând să se poarte duşmănos cu tine, n-ai mai fi acum aici.

— Ai o inimă pustie, Corentin. Eşti în stare să stabileşti cele mai savante combinaţii între evenimentele vieţii umane, dar nu şi între cele ale unei pasiuni. Iată de unde provine, poate, statornica aversiune pe care mi-o inspiri. De vreme ce eşti atât de perspicace, încearcă să pricepi cu câtă nerăbdare un bărbat, de care m-am despărţit brusc alaltăieri, mă aşteaptă în seara asta pe drumul spre Mayenne, într-o casă din Florigny…

La această destăinuire, ce păru rostită fără voie, într-o pornire destul de firească la o fiinţă atât de deschisă şi de pătimaşă, Corentin se înroşi, căci mai era încă tânăr; îi aruncă însă, pe furiş, una dintre acele priviri iscoditoare ce pătrund până în suflet. Naivitatea domnişoarei de Verneuil era atât de bine jucată, încât îl înşelă pe spion care, la rându-i, răspunse cu o bunăvoinţă prefăcută:

— Nu vrei să te însoţesc de departe? Aş lua cu mine câţiva ostaşi deghizaţi şi-am sta gata să vă sărim în ajutor.

— Bine, spuse ea; făgăduieşte-mi, însă, pe onoarea ta… Oh! nu, nu cred în ea!.. pe mântuirea ta… dar tu nu crezi în Dumnezeu!.. pe sufletul tău… poate că n-ai aşa ceva! Ce garanţie-mi poţi da despre credinţa ta? Şi eu, totuşi, mă încred în tine, şi-mi pun în mâinile tale mai mult decât viaţa: dragostea, sau răzbunarea mea!

Uşorul zâmbet ce se ivi pe faţa veştedă a lui Corentin îi arătă domnişoarei de Verneuil primejdia pe care o evitase. Zbirul, ale cărui nări, în loc să se dilate, se contractară, luă mâna victimei sale, o sărută cu aerul celui mai adânc respect şi plecă făcând un salut ce nu era lipsit da graţie.

La trei ore după această scenă, domnişoara de Verneuil, care se temea de întoarcerea lui Corentin, ieşi tainic pe poarta Saint-Léonard şi o apucă pe cărăruia de la Nid-aux-Crocs spre valea Nançonului. Se crezu scăpată când ajunse, nevăzută de nimeni, în dedalul de poteci ce duceau la cabana lui Galope-Chopine, către care coborî voioasă, mânată de speranţa că va găsi, în sfârşit, fericirea, şi de dorinţa de a-l salva pe iubitul ei de la soarta ce-l ameninţa. În acest timp, Corentin era în căutarea comandantului. Izbuti cu greu să-l recunoască pe Hulot, când îl găsi într-o piaţetă, ocupat cu o seamă de pregătiri militare. Într-adevăr, bravul veteran făcuse un sacrificiu al cărui preţ nu va fi uşor de apreciat. Îşi tăiase mustăţile şi coada, iar pletele-i fuseseră supuse regulilor eclesiastice şi păreau încărcate cu un deget de pudră. Încălţat cu nişte bocanci mari ţintuiţi, schimbându-şi vechea-i uniformă albastră şi sabia pentru un cojoc de capră, înarmat cu o centură de pistoale şi cu o carabină grea, el trecea în revistă două sute de cetăţeni din Fougčres, ale căror costume ar fi putut să înşele chiar şi ochiul celui mai iscusit şuan. Tot spiritul războinic al orăşelului şi-ntregul său caracter breton se manifestau în această scenă, care nu era nouă. Ici şi colo, câteva mame şi câteva surori aduceau fiilor sau fraţilor lor vreo ploscă de rachiu ori nişte pistoale uitate. Mai mulţi bătrâni se interesau de numărul şi de calitatea cartuşelor

acestor gărzi naţionale deghizate în contra-şuani şi a căror veselie făcea să pară că era vorba mai degrabă de o partidă de vânătoare decât de o expediţie militară plină de primejdii. Pentru ei, ciocnirile cu şuanii, ciocniri în care bretonii de la oraş se luptau cu cei de prin sate, păreau a fi înlocuit turnirurile cavalereşti. Entuziasmul acela patriotic poate că izvora din cine ştie ce achiziţie de bunuri naţionale. Totuşi, realizările Revoluţiei, mai bine apreciate la oraşe, spiritul de partid, o anume dragoste naţională faţă de război – contribuiau şi ele destul de mult la această înflăcărare. Hulot, încântat, străbătea rândurile, cerând informaţii lui Gudin, asupra căruia îşi revărsa acum toate sentimentele de prietenie dăruite cândva lui Merle şi lui Gérard. Un mare număr de locuitori priveau pregătirile făcute în vederea expediţiei, comparând ţinuta gălăgioşilor lor compatrioţi cu cea a unui batalion din demi-brigada lui Hulot. Toţi albaştrii, nemişcaţi şi aliniaţi în tăcere, aşteptau, sub conducerea ofiţerilor, ordinele comandantului, pe care ochii fiecărui soldat îl urmăreau din grupă în grupă. Când ajunse lângă bătrânul şef de demi-brigada, Corentin nu se putu opri să nu zâmbească de schimbarea la faţă a lui Hulot. Părea un portret ce nu seamănă deloc cu originalul.

— Ce-i nou? îl întrebă Corentin.

— Vino cu noi să tragi câteva împuşcături, şi-ai să afli, îi răspunse comandantul.

— O, eu nu sunt din Fougčres, îi răspunse Corentin.

— Se vede, se vede, cetăţene, îi zise Gudin.

Câteva hohote de râs ironice răsunară de prin toate grupurile dimprejur.

— Tu crezi, adăugă Corentin, că Franţa nu poate fi slujită decât cu baionetele?..

Pe urmă, întoarse spatele către cei ce râdeau şi se adresă unei femei, ca să afle scopul şi destinaţia expediţiei.

— Vai! drăguţule, şuanii au şi intrat în Florigny! Se zice că sunt peste trei mii şi că vin să pună mâna pe Fougčres..

— Florigny! exclamă Corentin, îngălbenind. Întâlnirea nu-i acolo!.. Ia spune-mi, reluă el, Florigny e pe drumul spre Mayenne?

— Nu-s două Florigny, îi răspunse femeia, arătându-i drumul ce ducea spre culmea Pelerinei.

— Plecaţi după marchizul de Montauran? îl întrebă Corentin pe comandant.

— Cam aşa ceva! răspunse Hulot.

— Nu e la Florigny, zise Corentin. Trimite batalionul şi garda naţională spre Florigny, dar păstrează-ţi alături câţiva contra-şuani şi aşteaptă-mă.

— E prea şmecher ca să fie nebun, exclamă comandantul, când îl văzu pe Corentin îndepărtându-se cu paşi mari. Ăsta-i chiar regele spionilor!

Şi Hulot dădu ordinul de plecare batalionului său. Soldaţii republicani porniră în marş, fără tobe şi în tăcere, de-a lungul strâmtului foburg, către drumul spre Mayenne, trasând o lungă linie albastră şi roşie printre arbori şi printre case; gărzile naţionale deghizate îi urmau; Hulot rămase însă în mica piaţă, cu Gudin şi cu încă vreo douăzeci dintre cei mai isteţi tineri din oraş, aşteptându-l pe Corentin, al cărui aer misterios îi stârnise curiozitatea. Francine îi comunică ea însăşi plecarea domnişoarei de Verneuil acestui perspicace spion, ale cărui bănuieli se schimbară într-o totală certitudine, şi care porni numaidecât să culeagă informaţii despre o fugă, pe bună dreptate, suspectă. După ce află de la soldaţii de gardă din postul de la Saint-Léonard despre trecerea frumoasei necunoscute de pe Nid-aux-Crocs, Corentin alergă spre Promenadă şi ajunse acolo din nenorocire destul de la vreme pentru a mai putea zări până şi cele mai mici mişcări ale domnişoarei de Verneuil. Cu toate că-şi pusese o rochie şi o mantilă de culoare verde, spre a nu fi zărită prea uşor, fuga ei aproape nebunească, ce se putea urmări limpede printre acele haie desfrunzite şi albite de brumă, arăta locul către care i se îndreptau paşii.

— Ah! exclamă el, trebuie să te duci la Florigny şi coborî în valea Gibarry-ului! Sunt un dobitoc, m-a dus. Dar, răbdare, mă pricep să-mi aprind lampa şi ziua, la fel de bine ca şi noaptea.

Corentin, ghicind cam care era locul de întâlnire al celor doi îndrăgostiţi, ajunse în piaţă chiar în clipa când Hulot se pregătea să plece şi să-şi ajungă trupele din urmă.

— Stai, generale! strigă el după comandant, care se întoarse.

Într-o clipă, Corentin îl informă pe militar despre evenimentele a căror urzeală, oricât de ascunsă, lăsa să se întrevadă câteva fire; Hulot, impresionat de perspicacitatea spionului, îi strânse aprig braţul:

— Mii de trăsnete! cetăţene, eşti formidabil! Ai dreptate! Briganzii efectuează colo jos un fals atac! Cele două coloane mobile pe care le-am trimis să inspecteze împrejurimile, între drumul spre Antrain şi cel spre Vitré, nu s-au întors încă; aşa că avem să găsim în câmp ceva întăriri, care de bună seamă că n-au să ne fie de prisos, căci le Gars nu-i aşa de prost să-şi rişte viaţa fără să aibă cu el sfintele-i cucuvăi. Gudin, spuse el tânărului fougerean, dă fuga şi spune-i căpitanului Lebrun să-i chelfănească, fără mine, la Florigny pe briganzi, şi-ntoarce-te cât ai clipi. Tu cunoşti potecile; te-aştept ca să mergem la vânătoarea fostului ăstuia, şi să răzbunăm asasinatele de la Vivetičre. Trăsnetul lui Dumnezeu, ce mai fuge! reluă el, privind după Gudin, care dispăru ca prin farmec; Gérard l-ar fi iubit pe flăcăul ăsta!

Când Gudin se întoarse, găsi mica trupă a lui Hulot sporită cu câţiva soldaţi luaţi de pe la diferitele posturi de gardă din oraş. Comandantul îi spuse tânărului fougerean să-şi aleagă doisprezece dintre compatrioţii săi cei mai bine exersaţi în anevoioasa îndeletnicire de contra-şuani şi îi ordonă să plece cu ei prin poarta Saint-Léonard, în aşa fel încât să se înşiruie pe panta munţilor Saint-Sulpice dinspre valea cea largă a Couësnonului, unde se afla sălaşul lui Galope-Chopine; după care, el însuşi trecu în fruntea

restului trupei şi ieşi pe poarta Saint-Sulpice, îndreptându-se spre culmea muntelui, unde, după socotelile sale, trebuia să dea de oamenii lui Beau-Pied, pe care avea de gând să-i folosească pentru a stabili un cordon de santinele menit să apere stâncile dintre foburgul48 Saint-Sulpice şi Nid-aux-Crocs, Corentin, sigur acum că soarta şefului şuanilor a fost dată pe mâna celor mai înverşunaţi duşmani ai lui, alergă pe Promenadă, ca să poată privi mai bine ansamblul dispoziţiunilor militare ale lui Hulot. Nu peste mult, zări mica escuadă a lui – Gudin strecurându-se prin valea Nançonului şi-apoi de-a lungul stâncilor de pe latura văii celei mari a Couësnonului, pe când Hulot, făcându-şi drum pe sub castelul din Fougčres, suia prăpăstioasa potecă ce ducea spre vârful muntelui Saint-Sulpice. Astfel, cele două trupe se desfăşurau pe două linii paralele. Toţi arborii şi toate tufişurile, fiind împodobite de brumă cu bogate arabescuri, aruncau peste câmpie o strălucire albă ce permitea să se vadă clar, ca nişte linii sure, cele două trupe de ostaşi în mişcare. Ajuns pe platoul de stânei, Hulot scoase din trupa lui pe toţi soldaţii ce purtau uniformă, şi Corentin îi văzu cum, conform ordinelor priceputului comandant, stabileau o linie de santinele ce se deplasau, păstrând între ele o anumită distanţă, în aşa fel încât cea diN. Frunte trebuia să ţină legătura cu Gudin, iar ultima cu Hulot, şi astfel nici un tufiş să nu scape de baionetele acestor trei linii mişcătoare ce aveau să-l hăituiască pe le Gars prin munţi şi prin văi.

— E şiret lupu-ăsta bătrân de gheretă! exclamă Corentin, când pierdu din ochi şi ultimele vârfuri de puşcă ce străluciseră printre spinării; le Gars e lichidat. Dacă Marie l-ar fi dat pe mâna mea pe blestematul ăsta de marchiz, am fi fost, ea şi cu mine, legaţi prin cea mai puternică dintre legături: o ticăloşie… Şi totuşi, Marie tot a mea va fi!..

XXV.

Cei doisprezece tineri din Fougčres, conduţi de sublocotenentul Gudin, atinseră în curând versantul pe

care-l formează stâncile muntelui Saint-Sulpice, coborând în mici coline spre valea Gibarry. Gudin părăsi drumul, sări sprinten peste échalier-ul celui dintâi dâmb de grozamă ce-l întâlni, şi fu urmat de şase dintre compatrioţii săi; ceilalţi şase se îndreptară, după ordinele lui, spre câmpurile din dreapta, pentru a cerceta locurile de pe fiecare parte a drumului. Gudin se avântă fulgerător spre un măr ce se afla în mijlocul grozamelor. La zgomotul făcut de paşii celor şase contra-şuani pe care-i conducea prin acea pădurice, încercând să nu lovească tufele brumate, vreo şapte-opt oameni, în frunte cu Beau-Pied, se ascunseseră pe după castanii de care era plin gardul dimprejurul acelei livezi. Cu toată alba strălucire ce lumina câmpul şi în ciuda vederii lor experimentate, fougerenii nu-i văzură de la început pe contra-şuanii ce-şi făcuseră metereze din tulpinile copacilor.

— Sst! iată-i, spuse Beau-Pied, care înălţă cel dintâi capul. Briganzii ne-au luat-o înainte, dar, de vreme ce-i avem în cătarea puştilor, n-au cum să ne scape, sau, pi' legea mea! nu suntem buni nici măcar de soldaţi ai papei!

Totuşi, ochii pătrunzători ai lui Gudin descoperiseră până la urmă câteva ţevi de puşcă îndreptate spre mica lui escuadă. În acea clipă, ca o cruntă batjocură, opt voci groase strigară: „Stai!” şi opt bubuituri de puşcă răsunară numaidecât. Gloanţele şuierară împrejurul contra-şuanilor. Unul dintre ei fu lovit în braţ, un altul se prăbuşi. Cei cinci fougereni rămaşi neatinşi ripostară printr-o salvă, răspunzând: „Prieteni!” şi se repeziră asupra presupuşilor lor duşmani, să-i împuşte mai înainte ca ei să fi apucat să-şi încarce armele.

— Nu ştiam că o să ne vorbim aşa de iute! exclamă tânărul sublocotenent, recunoscând uniformele şi vechile pălării ale demi-brigăzii sale. Ne-am repezit ca nişte adevăraţi bretoni şi ne-am luat la bătaie înainte de a fi schimbat o vorbă.

Cei opt soldaţi rămaseră năuci când îl recunoscură pe Gudin.

— Fir-ar să fie, cetăţene ofiţer, cine naiba nu v-ar lua drept nişte briganzi, îmbrăcaţi cum sunteţi în cojoacele alea! exclamă Beau-Pied mohorât.

— Ce nenorocire! Şi niciunul dintre noi nu e vinovat. – nu v-a vestit nimeni de ieşirea contra-şuanilor noştri. Dar ce-i nou? îl întrebă Gudin.

— Cetăţene ofiţer, suntem pe urmele unei duzini de şuani care se distrează să ne tăbârcească. Alergăm ca nişte şobolani otrăviţi; dar, tot sărind peste gardurile şi peste dâmburile astea, arză-le-ar trăsnetul! compasurile ni s-au cam înmuiat şi ne-am aşezat oleacă. Socotesc că briganzii trebuie să fie acum prin preajma bordeiului ăla la care vedeţi hornul fumegând.

— Bun! zise Gudin. Voi, se adresă el celor opt soldaţi şi lui Beau-Pied, repliaţi-vă spre stâncile Saint-Sulpice, strecurându-vă printre haie, până la linia de sentinele pe care a stabilit-o comandantul acolo. Nu puteţi să rămâneţi cu noi, pentru că sunteţi în uniformă. Mii de cartuşe! trebuie să le venim de hac javrelor ălora, lui le Gars şi alor lui! Camarazii au să vă spună mai multe decât vă spusei eu. Strecuraţi-vă prin dreapta şi-aveţi grijă să nu le distribuiţi niscaiva. Împuşcături celor şase cojoace de capră ale noastre de care s-ar putea să daţi la drum. O să-i recunoaşteţi pe contra-şuanii noştri după basmalele pe care le poartă înfăşurate la gât, dar fără nod.

Gudin îi lăsă pe cei doi răniţi ai lui sub măr şi se îndreptă spre casa lui Galope-Chopine, pe care Beau-Pied i-o arătase şi al cărei horn fumegând îi sluji de busolă. În vreme ce tânărul ofiţer dibuise urma şuanilor printr-o întâmplare destul de obişnuită în acest război, întâmplare însă ce-ar fi putut să devină şi mai catastrofală, micul detaşament comandat de Hulot parvenise, pe linia de operaţii „la un punct paralel cu cel la care ajunsese Gudin. Bătrânul militar, în fruntea contra-şuanii or săi, se strecura în tăcere de-a lungul dâmburilor, cu toată ardoarea unui flăcău, sărea gardurile încă destul de sprinten, aruncând priviri

crunte peste toate colinele şi ciulind urechile, ca un vânător, la cel mai mie zgomot În cea de a treia ogradă în care intră, zări o femeie de vreo treizeci de ani, ce săpa aplecată: pe săpăligă muncind de zor, pe când un băieţel de vreo şapte-opt ani, ajutându-se cu un cosor, scutura promoroaca de pe nişte crengi ce lăstăriseră ici şi acolo, le tăia şi le aşeza grămadă. La zgomotul greu pe care-l făcu Hulot când sări peste haiE. Micuţul gars şi mama lui ridicară capul. Nu e de mirare că Hulot o socoti pe femeie drept o băbuţă. Riduri pretimpurii brăzdau fruntea şi pielea de pe gâtul bretonei, care era atât de grosolan îmbrăcată cu un cojoc de capră ferfeniţit încât, de n-ar fi purtat o fustă de pânză galbenă şi murdară, semn deosebitor pentru sexul ei, Hulot n-ar fi ştiut ce sex va fi având ţăranca, pentru; cĂ. Lungile coade ale părului ei negru erau ascunse sub o bonetă de lână roşie. Micului gars i se vedeau ciolanele de sub zdrenţele care îl acopereau.

— Hei, bătrâno! îi strigă Hulot încet femeii, apropiindu-se de ea, unde-i le Gars?

În acea clipă, cei douăzeci de contra-şuani ce-l urmau pe Hulot săriră şi ei peste gardul împrejmuitor în ogradă.

— Păi ca s-ajungeţi la Gars,. Trebuie să vă întoarceţi pe unde aţi venit, răspunse femeia, după ce aruncă o privire bănuitoare asupra trupei.

— Eu nu te-ntreb de drumul spre mahalaua Gars din Fougčres, şandrama bătrână! se răsti brutal Hulot. Pe Sfânta Anne din Auray! Nu l-ai văzut pe le Gars?

— Nu ştiu ce vreţi să spuneţi, răspunse femeia, aplecându-se să-şi reia munca.

— Garsă blestemată, vrei să pună mâna pe noi albaştrii care ne urmăresc? exclamă Hulot.

La aceste cuvinte, femeia ridică iarăşi capul şi aruncă o nouă privire îndoielnică spre contra-şuani; apoi le răspunse:

— Cum să fie albaştrii pe urmele voastre, când adineaori am văzut vreo şapte sau opt trecând spre Fougčres pe drumul din vale?..

— Nu vă vine să spuneţi că asta parcă vrea să ne muşte cu nasul? se minună Hulot. Na, priveşte, capră bătrână!

Şi comandantul îi arătă cu degetul, la vreo cincizeci de paşi în urmă, câteva sentinele de-ale lui, uşor de recunoscut după pălării, după uniforme şi după puşti.

— Vrei să fie omorâţi oamenii trimişi de Marche-ŕ-Terre în ajutorul lui le Gars, pe care vor să-l prindă fougerenii? reluă el mânios.

— Oh, iertaţi-mă! răspunse femeia; da-i tare lesne să fii înşelat! Din ce parohie sunteţi? întrebă ea.

— Din Saint-Georges, strigară câţiva fougereni în limba bretonă, şi murim de foame.

— Aha, răspunse femeia, atunci, ia uite colo fumul ăla; acolo-i casa mea. Luaţi-o pe potecile din dreapta, pe sub pădure, şi-o s-ajungeţi peste culme. Pe drum poate că daţi şi de bărbatu-meu, Galope-Chopine, care stă la pândă ca să-l vestească pe le Gars, că doar ştiţi că le Gars vine la noi, astăzi, adăugă ea cu mândrie.

— Mulţumesc, bătrânico, răspunse Hulot. Înainte, copii! Trăsnetul lui Dumnezeu! adăugă el către ai săi; am pus mâna pe el!

La aceste cuvinte, detaşamentul porni în pas alergător după comandantul care o luă pe potecile recomandate. Auzind înjurătura atât de puţin catolică a aşa-zisului şuan, nevasta lui Galope-Chopine îngălbeni. Privi apoi ghetele şi cojoacele de capră ale tinerilor fougereni, ie aşează jos pe pământ, îşi strânse copilul în braţe şi spuse:

— Sfânta fecioară din Auray şi preafericitul sfânt Labre aibă milă de noi! Nu cred că ăştia-s de-ai noştri, bocancii lor sunt fără cuie… Dă fuga pe drumul din vale şi dă-i de veste lui taică-tău, trebuie să-şi scape capul! spuse ea băieţelului, care dispăru ca un căprior printre grozame şi tufărişuri.

Domnişoara de Verneuil nu întâlnise, însă, în drumul ei, pe nimeni din cele două tabere ale albaştrilor şi şuanilor, ce se urmăreau unii pe alţii prin labirintul livezilor situate în jurul sălaşului lui Galope-Chopine. Când zări o dâră de fum

albăstruie ridicându-se din hornul pe jumătate în ruină al ogeacului acelei locuinţe prăpădite, inima ei simţi una dintre acele violente palpitaţii ale cărei bătăi precipitate şi sonore pare că urcă valuri-valuri până în gât. Se opri, se sprijini cu mâna de o ramură de copac şi privi îndelung acel fum care trebuia să servească de călăuză deopotrivă, şi prietenilor şi duşmanilor tânărului şef. Niciodată nu mai simţise o emoţie atât de copleşitoare.

— Ah, prea îl iubesc mult! îşi zise ea, cu un fel de disperare; astăzi, nu mai sunt stăpână pe mine…

Străbătu dintr-odată distanţa ce-o despărţea de colibă şi ajunse în curtea în care noroiul se întărise de frig. Dulăul se repezi, lătrând, la ea; dar, la un singur cuvânt rostit de Galope-Chopine, începu să dea din coadă şi tăcu. Intrând în colibă, domnişoara de Verneuil aruncă împrejur una dintre acele priviri ce cuprind totul. Marchizul nu era acolo. Marie respiră mai liniştită. Băgă de seamă, cu mulţumire, că şuanul se străduise să facă oarecare curăţenie prin murdara şi singura odaie a cocioabei lui. Galope-Chopine îşi luă canardiera, salută în tăcere pe musafira lui şi ieşi împreună cu câinele; Marie îl urmă până în prag şi îl văzu afundându-se pe poteca ce pornea din dreapta cabanei sale, dincolo de un trunchi de arbore gros şi putrezit, ce forma acolo un échalier aproape ruinat. De acolo, domnişoara de Verneuil putu să zărească o mulţime de livezi ale căror échalier-e prezentau ochiului un fel de înşiruire de porţi, căci goliciunea copacilor şi a gardurilor permiteau să se vadă limpede chiar şi cele mai mici amănunte ale peisajului. Când marea pălărie a lui Galope-Chopine dispăru cu totul, domnişoara de Verneuil se întoarse spre stânga pentru a vedea biserica din Fougčres; dar hangarul i-o ascundea în întregime. Îţi aruncă atunci privirile spre valea Couësnonului, ce i se înfăţişă ca o uriaşă pânză de muselină faţă de albeaţa căreia cerul sur şi încărcat de nori părea şi mai mohorât. Era una dintre acele zile când natura pare mută şi când orice zgomot se stinge

în văzduh. Astfel, cu toate că albaştrii şi contra-şuanii străbăteau câmpia desfăşuraţi pe trei linii ce alcătuiau un triunghi care se strângea pe măsură ce se apropiau de cocioabă, tăcerea era atât de adâncă, încât domnişoara de Verneuil se simţi înfiorată de împrejurimile acelea, care adăugau la spaimele sale un fel de tristeţe fizică. Nenorocirea plutea în văzduh. În sfârşit, în dreptul unde şirul de échalier-e se termina la o mică perdea de copaci, Marie văzu un tânăr sărind ca o veveriţă peste stoboare şi alergând cu o rapiditate uluitoare.

— E el, îşi zise ea.

Îmbrăcat simplu ca un şuan, le Gars îşi purta în spate flinta cea scurtă aşezată de-a curmezişul peste cojocul de capră şi, de n-ar fi fost graţia din mişcările lui, ar fi fost de nerecunoscut. Domnişoara de Verneuil se retrase grabnic în cocioabă, supunându-se uneia dintre acele îndemnuri instinctive, tot atât de puţin explicabile ca şi frica; dar în clipa următoare, tânărul şef se afla la doi paşi de ea, în faţa vetrei, în care ardea un foc viu şi strălucitor. Amândoi rămaseră fără grai, neîndrăznind să se privească ori să facă vreo mişcare. O aceeaşi speranţă le unea gândurile, o aceeaşi îndoială le separa, erau sfială şi voluptate totodată.

— Domnule, spuse domnişoara de Verneuil în sfârşit, cu vocea emoţionată, numai teama pentru siguranţa ta m-a adus aici.

— Siguranţa mea? întrebă el cu amărăciune.

— Da, răspunse ea; atâta timp cât voi rămâne în Fougčres, viaţa ta este în primejdie, şi te iubesc prea mult pentru a nu pleca chiar astă-seară; aşadar, să nu mă mai cauţi.

— Să pleci, înger scump?.. Te voi urma.

— Vrei să mă urmezi! Te-ai gândit la asta?.. Şi albaştrii?

— Eh, scumpa mea Marie, ce-are a face albaştrii cu dragostea noastră?

— Dar mi se pare greu să rămâi în Franţa, lângă mine, şi mai greu să pleci cu mine.

— Există vreun lucru imposibil pentru cel ce iubeşte cu adevărat?

— Ah, aşa-i! eu cred că totul e posibil… Oare n-am avut eu curajul să renunţ la tine, pentru tine!

— Cum? te-ai daT. Unei fiinţe oribile, pe care n-o iubeai, şi nu vrei să-i dărui fericirea unui om care te adoră, căruia i-ai însenina viaţa, şi care jură să nu fie decât al tău?.. Spune-mi, Marie, mă iubeşti?

— Da, spuse ea.

— Ei bine, fii a mea.

— Ai uitat oare că eu mi-am reluat infamul rol de curtezană şi că tu eşti cel care trebuie să fie al meu? Dacă vreau să dispar din viaţa ta, o fac pentru ca să nu las să cadă asupra ta dispreţul pe care l-aş putea atrage eu; de n-ar fi această teamă, poate că…

— Dar de vreme ce eu nu mă tem de nimic?

— Şi cine-mi poate da certitudinea? Sunt cu totul neîncrezătoare. În situaţia mea, cine n-ar fi?.. Dacă dragostea pe care o inspirăm nu ţine, atunci, cel puţin, să fie completă şi să ne facă să suportăm cu bucurie răutatea lumii. Tu ce-ai făcut pentru mine?.. Mă doreşti. Crezi, cumva, că prin asta te-ai ridicat deasupra celor care m-au cunoscut până acum? Dar ţi-ai risca vreodată, pentru o oră de plăcere, şuanii tăi, fără să-ţi mai pese de ei, aşa cum am făcut eu cu albaştrii asasinaţi, atunci când pentru mine totul a fost pierdut? Şi dacă ţi-aş cere să renunţi la ideile tale, la toate visele, la regele tău, care mă înfurie şi care poate-şi bate joc de tine, în timp ce tu ţi-ai da viaţa pentru el, pe când eu sunt gata să mor pentru tine cu o bucurie sfântă? Şi, în sfârşit, ce-ar fi dacă aş vrea să trimiţi o declaraţie de supunere primului-consul, ca să poţi merge cu mine la Paris?.. Dacă aş pretinde să plecăm în America şi să trăim departe de o lume în care totu-i vanitate, spre a şti dacă mă iubeşti pentru mine însămi, aşa cum te iubesc eu acum? Ca să spun totul într-un cuvânt, dacă aş vrea, în loc să mă ridic eu până la tine, să cobori tu până la mine, ce-ai face?

— Taci, Marie, nu te mai calomnia. Biată copilă, te-am înţeles. Da! Dacă ceea ce a fost prima mea dorinţă a devenit pasiune, acum pasiunea mea este dragoste. Scump suflet al sufletului meu, ştiu, eşti tot atât de nobilă ca şi numele tău, tot atât de mare pe cât eşti de frumoasă; iar eu însumi sunt destul de nobil şi mă simt destul de mare pentru a te impune lumii. Se datoreşte, oare, aceasta faptului că presimt în tine voluptăţi nemaipomenite şi nesfârşite? Sau sper să găsesc în sufletul tău acele însuşiri alese ce ne fac să iubim pururea aceeaşi femeie? Nu ştiu, dar dragostea mea e fără margini şi-mi pare că nu mai pot să mă lipsesc de tine. Da, mi-ar fi silă să mai trăiesc, dacă nu ai fi totdeauna lângă mine…

— Cum lângă tine?

— O, Marie, oare de ce nu vrei să-l înţelegi pe Alphonse al tău?

— Ah! crezi că mă simt grozav de măgulită că-mi oferi numele şi mâna ta? spuse ea, cu o nepăsare aparentă, dar privindu-l ţintă pe marchiz, spre a-i surprinde chiar şi cele mai ascunse gânduri. Şi de unde ştii că ai să mă mai iubeşti şi peste şase luni, şi-atunci ce se va alege de mine?.. Nu, nu, doar o amantă poate fi sigură de sentimentele ce i le declară un bărbat; căci datoria, legile, societatea, interesele copiilor numai atunci nu vin ca nişte jalnice adausuri şi, dacă puterea acelei femei este durabilă, ea găseşte în iubire mulţumirea şi fericirea cu ajutorul cărora pot fi acceptate chiar şi cele mai mari suferinţe din lume. Să-ţi fiu soţie şi să am şansa de a-ţi deveni povară într-o zi?.. Unei asemenea temeri eu îi prefer o dragoste trecătoare, dar adevărată, chiar dacă sfârşitul ei ar însemna moartea sau prăbuşirea. Da, aş putea, mai bine decât oricare alta, să fiu o mamă vrednică şi o soţie credincioasă; dar pentru a întreţine asemenea sentimente în sufletul unei femei, un bărbat nu trebuie să se căsătorească cu ea sub impulsul unei pasiuni. De altminteri, ştiu oare eu însămi dacă mâine te voi mai iubi? Nu, nu vreau să fiu nenorocirea ta, părăsesc Bretania,

spuse ea văzând o şovăială în privirea lui, mă întorc la Paris şi acolo nu vei veni să mă cauţi…

— Ei bine, dacă poimâine în zori ai să vezi înălţându-se fumul pe culmile de la Saint-Sulpice, însemnează că seara voi fi cu tine, amant, soţ… ce vei vrea tu să fiu. Voi accepta orice!

— Dar, Alphonse, mă iubeşti tu oare îndeajuns, spuse ea ameţită, ca să-ţi rişti astfel viaţa înainte de a mi-o dărui?

Marchizul nu răspunse, o privi doar, iar ea lăsă ochii în jos; el însă citi pe obrazul înflăcărat al iubitei sale o pasiune tot atât de nebună ca şi a lui, şi-atunci îi întinse braţele. Un fel de beţie o cuprinse pe Marie, care se lăsă să cadă moale la pieptul marchizului, hotărâtă să i se dăruiască, pentru a-şi face din acea dăruire cea mai mare fericire, riscându-şi întregul viitor, care ar fi fost mult mai sigur dacă scăpa biruitoare din această ultimă încercare. Dar abia îşi sprijinise capul pe umărul iubitului său, când un zgomot uşor se auzi afară. Marie se smulse din braţele lui ca trezită dintr-un vis şi se repezi afară din cocioabă. Putu astfel să-şi recapete întrucâtva sângele rece şi să cugete la situaţia ei.

— M-ar fi avut şi şi-ar fi râs de mine, poate, îşi zise ea. Ah! dacă aş putea să-l cred, l-aş omorî. Ah! totuşi, nu încă, reluă ea, zărindu-l pe Beau-Pied, căruia îi făcu un semn pe care soldatul îl înţelese pe deplin.

Isteţul flăcău făcu stânga-mprejur, prefăcându-se a nu fi văzut nimic. Domnişoara de Verneuil se întoarse numaidecât în odaie şi, prin felul în care îşi apăsă buzele cu degetul arătător al mâinii drepte, îl făcu pe tânărul şef să păstreze tăcerea.

— Au sosit, spuse ea îngrozită, cu o voce stinsă.

— Cine?

— Albaştrii.

— Ah! voi muri fără să fi avut…?

— Ba vei avea…

El o strânse la piept, ea sta rece şi fără apărare; marchizul îi culese de pe buze un sărut plin de spaimă şi de plăcere,

căci putea fi şi cel dintâi şi cel din urmă totodată. După care amândoi se apropiară de usciorul uşii, strecurându-şi capetele în aşa fel încât să poată cerceta totul fără a fi văzuţi. Marchizul îl zări pe Gudin în fruntea unei duzini de oameni, de-a lungul văii Couësnonului. Îşi întoarse apoi privirile către échalier-ul gospodăriei lui Galope-Chopine; acolo, vânjosul trunchi putred de copac era păzit de şapte soldaţi. Atunci se sui pe butoiul de cidru şi sparse acoperişul de şindrilă, cu gândul să sară pe cleanţul de stâncă de lângă casă; îşi trase însă repede capul din despicătura pe care-o făcuse: Hulot sta pe creastă şi-i tăia drumul către Fougčres. În acea clipă, marchizul o privi pe iubita lui, care scoase un ţipăt de disperare: auzise tropăitul celor trei detaşamente strânse împrejurul casei.

— Ieşi tu întâi, îi spuse el, ca să-mi serveşti de acoperire.

Auzind acest cuvânt, sublim pentru ea, Marie se aşează fericită în faţa uşii, pe când marchizul îşi încărca puşca. După ce măsură distanţa dintre uşa colibei şi trunchiul de copac de la începutul potecii, le Gars se aruncă în faţa celor şapte albaştri, slobozi în ei o ploaie de alice şi îşi tăie trecere printre ei. Cele trei grupe de ostaşi se înghesuiră împrejurul pârleazului peste care şeful sărise şi-l văzură pe marchiz alergând peste câmp cu o iuţeală de necrezut.

— Foc, foc, o mie de mii de draci! Nu sunteţi francezi! Foc odată, afurisiţilor! strigă Hulot cu glas tunător.

În clipa când Hulot răcnea aceste cuvinte de pe vârful stâncii, oamenii săi şi cei ai lui Gudin îşi descărcară cu toţii armele, din fericire însă greşit îndreptate. Marchizul ajunsese la échalier-ul de la capătul celei dintâi livezi, când, în clipa în care sărea în cea de a doua, era gata să fie prins de Gudin, care se repezise cu îndârjire după el. Auzindu-l pe vajnicu-i adversar la câţiva stânjeni în urma lui, le Gars îşi dublă viteza. Cu toate acestea, Gudin şi marchizul ajunseră aproape în aceeaşi clipă la pârleaz; Montauran însă îşi aruncă atât de îndemânatic puşca în capul lui Gudin, încât i-l sparse, şi flăcăul nu mai putu să fugă aşa de

repede. E imposibil de zugrăvit spaima domnişoarei de Verneuil, ca şi emoţia arătată faţă de acest spectacol de către Hulot şi trupa lui. Cu toţii repetau în tăcere, fără să vrea, gesturile celor doi alergători. Le Gars şi Gudin ajunseră în acelaşi timp la perdeaua albă alcătuită de tufărişurile pline de promoroacă; dar ofiţerul sări fulgerător la pământ şi se ascunse în spatele unui mar. Vreo douăzeci de şuani, care nu trăseseră de teamă să nu-şi împuşte şeful, se iviră şi ciuruiră arborele cu alicele. Toată mica trupă a lui Hulot se repezi în pas alergător să-l salveze pe Gudin, care, neavând armă, se întorcea strecurându-se de la un măr la altul, pândind, pentru a fugi, clipa în care vânătorii regelui îşi reîncărcau armele. Fuga lui nu dură mult. Contra-şuanii amestecaţi printre albaştri, cu Hulot în fruntea lor, se apropiară ca să-l susţină pe tânărul ofiţer în locul unde marchizul zvârlise arma. În acea clipă, Gudin îşi zări adversarul, epuizat cu totul, aşezat pe o creangă din tufiş; îşi lăsă camarazii să se împuşte cu şuanii pitiţi pe după un dâmb acoperit cu tufărişuri dintr-o latură a livezii, se repezi în desiş şi se îndreptă către marchiz cu sprinteneala unei sălbăticiuni. Văzându-i manevra, vânătorii regelui scoaseră ţipete înfricoşătoare pentru a-l avertiza pe şef, apoi, după ce traseră în contra-şuani cu o bucurie de braconieri, încercară să le ţină piept; aceştia însă se căţărară curajos peste dâmbul ce le slujea de metereze duşmanilor lor şi îşi luară o sângeroasă revanşă. Şuanii atunci se retraseră pe drumul de pe lângă livada înăuntrul căreia avea loc această scenă şi se instalară pe înălţimile pe care Hulot săvârşise greşeala să le părăsească. Înainte ca albaştrii să aibă timp să se recunoască între ei, şuanii îşi şi făcuseră adăposturi în dosul colţurilor de pe culmile acelor stânci, de unde puteau să tragă fără nici o primejdie în oamenii lui Hulot, dacă aceştia ar fi dat semne că vor să vină să-i înfrunte acolo. În vreme ce Hulot, urmat de câţiva soldaţi, se apropia încet de micuţa crivină căutându-l pe Gudin, fougerenii rămaseră să-i despoaie pe şuanii morţi şi să-i lichideze pe cei încă vii. În

acest război înfricoşător, cele două tabere nu făceau prizonieri. Marchizul fiind salvat, şuanii şi albaştrii recunoscură reciproc tăria poziţiilor lor şi inutilitatea unei noi lupte, aşa încât fiecare nu se mai gândi decât cum să se retragă.

— Dacă-l pierd pe tânărul acesta, exclamă Hulot cercetând cu atenţie păduricea, n-am să-mi mai fac niciodată prieteni!

— Ah! ah! zise unul dintre tinerii din Fougčres, ocupat cu despuiatul morţilor, ia uite o pasăre cu penele galbene…

Şi le arătă compatrioţilor săi o pungă plină cu piese de aur, pe care-o găsise în buzunarul unui om grăsan, îmbrăcat în negru.

— Da' asta ce-o mai fi? zise un altul, trăgând un breviar din redingota răposatului. E pâine sfinţită, ăsta-i un preot! exclamă el, aruncând breviarul la pământ.

— Cu banditul ăsta dăm faliment! zise al treilea, negăsind decât doi scuzi de câte şase franci în buzunarele şuanului pe care-l dezbrăca.

— Da, dar are o pereche de bocanci faini, răspunse un soldat care se îndatoră să i le ia.

— Ai să-i capeţi, dacă au să cadă în prada ta, îi răspunse unul dintre fougereni, smulgându-i din picioarele mortului şi aruncându-i în grămada de efecte care crescuse binişor.

Un al patrulea contra-şuan strângea banii pe care avea să-i împartă după ce toţi soldaţii din expediţie se vor fi adunat. Când Hulot sosi împreună cu tânărul ofiţer, a cărui ultimă încercare de a-l prinde pe le Gars fusese tot atât de primejdioasă pe cât de inutilă, găsi vreo douăzeci de soldaţi de-ai săi şi vreo treizeci de contra-şuani stând în faţa a unsprezece duşmani morţi, ale căror trupuri şi fuseseră aruncate într-un şanţ de sub dâmbul acoperit de tufărişuri.

— Soldaţi, strigă Hulot cu o voce aspră, vă interzic să primiţi zdrenţele astea. În rânduri, alinierea, gata!

— Comandante, zise un soldat, arătându-şi lui Hulot bocancii de sub botul cărora cele cinci degete ale picioarelor sale se iveau goale, în ce priveşte banii, fie; dar

încălţările alea, adăugă el, arătând cu patul puştii perechea de bocanci ţintuiţi, încălţările alea, comandante, mi s-ar potrivi ca o mânuşă.

— Vrei să porţi în picioarele tale bocanci englezeşti, hai? replică Hulot.

— Păi, zise respectuos unul dintre fougereni, noi, de când e război, ne-am împărţit întotdeauna prada…

— Pe voi, ăştilalţi, nu va împiedic să faceţi cum v-aţi deprins, îi spuse dur Hulot, întrerupându-l.

— Ţine, Gudin, uite colea o punga în care sunt câţiva ludovici; tu ai avut destule de pătimit, şeful tău n-are să se opună s-o iei, îi spuse ofiţerului unul dintre vechii lui camarazi.

Hulot îl privi pe Gudin şi-l văzu îngălbenind.

— Asta-i punga unchiului meu! exclamă tânărul.

Sfârşit cum era de oboseală, făcu câţiva paşi spre mormanul de cadavre şi primul trup pe care-i căzură privirile fu chiar cel al unchiului său; dar abia zări faţa rubicondă, brăzdată de dungi albăstrui, braţele răsfrânte şi rana făcută de împuşcătură, că scoase un geamăt înăbuşit şi exclamă:

— Să mergem, comandante!

Trupa albaştrilor porni la drum. Hulot îl sprijini pe tânărul său prieten, oferindu-i braţul.

— Trăsnetul lui Dumnezeu! nu-i nimic, îi spunea bătrânul soldat.

— E mort! răspunse Gudin, mort! Era singura mea rudă şi, chiar dacă mă blestema, mă iubea. Dacă regele s-ar fi întors, tot ţinutul ar fi cerut capul meu, dar bătrânul m-ar fi ascuns sub sutana lui.

— Mare prost el spuneau cei din garda naţională, care rămăseseră să-şi împartă prada; bătrânul era bogat şi, de bună seamă, n-a avut vreme să facă un testament prin care să-l fi dezmoştenit.

Împărţeala fiind făcută, contra-şuanii porniră după micul batalion al albaştrilor şi îl urmară la distanţă.

XXVI.

O spaimă cumplită se strecură, spre seară, în cocioaba lui Galope-Chopine, unde până atunci viaţa cursese atât de simplu şi de liniştit. Barbette şi micul ei gars, purtând în spinare – ea greaua-i povară de crengi, el un polog de iarbă pentru vite – se întoarseră acasă la vremea când familia lua masa de seară. Intrând în locuinţă, mama şi fiul îl căutară în zadar pe Galope-Chopine; şi niciodată mizerabila încăpere nu li se mai păruse atât de mare, aşa era de goală. Vatra stinsă, întunericul, tăcerea, totul le prevestea numai nenorocire. Când se lăsă noaptea, Barbette se apucă să facă un foc straşnic şi aprinse două oribus, nume dat lumânărilor de răşină în ţinutul cuprins de la ţărmurile armoricane până mai sus de Loara şi folosit şi dincolo de Amboise în câmpiile vandome. Barbette făcea aceste lucruri cu încetineala de care sunt cuprinse toate acţiunile noastre atunci când le stăpâneşte un sentiment adânc; ea tresărea la cel mai mic zgomot şi, înşelată adesea de şuierăturile vântului, alerga la poarta mizerabilei colibe, de unde se întorcea şi mai mohorâtă. Spălă apoi două ulcele, le umplu cu cidru şi le puse pe masa cea lungă de nuc. Îşi privi de câteva ori copilul, care supraveghea coacerea turtiţelor de hrişcă, dar nu-i putu spune o vorbă. Ochii micuţului gars se opriră o clipă asupra celor două cuie în care tatăl său îşi atârna canardiera, şi Barbette se înfioră văzând, ca şi el, locul gol. Tăcerea nu era întreruptă decât de răsuflarea vacilor sau de picăturile de cidru ce cădeau regulat de la slăvina butoiului. Biata femeie oftă, în vreme ce turna în trei străchini de pământ negru un fel de terci făcut din lapte amestecat cu azimă dumicată mărunt şi cu castane coapte.

— S-au bătut în livadă la Béraudičre, zise micuţul gars.

— Du-te-atunci până acolo să vezi ce-o fi, răspunse mama.

Garsul plecă în fugă, zări la lumina lunii mormăiţii de cadavre, tatăl său nu se afla printre ele, şi se întoarse cu sufletul la gură, tare fericit: descoperise câteva monede de o sută de scuzi, călcate în picioare de către învingători şi

pierdute în noroi. O găsi pe maică-sa stând pe un scăunaş şi torcând nişte cânepă lângă vatră. Copilul făcu un semn negativ către Barbette, care nu cuteza să creadă în vreun lucru bun; apoi, când ceasul de la Saint-Léonard bătu de zece, micul gars se culcă, după ce îngăimase o rugăciune către sfânta Fecioară din Auray. Spre ziuă, Barbette, care nu aţipise o clipă, scoase un strigăt de bucurie când auzi de departe cunoscutul bocănit al vârtoşilor bocanci ţintuiţi, şi Galope-Chopine îşi arătă în curând faţa posomorâtă.

— Slavă sfântului Labre, căruia i-am făgăduit că am să-i aprind o lumânare: le Gars a scăpat! Să nu uiţi că acuma îi datorăm sfântului trei lumânări.

După care, Galope-Chopine înhăţă o ulcică şi o dădu pe gât dintr-o dată, fără să răsufle. După ce nevastă-sa îi servi strachina cu terci şi îl despovără de canardieră, iar el se aşeză pe laviţa de nuc, şuanul spuse, întorcându-se spre vatra focului:

— Cum de-or fi nimerit aici albaştrii şi contra-şuanii? Se băteau la Florigny. Ce diavol a putut să le spună că le Gars era la noi? Că nu ştiam de asta decât noi, el şi frumoasa lui garsă…

Femeia îngălbeni.

— Contra-şuanii m-au amăgit că erau garsii din Saint-Georges, răspunse ea tremurând, şi eu le-am spus unde era le Gars.

Galope-Chopine îngălbeni la rându-i şi îşi împinse strachina pe marginea mesei.

— L-am trimis pe gars al nost' să-ţi spuie, adăugă Barbette speriata, da' nu te-a găsit.

Şuanul se ridică şi o izbi aşa de cumplit pe nevastă-sa încât femeia se prăbuşi peste pat pe jumătate moartă.

— Garsă afurisită, m-ai omorât! spuse el.

Dar, cuprins de groază, o luă pe nevastă-sa în braţe:

— Barbette! strigă el, Barbette!.. Sfânta Fecioară! avusei mâna prea grea!

— Socoţi, zise ea deschizând ochii, că Marche-ŕ-Terre o să afle?

— Le Gars, răspunse şuanul, a spus să se cerceteze de unde a venit trădarea.

— I-a spus asta lui Marche-ŕ-Terre?

— Pille-Miche ţi Marche-ŕ-Terre erau la Florigny.

Barbette răsuflă mai uşurată.

— Dacă se ating de-un singur fir de păr de pe capul tău, spuse ea, am să-i ard de vii.

— Uf! nu mai mi-e foame! oftă cu jale Galope-Chopine.

Nevastă-sa îi puse dinainte o altă ulcică plină, el însă nici n-o luă în scamă. Două şiruri de lacrimi brăzdară atunci obrajii Barbettei şi scăldară ridurile de pe faţa ei veştejită.

— Ascultă, nevastă, mâine dimineaţă trebuie să strângem nişte vreascuri, în dereptul lui Saint-Léonard, pe stâncile de la Saint-Sulpice, şi să le dăm foc. Asta-i semnalul hotărât între le Gars şi rectorul cel bătrân de la Saint-Georges, care are să vină să-i slujească o liturghie.

— Adică, vrea să se ducă la Fougčres?

— Păi da, se duce la frumoasa lui garsă. Am de alergat astăzi toată ziua din pricina asta! Pare-mi că vrea să se însoare cu ea şi s-o ducă undeva, că mi-a zis să fac rost de nişte cai şi să-i ascund pe drumul dinspre Saint-Malo.

După care, Galope-Chopine, obosit, se culcă pentru câteva ceasuri; pe urmă, porni la drum. A doua zi dimineaţă, se întoarse acasă, după ce se achitase conştiincios de sarcinile pe care i le dăduse marchizul. Aflând că Marche-ŕ-Terre ţi Pille-Miche nu se arătaseră, el risipi îngrijorările nevesti-si, care plecă aproape înseninată la stâncile Saint-Sulpice, unde pregătise din ajun, pe culmea dinspre Saint-Léonard, câteva vreascuri acoperite de promoroacă. Îl ţinea de mână pe micuţu-i gars, care ducea o cioată de sabot aprinsă. Nici nu dispăruseră bine fiu-său şi nevastă-sa pe după peretele şurii, când Galope-Chopine şi auzi doi inşi sărind peste gardul dinspre cărare şi zări cu greu, ca printr-o ceaţă

deasă, nişte forme ghemuite ce se strecurau asemenea unor umbre abia vizibile.

— Ăştia-s Pille-Miche şi Marche-ŕ-Terre! gândi el.

Şi se cutremură. Cei doi şuani îşi arătară în curte întunecatele feţe care, sub marile pălării învechite, semănau întocmai cu acele chipuri cu care gravorii împodobesc unele peisaje.

— Bună ziua, Galope-Chopine, zise Marche-ŕ-Terre grav.

— Bună ziua, domnule Marche-ŕ-Terre, răspunse umil soţul Barbettei. Nu vreţi să intraţi şi să goliţi câteva ulcele? Am ceva pită rece şi unt proaspăt bătut.

— Asta nu-i de lepădat, vericule, zise Pille-Miche.

Cei doi şuani intrară. Începutul acesta n-avea nimic înfricoşător pentru Galope-Chopine, care se grăbi să scoată rachiu diN. Butoi şi să umple trei ulcele, în vreme ce Marche-ŕ-Terre ţi Pille-Miche, aţezaţi fiecare la câte-un capăt al mesei lungi, pe laviţele lustruite, îşi tăiau azimele şi le ungeau cu un unt gras şi gălbui ce lăsa să ţâşnească, sub apăsarea cuţitului, băşicuţe de lapte. Galope-Chopine puse bărdacele pline cu cidru şi garnisite cu spumă dinaintea oaspeţilor, şi cei trei şuani începură să mănânce; din vreme în vreme însă, stăpânul casei arunca o privire piezişă spre Marche-ŕ-Terre care se zorea să-şi stâmpere setea.

— Ia dă-mi chinchoire-a aia, zise Marche-ŕ-Terre lui Pille-Miche.

Şi după ce scutură vârtos câteva chinchées în scobitura mâinii, bretonul trase pe nas praful de tutun, ca un ins ce se pregătea să treacă la o treabă serioasă.

— S-a făcut frig, zise Pille-Miche, ridicându-se şi ducându-se să închidă partea de sus a uşii.

Lumina zilei, mohorâtă de ceaţă, nu mai pătrunse în odaie decât prin ferăstruică, abia mai luminând masa şi cele două laviţe; doar focul îşi răspândea împrejur luminile roşietice. În acea clipă, Galope-Chopine tocmai umpluse pentru a doua oară ulcelele oaspeţilor săi şi le punea în faţa lor; ei însă refuzară să mai bea, îşi aruncară largile pălării şi luară

deodată un aer solemn. Gesturile lor şi privirea pe care o schimbară între ei îl făcură să tremure pe Galope-Chopine, căruia i se păru că zăreşte sânge sub bonetele de lână roşie ce le purtau pe cap.

— Ia adu-ne satârul încoace, zise Marche-ŕ-Terre.

— Păi ce vreţi să faceţi cu el, domnule Marche-ŕ-Terre?

— Haide, vere, că ştii şi tu destul de bine, zise Pille-Miche strângându-şi cu grijă chinchoire-a pe care i-o înapoia Marche-ŕ-Terre; ai fost condamnat.

Cei doi şuani se ridicară deodată, apucând carabinele.

— Domnule Marche-ŕ-Terre, eu n-am spus ni'c despre le Gars…

— Ţi-am spus să te duci să aduci satârul, răspunse şuanul.

Nenorocitul de Galope-Chopine zgâlţâi de lemnul grosolan al patului fiului său şi trei piese de o sută de scuzi se rostogoliră pe podea; Pille-Miche le ridică.

— He! He! albaştrii ţi-au dat bani de-ăi noi! se minună Marche-ŕ-Terre.

— Jur pe chipul de-aici al sfântului Labre, răspunse Galope-Chopine, eu n-am spus ni'c. Barbette i-a luat pe contra-şuani drept garsii din Saint-Georges, asta-i tot.

— De ce vorbeşti de afaceri nevesti-ti? răspunse brutal Marche-ŕ-Terre.

— Şi-apoi, vericule, noi nu te-ntrebăm de pricini, ci de satâr. Ai fost condamnat.

La un semn al camaradului său, Pille-Miche îl ajută să-şi înhaţe victima. Când se văzu în mâinile celor doi şuani, Galope-Chopine îşi pierdu toată puterea, căzu în genunchi şi ridică spre călăii lui mâinile deznădăjduite:

— Bunii mei prieteni, vărucule, ce vreţi s-ajungă micuţul meu gars?

— Am eu grijă de el, zise Marche-ŕ-Terre.

— Fraţilor, reluă Galope-Chopine, alb ca varul, nu sunt pregătit să mor. Vreţi să mă lăsaţi să plec nespovedit? Aveţi dreptul să-mi luaţi viaţa, dar nu să mă faceţi să pierd şi fericirea cea de veci.

— Asta-i drept, zise Marche-ŕ-Terre, privindu-l pe Pille-Miche.

Cei doi şuani rămaseră o clipă în cea mai mare încurcătură, nefiind în stare să rezolve acest caz de conştiinţă. Galope-Chopine asculta şi cel mai mic zgomot pricinuit de vânt, ca şi cum ar mai fi nutrit vreo speranţă. Clipocitul picăturii de cidru, ce cădea la intervale regulate p^ lângă cana, îl făcu să arunce o privire maşinală spre butoi şi să ofteze cu tristeţe. Deodată, Pille-Miche îl luă pe cel condamnat de braţ, îl duse într-un colţ şi-i spuse:

— Spovedeşte-te faţă de mine de toate păcatele, iar eu am să le spun mai departe unui preot al dreptei Biserici, care are să-mi dea iertarea; şi, dacă au să fie de împlinit niscaiva canoane, am să le fac eu pentru tine.

Galope-Chopine căpătă oarecare răgaz prin felul în care îşi povesti păcatele; dar, în ciuda marelui lor număr şi a împrejurărilor în care săvârşise nelegiuirile, el ajunse până la urmă la capătul lungului lor şir.

— Vai! zise el încheind, pe deasupra, vărucule, de vreme ce-ţi spun toate ca unui duhovnic, îţi jur pe sfântul nume al lui Dumnezeu, că n-am să-mi bag nici o altă vină, fără de-aceea că, din când în când, mi-am cam uns pita cu unt, şi mărturisesc pe sfântul Labre, de colea de deasupra vetrei, că eu n-am vorbit ni'c despre le Gars. Nu, măi, fraţilor, n-am trădat ni'c.

— Bine, vere, hai, ridică-te; o să ai timp să aranjezi toate astea cu bunul Dumnezeu.

— Dar lasă-mă să-i spun măcar o ţâră de bun-rămas Barbe…

— Haide, hai, răspunse Marche-ŕ-Terre, dacă vrei să nu fii mai scârbos decât se cade, poartă-te ca un breton şi sfârşeşte curat.

Cei doi şuani îl înhăţară iarăşi pe Galope-Chopine, îl culcară pe laviţă, unde el nu dădu alte semne de opunere în afară de acele mişcări convulsive produse de instinctul de animal; la sfârşit, scoase câteva răgete înfundate, care

încetară îndată ce se auzi izbitura grea a satirului. Capul fu retezat dintr-o singură lovitură. Marche-ŕ-Terre apucă acest rap de un smoc de păr, ieşi din colibă, căută şi găsi în grosolanul toc al uşii un piron împrejurul căruia răsuci tufa aceea de păr şi lăsă să spânzure acolo capul sângerând, căruia nici măcar nu-i închise ochii. Cei doi şuani îşi spălară mâinile, fără nici o grabă, într-o strachină mare, plină cu apă, îşi luară pălăriile şi carabinele şi săriră peste pârleaz, fluierând melodia Baladei căpitanului. Când ieşiră din livadă, Pille-Miche intonă, cu glas răguşit, următoarele strofe luate la întâmplare din acel cântec naiv, ale cărui cadenţe rustice plutiră pe vânt:

În cel dintâi târg, O-mbrăcă de sârg.
În satin sclipind;
Într-al doilea târg, O-mbrăcă de sârg.
În aur şi-argint.
De mândră ce era, Pânze-i întindea.
Regimentul tot.

Melodia se auzi din ce în ce mai stins, pe măsură ce se îndepărtau cei doi şuani; dar tăcerea din câmp era atât de adâncă, încât câteva note ajunseră la urechea Barbettei, care tocmai atunci se întorcea acasă ţinându-şi micuţul gars de mână. Nici o ţărancă nu poate asculta nepăsătoare acest cântec, atât de popular în vestul Franţei, aşa încât Barbette începu să cânte fără să vrea primele strofe ale baladei:

— Hai, mândro, şi noi, Haidem la război, E vremea, socot”.
— Căpitan viteaz, Nu-ţi fie ne caz, Fata-mi nu ţi-oi da.
N-o dau pe pământ, Pe mare nici gând, Doar de-o ai fura”.
Tata-o ia pe fată, O dezbracă-ndată, Dă-n apă cu ea.
Căpitanul sare, Se aruncă-n mare, Şi-o scoate aşa.
Hai, mândro, şi noi, Haidem la război, E vremea, socot.
La cel dintâi târg… etc…

Când Barbette era gata să reia cântarea baladei de la stihul cu care o începuse Pille-Miche, tocmai intra în curtea casei; limba îi îngheţă deodată, rămase nemişcată şi un ţipăt cumplit, curmat numaidecât, ieşi din gura ei căscată.

— Ce ai, măicuţă? întrebă copilul.

— Ai rămas singur, strigă înfundat Barbette, smucindu-l de mână şi împingându-l cu o cruzime de necrezut; tu nu mai ai nici tată, nici mamă!

Copilul, care-şi freca ţipând umărul, văzu agăţat în piron capul, şi obrazul lui plăpând înmărmuri, stăpânindu-şi convulsia nervoasă pe care plânsetul o dă feţei. Deschise ochii mari, privi îndelung capul tatălui său, cu un aer stupid ce nu exprima nici un fel de emoţie; pe urmă, chipul lui, abrutizat de neştiinţă, izbuti să manifeste o curiozitate îngrozită. Deodată, Barbette îl luă iarăşi de mână, îl strânse cumplit şi îl târî făcând paşi mari spre casă. Atunci când Pille-Miche şi Marche-ŕ-Terre îl culcaseră pe Galope-Chopine pe laviţă, unul dintre bocancii acestuia îi căzuse sub gât, în aşa fel încât se umpluse de sânge; şi bocancul acela fu cel dintâi obiect pe care văduva lui îl zări când intră în casă.

— Scoate-ţi sabotul, spuse mama către fiul ei. Bagă-ţi piciorul colea, în bocancul ăsta. Bine. Să ţii minte câte zile-ai avea, strigă ea cu un glas lugubru, bocancul tatălui tău, şi să nu te încalţi vreodată fără să-ţi aduci aminte de bocancul plin de sângele pe care l-au vărsat aici şuimi, şi să-i omori pe şuini!

Şi îşi clătină capul cu o mişcare atât de convulsivă, încât pletele părului negru îi căzură pe gât, dând figurii ei o expresie sinistră.

— Jur înaintea sfântului Labre, reluă ea, că am să te dăruiesc albaştrilor! Să te faci soldat şi să-l răzbuni pe tată-tău! Să-i omori, să-i omori pe şuini, şi să faci ca mine. Ah! i-au luat capul bărbatului meu; am să-l dau şi eu pe-al lui le Gars albaştrilor.

Dintr-o săritură se repezi la pat, scoase un săculeţ plin cu bani, ascuns acolo într-o tainiţă, îl luă iar de mână pe fiu-său uluit, îl smuci după ea fără să-i mai lase vreme să-şi încalţe sabotul, şi se îndreptară cu paşi grăbiţi către Fougčres, ţi niciunul dintre ei nu mai întoarse capul spre coliba pe care

o părăseau. Când ajunseră pe culmea stâncilor Saint-Sulpice, Barbette aţâţă focul de vreascuri şi garsul ei o ajută să-l acopere cu tufe verzi jilave de chiciură, ca să facă fumul şi mai gros.

— Asta are să dăinuie mai mult decât tată-tău, mai mult decât mine şi mai mult decât le Gars! zise Barbette, cu o privire sălbatică, arătându-i fiului ei focul.

XXVII.

În clipa în care văduva lui Galope-Chopine şi fiul ei cu piciorul scăldat în sânge priveau, cu o mohorâtă expresie de răzbunare şi de curiozitate, fumul ce se învârtejea, domnişoara de Verneuil sta cu ochii ţintă la acea stâncă şi încerca, însă zadarnic, să descopere acolo semnalul comunicat de către marchiz. Ceaţa, care treptat-treptat se îngroşase, învăluise întreaga regiune într-un văl de umbre cenuşii ce ascundeau chiar şi cele mai apropiate privelişti ale oraşului. Marie privi pe rând, cu o uşoară nelinişte, stâncile, castelul, edificiile ce se asemănau, în acea pâclă, unor pâcle încă şi mai negre. Lângă fereastră, câţiva copaci se detaşau de fondul albăstrui, ca madreporii ce se pot întrezări prin apele unei mări liniştite. Soarele îi da cerului culoarea ştearsă a argintului vechi, lumina lui punând o roşeaţă vagă în ramurile golaşe ale copacilor în care se mai legănau cele din urmă frunze. Dar sufletul domnişoarei Marie era frământat de sentimente mult prea plăcute pentru ca să vadă vreo prevestire sumbră în priveliştea aceasta, nepotrivită cu fericirea pe care ea o savura dinainte. De două zile încoace, ideile ei se modificaseră într-un mod straniu. Nestăpânirea, descărcările necontrolate ale pasiunii sale suferiseră treptat-treptat influenţa ridicatei temperaturi pe care o dă vieţii iubirea adevărată. Certitudinea că este iubită, certitudine pe care se dusese s-o caute înfruntând atâtea primejdii, îi trezise în suflet dorinţa de a se întoarce la condiţiile sociale ce statornicesc fericirea şi din care ea nu ieşise decât împinsă de deznădejde. A nu iubi decât pentru o clipă i se părea cu

neputinţă. Mai mult încă, ea se văzu deodată înălţată iarăşi, din adâncurile societăţii în care o cufundase nenorocirea, la înaltul rang în care o aşezase o clipă tatăl său. Vanitatea ei, strivită de crudele schimbări ale unei pasiuni rând pe rând fericite sau dispreţuite, se trezi, făcând-o să viseze la toate avantajele unei poziţii sociale superioare. Născută oarecum marchiză, a se căsători cu Montauran nu însemna, oare, pentru ea, a se înălţa şi a trăi în sfera ce-i era proprie? După ce cunoscuse toate primejdiile unei vieţi pline de aventură, ea putea, mai bine decât oricare altă femeie, să preţuiască măreţia sentimentelor ce stau la temelia unei familii. Iar căsătoria şi maternitatea, cu toate grijile lor, reprezentau pentru ea mai puţin o povară, şi mai degrabă o odihnă, li era dor de o viaţă virtuoasă şi liniştită, întrezărită prin acea ultimă furtună, aşa cum o femeie sătulă de virtute poate arunca o privire avidă spre o pasiune neîngăduită. Virtutea constituia acum pentru Marie o nouă ispită.

— Poate că, îşi spunea ea întorcându-se de la fereastră fără să fi văzut focul de pe stâncă de la Saint-Sulpice, am fost prea cochetă cu el? Dar habar n-aveam cât sunt de iubită!..

— Francine, nu-i un vis, astă-seară voi fi marchiză de Montauran. Ce-am făcut eu ca să merit o fericire atât de mare? Oh! îi iubesc, şi numai iubirea poate să răsplătească iubirea. De bună seamă că Dumnezeu vrea să mă răsplătească pentru faptul că am păstrat totuşi atâta inimă curată, în ciuda atâtor mizerii, şi vrea să mă iacă să-mi uit suferinţele! căci, ştii şi tu, fetiţa mea, că am suferit destul!

— În seara asta veţi fi marchiză de Montauran, domnişoară Marie? Oh! până ce lucrul n-are să se împlinească, eu una am să cred că visez. Cine i-o fi spus, oare, ce fată bună sunteţi?

— Păi bine, scumpa mea copilă, el doar nu are numai ochi frumoşi; mai are şi un suflet. Dacă l-ai fi văzut, ca mine, în toiul primejdiei! Oh! trebuie să ştie să iubească, e-aşa de curajos!

— Dacă-l iubiţi atâta, cum de-l lăsaţi să vină la Fougčres?

— Da' ce, crezi că am mai avut timp să mai schimbăm vreo vorbă atunci când am fost surprinşi? Şi-apoi, nu-i aceasta o dovadă de dragoste cum nu s-a mai pomenit vreodată?.. Până una alta, ia piaptănă-mă!

Îşi deranjă însă de o sută de ori, prin mişcări parcă electrice, izbutitele combinaţii ale pieptănăturii sale, adăugând gândurile cele mai furtunoase în toate îngrijirile cerute de cochetărie. În timp ce-şi friza firele de păr ale unei bucle sau îşi aranja cosiţele, Marie se întreba, cu o ultimă îndoială, dacă nu cumva marchizul o înşală, şi-atunci îşi spunea că o asemenea şiretenie ar trebui să fie de neînţeles, de vreme ce el, venind după ea la Fougčres, se expunea cu atâta îndrăzneală unei răzbunări imediate. Studiind în oglindă efectele iscusite ale unei priviri piezişe, ale unui surâs, ale unei uşoare încreţiri a frunţii, ale unei atitudini supărate, îndrăgostite sau dispreţuitoare, ea căuta o şiretenie de femeie prin care să sondeze, până-n ultima clipă, inima tânărului şef.

— Ai dreptate, Francine, spuse ea; şi eu aş vrea, ca şi tine, să aibă loc odată căsătoria asta. Ziua de azi este cea din urmă dintre zilele mele tulburi, ea poartă în sine fie moartea, fie fericirea noastră… îngrozitoare ceaţă, adăugă apoi, privind iarăşi spre vârfurile Saint-Sulpice, învăluite în nori.

Începu să aranjeze ea însăşi perdelele de mătase şi de muselină ce împodobeau fereastra, străduindu-se să le pună în aşa fel încât lumina strecurată prin ele să producă în încăpere un clar-obscur voluptuos.

— Francine, zise ea, ia fleacurile astea care zac pe şemineu şi nu mai lăsa decât pendula şi cele două vaze de Saxa, în care am să pun florile pe care mi le-a adus Corentin… Scoate toate scaunele, nu vreau să văd aici decât canapeaua şi un fotoliu. Când termini, fetiţa mea, ia şi bate covorul până ce-ai să-l faci să strălucească; pe urmă, aranjează candelabrele, şemineul, lumânările…

Marie privi îndelung şi cu luare-aminte tapetul învechit de pe pereţii încăperii. Călăuzită de un gust înnăscut, ea izbuti să găsească nuanţele ce puteau să îmbine aspectele anticei decorări cu mobilele şi cu lucrurile din acel budoar, printr-o armonie de culori sau prin frumuseţea contrastelor. Tot aşa potrivi şi florile cu care umplu multele vaze ce împodobeau camera. Canapeaua fu aşezată lângă sobă. Iar la dreapta şi la stânga patului, care se afla lângă peretele paralel cu cel unde era şemineul, Marie aşează pe două măsuţe aurite marile vaze de Saxa, pline cu frunze şi cu flori care împrăştiau cele mai dulci miresme. Şi nu numai o dată se înfioră, în vreme ce aranja pliurile unduitoare ale verdelui brocart de pe pat şi studiind şerpuiturile înfloratei draperii dimprejurul acestuia. Asemenea preparative cuprind totdeauna un suav secret de fericire şi produc o emoţie atât de plăcută, încât adesea, în toiul unor astfel de pregătiri voluptuoase, o femeie îşi uită de toate îndoielile, întocmai aşa cum domnişoara de Verneuil uita acum de ale sale. Nu-i oare ceva ca un sentiment religios în această mulţime de pregătiri făcute pentru fiinţa iubită care, deşi în clipa aceea nu se află acolo ca să le vadă şi să le răsplătească, le va răsplăti totuşi mai târziu, prin acel zâmbet aprobator pe care îl obţin asemenea graţioase preparative, totdeauna înţelese atât de bine! În astfel de clipe, femeile se dăruiesc, ca să spunem aşa, mai dinainte iubirii, şi nu există niciuna care să nu spună, aşa cum gândea domnişoara de Verneuil: „Astă-seară voi fi într-adevăr fericită!” Chiar şi cea mai inocentă dintre ele aşterne atunci această suavă speranţă până şi în cuta cea mai puţin vizibilă a mătăsii sau a muselinei sale; aşa încât, pe nesimţite, armonia pe care femeia o stabileşte în jurul său imprimă tuturor lucrurilor o fizionomie în care respiră iubirea. În mijlocul sferei aceleia de voluptate, pentru ea lucrurile devin fiinţe şi martori; iar ea şi-a şi făcut complici din toate bucuriile viitoare. Cu fiecare gest, cu fiecare gând, ea se avântă să înhaţe din zbor viitorul. În curând, femeia nu mai aşteaptă, nu mai

speră, ci doar blestemă tăcerea, iar cel mai mic zgomot i se pare un semn; apoi începe îndoiala, care vine să-şi pună pe inima sa o mână grea, iar femeia arde, se zbuciumă, se simte sugrumată de o cugetare ce se desfăşoară ca o forţă pur fizică; este, rând pe rând, un triumf şi un supliciu, pe care, fără nădejdea viitoarei plăceri, femeia nu le-ar putea îndura. De zeci de ori domnişoara de Verneuil ridicase perdeaua sperând că va zări o coloană de fum ridicându-se dintre stânci; ceţurile însă păreau să ia de la o clipă la alta nuanţe tot mai întunecate, în care imaginaţia sa începu să vadă semne tot mai sinistre. Până la urmă, într-o clipă de iritare, lăsă perdeaua să cadă, hotărâtă să n-o mai ridice deloc. Privi cu un aer îmbufnat încăperea căreia îi dase un suflet şi un glas, şi se întrebă dacă totul nu va fi fost zadarnic, iar acest gând îi aduse aminte că uitase anumite lucruri.

— Micuţa mea, spuse ea Francinei, ducând-o în cabinetul de toaletă al camerei sale, luminat printr-un oberlicht ce se deschidea spre colţul din umbră unde fortificaţiile oraşului se îmbinau cu stâncile Promenadei, orânduieşte aici totul şi fă să fie cât mai curat! în ce priveşte salonul, lasă-l, dacă vrei, cum o fi, adăugă ea, însoţindu-şi cuvintele de unul dintre acele zâmbete pe care femeile îl păstrează pentru ele înseşi, şi cărora bărbaţii niciodată nu le vor putea afla gingaşa picanterie.

— Ah! ce frumoasă sunteţi! exclamă scundaca bretonă.

— Eh! nebune ce suntem! Oare nu iubitul este cea mai frumoasă podoabă a noastră?

Francine o lăsă tolănită, visător, pe otomană şi se retrase în vârful picioarelor, înţelegând că, fie că este, fie că nu este iubită, stăpâna ei nu-l va trăda niciodată pe Montauran.

XXVIII

— Eşti sigură de ceea ce-mi trăncăneşti, bătrâno? o întrebă Hulot pe Barbette, pe care o recunoscu când aceasta veni la el la Fougčres.

— Ai ochi? Uite, priveşte stâncile de la Saint-Sulpice, colo-şa, oştene, 'n dereptul lu' Saint-Léonard.

Corentin îşi întoarse privirile spre culme, în direcţia indicată de degetul Barbettei; şi cum ceaţa începea să se risipească, putu să vadă destul de limpede coloana de fum albăstruie despre care pomenise văduva lui Galope-Chopine.

— Dar când are să vie, bătrâno, hei? Diseară?.. La noapte?..

— Oştene, răspunse Barbette, nu ştiu ni'c.

— De ce-i trădezi pe-ai tăi? o întrebă repezit Hulot, ducând-o pe ţărancă la câţiva paşi mai încolo de Corentin.

— Oh, domnule general, ia te uită la piciorul garsului meu! ei bine, e năclăit în sângele bărbatului meu, pe care l-au căsăpit şuinii, nu-ţi fie cu supărare, ca pe-un berbec, drept pedeapsă pentru alea trei vorbe pe care le-ai scos de la mine alaltăieri, pe când săpam. Ia-mi garsul, de vreme ce l-ai lăsat fără tată şi fără mamă, dar fă din el un albastru adevărat, taică, să poată să-i omoare pe suini! Na, uite colea două sute de scuzi, păstrează-i pentru el; dacă are să şi-i chivernisească bine, are s-ajungă departe cu atâta, de vreme ce taică-său a strâns la ei vreme de doisprezece ani.

Hulot o privi cu uimire pe această ţărancă gălbejită, scofâlcită şi cu ochii uscaţi.

— Dar tu, maică, spuse el, ce-ai să te faci? Ar fi mai bine să păstrezi tu banii ăştia.

— Eu, răspunse ea clătinând din cap cu tristeţe, eu nu mai am trebuinţă de ni'c. Să mă băgaţi colo-n umbra turnului Mélusinei (şi arătă unul dintre turnurile castelului), unde şuinii-au să se priceapă cum s-ajungă şi să mă omoare!

Îşi îmbrăţişă garsul cu un chip întunecat de durere, îl privi, vărsă două lacrimi, îl mai privi o dată, şi dispăru.

— Comandante, zise Corentin, iată una dintre acele ocazii care, ca să poată fi de folos, pretind două capete straşnice, mai degrabă decât unul. Ştim totul şi nu ştim nimic. Dacă am pune să fie împresurată îndată casa domnişoarei de

Verneuil, ar însemna s-o ridicăm împotriva noastră pe frumoasa fată. Nici tu, nici eu, nici contra-şuanii şi cele două batalioane ale tale la un loc n-avem destulă putere să luptăm împotriva acestei fete, dacă-şi va băga-n cap să-l salveze pe domnul fost al ei. Flăcăiaşul ăsta e om de curte, şi-n consecinţă e isteţ; e tânăr şi e plin de inimă. N-o să putem niciodată să-l înhăţăm când va încerca să intre în Fougčres. De altminteri, poate că se şi află aici. Să facem nişte vizite domiciliare? Ar fi o absurditate! N-am afla nimic, am alarma pe toată lumea şi i-am speria pe locuitori.

— Plec, zise Hulot nerăbdător, mă duc să dau ordin străjilor din postul de la Saint-Léonard să-şi lungească rondul cu încă trei paşi, aşa încât paza lor să ajungă până în faţa casei domnişoarei de Verneuil. Am să stabilesc un semnal cu fiecare santinelă, şi-am să aştept la corpul de gardă, iar când mi se va semnala intrarea vreunui tânăr în casa fetei am să iau un caporal şi patru oameni, şi…

— Şi, făcu Corentin, întrerupându-l pe impetuosul militar, dacă tânărul nu va fi marchizul, dacă marchizul nu va intra pe poartă, dacă el se şi află la domnişoara de Verneuil, dacă… dacă…?

Şi Corentin îl privi pe comandant cu un aer de superioritate atât de jignitor, încât bătrânul militar strigă:

— Mii de trăsnete, Dumnezeule! Du-te şi te plimbă, cetăţene al infernului! Ce mă privesc pe mine toate astea? Dacă aiuritul ăla are să dea peste unul dintre corpurile mele de gardă, va trebui să-l împuşc pe loc; dacă aflu că e într-o casă, va trebui să mă duc numaidecât să-l împresor, să-l prind şi să-l împuşc; dar să fie-al naibii dacă am să-mi bat capul cum să-mi năclăiesc cu noroi uniforma…

— Comandante, scrisoarea celor trei miniştri îţi ordonă să te supui domnişoarei de Verneuil.

— Cetăţene, să vină domnişoara de Verneuil la mine, şi-am să văd eu atunci ce e de făcut.

— Ei bine, cetăţene, replică fălos Corentin, domnişoara n-are să întârzie. Îţi va spune chiar ea ceasul şi clipa când

fostul ăsta va intra în casa ei. Poate că nici nu se va simţi liniştită decât atunci când te va vedea instalând santinelele şi împresurându-i casa.

„Diavolul s-a făcut om! îşi zise cu durere bătrânul şef de demi-brigadă, privind după Corentin care suia cu paşi mari Scara Reginei, unde avusese loc această scenă, către poarta Saint-Léonard. Ăsta are să mi-l aducă pe cetăţeanul Montauran legat de mâini şi de picioare, reluă Hulot, vorbindu-şi sie-însuşi, iar eu mă voi trezi pe cap cu pacostea de-a prezida un consiliu de război. La urma urmei, adăugă el ridicând din umeri, le Gars este un duşman al Republicii, el mi l-a ucis pe bietul Gérard şi, oricum, are să fie un nobil mai puţin… La dracu!”

Se răsuci sprinten pe călcâiele cizmelor şi plecă să inspecteze posturile de gardă din oraş, fluierând Marsilieza.

XXIX.

Domnişoara de Verneuil era cufundată într-una dintre acele meditaţii ale căror taine rămân parcă înmormântate în adâncurile sufletului şi ale căror mii de sentimente contradictorii adeseori au dovedit celor pe care i-au stăpânit că se poate trăi o viaţă de zbucium şi de pasiuni chiar şi numai între patru pereţi, fără măcar a părăsi otomana pe care cel în cauză îşi petrece existenţa. Ajungând la deznodământul dramei după care alergase, această fată retrăia pe rând scenele de iubire şi de durere ce-i însufleţiseră atât de năprasnic viaţa în cele zece zile de la prima ei întâlnire cu marchizul. În acea clipă, în salon se auziră nişte paşi de bărbat şi fata tresări; uşa se deschise, Marie întoarse repede capul şi-l văzu pe Corentin.

— Şmecherico! spuse râzând agentul superior al poliţiei, mult o să mai ai poftă să mă-nşeli? Ah! Marie! Marie! Joci un joc tare primejdios, dacă nu vrei să mă iei tovarăş la partida ta şi hotărăşti singură loviturile, fără să mă consulţi. Dacă marchizul a izbutit să scape de soarta care…

— Nu tu eşti vinovat de asta, aşa-i? răspunse domnişoara de Verneuil, cu o ironie adâncă. Domnule, reluă ea cu o

voce gravă, cu ce drept mai vii la mine?

— La tine? întrebă el pe un ton amar.

— A, da, replică ea cu mândrie, nu sunt la mine. Poate că ai şi ales anume această casă spre a săvârşi aici, în deplină siguranţă, asasinatele tale; am să plec de-aici. Am să mă duc într-un pustiu, ca să nu mai văd nişte…

— Nişte spioni, zi-i! reluă Corentin. Dar casa asta nu-i nici a ta, nici a mea, e a guvernului; iar în ceea ce priveşte plecarea, n-ai s-o faci, adăugă el, aruncându-i o privire diabolică.

Domnişoara de Verneuil se ridică atunci cu un gest de indignare şi făcu câţiva paşi; deodată însă se opri, văzându-l pe Corentin că dă la o parte perdeaua de la fereastră şi începe să zâmbească invitând-o să vină lângă el.

— Vezi coloana aceea de fum? spuse el cu calmul desăvârşit ce ştia să-l păstreze pe chipu-i alb, oricât de mari i-ar fi fost emoţiile.

— Ce legătură poate exista între plecarea mea şi nişte buruieni cărora li s-a dat foc? întrebă Marie.

— De ce ţi-e glasul aşa de schimbat? răspunse Corentin. Păpuşico, adăugă el cu o voce dulce, ştiu tot! Marchizul vine astăzi la Fougčres, ţi nu cu intenţia de a ni-l da pe mână ţi-ai aranjat aşa de voluptuos budoarul, florile, candelabrele…

Domnişoara de Verneuil îngălbeni văzând moartea marchizului scrisă în ochii acelui tigru cu chip de om şi simţi pentru iubitul ei o dragoste vecină cu delirul. Prin fiecare fir de păr i se scurgea în cap o durere groaznică, pe care nu mai putu s-o îndure şi se prăbuşi pe otomană. Corentin rămase o clipă cu braţele încrucişate pe piept, pe jumătate mulţumit de chinul ce-l răzbuna pentru toate ironiile şi dispreţul cu care îl copleşise această femeie, pe jumătate îndurerat că vedea suferind o făptură al cărei jug îi plăcea totuşi, oricât de greu îi era.

— Îl iubeşte, spuse el cu glas înfundat.

— Dacă-l iubesc! exclamă ea; eh! ce înseamnă acest cuvânt!.. Corentin, el e viaţa, e sufletul, e răsuflarea mea!..

Şi se aruncă la picioarele acelui bărbat, al cărui calm o înfricoşa.

— Sunt un suflet de mocirlă, îi spuse ea; prefer să mă înjosesc ca să-i scap viaţa, decât să mă înjosesc ca să i-o răpesc! Vreau să-l salvez cu preţul sângelui meu… Vorbeşte, cât ceri?

Corentin tresări.

— Venisem să-mi porunceşti ce să fac, Marie, spuse el cu o voce plină de dulceaţă şi ridicând-o cu o politeţă plină de graţie. Da, Marie, jignirile tale nu mă vor împiedica să fiu cu totul al tău, cu condiţia doar să nu mă mai înşeli. Tu ştii, Marie, că nu mă las niciodată prostit, fără să mă răzbun!

— Ah, Corentin, dacă vrei să te iubesc, ajută-mă să-l salvez.

— Ei, bine, la ce oră vine marchizul? spuse el, silindu-se să pună această întrebare pe un ton calm.

— Vai! nu ştiu nimic…

Se priviră amândoi în tăcere.

„Sunt pierdută!” îşi spuse domnişoara de Verneuil.

— Mă înşală, gândi Corentin.

— Marie, reluă poliţistul, eu am două principii: unul – să nu cred nici un cuvânt din tot ce spun femeile, ca să nu fiu păcălit de ele; altul – să văd dacă nu cumva au vreun interes să facă exact contrariul de ceea ce au spus şi să procedeze invers de cum au avut bunăvoinţa să ni se destăinuiască. Cred că ne-am înţeles acum?

— De minune, replică domnişoara de Verneuil. Vrei dovezi de buna mea credinţă; eu însă le rezerv pentru clipa în care şi tu mi le vei fi dat pe ale tale…

— Adio, domnişoară, zise Corentin scurt.

— Haide, reluă tânăra zâmbind; stai, ia loc colea şi nu te mai îmbufna; altminteri voi şti să-l salvez pe marchiz şi fără tine. Cât despre cei trei sute de mii de franci pe care veşnic îi vezi aşternuţi în faţa ta, pot să ţi-i dăruiesc în aur, colo, pe şemineul acela, în clipa când marchizul va fi în siguranţă.

Corentin se ridică, se dădu câţiva paşi înapoi şi o privi pe domnişoara de Verneuil.

— Ai devenit bogată destul de repede! zise el, cu o amărăciune prost ascunsă în glas.

— Montauran, zise Marie zâmbind în silă, va putea să-ţi ofere el însuşi mult mai mult pentru răscumpărarea sa. Aşadar, dovedeşte-mi că poţi să-l fereşti de orice primejdie şi…

— N-ai putea, exclamă brusc Corentin, să-i spui să fugă de îndată ce va sosi, câtă vreme Hulot nu ştie ora şi…?

Se opri, ca şi cum şi-ar fi reproşat sie însuşi că a vorbit prea multe.

— Dar tu-mi ceri mie să te-nvăţ vicleniile? reluă el, cu zâmbetul cel mai natural. Ascultă, Marie, eu sunt sigur de loialitatea ta. Făgăduieşte-mi că ai să mă răsplăteşti pentru tot ceea ce pierd servindu-te, şi-l voi adormi aşa de bine pe mocofanul ăsta de comandant, încât marchizul va fi la Fougčres tot aţa de liber ca la Saint-James.

— Îţi făgăduiesc, răspunse fata, cu un fel de solemnitate.

— Nu, nu aşa, spuse el. Jură-mi pe mama ta!

Domnişoara de Verneuil tresări; şi, ridicând o mână tremurătoare, făcu jurământul cerut de acest om, ale cărui maniere se schimbaseră brusc.

— Bizuie-te pe mine, zise Corentin. Nu mă înşela, şi astă-seară ai să mă binecuvântezi.

— Te cred, Corentin, exclamă domnişoara de Verneuil, convinsă pe deplin.

Îl salută printr-o uşoară înclinare a capului şi îi zâmbi cu o duioşie amestecată cu uimire, văzându-i pe faţă o expresie de tandreţe tristă.

— Ce fată fermecătoare! îşi zise Corentin plecând. Oare n-o voi avea niciodată, ca să fac din ea şi instrumentul situaţiei mele şi izvorul meu de plăceri?.. Să îngenunche la picioarele mele, ea?.. Oh! da, marchizul va pieri… Iar dacă nu pot s-o obţin pe această femeie decât afundând-o în mocirlă, am s-o afund. În sfârşit, îşi zise el, ajungând în

piaţă, unde paşii îl conduseseră fără să-şi dea seama, poate că nu mă mai dispreţuieşte. O sută de mii de scuzi pe loc! Mă crede lacom de bani. Ori vrea să mă ducă, ori s-a căsătorit cu el.

Corentin, pierdut în gândurile lui, nu îndrăznea să ia o hotărâre. Ceaţa, pe care spre miezul zilei soarele o risipise, îşi recăpătă treptat întreaga putere şi deveni atât de deasă, încât Corentin nu mai zărea nici măcar copacii, chiar de la mică distanţă.

— Iacătă o nouă pacoste, îşi zise el, întorcându-se cu paşi rari acasă. Nu mai poţi vedea nici la şase paşi. Vremea-i ocroteşte pe amorezii noştri. Poftim, supraveghează o casă învăluită într-o ceaţă ca asta! Stai! Cine-i? strigă deodată, înhăţându-l de braţ pe un necunoscut ce părea a se fi suit pe Promenadă căţărându-se printre cele mai primejdioase cleanţuri.

— Eu sunt, răspunse cu naivitate un glas de copil.

— A, eşti micuţul gars cel cu picior roşu. Nu vrei să-l răzbuni pe taică-tău? îl întrebă Corentin.

— Vreau! zise copilul.

— Bine. Îl cunoşti pe le Gars?

— Da.

— Asta-i şi mai bine. Atunci, stai pe lângă mine şi să faci întocmai ce-am să-ţi spun eu; aşa ai să îndeplineşti şi dorinţa mamei tale şi-ai să câştigi şi o grămadă de bani. Îţi plac banii?

— Da.

— Îţi plac banii şi vrei să-l omori pe le Gars; te iau în seama mea. He, he, Marie, îşi zise în sine Corentin după o pauză, chiar mătăluţă ai să ni-l dai pe mână! Eşti prea repezită pentru a-ţi da seama de lovitura pe care ţi-o pregătesc; de altminteri, pasiunea nu cugetă niciodată. Domnişoara de Verneuil nu cunoaşte scrisul marchizului; iată, deci, momentul potrivit să-i întind capcana în care firea ei are s-o facă să cadă cu capu-n jos. Dar, spre a

asigura succesul vicleniei mele, am nevoie de Hulot, aşa că alerg să-l caut.

În acea clipă, domnişoara de Verneuil şi Francine îşi băteau capul prin ce mijloace să-l scape pe marchiz de îndoielnica generozitate a lui Corentin şi de baionetele lui Hulot.

— Mă duc să-l înştiinţez! exclamă micuţa bretonă.

— Eşti nebună! păi, ştii tu pe unde-o fi ol acum? Nici eu, ajutată de tot instinctul inimii mele, n-aş putea să-l găsesc, de l-aş căuta mult şi bine.

După ce născociră o sumedenie de planuri anapoda, grozav de uşor de înfăptuit la gura sobei, domnişoara de Verneuil exclamă:

— Când am să-l văd pe marchiz, primejdia în care se va afla are să mă inspire!

Şi-apoi, ca toate făpturile pătimaşe, amână să ia vreo hotărâre până în ultima clipă, încrezătoare în steaua ei sau în acel instinct al iscusinţei care nu le părăseşte decât arareori pe femei. Niciodată, poate, inima ei nu îndurase chinuri aşa de cumplite. Frumoasa îndrăgostită ba rămânea ca năucă, cu ochii ficşi, ba, la cel mai mic zgomot, tresărea ca acei arbori aproape dezrădăcinaţi pe care tăietorii de lemne îi zgâlţâie zdravăn cu o frânghie spre a le grăbi căderea. Brusc, o detunătură cumplită, produsă de descărcarea unei duzini de puşti, răsună în depărtare. Domnişoara de Verneuil îngălbeni, o apucă pe Francine de mână şi zise:

— Mor… mi l-au ucis!

Pasul apăsat al unui soldat se auzi în salon. Francine, speriată, se ridică şi pofti în cameră pe un caporal. Republicanul, după ce o salută milităreşte pe domnişoara de Verneuil, îi întinse nişte hârtii nu prea curate. Soldatul, neprimind nici un răspuns de la frumoasa domnişoară, îi spuse retrăgându-se:

— Doamnă, sunt din partea comandantului.

Domnişoara de Verneuil, în prada unor presimţiri sinistre, citi scrisoarea, scrisă probabil în grabă de către Hulot:

Domnişoară, contra-şuanii mei au capturat un mesager de-al lui le Gars şi l-au împuşcat. Dintre scrisorile interceptate, cea pe care vi-o trimit poate vă va fi de oarecare utilitate etc.

— Slavă cerului, nu pe el l-au împuşcat! exclamă ea, aruncând scrisoarea în foc.

Respiră uşurată şi citi cu lăcomie biletul ce-i fusese trimis; era al marchizului şi părea adresat doamnei du Gua:

Nu, îngerul meu, nu mă duc astă-seară la Vivetičre. Astă-seară, vei pierde pariul cu contele, iar eu voi birui împotriva Republicii, prin persoana acelei fete delicioase, care merită să-i acorzi o noapte, recunoaşte asta. Acesta va fi singurul câştig real pe care îl voi obţine în această campanie, căci Vandeea se supune. Nu mai e nimic de făcut în Franţa şi pesemne că ne vom întoarce cu toţii în Anglia. Dar, pentru afacerile serioase, pe mâine!

Marie scăpă biletul din mână, închise ochii, păstră o tăcere adâncă şi rămase aplecată înainte, cu capul sprijinit de-o pernă. După o lungă pauză, ridică ochii şi privi pendula, care bătea orele patru.

— Şi domnul se lasă aşteptat! spuse ea, cu o ironie crudă.

— Oh, de-ar putea să nu vie! exclamă Francine.

— Dacă n-ar veni, zise Marie cu o voce sugrumată, m-aş duce eu după el! Dar nu, nu se poate să nu vină acum… Francine, sunt destul de frumoasă?

— Sunteţi foarte palidă!

— Ia vezi! reluă domnişoara de Verneuil, camera asta parfumată, florile, candelabrele, miresmele astea ameţitoare: vor izbuti, oare, să-i dea iluzia unei vieţi cereşti aceluia pe care în noaptea asta vreau să-l scald în plăcerile iubirii?

— Da' ce s-a-ntâmplat, domnişoară?

— Sunt trădată, sunt înşelată, sunt amăgită, sunt jucată, viclenită, pierdută, şi-aş vrea să-l omor, să-l sfâşii!.. Ah, da, totdeauna se vedea în manierele lui un dispreţ pe care nu ştia să şi-l ascundă bine şi pe care eu nu voiam să-l văd! Ah! am să mor! Proastă ce sunt! spuse ea râzând; va veni şi voi avea o noapte întreagă pentru a-l învăţa că, fie căsătorită, fie necăsătorită, un bărbat care m-a avut nu mai poate să mă părăsească. Am să-i plătesc răzbunarea după măsura jignirii şi are să moară disperat. Credeam că are o anume măreţie în inima lui, dar fără îndoială că e fiul vreunui lacheu! Categoric că m-a înşelat cu mare dibăcie; căci îmi vine greu să cred că bărbatul în stare să mă dea pe mâna

lui Pille-Miche fără pic de milă n-ar putea coborî la nişte viclenii vrednice de Scapin. E-aşa de uşor să-ţi baţi joc de o femeie îndrăgostită, încât asta-i cea mai josnică ticăloşie. Să mă omoare, bine; dar să mă mintă, el, cel pe care-l socoteam atât de mare? La eşafod! La eşafod! Ah! Aş vrea să-l văd ghilotinat. Sunt oare-atât de crudă? Ah, va muri acoperit de mângâierile şi de sărutările care-l vor costa douăzeci de ani de viaţă…

— Domnişoară Marie, spuse Francine cu o gingăşie îngerească, fiţi, ca atâtea altele, victima iubitului dumneavoastră, dar nu vă faceţi nici amanta, nici călăul lui. Păstraţi-i chipul în adâncul inimii şi nu fiţi crudă cu dumneavoastră înşivă. Dacă n-ar exista nici o bucurie într-o dragoste fără speranţă, ce-am deveni noi, biete femei ce suntem? Domnişoară Marie, Dumnezeu, la care nu vreţi să vă gândiţi niciodată, ne va răsplăti cândva pentru că ne-am supus datoriei noastre pe pământ: să iubim şi să suferim!

— Pisicuţo, răspunse domnişoara de Verneuil mângâind mâna Francinei, vocea ta-i aşa de dulce şi de fermecătoare! Dreapta judecată pare tare ispititoare sub chipul tău! Mi-ar plăcea să fac aşa cum spui tu…

— O să-l iertaţi, da? N-o să-l daţi pe mâna călăilor?

— Taci, nu-mi mai pomeni de acest om. Pe lângă el, Corentin e un adevărat domn… Mă-nţelegi?

Se ridică, ascunzând, sub o figură înfricoşător de calmă, şi nebunia care-o cuprindea şi o nepotolită sete de răzbunare. Mersul ei, domol şi măsurat, prevestea un fel de hotărâre irevocabilă. Pradă gândurilor sale, mistuindu-şi jignirea, şi prea mândră pentru a mărturisi chiar şi cel mai mic chin al ei, se îndreptă spre postul de gardă de la poarta Saint-Léonard ca să întrebe unde se află locuinţa comandantului.

Abia ieşise din casă, când Corentin şi intră pe uşă:

— Oh, domnule Corentin, exclamă Francine, dacă vreţi să-l ajutaţi pe acel tânăr, salvaţi-l! Domnişoara vrea să-l aresteze. Ticăloasa asta de hârtie a distrus totul.

Corentin luă nepăsător hârtia şi întrebă:

— Dar domnişoara unde a plecat?

— Nu ştiu.

— Alerg, spuse el, s-o scap de propria ei disperare.

Apoi dispăru, luând cu el scrisoarea, trecu în goană pe lângă casă şi-l întrebă pe micuţul gars ce se juca în faţa porţii:

— Încotro a luat-o doamna care-a ieşit adineauri?

Fiul lui Galope-Chopine făcu câţiva paşi pe lângă Corentin ca să-i arate strada în pantă ce ducea spre poarta Saint-Léonard.

— Pe-aici, spuse el fără să şovăie şi mânat de dorul răzbunării pe care i-l sădise în inimă maică-sa.

În acea clipă, patru oameni deghizaţi intrară în casa domnişoarei de Verneuil, fără să fi fost văzuţi nici de micul gars, nici de Corentin.

— Întoarce-te la postul tău, spuse spionul. Prefă-te că te joci cu încuietorile de pe la obloane, dar ia seama la tot şi supraveghează tot, chiar şi acoperişurile…

XXX.

Corentin se repezi în direcţia arătată de micuţul gars, i se păru că o zăreşte pe domnişoara de Verneuil prin ceaţă şi o prinse din urmă abia în clipa în care ea ajungea la postul Saint-Léonard.

— Unde te duci? o întrebă spionul, oferindu-i braţul. Eşti palidă, ce s-a întâmplat? Oare-i potrivit să umbli aşa pe drumuri absolut singură? Ia-mă de braţ.

— Unde e comandantul? îl întrebă Marie.

Nici nu isprăvise bine domnişoara de Verneuil această întrebare, că şi auzi paşii cadenţaţi ai unei patrule militare dincolo de poarta Saint-Léonard şi recunoscu îndată vocea groasă a lai Hulot în zarva stârnită.

— Trăsnetul lui Dumnezeu! striga el, niciodată n-am văzut mai puţin limpede ca acuma cum să-mi fac rondul. Domnul fost ăsta a ordonat vremea…

— De ce vă plângeţi? răspunse domnişoara de Verneuil, strângându-i cu putere braţul, ceaţa poate să ascundă la fel

de bine şi răzbunarea şi perfidia… Comandante, adăugă ea în şoaptă, trebuie să luăm împreună nişte măsuri, în aşa fel ca le Gars să nu mai poată scăpa astăzi.

— E-acasă la dumneavoastră? o întrebă el, cu o emoţie plină de uimire în glas.

— Nu, răspunse ea; daţi-mi însă un om sigur, pe care să-l trimit să vă vestească atunci când domnul marchiz se va ivi.

— Ce vrei să faci? o întrebă Corentin îngrijorat; un soldat acasă la tine l-ar înfricoşa, dar un copil, şi-am să găsesc eu unul, nu-i va provoca nici o teamă…

— Comandante, reluă domnişoara de Verneuil, graţie ceţei acesteia, pe care-o blestemaţi, puteţi chiar de pe-acum să-mi împresuraţi casa. Puneţi soldaţi peste tot. Aşezaţi un post în biserica Saint-Léonard, ca să păzească esplanada spre care dau ferestrele de la salonul meu. Postaţi câţiva oameni pe Promenadă; căci, cu toate că fereastra de la camera mea se află la o înălţime de douăzeci de picioare, disperarea găseşte uneori putere să străbată până şi cele mai periculoase distanţe. Ascultaţi: îl voi face, probabil, pe acest domn să iasă pe uşă din casa mea; aşadar, însărcinaţi cu supravegherea ei pe cineva curajos; pentru că marchizului, spuse ea scoţând un suspin, nu i se poate contesta vitejia, şi are să se apere!

— Gudin! strigă comandantul.

Numaidecât tânărul fougerean se desprinse din mijlocul trupei ce se întorsese împreună cu Hulot şi care rămăsese, în rânduri, la o oarecare distanţă.

— Ascultă băiete, îi spuse bătrânul militar în şoaptă, trăsnetul ăsta de fată ni-l dă pe mână pe le Gars, habar n-am de ce; mă rog, asta nu-i treaba noastră. Ia zece oameni cu tine şi plasează-te în aşa fel încât să supraveghezi fundătura în care se află casa domnişoarei; dar ai grijă să nu fiţi văzuţi nici tu, nici oamenii tăi.

— Da, comandante, cunosc terenul.

— Ei bine, fiule, reluă Hulot, Beau-Pied are să vie să te înştiinţeze din partea mea în clipa când va trebui să-

ncepem să cântăm din săbiuţe. Încearcă să-l înhaţi chiar tu pe marchiz şi, dacă poţi să-l omori, ca să nu mai trebuiască să-l împuşc eu juridic, vei fi locotenent peste cincisprezece zile, ori nu mă mai cheamă Hulot.

— Poftim, domnişoară, iată un şoiman care n-o să facă fasoane, îi spuse el tinerei fete arătându-i-l pe Gudin. Va fi o strajă fainã în faţa casei dumneavoastră şi, dacă domnul fost ăla iese de-acolo ori vrea să intre, ăsta n-are să-l scape.

Gudin plecă împreună cu zece soldaţi.

— Îţi dai seama ce faci? o întrebă abia auzit Corentin pe domnişoara de Verneuil.

Marie nu-i răspunse; urmări doar, cu oarecare mulţumire, plecarea oamenilor care, sub ordinele sublocotenentului, aveau să se plaseze pe Promenadă, şi pe cei care, conform instrucţiunilor lui Hulot, se postară de-a lungul laturilor întunecate ale bisericii Saint-Léonard.

— Există şi câteva case legate de casa mea, îi spuse domnişoara de Verneuil comandantului, împresuraţi-le şi pe-acelea. Să nu ne reproşăm pe urmă că am neglijai vreo măsură ce s-ar fi putut lua.

— Asta-i turbată rău, gândi Hulot.

— Nu-s profet? îl întrebă Corentin la ureche. Am să-l pun de pază la casa ei pe micul gars, cel cu piciorul scăldat în sânge; astfel…

N-apucă să isprăvească. Domnişoara de Verneuil, printr-o mişcare bruscă, se îndreptase spre casă, iar el o urmă răsuflând ca un om fericit; când o ajunse, ea şi trecuse pragul uşii, unde Corentin îl văzu pe fiul lui Galope-Chopine.

— Domnişoară, îi spuse el, ia-l cu tine pe copilul ăsta, n-ai putea găsi un emisar mai inocent şi mai sprinten decât el.

— Când ai să-l vezi pe le Gars intrat în casă, orice ţi s-ar spune, fugi şi vino la corpul de gardă după mine, iar eu am să-ţi asigur pită de mâncat pentru toată viaţa ta.

La aceste cuvinte, suflate, ca să spunem aşa, în urechea micului gars, Corentin îşi simţi mâna strânsă cu tărie de

tânărul breton, care se luă după domnişoara de Verneuil.

— Acum, bunii mei amici, explicaţi-vă cât vreţi! exclamă Corentin, când uşa se închise. Dacă ai să faci şi dragoste, micul meu marchiz, ai s-o faci pe propriul tău giulgiu.

Dar Corentin, care nu se putu hotărî să scape din vedere casa fatală, se întoarse pe Promenadă, unde îl găsi pe comandant ocupat cu darea câtorva ordine. În curând se lăsă noaptea. Două ceasuri se scurseră, fără ca diferitele santinele, plasate din distanţă în distanţă, să fi zărit ceva ce-ar fi putut să dea de presupus că marchizul ar fi trecut prin tripla centură de oameni ascunşi la pândă, care împrejmuiau cele trei laturi accesibile ale turnului lui Papegaut. De zeci de ori Corentin alergă de pe Promenadă la corpul de gardă, de zeci de ori atenţia lui fu înşelată, iar tânărul său emisar nu venise încă să-l caute. Cufundat în gânduri, spionul străbătea încetişor Promenada, îndurând chinul la care-l supuneau cele trei pasiuni teribile în lovitura lor: dragostea, lăcomia şi ambiţia. Orele opt răsunară în toate orologiile. Luna se ridica târziu de tot. Ceaţa şi noaptea învăluiau, aşadar, în tenebre înfricoşătoare locurile unde urma să se încheie drama izvodită de aceşti oameni. Agentul superior de poliţie ştiu să impună tăcere pasiunilor sale, îşi încrucişă dârz braţele pe piept şi nu-şi mai luă ochii de la fereastra ce sta ca o fantomă luminoasă în vârful acelui turn. Când, plimbându-se, paşii îl purtau pe latura dinspre prăpăstiile ce se deschideau în văi adânci, el scruta maşinal ceaţa brăzdată de razele palide ale câtorva lumini ce străluceau ici şi colo pe la casele din oraş sau din mahalale, deasupra şi dedesubtul zidurilor de apărare. Tăcerea adâncă ce domnea nu era tulburată decât de susurul Nançonului, de loviturile lugubre şi periodice ale clopotului din turn, de paşii apăsaţi ai santinelelor, sau de zăngănitul armelor, atunci când, din oră în oră, se schimbau gărzile. Totul devenise solemn – şi oamenii şi natura.

— S-a făcut negură ca într-un gâtlej de lup, spuse în acea clipă Pille-Miche.

— Mergi înainte, răspunse Marche-ŕ-Terre, ţi nu mai scânci nici cât un câine mort.

— De-abia cutez să răsuflu, replică şuanul.

— Dacă ăla care-a făcut să se rostogolească o pietricică vrea să-şi facă inima teacă la cuţitul meu, n-are decât să mai încerce o dată! zise Marche-ŕ-Terre, într-o ţoaptă aşa de slabă, încât se confunda cu şopotitul apelor Nançonului.

— Păi eu sunt ăla, zise Pille-Miche.

— Păi, teaşcă de bani prăpădită, reluă şeful, târăşte-te pe burtă ca o şopârlă, dacă nu vrei să ne lăsăm pe-aici ciolanele mai devreme decât s-ar cuveni.

— Hei, Marche-ŕ-Terre! continuă incorigibilul Pille-Miche, care se ajuta cu mâinile ca să se târască pe pântece şi să ajungă în linie cu camaradul lui, căruia îi şopti la ureche, cu o voce atât de stinsă încât şuanii din spatele lor nu desluşiră nici o silabă măcar, hei, Marche-ŕ-Terre! dacă e să-i dăm crezare garsei noastre, trebuie să se afle o pradă faină colo sus. Nu vrei s-o-mpărţim între noi doi?

— Ascultă, Pille-Miche! zise Marche-ŕ-Terre, oprindu-se cu pântecele lipit de pământ.

Întreaga trupă imită mişcarea lui, atât de istoviţi erau şuanii de dificultăţile pe care povârnişul le ridica în calea marşului lor.

— Te cunosc, reluă Marche-ŕ-Terre, ţtiu că eşti unul dintre acei Jean-înhaţă-tot care dau tot atâtea lovituri câte primesc, dacă n-au altceva de ales. Aici nu venim ca să strângem bocancii morţilor, aici suntem diavoli contra diavoli, şi vai de cine are ghearele scurte! Garsa noastră ne-a trimis aici ca să-l salvăm pe le Gars. El e colo, ne, ridică-ţi nasul de câine şi uită-te la fereastra aia din vârful turnului!..

În acea clipă, sună miezul nopţii. Luna se ivi şi dădu ceţii aspectul unui fum alb. Pille-Miche strânse năprasnic braţul lui Marche-ŕ-Terre şi-i arătă tăcut, la zece picioare deasupra lor, fierul triunghiular şi strălucitor al câtorva baionete.

— Albaştri-s aici, zise Pille-Miche; nu mai putem să facem nimic.

— Răbdare! răspunse Marche-ŕ-Terre; dacă-am văzut azi-dimineaţă totul bine, trebuie să dăm, sub turnul lui Papegaut, între fortăreţe şi Promenadă, peste o grămadă de bălegar unde se poate cădea ca pe un pat.

— Dacă sfântul Labre, zise Pille-Miche, ar vrea să schimbe în cidru adevărat sângele care-o să curgă-aici, fougerenii ar găsi mâine o provizie straşnică.

Marche-ŕ-Terre acoperi cu lata lui mână gura prietenului său; apoi, un cuvânt dat de el pe înfundate trecu din rând în rând, până la ultimul dintre şuanii ce stau spânzuraţi în aer de tufărişurile de pe clanţuri. Într-adevăr, Corentin avea o ureche prea exersată ca să nu fi auzit foşnetul câtorva arbuşti striviţi de şuani, sau zgomotul uşor al pietricelelor ce se rostogoleau spre fundul prăpastiei, şi pândea de pe marginea esplanadei. Marche-ŕ-Terre, care părea să posede darul de a vedea prin întuneric, sau ale cărui simţuri, veşnic în acţiune, trebuie să fi căpătat fineţea celor ale sălbaticilor, îl zărise pe Corentin; ca un câine bine dresat, poate că-l simţise. Isteţul poliţist avu de ascultat tăcerea şi de privit zidul natural al şisturilor mult şi bine, căci nu putu să descopere nimic. Dacă lumina înşelătoare a nopţii îi îngădui să zărească vreo câţiva şuani, el îi luă drept bucăţi de stâncă, până într-atâta acele trupuri omeneşti păstrară înfăţişarea exactă a unei naturi inerte. Primejdia în care se afla trupa nu ţinu mult. Corentin fu atras de un zgomot foarte limpede ce se auzi dinspre celălalt capăt al Promenadei, în locul unde se termina zidul de susţinere şi unde începea panta abruptă a stâncii. O cărare, ce venea pe marginea şisturilor şi ducea la Scara Reginei, trecea exact pe lângă acest punct de intersecţie. În clipa când Corentin ajunse acolo, văzu o figură ridicându-se ca printr-o vrăjitorie şi când întinse mâna să înhaţe acea fiinţă, fantastică ori reală, pe care numai de intenţii bune n-o bănuia, dădu de formele rotunde şi gingaşe ale unei femei.

— Lua-te-ar dracu, drăguţo! bombăni el. Dacă n-ai fi avut de-a face cu mine, ai fi putut să te trezeşti cu un glonţ în cap… Dar de unde vii şi unde te duci la ora asta? Eşti mută? O fi-ntr-adevăr o femeie? îşi zise el în sine.

Tăcerea devenind suspectă, necunoscuta răspunse cu un glas ce trăda o mare spaimă:

— Ah, domnule dragă, mă întorc de la un priveghi.

— Asta-i aşa-zisa mamă a marchizului, gândi Corentin. Să vedem ce vrea să facă. Ei bine, ia-o pe colo, măicuţă, continuă el cu glas tare, prefăcându-se că n-o recunoaşte. La stânga, Ia stinge, dacă nu vrei să fii împuşcată!

Şi Corentin rămase nemişcat; dar, văzând-o pe doamna du Gua că se îndreaptă spre turnul lui Papegaut, o urmări de departe cu o dibăcie drăcească. Pe când avea loc fatala lor întâlnire, şuanii se postaseră foarte abil pe grămada de bălegar spre care îi călăuzise Marche-ŕ-Terre.

— Iat-o pe garsa noastră! îşi şopti încetişor Marche-ŕ-Terre, ridicându-se în picioare de-a lungul turnului, aşa cum se ridică urşii. Suntem aici, şopti el doamnei.

— Bine! răspunse doamna du Gua. Dacă izbuteşti să găseşti vreo scară în ograda ce se întinde până la vreo şase picioare dedesubtul vostru, le Gars e salvat. Vezi ferestruica aia rotundă de colo de sus? Dă într-un cabinet de toaletă de lângă dormitor, acolo trebuie să ajungem. Această latură a turnului sub care vă aflaţi voi este singurul loc neîmpresurat. Caii-s gata şi, dacă ai asigurat trecerea peste Nançon, într-un sfert de oră avem să-l scoatem în afară de orice primejdie, în ciuda nebuniei lui. Dar, dacă vrea şi căţeaua aia să se ia după el, înjunghiaţi-o.

Corentin, zărind prin noapte câteva dintre formele indistincte, pe care le luase mai întâi drept pietre, cum se mişcă sprinten, se îndreptă în goana mare spre postul de gardă de la poarta Saint-Léonard, unde îl găsi pe comandant dormind îmbrăcat pe patul de campanie.

— Daţi-i pace! îi spuse brutal Beau-Pied lui Corentin, de-abia s-a aşezat şi el o clipă.

— Şuanii sunt aici! strigă Corentin la urechea lui Hulot.

— Imposibil, dar cu-atât mai bine! strigă comandantul, încă adormit cum era; cel puţin o să ne batem!

Când Hulot ajunse pe Promenadă, Corentin îi arătă în umbră ciudata poziţie ocupată de şuani.

— Ori au înşelat, ori au strangulat santinelele pe care le-am pus la Scara Reginei şi la castel, exclamă comandantul. Ah! ce trăsnet de ceaţă! Dar, răbdare! am să trimit acolo, sub stâncă, vreo cincizeci de oameni, sub conducerea unui locotenent. Nu trebuie să-i atacăm acuma, căci bestiile astea sunt aşa de tari, încât şi-ar da drumul de-a rostogolul ca nişte pietroaie până-n fundul prăpastiei fără ca să-şi frângă vreun picior.

Clopotul dogit din turn bătea orele două, atunci când comandantul se întoarse pe Promenadă, după ce luase măsurile militare cele mai severe, spre a pune mâna pe şuanii comandanţi de Marche-ŕ-Terre. În acel moment, toate posturile fiind dublate, casa domniţoarei de Verneuil devenise centrul unei mici armate. Comandantul îl găsi pe Corentin cufundat în contemplarea ferestrei ce domina turnul lui Papegaut.

— Cetăţene, zise Hulot, am impresia că acest domn fost ne duce cu preşul, până acuma nu s-a clintit nimic.

— E-acolo! exclamă Corentin, arătând fereastra. Am văzut umbra unui bărbat pe perdele… Nu-nţeleg ce s-a întâmplat cu micul meu gars; l-or fi omorât sau l-au amăgit. Ia uite, comandante, vezi? Uite-un om! Să mergem!

— Eu unul n-am să merg să-l înhaţ din pat, trăsnetul lui Dumnezeu! O să iasă el afară, dacă-a intrat; Gudin n-o să-l scape, replică Hulot, care avea motivele lui să aştepte.

— Hai, comandante, îţi ordon în numele legii să pătrunzi numaidecât în această casă.

— Măi cocoşelule, eşti prea puişor ca să-mi porunceşti mie unde să mă duc!

Fără să se tulbure de mânia comandantului, Corentin spuse liniştit:

— Ai să mă asculţi! Iată aici un ordin în cea mai bună formă, semnat de ministrul de război, care te va lămuri, reluă el scoţând din buzunar o hârtie. Ori îţi închipui că suntem aşa de prostănaci încât s-o lăsăm pe fetiţa asta să procedeze cum o taie pe ea capul? Noi trebuie să înăbuşim războiul civil, iar măreţia scopului scuză josnicia mijloacelor.

— Îmi iau libertatea, cetăţene, să te trimit să faci… mă-nţelegi? Ajunge! Ia-o cu piciorul stâng înainte şi lasă-mă-n pace, cât ai clipi.

— Dar citeşte! zise Corentin.

— Nu mă aiuri cu funcţiile tale, exclamă Hulot, mâniat să primească ordine de la o fiinţă pe care-o considera aşa de josnică.

În acea clipă, fiul lui Galope-Chopine se ivi între ei, ca un şoarece ieşit din pământ.

— Le Gars fuge! strigă el.

— Pe unde?

— Prin strada Saint-Léonard.

— Beau-Pied, şuieră Hulot la urechea caporalului care se afla lângă el, aleargă şi vesteşte-l pe locotenentul tău să intre în casă şi să sloboadă o salvă straşnică, mă-nţelegi! Cu ocolire la stânga, înainte, spre turn, voi, ăştilalţii! strigă comandantul.

Pentru deplina înţelegere a deznodământului, este necesar să intrăm în casa domnişoarei de Verneuil împreună cu ea.

XXXI.

Când pasiunile ajung la catastrofă, ele ne supun unei exaltări de o putere cu mult superioară meschinei beţii pricinuite de vin sau de opium. Luciditatea care contractă atunci ideile, delicateţea simţurilor prea aprinse produc cele mai ciudate şi cele mai neaşteptate efecte. Când se află sub tirania unui aceluiaşi gând, unele persoane zăresc clar obiectele cele mai puţin perceptibile, în vreme ce lucrurile cele mai palpabile devin pentru ele ca şi cum n-ar exista.

Domnişoara de Verneuil era victima unei astfel de beţii, care face din viaţa reală o viaţă asemănătoare celei a somnambulilor, atunci când, după ce citise scrisoarea marchizului, se grăbise să orânduiască totul aşa ca el să nu poată scăpa de răzbunarea ei, după cum mai înainte pregătise totul pentru cea dintâi sărbătoare a iubirii sale. Dar, văzându-şi casa împresurată strict, în urma ordinelor ei, cu un triplu rând de baionete, o lumină se aprinse brusc în sufletul său. Îşi judecă propria conduită şi înţelese cu groază că săvârşeşte o crimă. Într-o primă pornire de spaimă, se repezi spre casă şi se opri înlemnită o clipă în prag, străduindu-se să reflecteze, fără însă a putea să ducă până la capăt nici un raţionament. Se îndoia până într-atâta de tot ceea ce făcuse, încât se întreba de ce se afla în anticamera casei sale, ţinând de mână un copil necunoscut. Prin ochii ei, mii de steluţe pluteau în aer ca nişte limbi de foc. Începu să umble, pentru a se scutura de cumplita sfârşeală ce-o toropea, dar, ca unui om care pică de somn, nici un obiect nu-i apărea în forma sau în culorile lui adevărate. Îl strângea de mână pe micuţul breton cu o violenţă ce nu şi-o cunoştea şi îl târa după ea într-un mers aşa de zorit, încât părea al unei nebune. Străbătu salonul fără să vadă nimic împrejur, deşi fu salutată de trei bărbaţi care se dădură la o parte spre a-i face loc să treacă.

— Iat-o! zise unul dintre ei.

— Tare-i frumoasă! exclamă preotul.

— Da, răspunse cel dintâi; dar ce palidă şi ce zbuciumată e!..

— Şi distrată! adăugă al treilea, nici nu ne vede.

La uşa camerei sale, domnişoara de Verneuil zări figura fericită şi veselă a Francinei, care-i spuse la ureche:

— E-aici, Marie…

Domnişoara de Verneuil se trezi, izbuti să cugete, privi copilul pe care-l ţinea de mână, îl recunoscu şi răspunse Francinei:

— Închide-l pe băiatul ăsta şi, dacă vrei ca eu sa trăiesc, fii cu ochii-n patru să nu-l laşi să fugă.

În timp ce rostea rar aceste cuvinte, îşi aţintise privirile spre uşa camerei sale, şi ochii ei rămaseră aşa, într-o atât de înfricoşătoare imobilitate, că s-ar fi zis că îşi vedea victima prin grosimea canaturilor. Împinse uşa încetişor şi o închise fără a se întoarce, căci îl zărise pe marchiz în picioare, în faţa şemineului. Fără a fi prea căutată, îmbrăcămintea marchizului avea o oarecare ţinută sărbătorească şi o anume îngrijire ce sporea strălucirea pe care orice femeie o atribuie iubitului ei. Văzându-l astfel, domnişoara de Verneuil îşi regăsi întreaga prezenţă de spirit. Buzele-i, contractate dur, deşi erau întredeschise, lăsată să se zărească smalţul alb al dinţilor şi schiţară un zâmbet stăpânit a cărui expresie era mai degrabă teribilă decât voluptuoasă. Se îndreptă cu paşi rari spre tânărul bărbat şi, arătându-i cu degetul pendulul:

— Un bărbat vrednic de iubire merită din plin chinul de a fi aşteptat, spuse ea cu o veselie prefăcută.

Dar, copleşită de furtuna sentimentelor sale, Marie se prăbuşi pe sofaua de lângă şemineu.

— Dragă Marie, eşti tare ispititoare când eşti mâniată! spuse marchizul, aşezându-se lângă ea, luându-i o mână pe care ea îl lăsă s-o ia şi implorând o privire pe care ea i-o refuză.

— Sper continuă el cu o voce tandră şi mângâietoare, că Marie va fi într-o clipă destul de supărată că şi-a ascuns capul faţă de fericitul său soţ.

Auzind aceste cuvinte, Marie se întoarse brusc şi-l privi în ochi.

— Ce înseamnă privirea asta teribilă? continuă el, râzând. Dar mâna ta-i fierbinte!.. Iubirea mea, ce ai?

— Iubirea ta! răspunse ea cu un glas înfundat şi schimbat.

— Da, spuse el îngenunchind dinaintea ei, luându-i mâinile şi acoperindu-i-le cu sărutări, da, iubirea mea, sunt al tău pentru întreaga viaţă.

Ea îl împinse cu violenţă şi se ridică. Trăsăturile i se contractară, râse cu un râs de nebună şi îi spuse:

— Nu crezi nici un cu vânt măcar, om mai perfid decât cel mai mârşav ucigaş!

Se repezi brusc la pumnalul ce se găsea lângă una dintre vazele de flori şi vântură lama strălucitoare la două degete de pieptul tânărului uluit.

— Nu! spuse ea aruncând arma, nu te preţuiesc atâta încât să te omor! Sângele tău e prea josnic ca să fie vărsat chiar şi de soldaţi, pentru tine nu vreau decât călăul…

Aceste cuvinte fură pronunţate pe un ton cu greu stăpânit, şi domnişoara de Verneuil izbi cu piciorul în podea, ca un copil rău care se irită. Marchizul se apropie de ea, încercând s-o îmbrăţişeze.

— Să nu m-atingi! strigă ea, dându-se înapoi cu un gest de oroare.

— E nebună! spuse marchizul deznădăjduit.

— Da, nebună, repetă ea, dar nu atâta încât să fiu batjocura ta… Ce nu i-aş fi iertat eu dragostei! Dar să vrei să mă ai, fără să mă iubeşti, şi să-i scrii acest lucru acelei…

— Ce-am scris? Cui i-am scris? întrebă el, cu o uimire care se vedea clar că nu e prefăcută.

— Acelei neprihănite doamne care a vrut să mă omoare.

Marchizul îngălbeni, strânse rezemătoarea fotoliului de parcă ar fi vrut s-o sfarme şi exclamă:

— Dacă doamna du Gua a fost în stare de vreo mârşăvie…

Domnişoara de Verneuil căută scrisoarea, dar n-o mai găsi; o strigă atunci pe Francine şi bretona veni.

— Unde-i scrisoarea aceea?

— A luat-o domnul Corentin.

— Corentin! Ah, înţeleg totul: el a ticluit scrisoarea şi m-a înşelat aşa cum ştie el să înşele, cu o artă diavolească…

Scoase un ţipăt sfâşietor, se prăbuşi pe sofa şi un potop de lacrimi ţâşni din ochii ei. Şi îndoiala şi certitudinea erau tot atât de groaznice. Marchizul se aruncă la picioarele iubitei

sale, o strânse la piept, repetându-i de zeci de ori aceste cuvinte, singurele pe care le putu rosti:

— De ce plângi, îngerul meu? Care-i nenorocirea? Reproşurile tale sunt pline de iubire. Nu mai plânge, te iubesc! te voi iubi mereu!

Deodată, marchizul se simţi îmbrăţişat de Mario cu o forţă supranaturală şi, printre suspine?:

— Mă mai iubeşti?.. îl întrebă ea.

— Te îndoieşti! răspunse el pe un ton aproape îndurerat.

Ea se desprinse brusc din braţele lui şi, parcă speriată şi năucită, se retrase la câţiva paşi departe de el.

— Dacă mă îndoiesc?.. exclamă Marie.

Îl văzu pe marchiz surâzând cu o voioşie atât de dulce, încât cuvintele i se stinseră pe buze. Se lăsă luată de mână şi condusă în pragul uşii. Marie zări în umbra salonului un altar înjghebat în grabă în timpul cât ca lipsise de-acasă. Preotul aştepta îmbrăcat în costumul său sacerdotal. Câteva lumânări aprinse aruncau pe plafon o strălucire dulce ca speranţa. Domnişoara de Verneuil recunoscu în cei doi bărbaţi care o salutaseră pe contele de Bauvan şi pe baronul du Guénic, doi martori sieşi de Montauran.

— Mă vei refuza şi-acum? îi spuse marchizul în şoaptă.

Marie atunci făcu deodată un pas înapoi pentru a se întoarce în camera ei, căzu în genunchi, ridică mâinile spre marchiz şi strigă:

— Ah! iertare! iertare! iertare!..

Vocea i se stinse, capu-i căzu înainte, ochii i se închiseră şi rămase în mâinile marchizului şi ale Francinei de parcă şi-ar fi dat sufletul. Când îşi redeschise ochii, întâlni privirea tânărului şef, o privire plină de bunătate şi de iubire.

— Marie, curaj! Furtuna aceasta este ultima, spuse el.

— Da, ultima! repetă ea.

Francine şi marchizul se priviră uimiţi, dar Marie, printr-un gest, le impuse tăcere.

— Chemaţi preotul, spuse ea, şi lăsaţi-mă singură cu el.

Ei se retraseră.

— Părinte, îi spuse Marie preotului, oare apăru numaidecât în faţa ei, părinte, în copilăria mea, un bătrân cu părul alb, semănând cu dumneavoastră, îmi spunea adeseori că, printr-o credinţă puternică, se poate obţine orice de la Dumnezeu: e-adevărat?

— E adevărat, răspunse preotul. Totul e cu putinţă la cel care a creat totul.

Domnişoara de Verneuil se aruncă în genunchi cu o fervoare uimitoare.

— O, Dumnezeul meu! spuse ea în extaz, credinţa mea în tine este tot atât de mare cât mi-e dragostea pentru el! Inspiră-mă! Fă aici o minune, sau ia-mi viaţa!

— Rugăciunea dumneavoastră se va împlini, spuse preotul.

Domnişoara de Verneuil se arătă apoi privirilor tuturor, sprijinită de braţul bătrânului preot cu plete albe. Emoţia ei adâncă şi tainică o dăruia dragostei iubitului său mai strălucitoare decât oricând în viaţa ei, o seninătate asemănătoare celei pe care pictorii se străduiesc s-o dea martirilor imprima chipului domnişoarei de Verneuil un caracter impunător. Ea îi întinse mâna marchizului şi amândoi se apropiară de altar, unde îngenunchează. Această căsătorie, care urma să fie binecuvântată la doi paşi de patul nupţial, acest altar ridicat în grabă, această cruce, aceste vaze, acest potir adus tainic de către preot, această mireasmă de tămâie răspândită sub nişte cornişe ce nu cunoscuseră până atunci decât mireasma mâncărurilor, acest preot ce nu purta peste sutana lui decât o etolă, aceste lumânări aprinse în salon, totul alcătuia o scenă emoţionantă şi ciudată, care este suficientă spre a ilustra acele vremuri de tristă amintire, când zâzania civilă răsturnase instituţiile cele mai sfinte. Ceremoniile religioase aveau pe atunci toată sfinţenia misterelor. Copiii erau botezaţi în camerele în care încă mai gemeau mamele lor. Ca odinioară, Domnul venea, simplu şi sărac, să-i mângâie pe cei ce mureau. Iar tinerele fete primeau pentru întâia oară pâinea sfântă chiar acolo unde dansaseră în ajun.

Căsătoria marchizului şi a domnişoarei de Verneuil avea să fie oficiată, ca şi atâtea alte căsătorii, printr-un act contrar noilor legislaţii; dar, mai târziu, asemenea căsătorii, cele mai multe binecuvântate la umbra stejarilor, au fost toate recunoscute cu stricteţe. Preotul, care păstra astfel până în cea din urmă clipă vechile obiceiuri, era unul dintre acei oameni credincioşi principiilor lor, în ciuda năprasnelor. Glasul lui, nepătat de jurământul pretins de către Republică, nu răspândea prin furtună decât cuvântul păcii. El nu aţâţa, aşa cum făcuse abatele Gudin, flacăra incendiului; dar, ca mulţi alţii, el se dăruise primejdioasei misiuni de a îndeplini datoriile sacerdoţiului pentru sufletele rămase catolice. Spre a izbândi în acest periculos ministeriu, el se folosea de toate pioasele artificii pricinuite de persecuţii, iar marchizul de-abia-l putuse descoperi într-una dintre acele ascunzători care, până şi în zilele noastre, poartă numele de ascunzătoarea preotului. Vederea chipului său palid şi suferind inspira Un respect şi o evlavie atât de puternice, încât era îndeajuns pentru a da acestei săli mondene înfăţişarea unui loc sfânt Actul durerii şi al bucuriei era pregătit. Înainte de a începe slujba, într-o tăcere profundă, preotul întrebă numele logodnicei.

— Marie-Nathalie, fiica domnişoarei Blanche de Castéran, decedată stareţă la Notre-Dame din Séez, şi a lui Victor-Amédée, duce de Verneuil.

— Născută la…?

— La Chasterie, lângă Alençon.

— N-aş fi crezut, îi spuse baronul în şoaptă contelui, că Montauran are să facă prostia de-a se însura cu ea!.. Fata din flori a unui duce ptiu!

— Dacă ar fi fost a regelui, treacă-meargă, răspunse contele de Bauvan zâmbind; dar nu eu am să-l blamez. Cealaltă mă place, aşa că acuma am să dau atacul asupra acestei Iepe a lui Charette. Aia nu face fiţe!..

Numele marchizului fusese scris de mai înainte; cei doi îndrăgostiţi semnară, iar după ei şi martorii. Ceremonia

începu. În acea clipă, numai Marie auzi zăngănitul de arme şi paşii grei şi cadenţaţi ai soldaţilor care pesemne că veneau să schimbe garda albaştrilor pe care ea îi spusese lui Hulot să-i plaseze în biserică. Tresări şi îşi ridică ochii spre crucea altarului.

— Iată o sfântă, spuse în şoaptă Francine.

— Să mi se dea numai sfinte de-astea, şi-am să mă fac al dracului de evlavios, adăugă încet contele.

Când preotul îi puse domnişoarei de Verneuil întrebarea obişnuită, ea răspunse printr-un da însoţit de un suspin adânc. Se aplecă apoi spre urechea soţului său şi-i spuse:

— În curând ai să afli de ce îmi calc jurământul pe care l-am făcut de a nu mă căsători niciodată cu tine.

După ceremonie, când adunarea trecu într-o sală unde fusese aranjată masa şi când oaspeţii luară loc pe scaune, deodată apăru Jérémie speriat. Sărmana mireasă se ridică brusc, ieşi înaintea servitorului, urmată de Francine şi, sub unul dintre acele pretexte pe care femeile se pricep să Ie găsească atât de bine, îi rugă pe marchiz să facă el pentru o clipă onorurile casei, şi îl scoase afară pe servitor mai înainte ca acesta să fi comis vreo indiscreţie ce-ar fi putut deveni fatală.

— Ah! Francine, să simţi ca mori şi să nu poţi să spui: Mor!.. exclamă domnişoara de Verneuil, care nu se mai întoarse la masă.

Absenţa ei îşi putea afla justificarea în ceremonia care tocmai avusese loc. La sfârşitul mesei şi în clipa când neliniştea marchizului ajunsese la limită, Marie reapăru în toată strălucirea unei rochii de miroasă. Figura ei era veselă şi liniştită, pe când Francine care o însoţea avea o spaimă atât de adânc întipărită în toate trăsăturile sale, încât oaspeţilor li se păru că văd în cele două fete un tablou bizar în care extravaganta pensulă a lui Salvator Rosa ar îi reprezentat Viaţa şi Moartea ţinându-se de mână.

— Domnilor, se adresă Marie preotului, baronului şi contelui, astă-seară veţi fi oaspeţii mei, căci pentru

dumneavoastră ar fi prea mare primejdie să teşiţi în Fougčres. Această fată de treabă a primit instrucţiunile mele şi vă va conduce pe fiecare la apartamentul dumneavoastră. Nici o cârtire, îi zise preotului, care se pregătea să spună ceva; sper că-i veţi face acest hatâr unei femei în ziua nunţii sale.

O oră mai târziu, Marie se găsea singură cu iubitul ei în camera voluptuoasă pe care o împodobise atât de frumos. Se aflau, în sfârşit, în acel pat fatal în care, ca într-un mormânt, se curmă atâtea speranţe, în care trezirea la o viaţă fericită este atât de nesigură, în care moare sau se naşte iubirea, după felul cum sunt alcătuite caracterele ce nu se pot cunoaşte decât acolo. Marie privi pendulul şi îşi spuse: „Şase ore de viaţă!”

— Ia uite c-am putut s-adorm!.. exclamă ea spre ziuă, tresărind din somn cu una dintre acele mişcări ce ne fac să ne deşteptăm brusc, atunci când ne luăm în ajun angajamentul faţă de noi înşine că ne vom trezi de dimineaţă la o anumită oră. Da, am dormit, repetă ea, văzând la lumina lumânărilor că acele pendulului nu mai aveau mult până să arate orele două din noapte.

Se întoarse şi-l privi îndelung pe marchizul care adormise ca un copil, cu capul sprijinit pe-o mână, iar cu mâna cealaltă strângând mâna soţiei sale, şi zâmbind vag, de parcă ar fi adormit în timpul unui sărut.

— Ah, îşi zise ea încet, doarme ca un copil! Dar cum ar putea să se teamă de mine, de mine care-i datorez o fericire fără nume?

Îl atinse uşor, el se trezi şi încetă să zâmbească. Sărută mâna pe care-o ţinea şi o privi pe nefericita-i soţie cu nişte ochi atât de luminoşi, încât ea, nemaiputând să le înfrunte voluptuoasa strălucire, îşi închise încet pleoapele-i mari, ca pentru a-şi interzice o contemplaţie atât de primejdioasă; dar, ascunzând astfel flacăra din priviri, ea provoca, părând că o refuză, o dorinţă atât de vie încât, de n-ar fi ascuns nişte spaime atât de adânci, soţul ei ar fi putut s-o

învinovăţească de o prea mare cochetărie. Îşi ridicară amândoi deodată încântătoarele feţe, mulţumindu-şi mutual, printr-un semn plin de toate plăcerile pe care le gustaseră; dar, după o cercetare rapidă a deliciosului tablou pe care i-l oferea figura soţiei salo, marchizul, atribuind unui sentiment de melancolie umbrele răspândite pe fruntea frumoasei Marie, întrebă cu un glas duios:

— Pentru ce umbra aceasta de tristeţe, iubirea mea?

— Sărmane Alphonse, unde-ţi închipui tu oare că te-am adus?.. întrebă ea tremurând.

— La fericire…

— La moarte!

Şi, înfiorată de groază, sări jos din pat; marchizul o urmă nedumerit, iar soţia sa îl conduse lângă fereastră. După un gest înnebunit pe care-l făcu fără voia ei, Marie trase la o parte perdelele şi-i arătă cu degetul, în piaţă, vreo douăzeci de soldaţi. Luna, împrăştiind negurile, lumina cu albele ei raze uniformele, puştile, pe cruntul Corentin, care se învârtea ca un şacal în aşteptarea prăzii, şi pe comandantul care sta cu braţele încrucişate, nemişcat, cu nasul în vânt, cu gura strânsă, atent şi hotărât.

— Eh! să-i lăsăm, Marie, şi să…

— De ce râzi, Alphonse? Eu i-am postat acolo!

— Aiurezi?

— Nu.

Se priviră o clipă, marchizul înţelese totul şi, strângând-o în braţe:

— Fie! eu tot te iubesc, spuse el.

— Aşadar, nu totu-i pierdut! exclamă Marie. Alphonse, spuse ca după o pauză, mai există o speranţă.

În acea clipă, auziră clar ţipătul înfundat al cucuvaiei, şi Francine intră brusc în cabinetul de toaletă.

— Pierre e-aici! spuse ea, cu o bucurie delirantă.

XXXII.

Marchiza şi Francine, cu acea uluitoare promptitudine de care numai femeile sunt în stare, îl îmbrăcară pe

Montauran într-un costum de şuan. Când marchiza îl văzu pe soţul ei pregătindu-se să-şi încarce armele pe care i le adusese Francine, se strecură sprintenă afară din odaie, după ce-i făcu un semn credincioasei sale bretone. Francine îl conduse atunci pe marchiz în cabinetul de toaletă de lângă cameră. Tânărul, văzând o mare grămadă de perdele legate straşnic între ele, putu să se convingă de grija neobosită cu care muncise bretona ca să înşele paza soldaţilor.

— N-am să pot trece nicicum prin gaura aceea, zise marchizul, cercetând îngusta ferestruică a cabinetului.

În acea clipă, un chip mare şi negru umplu întreg ovalul ferestruicii şi un glas răguşit, binecunoscut di Francine, strigă încetişor:

— Repede, generale! jigodiile astea de albaştri ne-au luat urma…

— Oh, încă un sărut! spuse o voce tremurătoare şi dulce.

Marchizul, care izbutise să atingă cu piciorul scara salvatoare, dar care încă mai avea o parte a trupului prinsă în ferestruică, se simţi strâns într-o îmbrăţişare deznădăjduită. Scoase un strigăt atunci când înţelese că soţia sa se îmbrăcase cu hainele lui, vru s-o îmbrăţişeze, dar Marie i se smulse brusc din braţe şi el se văzu silit să coboare. Rămăsese cu o fâşie de stofă în mână şi, la lumina de lună care lumină o clipă, marchizul constată că fâşia aceea era ruptă din vestonul pe care-l purtase el în ajun.

— Pluton, stai! Foc!..

Aceste cuvinte, rostite de Hulot în toiul unei tăceri care avea ceva de groază, rupseră farmecul sub imperiul căruia păreau a se fi aflat şi oamenii şi locurile.

O salvă de gloanţe trasă din adâncul văii spre piciorul turnului urmă îndată după salva trasă de albaştrii postaţi pe Promenadă. Tirul republicanilor nu lăsă o clipă de răgaz şi se dezlănţui necurmat şi fără milă. Victimele nu scoaseră un geamăt. După fiecare descărcătură, tăcerea se aşternea înfricoşătoare.

Totuşi, Corentin, când îl auzi căzând din vârful scării pe unul dintre personajele aeriene pe care el Ie semnalase comandantului, se temu să nu fie vreo cursă.

— Niciunul dintre dobitoacele astea nu cântă, îi spuse el lui Hulot; cei don amorezi ai noştri ar fi în stare să ne distreze cu cine ştie ce şmecherie aici, în vreme ce ei poate că fug prin altă parte…

Spionul, dornic să lumineze misterul, trimise pe fiul lui Galope-Chopine să aducă câteva torţe. Bănuiala lui Corentin fusese aşa de bine înţeleasă de către Hulot, încât bătrânul oştean, atent la zarva unei încăierări foarte serioase ce avea loc în faţa postului de gardă de la Saint-Léonard, strigă:

— E-adevărat, nu pot fi numai ei doi.

Şi se repezi spre corpul de gardă.

— I-au ciuruit capul cu plumb, comandante, îi spuse Beau-Pied, ieşind în întâmpinarea lui Hulot; dar şi el l-a omorât pe Gudin şi-a rănit alţi doi ostaşi. Ah! era ca un turbat! trecuse peste trei rânduri de şoimani de-ai noştri şi-ar fi răzbit spre câmpuri, de nu era santinela de la poarta Saint-Léonard, care a-nfipt baioneta-n el.

Auzind aceste cuvinte, comandantul se repezi la corpul de gardă şi văzu pe patul de campanie un trup însângerat pe care chiar atunci ostaşii îl aşezau acolo; se apropie de pretinsul marchiz, ridică pălăria care acoperea faţa acestuia şi se prăbuşi pe un scaun.

— M-aş fi mirat, exclamă el, încrucişându-şi braţele cu mânie; trăsnetul trăsnetului, l-a ţinut prea mult!

Toţi soldaţii rămaseră înmărmuriţi. Comandantul desfăcea pletele lungi şi negre ale unei femei. Brusc, tăcerea fu ruptă de larma unei mulţimi de ostaşi. Corentin intră în corpul de gardă, urmat de patru soldaţi, care-l aduceau pe puştile lor, cu care întocmiseră o targă, pe Montauran, cu coapsele şi cu braţele sfărâmate de împuşcături. Marchizul fu depus pe patul de campanie, lângă soţia sa; când o zări, el mai găsi puterea s-o ia de mână, într-o mişcare convulsivă.

Muribunda întoarse anevoie capul, îşi recunoscu soţul, se cutremură într-o zguduitură îngrozitoare şi murmură, cu o voce aproape stinsă, aceste cuvinte:

— O zi fără nici un mâine!.. Dumnezeu m-a ascultat întru totul!

— Comandante, zise marchizul, adunându-şi ultimele puteri şi fără a da drumul mâinii soţiei sale, mă bizui pe cinstea dumneavoastră să-l vestiţi că am murit pe tânărul meu frate, care se află la Londra. Scrieţi-i că, dacă vrea să asculte de ultimele mele cuvinte, să nu ridice niciodată armele împotriva Franţei, dar că, pentru aceasta, nu trebuie să-l părăsească pe rege.

— S-a făcut! spuse Hulot, strângând mâna muribundului.

— Duceţi-i în spitalul de-alături! strigă Corentin.

Hulot îl apucă pe spion de braţ, aşa de strâns încât să-i rămână unghiile în carnea acestuia, şi-i spuse:

— Do vreme ce treburile tale pe-aici s-au sfârşit, spală putina numaidecât! şi ia seama bine la mutra comandantului Hulot, ca nu cumva să te nimereşti vreodată-n calea lui, dacă nu vrei să-şi facă teacă la sabie din burdihanul tău.

Şi bătrânul militar îşi şi trăgea sabia.

— Iată încă unul dintre preacinstiţii mei cetăţeni care n-au să facă niciodată avere, îşi zise Corentin, când fu departe de corpul de gardă.

(Marchizul mai putu să-i mulţumească printr-un semn adversarului său, arătându-i acea stimă pe care o au soldaţii pentru duşmanii lor loiali.

În 1827, un bătrânel, întovărăşit de soţia lui, vindea vite în piaţa din Fougčres ţi nimeni nu-i spunea nimic, cu toate că omorâse mai bine de o sută de oameni; nu i se pomenea nici măcar porecla de Marche-ŕ-Terre. Persoana căreia i se datorează cele mai preţioase informaţii asupra tuturor personajelor din această Scenă l-a văzut mânând o vacă şi mergând cu acel aer simplu şi nevinovat care te face să spui: „Ia uite un om tare de treabă!”.

Cât despre Cibot, zis Pille-Miche, se ştie cum a sfârşit. Poate că Marche-ŕ-Terre va fi încercat, fără succes însă, să-l smulgă pe tovarăşul său de la eşafod, şi se va fi aflat în piaţa din Alençon cu prilejul înfricoşătoarei agitaţii care a constituit unul dintre evenimentele faimosului proces Rifoël, Bryond şi la Chanterie.)

Fougčres, august 1827.

SFÂRŞIT

1 Ţuanii – romanul a fost început în toamna anului 1828 ţi aproape terminat la Fougčres, în casa generalului Pommereul Gilbert, care a fost gazda lui Balzac şi a rămas prietenul său. A fost intitulat mai întâi Le Gars apoi Les Chouans ou la Bretagne il y a trente ans, înainte de a deveni temporar Le Dernier Chouan. În prima ediţie, din 1829 a lui Urbain, a primit titlul Le Dernier Chouan ou la Bretagne en 1800. În 1834 romanul a fost publicat de Vimont cu titlul schimbat din nou: Les Chouans ou la Bretagne en 1799. În ediţia din 1845 a lui Furne, apare cu numele final Les Chouans, în volumul al XIII-lea a Comediei Umane, în secţiunea Scene din viaţa militară. (n.k.)

2 anului al VIII-lea, pe la începutul lui vandemiar – în timpul revoluţiei franceze, sub influenţa revoluţionarilor raţionalişti şi atei, calendarul creştin a fost înlocuit în Franţa cu un calendar nou. Astfel, calendarul republican de după revoluţia din 1789 începe cu anul I de la 22 sept. 1792, când Convenţiunea naţională a proclamat Republica. Săptămâna era înlocuită prin decadă (perioadă de zece zile), a zecea zi – decadi – fiind zi de sărbătoare, în locul duminicii. O lună era împărţită în trei decade, iar un an în douăsprezece luni, ce aveau nume legate de climă şi vegetaţie: „brumar”, „fructidor”, „vandemiar” etc. (n.k.)

3 un război de patru ani – în aceste regiuni a stăruit multă vreme o mişcare contrarevoluţionară condusă de preoţi şi de aristocraţi; ea a fost reprimată energic în 1793 de trupele Convenţiunii naţionale conduse de generalii Hoche, Kléber şi Marceau.

4 Şuani – participanţi la mişcarea contrarevoluţionară din Bretania (vezi şi nota 14).

5 starea de slăbiciune în care se afla Directoratul – Perioada Directoratului (octombrie 1795-noiembrie 1798) a însemnat în Franţa degradarea Revoluţiei prin abuzuri de tot felul şi prin moravuri corupte.

6 muscadin – termen, folosit iniţial în Lyon; la început desemna un tânăr bine îmbrăcat şi parfumat cu mosc; un dandy. Ulterior, denumirea de muscadin va fi folosită pentru a-i numi pe tinerii regalişti din mişcările de după 9 Thermidor numiţi şi „jeunesse dorée” şi ulterior „Les Incroyables”. (n.k.)

7 al cărei nume e comun ambelor ţări – numele Bretagne, în limba franceză desemnează o regiunea nordică a Franţei (Bretania) dar şi ţara vecină, Marea Britanie. (n.k.)

8 Bique – capră.

9 Gars – (se pronunţă ga), în limbaj familiar curent înseamnă flăcău, băiat. Noi am păstrat aici cuvântul francez, pentru motivele care se înţeleg uşor din text. Mai departe, în traducerea noastră, ori de câte ori necesităţile filologice ne vor permite, vom folosi echivalentul românesc.

10 garçon – băiat.

11 garçonette – băietancă.

12 garce – până prin seC. Al XVI-leA. Aceasta era forma, la feminin, a cuvântului gars, şi însemna fată; apoi a căpătat un sens peiorativ: fată cu purtări proaste.

13 garcette – până prin seC. Al XIII-lea, însemna fetiţă; mai târziu, termenul a intrat în limbajul marinăresc, însemnând: saulă, parâmă, frânghie.

14 Cei patru fraţi Cottereau, porecliţi „fraţii Chouan”, au organizat prima insurecţie regalistă din 1791, în Bas-

Maine, contrarevoluţionară. De la numele unuia dintre ei (Jean Chouan), şef al răscoalei din Vandeea şi Bretania, s-a format şi numele dat apoi tuturor insurecţiilor regaliste din vestul Franţei, acela de şuanerie (chouanerie).

159 thermidor – ziua (27 iulie 1794) când Robespierre şi iacobinii au fost răsturnaţi de coaliţia reacţionară din sânul Convenţiunii naţionale.

16 Poreclă dată celor cinci membrii ai Directoratului (din grec.: penta şi archos: cei cinci arhonţi, conducători). Directoratul a condus Franţa de la 4 brumar al anului al IV-lea republican (26 octombrie 1795) până la 18 brumar al anului al VIII-lea (9 noiembrie 1799), când a fost răsturnat de Bonaparte.

17 Paiaţe.

18 Bernadotte, Jean (1763-1844), mareşal al Franţei care s-a remarcat în războaiele Revoluţiei şi ale Imperiului, ajungând, în 1818, rege al Suediei, sub numele de Carol al XIV-lea, sau Carol-Jean.

19 Fouche, Joseph (1759-1820), revoluţionar montagnard la începutul Revoluţiei, a reprimat răscoala de la Lyon în 1793, a ajuns ministru al poliţiei şi duce de Otrante sub Imperiul Napolonian; trădându-l pe Napoleon, şi-a păstrat ministerul şi sub Restauraţie; mai târziu a părăsit FranţA. A obţinut cetăţenia austriaca şi a murit la Triest.

20 Ludovic al XVIII-lea (1755-1824) – rege al Franţei (1814-1824); în timpul Revoluţiei a trăit în emigraţie; după înfrângerea din 1814 a lui Napoleon, a fost instaurat, cu ajutorul armatelor invadatoare străine, rege al Franţei. În timpul Celor o sută de zile (întoarcerea lui Napoleon din exil), s-a refugiat la Gand, în Belgia, reîntorcându-se pe tronul Franţei după bătălia de la Waterloo.

21 Barras, Paul, viconte de – (1755-1829), om politic francez, unul dintre cei cinci membri ai Directoratului.

22 Pitt, William (1759-1806), om de stat englez, duşman al Revoluţiei, a organizat trei coaliţii împotriva Franţei.

23 Jemmapes este o localitate din Belgia, unde, în 1792, trupele revoluţionare franceze au obţinut o mare victorie împotriva armatelor intervenţioniste austriece.

24 Talleyrand – Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord, prinţ de Bénévent (1754-1838), diplomat francez capabil, dar fără scrupule, a servit toate regimurile din prima jumătate a secolului al XIX-lea, începând cu Republica revoluţionară şi sfârşind cu monarhia casei de Orléans; Napoleon I l-a făcut prinţ.

25 Pichegru (Charles) – general francez din timpul Convenţiunii, care mai târziu, din carierism, a trădat republica: împreună cu vendeeanul Georges Cadoudal a conspirat împotriva lui Bonaparte; arestat şi încarcerat, s-a sinucis în închisoare.

26 în original: s'egailler. – un cuvânt regional, folosit adesea în cursul povestirii, şi pe care noi l-am tradus, pentru a reda întrucâtva nuanţa originalului, printr-un regionalism ce ni s-a părut adecvat.

27 Porecla de şuan provine de la strigătul lor de raliere, care imita ţipătul cucuvelei. (în lB. Fr.: chouette). (n.k.)

28 Coucou, după Dictionnaire de l'Académie (1835), era o trăsură publică „având patru sau şase locuri, care parcurge împrejurimile Parisului”. După Petit Robert (1977), în 1800 acest cuvânt însemna „veche trăsură publică cu două roţi”.

29 scuzi – traduce cuvântul francez ecus = veche monedă de argint, valorând în mod obişnuit cam 3 franci.

30 Joc de cuvinte: gentilomi (gentilshommes) – „nobili”; gens-pille-hommes – „oameni care jefuiesc oamenii”, briganzi.

31 Conduce-la-bine.

32 nume de aristocraţi; personaje balzaciene care apar şi în alte romane din Comedia Umană. Vezi Adendda.

3318 brumar – la 18 brumar (9 noiembrie) 1799, are loc lovitura de stat a lui Napoleon Bonaparte, care, întors victorios din expediţia în Egipt, răstoarnă Directoriul şi devine prim-consul, iar în 1804 – împărat.

34 Lungă şuviţă de păr împletită, pe care soldaţii din infanterie o purtau de fiecare parte a feţei. (De la numele seniorului de Cadenet, care a lansat această modă de pieptănătură pe vremea lui Ludovic al XIII-lea, în seC. Al 17-lea.)

35 Danton… Barras – personaje istorice care au participat la Revoluţia franceză din 1789-1794; Danton (1759-1794) a însufleţit Comitetul salvării publice şi Apărarea naţională; a fost condamnat şi executat în 1794. Paul Barras (1755-1829) membru al Convenţiunii, a devenit apoi unul din membrii Directoratului;

36 Incroyabili – nume purtat în vremea Directoriului din Franţa (1795-1799) de către tinerii regalişti, afectaţi în costum, maniere şi limbaj; se prefăceau că nu-l pot pronunţa pe r şi repetau tot timpul c'est inc (r) oyable – e de necrezut. Vezi şi nota 6.

37 Spenţer – haină scurtă, fără pulpane, lansată în Anglia de lordul Spencer.

38 Iudit (Judith) – Eroina legendară care, pentru a-şi salva oraşul, l-a sedus pe generalul duşman Holofern şi i-a tăiat capul.

39 Aluzie la fapte istorice petrecute în timpul domniei lui Carol al VII-lea (1403-1461), supranumit indolentul pentru nepăsarea cu care asista, din Bourges, la cotropirea Franţei de către englezi – cotropire combătută prin iniţiativa curajoasă a Jeannei d'Arc. Aceasta va sfârşi arsă pe rug, acuzată de vrăjitorie. (n.k.)

40 Fireşte, poreclă dată doamnei du Gua.

41 După o legendă biblică, tânără evreică Suzana, pe cât de frumoasă pe atât de virtuoasă, a fost acuzată pe nedrept de adulter de către doi bătrâni libidinoşi.

42 Berthier (Louis-Alexandre) – mareşal al Franţei sub Napoleon I, care-l preţuia în mod deosebit (1753-1815).

43 Lit en tombeau – pat mare şi pătrat, foarte încărcat cu ţoale.

44 Galope-Chopine s-ar traduce: Zoreşte-Ulceaua.

45 Géronte, personaj din comedia Le Légataire universel (1708) de Jean-François Regnard; bătrân ridicol, stupid şi grotesc, îndrăgostit de tânăra Isabelle.

46 în petto – expresie italiană însemnând: „în sine”. Aici cu sensul de: pe ascuns, pe furiş.

47 Clichy – Clichy era numele închisorii din Paris care, din 1826, servea pentru întemniţarea debitorilor insolvabili.

48 foburg – cartier.